ARİF TEKİN

Hz. ÖMER'in KUR'AN'daki İZLERİ

BERFİN

ARİF TEKİN

Hz. Ömer'in Kur'an'daki İzleri

BERFİN

Berfin Yayınları : 244
Araştırma-İnceleme : 92

ISBN 978 - 605 - 4399 - 50 - 5
Yayıncı Sertifika No: 10859
Matbaa Sertifika No: 12156

Arif Tekin : Hz. Ömer'in Kur'an'daki İzleri
Yayın Yönetmeni : İsmet Arslan
Düzelti : Güzide Bulut
Kapak : Mehmet Özalp
Baskı Cilt : Kayhan Matbaası
(Merkezefendi Mah. Fazlıpaşa Cad.
No: 8 / 2 Topkapı / İstanbul)
Birinci Baskı : Ekim 2016

Berfin Basın Yayın ve Tic. Ltd. Şti.
Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han, No: 29 / 62
Kat: 3 Cağaloğlu 34112 / İstanbul
Tel: (0.212) 513 79 00 - **Faks:** (0.212) 512 37 20
www.berfin.net **e-posta:** berfin@berfin.net

ARİF TEKİN

Hz. Ömer'in Kur'an'daki İzleri

BERFİN
YAYINLARI

ARİF TEKİN

Diyarbakır iline bağlı Kulp ilçesinin Gavgas köyünde doğdu. Köyünde ilkokul olmadığından medreselerde Arapça tahsiline başladı. Birkaç yıl okuduktan sonra hastalandı ve zorunlu olarak öğrenimine ara verdi. Daha sonra kendi çabasıyla, hocalara gitmeden kaldığı yerden devam etti; özellikle İslam felsefesi hakkında bilgisini geliştirmeye çalıştı. Zaman içinde Latin alfabesini öğrendi. Türkçesini geliştirdi ve okul dışından ilkokul diplomasını aldı. Bu arada bölge düzeyinde yapılan sınavı din görevlisi olarak kazanarak Diyarbakır merkeze bağlı Alıcık Köyü Camii İmamlığına atandı. Süreç içinde sınavlara hazırlandı ve sonuçta Diyarbakır İmam Hatip Lisesi diplomasını yine okul dışından aldı. Girdiği sınavlarda İnönü Üniversitesi matematik bölümünü kazandı; ancak ailevi sorunlarından dolayı okumaktan vazgeçti. Daha sonra yine sınavlara girdi; bu kez İzmir 9 Eylül İlahiyat'ı kazandı ve 1994'te mezun oldu. 1999 yılında *"Kur'an'ın Kökeni"* adlı ilk çalışmasıyla *Turan Dursun Araştırma Ödülü*'nü kazandı. Arif Tekin halen Kur'an, hadis ve İslamî ilimler üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Tanrı varlığı dâhil; her şey özgürce tartışılsın fikrini benimseyip savunanlara ithaf ediyorum!

**Gökyüzünden söz etmek, yeryüzünü sömürmek içindir.* (Maximilien Robespierre)

**Avrupalılar geldiklerinde ellerinde İncil; bizim elimizde ise topraklarımız vardı. Bize gözlerimizi kapatıp dua etmeyi öğrettiler. Gözlerimizi açtığımızda gördük ki bizim elimizde İncil, onların elinde ise topraklarımız.* (Jomo Kenyatta)

**Tanrı ne kadar da düşüncelidir değil mi! Her şeyi o kadar güzel ayarlamış ki, her nerede doğarsan doğ, oranın yerel dini hep gerçek olur.* (Richard Dawkins)

**Kur'an'a göre ay ikiye bölündü, gökten koyun indi, Kızıldeniz bölündü, Nuh 950 sene yaşadı da Afrikalı çocuklara bir kap yemek verilmedi.* (Anonim)

ÖNSÖZ

Hz. Ömer'in birçok ayetin inmesinde Hz. Muhammed'i yönlendirdiğini; ilk kitabım olan "Kur'an'ın Kökeni"nde birçok örnek göstererek anlatmaya çalışmıştım. Elbette ki o kitabın konusu sadece Hz. Ömer'in -ayetler konusunda- Hz. Muhammed'i yönlendirmesinden ibaret değildi. Orada Kur'an'ın kökeniyle ilgili genel bilgi verirken; birçok ayetin inmesinde Ömer'in de etkisi olduğunu somut ve toparlayıcı bilgiler vererek izah etmeye çalışmıştım. O bilgilerin kaynaklarından şüphe yok: Hepsi İslam literatüründe sağlam kabul edilmiş eserlerden birer alıntı. Burada yeniden Hz. Ömer konusunu ele almamın nedeni, daha fazla çeşit ve daha sağlam kaynak göstererek/konuyu bir kitap çalışması kadar kapsamlı ele almak. Eminim ki okurlar bu yeni çalışmamda bambaşka bilgilerle karşılaşacaklar.

Başta "Kütüb-i Sitte" denilen altı hadis kaynakları olmak üzere bütün hadis ve tefsirleri inceleyerek, yanı sıra ayetlerin iniş sebeplerini konu alan kitaplardaki bilgileri de göz önüne alarak ve diğer birçok İslami kaynağı da dikkatlice inceleyerek böyle bir kitap ortaya çıkarmaya çalıştım.

Özellikle **Buhari** ve **Müslim**'den örnekler aktaracağım. Çünkü bu iki kaynaktaki hadisler, İslami kesimce güvenirlik bakımından Kur'an'dan sonra ikinci derecede gelir. Bir örnek verelim: Ünlü Şeyhülislam **İbni Teymiyye**; "Tüm İs-

lam âlimleri madem bu iki kaynaktaki hadisleri sağlam kabul etmişler; o zaman bunlarda geçen hadislere itiraz yoktur. Çünkü İslam âlimleri yanlış üzerine ittifak etmezler!"[1] diyor. En önemlisi de, ele alacağım ayetler arasında öyleleri var ki, çıplak gözle bakıldığında bile başka kaynaklara gerek kalmadan bunların senaryolar sonucu ortaya atıldıkları rahatlıkla anlaşılır. Evet; bazen başka kaynağa gerek kalmadan iş ayetlerle biter. Kitapta bunlarla ilgili örnekler de sunacağım.

Hz. Ömer bazen bir konuda Hz. Muhammed'e görüşünü, isteğini söyler; keşke bununla ilgili ayet inse der, bazen de diretirdi. Onun bu diretmesi sonucunda kimi konularda hemen aynı anda, kimilerinde ise daha sonra ayetin geldiği Hz. Muhammed tarafından ilan edilirdi. Öyle ki, bazen Hz. Ömer konu hakkında istekte bulunurdu, isteğiyle ilgili cümleyi de kendisi kurardı. Daha sonra inen ayet, Ömer'in kurduğu formatın neredeyse aynısı olurdu. Yani hem içerik Ömer tarafından teklif edilir, hem de Ömer kendisi o konuda cümle kurar; inen ayet de Ömer'in kurduğu denklem şeklinde olurdu. Bazen de Ömer bir fikir ortaya atar, istekte bulunur; akabinde Muhammed tarafından geldiği ilan edilen ayet de genellikle onun görüşü-isteği doğrultusunda olurdu.

Her iki konuda da Kur'an'da somut örnekler var; bunlarla ilgili ileriki aşamada detaylı bilgi sunacağım. Konuyla ilgili örnekleri yeri gelince anlatacağım. Ancak belki merak eden olur diye burada birkaç örnek verip konumuza devam edelim. Mesela Bakara suresi 98. ayette, 'Kim Allah'a, meleklerine, resullerine, Cebrail'e, Mikâil'e düşman kesilirse, Allah da bu tür inkârcılara düşman kesilir' deniliyor. Nur suresi 16. ayette Hz. Ayşe'nin o meşhur İfk (Zina) olayıyla

---

[1] İbni Teymiyye, "el-Mükaddime fi usul-i tefsir", s.66.

ilgili, 'Hâşâ, bu büyük bir iftiradır'; Mü'minun suresinin 14. ayetinde, 'Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir' ve Tahrim suresinin 5. ayetinde, 'O (Muhammed) sizi boşarsa ola ki Rabbi ona, sizden daha hayırlı, kendisini Allah'a teslim eden, inanan, gönülden itaat eden, tevbe eden, ibadet eden oruç tutan dul ve bakire eşler verir' açıklaması vardır.

İşte hem içerik, hem de kurulan denklem olarak tüm bu ayetlerin formülasyonu Ömer'e aittir. Yeri gelince bunlar hakkında daha kapsamlı bilgi sunacağım.[2]

Bu çalışmamda, yaklaşık 20 önemli konuda Ömer'in görüş ve teklifleri doğrultusunda inen ayetler üzerinde duracağım. Bunu yaparken de, hakkında hem fazla kaynak bulunan, hem de önemli olan konu ve ayetleri özel başlıklar halinde inceleyeceğim. Kitabın ana konusu, ayetlerin hazırlanış biçimi, senaryosuyla ilgilidir; ancak okuyucu merakta kalmasın diye ilgili ayetlerin içeriği hakkında da toparlayıcı bilgiler vereceğim.

Ömer'le ilişkili ayetlerin sayısı gerçekten fazladır. Bunlardan yaklaşık 60 tanesini dipnot olarak ekliyorum. İlerde bunlar üzerinde teker teker duracağım.[3] Bir de zina konusunda evli olanların cezası hakkında Hz. Ömer'in farklı açıklamaları var. Ayrıca bugün İslam âleminde dünya ça-

---

[2] Suyuti, a)Tarihu'l Hulefa, s.100-101. b)İtkan, c.1/230.

[3] Bakara suresi 98,125,158, 187, 219 ve 223. ayetleri; Nisa suresi 34, 43, 65, 83 ve 176. ayetler; Maide suresi 90-91 ve 101. ayetler; En'am suresi 54 ve 122. ayetler; Enfal suresi 5, 64 ve 67. ayetler; Tevbe suresi 80 ve 84-85. ayetler; İsra suresi, 53, 73. ayetler; Nur suresi 11-24. ve 58-62. ayetler; Müminun suresi 14. ayet; Ankebut suresi 12. ayet; Secde suresi 18. ayet; Ahzab suresi 32-34, 53, 58 ve 59. ayetler; Şura suresi 37. ayet; Casiye suresi 14. ayet; Vakıa suresi 13-14 ve 39-40. ayetler; Mücadele suresi 22. ayet; Munafikun suresi 6. ayet; Tahrim suresi 4 ile 5. ayetler; Munafikun suresi 6. ayet; Tahrim suresinden 4 ile 5. ayetler.

pında okunan Ezan formülünde Hz. Ömer'in damgası vardır. Bu konu üstünde de duracağım.

Burada şunu da hatırlatmak isterim: Yakın zamanda "Hz. Muhammed'in Hocaları" adlı kitabım çıktı. Orada genelde önceki inançlardan, Tevrat ve İncil'den Kur'an'a aktarılan bilgiler konusunda kim Hz. Muhammed'e yardımcı oluyordu sorusuna yanıt aramaya çalıştım, kapsamlı bilgiler sundum. Burada ise Hz. Muhammed'in özellikle parlak dönemi olan Medine'de kendi özel siyasetini oluştururken kim ona yardımcı/adeta danışman oluyordu sorusuna Hz. Ömer şahsında örnek bilgiler vererek yanıt vermeye çalışacağım.

Bilindiği gibi tarih hep egemenler tarafından yazılmıştır. Hele de İslam yönetimi bu konuda daha gaddardır: Eksiğini deşifre etmeyi kabul etmez, buna tahammül etmez. Bunu yapana ağır bedeller ödetir. Buna rağmen bunca bilgiyi İslami kaynaklarda rahatlıkla bulabiliyoruz. Bize kalan da bunları okuyucularımıza aktarmak oluyor.

I. BÖLÜM

HZ. ÖMER'İN KUR'AN'DAKİ İZLERİ KONUSUNDA ÂLİMLERİN GÖRÜŞÜ

Bugün var olan Kur'an Hz. Muhammed hayatta iken ortada yoktu; bu tartışmasız bir konudur. Kur'an'ın, Hz. Muhammed'in vefatından sonra çeşitli aşamalar sonucu ortaya atıldığını ve hatta kitap haline getirilmesi aşamasında Halife Osman'ın tüm Kur'an nüshalarını yakıp adeta bir darbe Kur'an'ı ortaya attığını, bundan dolayı kendisinin Müslümanlar tarafından infaz edildiğini daha önce kaleme aldığım bir kitabımda detaylıca izah etmiştim. Gerçek şu ki, Hz. Muhammed bugünkü siyasi liderler gibi döneminde sadece ve sadece bir hareketin lideriydi ve davasını sözlü olarak icra ediyordu. Vahiy kâtipleri varmış da gelen vahyi yazıp raptı zapt altına almışlar gibi söylemler ancak birer abartı ve yakıştırmadan ibarettir.[4]

Tekrarı sevmiyorum; ancak **Buhari**'de defalarca geçen bir hadisi paylaşmak isterim. Anlatan, Hz. Muhammed'e kâtiplik yapan Yahudi asıllı **Zeyd b. Sabit**'tir. Yahudi asıllı

---

[4] Bilinmeyen Yönleriyle Kur'an adlı kitabımda detaylıca anlattım.

diyorum. Çünkü kaynaklarda böyle geçiyor. Örneğin; en eski İslam tarihçilerinden **Ömer b. Şebbe** (h.173-262) yazdığı "Medine Tarihi" adlı kitabında meşhur sahabi **İbni Mesut**'un ağzından aktarıyor: 'Ben Kur'an'dan 70 sure Hz. Muhammed'den öğrenirken Zeyd b. Sabit o zaman Yahudi bir çocuktu' diyor. İlginçtir ki gerek Ebubekir, gerekse Osman zamanında Kur'an ayetleri kitap haline getirilirken; İbni Mesut gibi, Hz. Ali gibileri komisyona basit birer üye bile olmuyorlar ama bu Yahudi asıllı Zeyd komisyon başkanı oluyor. İşte bu **Zeyd**'in konumuzla ilgili az sonra sunacağım açıklamasına bugüne kadar itiraz eden olmamıştır.[5]

Şöyle anlatıyor **Zeyd**: Ebu Bekir, Yemame harbinden sonra (m. 632) beni çağırdı; gittim. Yanına vardığımda Hz. Ömer de vardı. Ebu Bekir bana şunları söyledi: Ömer bana gelip Yemame harbinde Kur'an hafızlarından birçoğunun öldürüldüğünü, kalanların da diğer cephelerde öldürülebileceğini ve bunun sonucu olarak da Kur'an'ın ortadan yok olabileceği endişesini dile getirdi ve buna karşı tedbir olarak da Kur'an ayetlerini biran önce kitap haline getirelim diye öneride bulundu. Ben de Ömer'e, Hz. Muhammed'in şahsen yapmadığı bir işi (ayetleri kitap haline getirmeyi) nasıl yaparız/olamaz dedim. Ömer, bu hayırlı bir iştir, dedi ve beni ikna etmeye çalıştı, ben de kabul ettim. Dolayısıyla Kur'an ayetlerini toplayıp kitap haline getirme görevini sana verelim, dedi. Zeyd burada Ebubekir'in Ömer'e söylediği gibi itiraz ediyor: Hz. Muhammed'in yapmadığı bir işi ben nasıl yapayım; bana deseler ki bir dağı yerinden al başka bir yere götür bu benim için sizin teklifinizden daha kolay gelir, diyor.[6] Sonunda Zeyd ayetlerin kitap haline getirilmesine rı-

---

[5] İbni Şebbe, Tarihu'l Medine, s.1008.

[6] Suyuti, İtkan, 18. Bölüm, s.379.

za gösteriyor ve Ömer'le birlikte çalışmalara başlıyorlar. Ebubekir bunlara: İkiniz gidip cami kapısında oturun, halka ilan edin. Kimde ayet/ayetler varsa getirsinler. Kim iki şahit gösterse ki elindeki ayettir, siz onu alın kaydedin, diyor.

İlginç: Bir tarafta Allah kelamı iddiası, diğer tarafta bunların sağdan soldan toplanarak biraraya getirildiği bir yöntem! Ancak ne **Ebubekir** ne de **Ömer** zamanında ayetler kitap haline getirilemiyor, çünkü ortalıkta kayıtlı bir şey yok ki hemen kitap haline getirilsin. Bir kere Hz. Muhammed işini sözlü olarak yürütüyordu. Dolayısıyla onun 23 yıllık peygamberlik döneminde neler yaptığını, ne gibi ayetler indirdiğini taramak, hatırlamak zor bir işti. Bu belirsizlik, Halife Osman dönemine kadar devam etti. **Osman** halife olduktan sonra bir komisyon kurup ayetleri bugünkü mevcut Kur'an haline getirdi; ancak bu iş ona pahalıya mal oldu: Müslümanlar değişik coğrafyalardan gelerek evine baskın yapıp kendisini feci bir şekilde infaz ettiler.

Dikkat edilirse en başta **Buhari**'de geçen ve defalarca tekrar edilen bu açıklamaya göre Ebubekir ayetlerin kitap haline getirilmesine cesaret edememiş/karşı çıkmış: "Muhammed'in yapmadığını nasıl yaparız?" demiş; ancak Ömer'in ısrarı üzerine kabul etmiş. Kur'an komisyonu başkanı Zeyd b. Sabit de Ebubekir gibi endişesini dile getirmiş; ama sonuçta kitap haline getirmeye karar vermişler.[7]

Ebu Yahya el-Bağdadi (h.278.ö), Hz. Muhammed vefat ettiğinde Kur'an ayetleri hiçbir şekilde bir araya getirilmemişti açıklamasında bulunmuştur. **Ebu Süleyman Hattabi** (h.388.ö) daha ilginç bir bilgi aktarmıştır: Aslında Kur'an ayetlerinin Muhammed zamanında kitap haline getirilmeyişinin nedeni,

---

[7] Buhari: 1)Tefsir bölümü, Tevbe suresi, bab 20/4679 2)Fedaili Kur'an, bab 3/4986. 3)Ahkam, bab 37/7191.

kendisi hayatta iken nasih-mensuh ayetler söz konusuydu yani bir konu hakkında gelen bir ayet daha sonra gelen başka bir ayetle geçersiz kılınıyordu. İşte böyle bir işleyişten dolayı Muhammed hayatta iken ayetler kitap haline getirilmedi. Onun ölümünden sonra Allah halifelerin kalbine ilham verdi, onlar ayetleri kitap haline getirdiler... diyor. Bu konuda daha saçma şeyler de yazılmış; ama şu var ki, Hz. Muhammed zamanında Kur'an kitap olarak kesinlikle ortada yoktu.[8]

Bu konuda öyle komik şeyler yazılmış ki, insan duyduklarına inanamıyor. Mesela **Hz. Ayşe**, bazı ayetler yazılmış, bizim yatağın altında duruyordu; biz Muhammed'in defin işleriyle meşgul iken keçi o kâğıdı çiğnemiş, böylece o ayetler imha edildi... diyor. **Haris Muhasibi** (h.234.ö) şöyle bir aktarımda bulunuyor: Muhammed vefat edince onun evinde Kur'an ayetlerini dağınık bir şekilde bulmuşlar; biri onları alıp bir araya getirmiş, Ebubekir onları bir iple bağlayarak korumaya almış ve zaman içinde bunları kitap haline getirmişlerdir... diyor. Kısacası, çeşit çeşit rivayet uydurulmuş; ancak becerememişlerdir.[9]

Şu bilgiyi de eklemekte fayda var: Bugün Kur'an harfleri üstünde ve altında bulunan ve kendilerine '**hareke**' adı verilen ötre, esre, fethe, cezm, tenvin ve hatta kimi harfler üzerinde şu an var olan noktalar ne Hz. Muhammed zamanında ne de Osman zamanında yoktu; sadece harflerin gövdesi vardı. Bu harekeler olmadan Arapçası mükemmel olmayan bir kişi asla Kur'an'ı ve diğer Arapça yazıları okuyamaz. İşte bugün Kur'an'da yazılı olan bu işaretler bile Hz. Muhammed ve Osman'dan sonra konulmuştur. Kur'an'da kimi yerlerde yanlış yazılan harekeler vardır. Sayıları da ol-

---

[8] Suyuti, İtkan, bölüm 18, s.377.

[9] Suyuti, İtkan, bölüm 18, s.385.

dukça fazladır. Bunlarla ilgili az önce sözünü ettiğim kaynağımda yeterince örnek sundum.[10]

Kur'an'a bu harekeleri (sesli harfler yerine geçen işaretleri) ilk koyanlar **Ebu'l Esved Düeli** (h.69.ö)[11] ve Muaviye tarafından Basra'ya vali olarak atanan (h.45-53 yılları arasında) **Ziyad b. Ebih**'tir. Zamanla Haccac b. Yusuf (h.95.ö), Osman'ın hazırlattığı Kur'an nüshalarında Irak'taki Müslümanlar arasında telaffuzda farklar görünce; **Nasr b. Asım Kenani**'ye (h.89.ö) talimat verir; Kur'an harekelerini düzgün bir hale getir; yoksa sorun yaşanır, der. Zaten Nasr da **Ebu Esved**'in talebelerindendi. Daha sonra **Yahya b. Ya'mer** (h.129.ö) ve **Halil b. Ahmet Ferahidi** (h.170.ö) Kur'an harekelerini gözden geçirip onu bugünkü hale getirirler.[12]

Şu da var ki, Arapça harflerin etrafına konan bu işaretler Süryanilerden bir alıntıdır. Onlar daha önce dillerini bu tarz işaretlerle düzgün hale getirmişlerdi. Müslümanlar Kur'an'ı harekelerken Süryanilerin bu kuralından yararlanmışlardır. Böylece Süryanilerin de hakkını vermiş olalım.[13]

Sonradan Kur'an'da uygulanan bu işaretlere karşı çıkan İslam âlimleri de olmuştur. Bunların itirazı, belki işaret yanlış konur diyedir. Arapça öyle bir dildir ki -demin de ifade edildiği gibi- yanlış konan bir işaret, cümlenin anlamını bozar. Harekelerin yazılmasına karşı çıkanlar, Hz. Ömer'in oğlu **Abdullah**, tabi'lerden **Katade** (h.118.ö), **Hasan'ül Basri** (h.110.ö), **İbni Sîrîn** (h.110.ö) ve **İbrahim Nehai** (h.96.ö)

---

10 Bilinmeyen Yönleriyle Kur'an adlı kitabımda Kur'an'daki yazım hatalarına ilişkin birçok örnek bulabilirsiniz.

11 a-Suyuti, İtkan, bölüm 76, s.2245.
b-Ed-Dani, Kitabu'l Muhkem fi Nukati'l Mushaf, s.27.

12 Ed-Dani, Kitabu'l Muhkem, muhakkikin önsözü, s.32.

13 Ed-Dani, Kitabu'l Muhkem, muhakkikin önsözü, s.28.

gibi isimlerdir.[14] Kaldı ki, Hz. Muhammed kendisi işaretleri önemsemiyordu. Çünkü kelimelerin kalıbı ve yazımı yerine; Kur'an'ın akılda kalmasını istiyordu. Hâlbuki bu sağlıksız bir yöntemdir. Ortalıkta yazılı belge yoksa her şey laçkalaşır, iş çığırından çıkar.[15]

Gerçek bu olduğu halde ben yine de İslam içinde kalarak yöntem olarak Kur'an ayetlerinin Hz. Muhammed zamanında nasıl oluştuğu konusunda önemli bazı bilgileri yazmak isterim. Çünkü bu konuda insanların pek bilmediği enteresan bilgiler var. İlkin Hz. Ömer ve ayetlerin oluşumu bağlamında İslam âlimleri neler yazmışlar; buna bir bakalım.

En çarpıcı örnek Hz. Ömer'in oğlu **Abdullah**'tan (h.73.ö) gelir:[16] 'Herhangi bir konuda babam Ömer ayrı, halk da ayrı fikir beyanında bulunduklarında, o mesele ile ilgili inen Kur'an ayeti babamın görüşleri doğrultusunda olurdu...' diyor. Bu hadis en başta Diyanet tercemesi olan "Tecridi Sarih" ve birçok önemli İslami kaynakta geçiyor. Bunlardan uzunca bir listeyi ekliyorum. Bu önemli bir açıklamadır.[17]

---

14 a-Suyuti, İtkan, bölüm 76, s.2246.
b-Ed-Dani, Kitabu'l Muhkem, s.11.
c-İbni Hemmam, Musannaf, c.4/322, no:7940-41.

15 Kastalani, Letaif li Fünuni'l Kıraat, c.1/113.

16 Zehebi, Siyeri a'lam, c.3/233.

17 a-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Ömer hadisleri bölümü, no:5697, Ahmet b. Hanbel bunu Fedaili Sahabe, s.307, no:314'te de işlemiştir.
b-Tirmizi, Menakıb, Ömer bahsi, bab 18/3682.
c-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet'i Dımaşk, c.44/111.
d-Suyuti, İtkan 1/228, bölüm 10.
e-Sahih-i İbni Hibban, c.15/316, no:6895.
f-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.300.
g-Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/206.
h-Kenzü'l ummal, c.12/539, no:32757.
i-Ahmet Naim, Tecrid-i Sarih, Diyanet tercemesi, c.2/352.
j-Tecrid-i Sarih, Diyanet tercemesi, c.2/349.
k-İbni'l Cevzi, Menakib'ü Emiri'l Mü'minin Ömer b. Hattap, s.27.

Mücahit b. Cebr (h.102.ö) de buna benzer bir bilgi aktarmıştır:[18] "Ömer görüş belirtirdi, gelen Kur'an ayetleri onun görüşleri doğrultusunda inerdi" diyor.[19]

İslami kaynaklarda **Hz. Ali**'nin, 'Kur'an'da Ömer'in de görüşleri vardır...' açıklaması geçiyor. Ancak ben bunu farklı değerlendiriyorum. Çünkü Hz. Ali ile Hz. Ömer, özellikle Hz. Muhammed'in vefatından sonra; gerek halifelik yüzünden ve gerekse Hz. Fatma'nın babasından kalan malını vermeme konusunda hep iki hasım gibiydiler. Aralarındaki bu husumeti, "Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü" adlı kitabımda detaylıca izah ettim. Ben Hz. Ali'nin az önceki sözü, Ömer'in Kur'an'ı kitap haline getirmeye çalışırken başvurduğu yönteme karşı aleyhte söylediğine inanıyorum. Elbette ki söz gerçekten Hz. Ali'ye ait mi değil mi bu da belirsiz. Kimi kaynaklarda geçiyor; ama kim bilir belki de uydurmadır. Şayet onunsa, olumsuz anlamda kullanmıştır demek gerçeğe daha yakındır. Çünkü ayetleri kitap haline getirme konusunda Hz. Ali'nin farklı çalışmaları vardı.[20]

Hz. Ömer'le ilgili Hz. Muhammed'den ilginç bir açıklama paylaşalım. Kendisi, 'Şayet ben peygamber olarak gönderilmeseydim Ömer peygamberlikle görevlendirilirdi!' diyor. Ben bu gibi rivayetler üzerinde durmam. Benzer sözler çoktur. Hele **İbni Asakir** 80 ciltlik kitabının neredeyse bir cildini Ömer'le ilgili bu gibi enteresan rivayetlere ayırmıştır.[21]

---

[18] Zehebi, Siyeri A'lam, c.4/456.

[19] a-Suyuti, İtkan, 10. Bölüm, c.1/229; Tarihu'l Hulefa, c.1/100, Ömer bahsi.
b-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet'i Dımaşk, c.44/114.
c-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.300, fasıl 6.

[20] a-Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/206. Hz. Ömer bölümü.
b-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.300, fasıl 6.

[21] İbni Asakir, Tarih'ü Medinet'i Dımaşk, c.44/114, no:9564 ve 9569.

İbni Şebbe, Ömer'in görüşlerine uygun inen ayetler konusunda bir başlık açmış ve bunlardan epey örnekler sunmuştur.[22] Yine **İbni Asakir**, Hz. Ömer'in görüşlerine uygun inen birçok ayet örneğini vermiş; **Muhibbüddin Taberi** aynı görüşleri paylaşmış ve Ömer'in daha önce beyan ettiği görüşler doğrultusunda inen ayetlerden on beş somut örnek vermiştir.[23]

Hz. Ömer'in kendisi de, 'Ben Allah'a üç konuda muvafakat ettim/aynı fikri paylaştım' diyor. Ömer'in bu açıklaması öyle önemsiz kaynaklarda falan geçmiyor; en başta **Buhari**'de dört yerde ve **Müslim**'de, elbette ki başka birçok İslami kaynakta geçiyor ve kimse de bunu tartışma konusu yapmamıştır, yapmıyor.[24]

İbni Hacer Askalani, Ömer'in bu sözüyle ilgili bilgi verirken şu ilginç yorumu yapmıştır: "Aslında Hz. Ömer bazı konularda henüz ayetler inmeden görüşünü belirtmiş ve ondan sonra görüşleri doğrultusunda ayetler inmiştir. Hal bu iken; Ömer'in, 'Allah şu şu konularda benim görüşlerim doğrultusunda ayet indirmiştir' demesi gerekiyordu. Ancak kendisi tevazu göstermiş/nefsini küçük düşürmüş de bundan dolayı cümleyi ters bir denklemle kurmuştur. Bu, Ömer'in ne kadar da alçak gönüllü olduğunun kanıtıdır..." diyor.[25]

Aynı düşünceyi **Tayyibi** adındaki âlim de paylaşmıştır: "Ömer'in, 'Allah üç konuda bana muvafakat etti demek ye-

---

22 İbni Şebbe, Tarih'ül Medine, s.859.

23 Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/200-207.

24 a-Buhari: Namaz, bab 32/402, Tefsir bölümü; Bakara suresi, bab 9/4483; Ahzab suresi, bab 8/4790 ve yine Tefsir, Tahrim suresi, bab 5/4916.

b-Müslim, Fedail-i Sahabe, bab 24-25/2399.

25 İbni Hacer Askalani, "Fethu'l Bari", Namaz bölümü, c.1/505, hadis no:402.

rine; ben üç konuda Allah'a muvafakat ettim' sözü ne kadar da güzel ve veciz bir sözdür! Ömer'in böyle demesi, aslında onun ne kadar da mütevazı, terbiyeli biri olduğunun kanıtıdır, diyor. Hâlbuki Ömer kendi görüşünü o ilgili ayetlerden önce beyan etmiştir. Dolayısıyla, 'Allah bana muvafakat etti, arkamdan geldi' demesi gerekiyordu. Ancak terbiyesi gereği, 'Ben Allah'a muvafakat ettim' demiştir..." diyor Tayyibi![26]

Her ne kadar bazı aktarımlarda Ömer, ben Allah'a muvafakat ettim diye geçiyorsa da, şu da var ki sağlam kaynaklarda bunun tam gerçeği de geçiyor. Bu, en başta **Buhari**'de ve mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**'in Müsned'inde geçiyor. **Ömer** aynen şöyle diyor: "Allah şu konularda bana muvafakat etmiştir/benim düşüncem, benim önerim gibi ayet indirmiştir."[27]

Yaklaşık 270 kitap yazan[28] ünlü hadis âlimi **İbni Hacer Askalani**, birçok ayetin iniş sebeplerini içeren özel bir kitap hazırlamıştır. Bu kitap, ne yazık ki Kur'an'ın 114 suresini kapsar niteliktedir ve şu an piyasada yoktur. Sadece Nisa suresi 87. ayete kadar tahkik edilip piyasaya sürülmüştür; kalanı şu an yoktur. Öyle anlaşılıyor ki **İbni Hacer** ya bu kitabını bitiremeden dünyasını değiştirmiş veya kalan surelerle ilgili yazdıkları henüz tahkik edilmemiştir/elyazmasından düz yazıya çevrilmemiştir veya belki de kayıptır. **Suyuti**, Askalani'nin bu eseri için şunu yazmış: Kendisi, ayetlerin sebep-sonuç ilişkileriyle ilgili bir kitap yazmış; ancak müsvedde olarak kalmış; ben onun tümüne ulaşamadım, diyor.[29]

---

26 Ali el-Kari, Mirkatu'l Mefatih Şerhu Mişkati'l Mesabih, c.11/198. Hz. Ömer'in menkıbeleri bölümü, hadis no:6050, fasıl: 3.

27 Buhari: Tefsir bölümü, Bakara suresi bab 9/4483.

28 Bkz.: İbni Hacer Askalani, el-Uccab fi Beyani'l Esbab, s.37.

29 Suyuti, İtkan, 9. Bölüm, c.1/189.

İbni Hacer Askalani, Bakara suresinde Hz. Ömer'in daha önce beyan ettiği görüşler doğrultusunda inen ayetlerden beş örnek vermiştir: Onun Ömer'le ilgili yalnız bir surede bu kadar örnek vermesi; doğrusu manidardır.[30] **İbni Hacer Heytemi** de, Ömer'in görüşleri doğrultusunda inen ayetlerle ilgili 15 örnek vermiştir.[31] Hele Şeyhülislam **İbni Teymiyye**'nin kullandığı cümle daha da ilginçtir. Şöyle diyor: Ömer bir konuda fikir belirtiyordu, akabinde ayet onun görüşüne uygun bir şekilde iniyordu.[32]

Muhibbüddin Taberi de 15 civarı örnek sunmuştur ki, bu kadar ayet Ömer'in konuya ilişkin görüşünü söyledikten sonra inmiştir diyor.[33] Hatta bu ayetler Ömer'in görüşleri istikametinde inince Ömer, 'Ben daha önce ne kadar da katıydım; ama şimdi ne aşamaya vardım' diyormuş diye bir bilgi de sunuyor. Yine Hz. Muhammed'in bazen Ömer'e aşırı derecede hoşgörülü davrandığı, hatta nerdeyse onu kendinden üstün gördüğü rivayetleri de var. Mü'minun suresinden 14. ayet inince, Ömer'in hoşuna gider ve Ömer orada, 'Yaradanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir' ifadesini kullanır. O sırada Muhammed, Ömer'i uyarıyor: Senin okuduğun ayet değildir fazladan okudun diyor; ama daha sonra Ömer'e, 'Meğerse senin okuduğun cümle ayetten bir parçaymış' diyerek Ömer'in kullandığı ifadeyi ayet olarak kayda geçiriyor.[34]

---

[30] el-Uccab fi Beyani'l Esbab, 533 sayfadan oluşuyor. Sözünü ettiğim bu 5 örnek s.122, 192, 253, 356 ve 370'de geçiyor.

[31] İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.300-303, fasıl: 6.

[32] İbni Teymiyye, Minhac'ü Sünne, c.7, s.158.

[33] Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/200-205 ve 215.

[34] Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/204-205.

İbni'l Cevzi de bu konuyu ele almış ve birçok örnek vermiştir.[35] Ömer'in görüş ve istekleri doğrultusunda inen ayetler hakkında **Ali-Naci Tantavi** de güzel bir liste sunmuş ve iyi bir tasnif yapmışlardır.[36]

İslam âleminde İbni Hacer Askalani ve İbni Teymiyye kadar üne sahip olan **İbni Kayyim Cevziyye** ise konuya ilişkin şunu yazmıştır: "Ömer'in ne kadar feraset sahibi olduğunun kanıtı, kendisinin fikir belirleyip, o fikrin daha sonra Allah tarafından ayetlerle şekillenmiş olmasıdır..."[37]

Kur'an yorumcusu **Kurtubi** bu konuda şu ifadeyi kullanıyor: "Ayetler henüz inmeden Hz. Ömer'in fikir beyanında bulunması ve daha sonra inen ayetlerin onun görüşlerine göre inmesi şu şekilde yorumlanabilir ve sakıncası da yoktur: Ömer bunları daha önce ilham, keramet yoluyla bilmişse hata mıdır?" diyor.[38]

İmam Suyuti, "Kimilerine göre Kur'an'ın yirmiden fazla konuda inen ayetleri Ömer'in görüşlerine uygun, Ömer'i doğrular mahiyette inmiştir..." şeklinde bilgi verdikten sonra bu yerleri teker teker izah etmiştir.[39]

Suyuti ayrıca Ömer'in görüşlerine uygun inen ayetleri bir şiir haline getirip ona "Kasidet'ü Katf-i s-semer fi müvafekat-i Ömer" ismini vermiştir. On dokuz beyitten oluşan bu kaside üzerine şerh, hatta özel kitaplar yazan İslam âlim-

---

35 İbni'l Cevzi, Menakib'ü Emiri'l Mü'minin Ömer b. Hattab, s.27, bab 16.

36 Ali-Naci Tantavi, Ahbar'ü Ömer, s.377-383.

37 İbni Kayyim Cevziyye, Medaric'ü Salikin, c.2/455.

38 Askalani, Fethu'l Bari, c.8/335, Tefsir bölümü, Tevbe suresi, bab 12/4670-4671.

39 Suyuti: 1)İtkan, 10. Bölüm, c.1/228-229. 2)el-Havi li'l Fetava, c.1/378. 3)Tarihü'l Hulefa s.100. Ayrıca Dürrü'l Mensur adlı ünlü tefsiriyle sebeb-i nüzul içeren Lübabü Nükul adlı kitabında ilgili ayetlerin açıklamasında bu konuda detaylı bilgiler vermiştir.

leri vardır. Örneğin; Muhammed Bedrettin Haseni, Hamit b. Ali İmadi ve Abdulfettah b. Hüseyin Mekki bu kaside üzerine özel kitaplar yazanlar arasındadır.[40]

Suyuti ilgili şiirinde, "Yaklaşık yirmi konuda ayetler Ömer'in daha önce öne sürdüğü teklifleri doğrultusunda inmiştir..." diyor ve hepsini açıklıyor. Kendisi birçok kitabında Ömer'in düşüncelerini destekleyen, doğrulayan ayetlere yer veriyor. Örneğin; **18** ciltlik tefsiri olan "Dürrü'l Mensur"da ilgili ayetler kısmında, "Tarihu'l Hülefa" adlı kitabında Hz. Ömer bölümünde, "İtkan" adlı tefsir usulü kitabında 10. bölümde, "el-Havi li'l Fetava" adlı kitabında ve ayetlerin sebep sonuç ilişkisinden söz eden "Lübab'ü Nukul" adlı eserinde, bir de "Et-tahbir fi İlmi Tefsir" ile "İtmam'ü Diraye li Kurrai Nikâye" adlı eserinde Ömer'in istek ve düşünceleri doğrultusunda inen ayetlerden detaylıca bahsetmiştir. Yine Diyanet yayını olan "Tecrid-i Sarih"te Hz. Ömer'in istekleri doğrultusunda inen ayetlerden söz edilmiş ve birçok örnek verilmiştir.[41]

Suyuti gibi ciltler dolusu yaklaşık **600** kitap yazan bir İslam âliminin konuyu birçok kitabında işlemesi ve kendisi dışında birçok yazarın da bununla ilgili özel kitaplar yazması; aslında konunun ne kadar önemli olduğunu ispatlamaya yeter.[42]

---

[40] a-Fethu'l Vehhab fi Müvafekati Seyyidina Ömer. Tahkik eden Dr. Taha Faris/2014/Emarat.

b-Abdulfettah b. Hüseyin Mekki (h.1424.ö), "Kevkebu'l eğerr ala katf-i semer"i risale şeklinde yazmıştır. Yusufiye matbaası, Darul kütüp/Mısır.

[41] a) Suyuti: 1)Et-tahbir fi İlmi Tefsir, bölüm 11, s.86. 2)İtmam-ü Diraye li Kürrai Nikâye, s.27. 3)"Katf'ü Semer fi Müvafekati Ömer" adlı özel şiiri.

b-Ahmet Naim, Tecrid-i Sarih, Diyanet tercemesi, c.2/352.

[42] Muhammed Bedrettin Haseni, Fethu'l Vehhab fi Müvafekati Seyyidina Ömer b. Hattap, s.40. Burada yazar, Suyuti'nin 600 eser bıraktığını belirtiyor. Ayrıca Suyuti'nin el-İtkan adlı kitabın redaktörü de yazdığı Mukaddime (giriş) kısmında Suyuti'nin eserlerinin sayısının 600 olduğunu yazmıştır. (s.5.)

İmam Şeybani, "Fedailü'l İmameyn" adlı yapıtında, 'Kur'an'ın ayetleri 21 konuda Ömer'in görüşlerine uygun inmiştir' diyor.[43] Ayrıca birçok tefsirde (Kur'an'ı açıklayan kaynaklarda) ilgili ayetler kısmında Hz. Ömer'in görüşleri doğrultusunda inen ayetler hakkında geniş bilgi verilmiştir.

Dr. **Ali Muhammed Selabi** de Ömer'in hayatıyla ilgili kaleme aldığı kitabında konuya ilişkin birçok örnek vermiştir.[44]

Ömer'in görüşlerine uygun inen ayetler konusunda yazılan özel kaynaklardan birkaçını dipnot olarak ekliyorum.[45] İşte bütün bu âlimler bu gerçeği kabul ettikleri halde; yine Hz. Muhammed'in ayetleri tanrıdandır demekten vazgeçmemişlerdir. Buna ne denir bilmem!

Ben Ömer'in teklif ve görüşleri üzerine inen ayetler hakkında bazen televizyonlarda Arap hocaları dinliyorum. Ömer'in bu ayetlerle ilgili durumunu anlatırken; nerdeyse ağızlarından su akar gibi o kadar iştahla anlatırlar. İşte Ömer

---

43 İmam Suyuti, Tarihu"l Hulefa, c.1/100, Ömer'in Kur'an'a muvafakiyeti başlığı altında, Şeybani'den alıntı yapıyor.

44 Dr. Ali Muhammed Selabi, Feslu'l Hitap fi Siret-i İbni'l Hattap, s.38-43.

45 a-İbni Şihne, Muhammed b. Muhammed Halebi el-Hanefi (h.815.ö), el-Müvafekatü'l Ömeriyye fi'l Kur'an'i-ş-Şerif, Zahiriye kütüphanesi, Şam. Demirbaş no:8275. Ayrıca Zirikli de bundan bahsetmiştir: el-A'lam, c.7/44.

b-Takiyyüddin Ebubekir b. Zeyd Dımaşki (h.883.ö), Nefais'ü Dürer fi Müvafekat-i Seyyidina Ömer, tahkik eden Abdulcevad Hamam, Dar'ü Nevadir, Şam, 2009.

c-Şemsettin Muhammed b. İbrahim Dımaşki, (h.937.ö), Nezhet'ü Zevil Elbab fima vafeke bihi Ömer b. Hattab, Tahkik eden Abdulcevad Hamam, Dar'ü Nevadir/Şam/2009.

d-Bedrettin Muhammed b. Muhammed Şafii (h.984.ö), Nazm'ü Dürer fi Müvafekati Ömer, tahkik eden Abdulcevad Hamam/Şam/2009.

e-Abdulbaki b. Abdulbaki Dımaşki el-Hanbeli (h.1071.ö), İktitaf'ü Semer fi Müvafekati Ömer.

f-Hamit b. Ali İmadi (h.1171.ö), Dürrü'l Müstetab fi Müvafekati Ömer b. Hattab, tahkik eden Mustafa Osman Sumeyde, Daru'l kütübi'l ilmiyye/Beyrut/1996.

böylesine bir Ömer'di: Allah daha ayet göndermeden kendisi biliyordu, inecek ayetlerle ilgili düşüncesini önceden söylüyordu ve ondan sonra onun dediği şekilde ayet/ler iniyordu diyorlar. Belki kimileri bunun gerçeğini biliyorlar; ancak işin içinde çıkar vardır diye açıklamak istemiyorlar. Arapça bilenler için bir-iki video kaydını ekliyorum. Bu Arap hocalar Ömer'in bu senaryosunu ne kadar da aheste aheste anlatıyorlar. Biri, Şeyh **Hasan Hüseyni**, diğeri de Dr. **Nebil Avdi**'dir.[46]

Burada şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, her ne kadar kaynaklarda Ömer'in ilişkili olduğu ayetler hakkında **20** civarı konu belirtilmişse de; bugünkü imkânlar bize gösteriyor ki bu sayı daha da fazladır. Bunu şöyle açıklamak mümkündür: Eski âlimler bunları tararken matbaa, bugünkü bilgi alış-veriş gibi imkânlar yoktu. Hatta çok eskilerde kaleme alınan çoğu kaynaklar yakın zamana kadar yazarın elyazması şeklinde duruyordu. Bunların önemli bir kısmı daha yeni düz yazıya çevrilmiştir. Bugün ise tüm kaynaklara rahatlıkla ulaşabiliyoruz. İşte **İbni Hacer**, **Suyuti** gibi uzmanlar konular hakkında bilgi toplarken bu gibi henüz düz yazıya çevrilmeyen ve sahiplerin yakınları tarafından veya müzelerde, kütüphanelerde saklanan kitaplardan yararlanamamışlardır. O yüzden şimdiki imkânlar göz önüne alındığında; Ömer'in ilişkili olduğu ayetlerin sayısı daha da artar diyorum.

Şimdiye kadar anlatılanlar İslami kaynaklardan seçmelerdi. Kaldı ki, ayetlerin sorular ve tartışmalar üzerine indiği zaten Kur'an'da defalarca kabul ediliyor. Ben sadece **'Senden soruyorlar'** ifadesiyle ilgili Kur'an'dan birkaç örnek sunacağım. Bakara suresinde 'Senden soruyorlar' ifadesi 7 sefer geçiyor. Sorular ve yanıtlardan söz eden ayetlerin mealini de verelim:

---

46 a-https://www. youtube. com/watch?v=8-ZjD0rtRZQ
b-https://www. youtube. com/watch?v=_DdzTtmwNBU

*Sana aylardan **sorarlar**. De ki onlar, insanlar ve hac için vakit ölçüleridir.

*Sana Allah yolunda ne harcayacaklarını **sorarlar**. De ki, iyilik olarak harcayacağınız şey, anne-baba, akraba, yetimler, yoksullar ve yolcular içindir.

*Sana haram ayda savaşmaktan **sorarlar**. De ki, onda savaşmak büyük günahtır.

*Sana içkiyi ve kumarı **sorarlar**. De ki, onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için yararlar vardır. Ama günahları yararlarından daha büyüktür.

*Bir de senden hayır olarak ne harcayacaklarını **sorarlar**. De ki, İhtiyacınızdan artanı harcayın.

*Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki, onların durumlarını düzeltmek hayırlı bir iştir.

*Sana kadınların adet halini **sorarlar**. De ki, o insana rahatsızlık veren bir haldir. Onlar adette iken kendilerinden uzak durun, temizleninceye kadar kendilerine yaklaşmayın.

Evet; bu kadar soru Bakara suresinden.[47] Başka surelerden de birkaç örnek verelim.

Maide suresinde: (Ey Muhammed!) Sana, kendilerine nelerin helal kılındığını **sorarlar**. De ki, size temiz ve hoş olan şeyler, bir de Allah'ın size verdiği yeteneklerle eğitip alıştırdığınız avcı hayvanların tuttuğu (avlar) helal kılındı. Onların sizin için tuttuklarından yiyin. Onu (tazı ve benzeri hayvanları av için) salarken üzerine Allah'ın adını anın (besmele çekin).[48]

A'raf suresinde: "Sana kıyametin ne zaman kopacağını **sorarlar**. De ki, onun bilgisi ancak rabbimin katındadır."[49]

---

47 Bakara suresi, ayetler: 189, 215, 217, 219, 220, 222.

48 Maide suresi, ayet 4.

49 A'raf suresi, ayet 187.

Enfal suresinde: "Sana ganimetlerden **sorarlar**. De ki, ganimetler Allah'a ve resulüne aittir."[50]

İsra suresinde: "Senden ruh hakkında soru **sorarlar**. De ki, ruh, rabbimin bileceği bir şeydir. Sizin aklınız buna ermez."[51]

Kehf suresinde: "(Ey Muhammed!) sana Zülkarneyn'i **sorarlar**. De ki, ondan size biraz söz edeceğim..."[52]

(Burada amacım, birçok ayetin sorulan sorular üzerine indiğine örnek göstermek; yoksa Zülkarneyn neydi, ne yapıyordu ben bu tür mitolojilere girmeyeceğim.)

Taha suresinde: "(Ey Muhammed!) Sana dağların (kıyamet günündeki) halini **sorarlar**. De ki, rabbim onları toz duman edecek."[53]

Naziat suresinde: "Kıyametin ne zaman kopacağını sana **sorarlar**. Onu bilip söylemek nerede, sen nerede? Onun nihai bilgisi yalnız rabbine aittir. Sen, ancak ondan (kıyametten) korkanları uyarırsın..." diye devam ediyor.[54]

Bütün bunlar zaten ispattır ki çoğu ayetler sebepler üzerine oluşmuştur; durup dururken oluşmamıştır. Yani insanlar soru sormuş, Muhammed de ayet indi diyerek halka yanıtlarını sunmuştur. Sadece Kur'an'daki İsrailoğulları hikâyeleri nedensiz bir şekilde Tevrat'tan kopyalanmıştır denilebilir. Elbette ki bunlar Hz. muhammed'e göre bir keramet, hatta mucize olarak değerlendirilmişse de esasında bunların aslı Tevrat'ta vardır; bunu da, aslında kendi bilgi gücünü göstermek için yapmıştır.

Ömer-Kur'an ilişkisi hakkında var olan bilgiler ve İslam âlimlerinin görüşleri özetle böyle. Bundan sonra artık somut örneklere geçiyoruz.

---

50 Enfal suresi, ayet 1.

51 İsra suresi, ayet 85.

52 Kehf suresi, ayet 83.

53 Taha suresi, ayet 105.

54 Naziat suresi, ayet 42...

II. BÖLÜM

AYETLERİN SEBEP-SONUÇ İLİŞKİLERİ BİLİNMELİ MİDİR?

İnsanlar bilinçlendikçe İslam'ın ve dolayısıyla tüm kutsal dinlerin gerçeği de ortaya çıkıyor. İslam'a yönelen eleştiri dozunu hafifletmek için kimi İslam âlimleri bundan kurtuluşu, hadisleri, tüm İslam tarihini inkâr etmekte bulup, "Biz sadece Kur'an'a bakıyoruz, o bize yeterlidir" diyorlar. Sanki Kur'an olağanüstü şeyler içeriyor da sadece onu kabul ederlerse başarı şansı varmış gibi bir izlenim sunuyorlar. Kur'an'ın yaklaşık %80'i Tevrat'ta anlatılan ve İsrailoğulları peygamberleri denilen kişilerin hikâyelerinin kopyalanmasından ibaret. Zaten Tevrat ile Kur'an'ı yan yana getirip bir karşılaştırma yaparsak başka kanıta gerek olmadan bunu görmüş oluruz. Hz. Ömer bunu çok güzel ifade etmiştir. Kendisi sıkça Yahudilerin yanına gittiği için onlar şunu diyorlar: "Seni severiz. Çünkü diğer Müslümanlar senin gibi sıkça bize uğramazlar." Ömer devam ediyor: "Ben Yahudilerin yanına Kur'an'la Tevrat bilgilerini mukayese etmeye gidiyordum. Bakıyordum ki ikisi de içerik itibariyle birbirlerinin aynısıdır..." diyor.

Evet; Ömer haklıdır. Çünkü en azından Kur'an'da anlatılan İsrailoğulları hikâyeleri Tevrat'taki bilgilerden birer özettir.[55] Kur'an'ın kalan kısmı da Ebabil kuşları hikâyesinden, Hz. Muhammed'in aile durumunu düzenleyen ayetlerden, Ebu Leheb kınamasından, savaş, ganimet, cariye gibi hususlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla içinde fazla bir şey yok ki tek başına yeterli olsun!

Vahidi, "Ayetlerin iniş sebepleri bilinmeden gerçeği anlamak mümkün değildir!" diyor.[56] **İbni Dekik'il İyd** ve Şeyhülislam **İbni Teymiyye,** "Ayetlerin iniş nedeni bilinirse Kur'an daha kolay anlaşılır" diye yazmışlardır. Bu, aynı zaman birçok müfessirin de görüşüdür ve zaten doğrusu da budur.[57] Bir kere birçok ayetin iniş nedeni Kur'an'da zaten açıkça belirtiliyor. Kalanında da olayın meydana geldiği vakit sahabiler hazır bulunmuşlar, onlar şahitlik etmişlerdir, onlardan duyuyoruz.

Ayetlerin sebep sonuç ilişkileri hakkında ilk kitabı yazan **Meymun b. Mehran**'dır (h.117.ö). Ancak bu kitap elyazmasından düz yazıya çevrilmemiştir. **İbni'l Medini** (h.234.ö) de konuya ilişkin bir kitap yazmıştır. Yine İbni Fetis lakabıyla meşhur **Kadı Abdurrahman b. Muhammed Kurtubi** (h.402.ö), ayetlerin iniş nedenleri üzerine 100 bölümlük bir kitap hazırlamış; bunu **Zehebi** anlatıyor.[58]

---

[55] Vahidi, Esbab-i Nüzul, s.33.

[56] Suyuti, el-İtkan, 9. Bölüm, c.1/190.

[57] a-Suyuti, İtkan, c.1/190, bölüm 9.
b-İbni Teymiyye, Mükaddime fi Usul-i Tefsir, s.47.

[58] Zehebi, Siyer-i A'lam, c.17/211. Kimi yazarların ölüm tarihlerini kitabın metni içinde yazıyorum, kimilerinkini yazmıyorum. Yazmadıklarım, zaten kitapları var, onlardan alıntı yaptığım için; tarihleri hakkında kitabın sonunda kaynakça kısmında bilgi vereceğim. O yüzden sıkça metin içinde tekrara yer vermiyorum.

Metinde fazla yer almasın diye özel olarak ayetlerin iniş nedenleriyle ilgili yazılan kitaplardan bazılarını -bilgi olsun diye- dipnot olarak ekliyorum.[59]

"Ayetlerin iniş sebebi bilinmeli midir?" sorusuna gelince: Bazı ayetler vardır ki, hiçbir ek bilgiye ihtiyaç duyulmadan anlamları anlaşır. Mesela; "Hırsızlık yapan erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin!" ayeti gayet açık ve nettir. Burada ek bir bilgiye ihtiyaç yoktur. Tek şuna ihtiyaç vardır: Hz. Muhammed hırsızlıktan dolayı hiç el kesmiş midir, kesmişse nasıl? İşte bunun da yanıtını diğer İslami kaynaklarda buluruz.[60]

Yine Kur'an'da kısas hakkında; "Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükmü uygulamakla) korunursunuz!" diye ayetler var ve bunlar da çok nettir; anlaşılması için ek bilgiye gerek yoktur.[61]

Ancak öyle ayetler vardır ki başka bilgiler olmadan onlardan hiçbir şey anlaşılmıyor. İşte burada ayetin oluştuğu

---

59 Aşağıdaki yazarlar ve eserlerini; Halit b. Süleyman Müzeyni'nin "el-Muharrar fi Esbabi Nüzul'il Kur'an" adlı kaynağından aktarıyorum (s.41-44). 1-Vahidi, Esbab-i Nüzul. 2-Ebu Muzaffer Muhammed b. Esat Iraki (h.567.ö), Esbab'ü Nüzul ve'l Kısesi'l Kur'aniyye. 3-Ebu'l Ferec İbnü'l Cevzi, Esbab'ü Nüzul. 4-İbni Teymiyye (h.728.ö), "Mükaddime fi Usul'i Tefsir. 5-İbrahim b. Ömer Ca'beri (h.732.ö), Acaib'ü Nükul fi Esbab-i Nüzul. 6-Ahmet b. Ali Ebu'l Fasih Kufi (h.755.ö), Sebeb'ü Nüzul fi Tebliği Resul. 7-Ali b. Şehabettin Hemezani (h.786.ö), Risaletün fi Esbabi Nüzul. 8-İbni Hacer Askalani (h.852.ö), el-Uccab fi Beyani'l Esbab". 9-Kadı Zeynüddin Makdisi (h.876.ö), Müded'ü Rahman fi Esbab-i Nüzul'il Kur'an. 10-Suyuti (h.911.ö), Lübab'ü Nükul. 11-Ayrıca Vehbe Züheyli'nin "Tefsiru'l Veciz" adlı eseri bu konuda önemlidir. Ayrıca olayların akışı içinde zaten bunlardan alıntı yapacağım.

60 Maide suresi, ayet 38.

61 Bakara suresi, ayet 178-79.

zamanki olay, iniş nedeni önemlidir ve çözümleyicidir. Buna dair birkaç somut örnek verelim:

Duha suresinin hemen ilk ayetlerinde, 'Kuşluk vaktine ve karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki, rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da...' deniliyor. Peki burada ek bir bilgi olmadan bir şey anlaşılır mı? Hayır! Demek bir şeyler olmuş ve birileri Hz. Muhammed hakkında, **'Rabbi onu terk etmiş, ona darılmış'** demişler ki, buna cevap mahiyetinde bu ayetler oluşmuş. Bunun iniş nedeni hakkında bir kitabımda yeterince bilgi verdim. Burada kısa bir hatırlatmada bulunayım: Hz. Muhammed'in en çok yararlanıp bilgi aldığı **Varaka b. Nevfel** vefat edince; kendisi hocasız kalır, adeta vahyi getiren Cebrail ölür. Çünkü Varaka, Tevrat ve İncil bilgileri konusunda uzman biriydi, bu konularda Hz. Muhammed ondan yararlanırdı. Elbette ki vefat edince ilgili konularda Muhammed yardımcısız kalır. Bu arada halk Muhammed'e sorular yöneltir; ama Muhammed yanıt veremez. Bu boşluk epey sürer. Bu arada insanlar, 'Hani ona vahiy getiren melek nerede? Onun rabbi niye onu terk etmiş, ona darılmış mı?' gibi alaylı sözler kullanırlar. Bu durum Muhammed'in canını sıkar ve öyle anlar gelir ki kendisi defalarca dağa gitmek, intihar etmek ister. İşte bu olup bitenler üzerine az önceki ayetler gelir ve tanrı gece ve gündüzle yemin ederek onu terk etmediğini, ona darılmadığını beyan eder. Kur'an'da Tanrı yemin ederek böyle der de; ancak neden bu kadar süre zarfında Cebrail'i göndermemiş sorusuna yanıt gelmez![62]

Enfal suresindeki ayetlerin neredeyse ezici çoğunluğu anlaşılmıyor; bunların başka bilgilere de ihtiyaçları vardır. Me-

---

[62] Hz. Muhammed'in Hocaları adlı kitabımda bununla ilgili detaylı bilgi ve kaynaklar var; hatırlatırım.

sela: "Allah, iki gruptan birinin kesinlikle sizin olacağını vaat ediyordu. Siz ise, güçsüz ve silahsız olanın size düşmesini istiyordunuz."[63] Yine başka bir ayette, "Hani rabbinizden yardım istiyor, yalvarıyordunuz. O da, ben size art arda bin melekle yardım ederim diye cevap vermişti..." deniliyor.[64] Aynı surede, "Onları siz öldürmediniz; ancak Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın; Allah attı..." diye geçiyor.[65]

Buna benzer neyin nesi olduğu anlaşılmayan ayetler hem bu surede, hem de Kur'an'ın diğer surelerinde var. Az önce sunduğum ayetlerde melek yardımından söz ediliyor. Neymiş, nerede olmuş... nasıl bileceğiz? Veya onları siz öldürmediniz, sen atmadın; Allah attı derken ne kastediliyor; bunu nasıl bileceğiz? Ya da bir ayette geçtiği gibi; ben size iki taifeden birini vereceğimi va'detmiştim; ancak siz kolay olanını istiyordunuz sözünden ne anlıyoruz? İşte buna benzer ayetler için ek bir bilgiye gerek var ve bu da ayetin oluştuğu zamandaki olup bitenlerden ancak anlaşılır.

Nisa suresinin hemen başında, "Öksüzlere mallarını verin, temizi pis olanla değiştirmeyin, onların mallarını mallarınıza katarak yemeyin; çünkü bu, büyük bir günahtır. Yetimler konusunda adaleti koruyamayacağınızdan korkarsanız, sizin için temiz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın!" deniliyor.[66] Burada da ek bir bilgi yoksa yetimlerle ikişer, üçer, dörder evlilikler arasındaki münasebeti nasıl anlarız, ne alakası var!

Mücadele suresinin hemen başında, "Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının

---

63 Enfal ayet 7.

64 Enfal, ayet 9.

65 Enfal suresi, ayet 17.

66 Nisa 2-3.

sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı işitmekteydi" deniliyor. Peki konu ne, kadın kim, ne demiş diye insan merak etmez mi? Bunlar gibi örnekler Kur'an'da pek çok. İşte burada ayetin nüzul sebebi denilen o anki olaylar, nedenler devreye girer/girmeli; yoksa gerçek anlaşılmaz.

Şimdi de Hz. Ömer'in damgasını vurduğu, daha açık bir ifadeyle gelmesine neden olduğu ayetlerin geçtiği yerleri ve hikâyelerini -özel başlıklar halinde- anlatmaya geçelim. Bunu yaparken de Kur'an'daki surelerin sıralarına göre ele alacağım. Yani ilkin Bakara suresinde var olan örneklerden başlayacağım; ondan sonra sırasıyla hangisinde bu örnekler varsa ona devam edeceğim.

III. BÖLÜM

BAKARA SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

a) Hz. Ömer'in Cebrail'i savunması ayetle yanıt buluyor.

Bakara suresinde Hz. Ömer'in etkisiyle oluşan birkaç ayet var; bunlardan biri de Cebrail'i savunmakla ilgilidir. Hemen o ayetin mealiyle başlayalım: "De ki, her kim Cebrail'e düşman kesilirse, bilsin ki o (Cebrail), Allah'ın izniyle Kur'an'ı; önceki kitapları doğrulayıcı, müminler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir. Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail ve Mikail'e düşman kesilirse bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır..." deniliyor Kur'an'da.[67]

Peki neler olmuş, kim ne demiş ki gerek duyulup bu ayetler inmiş? Bunun hikâyesine bakalım.

Bu ayetlerin iniş nedeni hakkında iki rivayet öne çıkmıştır: Birine göre Yahudilerle Hz. Muhammed arasında yapılan tartışmada Yahudiler, sana Allah'tan vahiy getiren elçinin adı nedir diye sormuşlar. Muhammed, bana vahiy geti-

---

[67] Bakara suresi, ayetler 97-98.

ren Cebrail'dir yanıtını vermiş. Yahudiler, biz Cebrail'i sevmiyoruz. Çünkü o hep, 'Allah şöyle yapın böyle yapın diyor; aksi halde size bu dünyada ve ahirette ceza veririm' gibi kötü haberlerle gelir. Biz Mikail'i severiz. Zira o tabiat olaylarından sorumludur: Rüzgârlar, yağmur vs. Bu tartışmalar üzerine, kim Cebrail'e karşı düşman olursa Allah da onların düşmanıdır... diye az önceki ayet inmiş şeklinde bilgiler var. Yani bu rivayete göre tartışma direkt Hz. Muhammed ve Yahudiler arasında olmuş, ayetler bundan dolayı inmiştir. Ama yine de tartışmalar olmuş.

Ayetin oluşması için belli ki bir neden var. Demek ki bunlar olmasaydı ayet de oluşmazdı. Peki, bu bilgileri kimler işlemiş bir de buna bakalım: Hadis âlimlerinden **Ebu Davud Teyalisi**, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, yine hadis âlimlerinden **Taberani**, müfessirlerden **Taberi, İbni Ebi Hatem er-Razi, İbni Kesir, Suyuti** ve adını sayamadığım birçok İslam âlimi bunu işlemişlerdir.[68]

Şimdi de **Hz. Ömer**'i dinleyelim, bakalım ne diyor?

Ben kendim sıkça Yahudilere uğrardım. Bir gün yine gittim, epey konuştuk. O sırada Muhammed de gelip oradan geçti. Ben onlara, bu adam Allah'ın peygamberidir neden onu kabul etmiyorsunuz, dedim. Onlar, biz Muhammed'le daha önce tartıştık, o bize, Cebrail bana vahiy getiriyor, dediler. Bizde Cebrail insanların düşmanıdır. Çünkü savaş haberlerini, Allah'ın insanlara karşı gazaba geldiği haberleri

---

68 a-Teyalisi, Müsned, c.4/450-452, hadis no:2854.
b-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Abbas hadisleri bölümü no:2514.
c-Taberani, Mucem-i Kebir, c.12/246, hadis no:13012.
d-İbni Ebi Hatem tefsiri, Bakara 97-98, c.1/181, no:960.
e-İbni Kesir tefsiri, Bakara 97-98, c.1/338.
f-Taberi tefsiri, Bakara 97-98, c.2/285.
g-Suyuti, Dürrü-l Mensur, Bakara 97-98, c.1/477.

getirir, Allah'ın kimi insanları helak ettiğini, edeceğini... söyler. Biz Mikail'i severiz. Çünkü o tabiat olaylarıyla uğraşır, insan için önemli olan hayat şartlarını düzenler. Bu tartışmalardan sonra biz onunla anlaşamadık ve kabul etmedik... diyorlar. Ömer, ben her iki meleği de severim dedim ve aramızda olup bitenleri Muhammed'e anlatmak için onun yanına gittim. O bana, ayet indi, kim Cebrail'e düşman kesilirse bilsin ki Allah da onun düşmanıdır dedi.

Anlaşılıyor ki ayet ya Ömer'in Muhammed'le konuşmasından sonra inmiş; ya da Muhammed onların yanından geçerken tartışmalarını dinlemiş ve o arada ayet oluşturulmuş. Ömer onun yanına gidince, 'Al, sana Cebrail hakkında ayet geldi' demiş. İşin hikâyesi bu!

Burada iki neden var: Biri, Yahudiler Ömer'e, 'Biz daha önce Cebrail konusunda Muhammed'le tartıştık' diyorlar. Demek ki bir kere onun bu gelişmelerden daha önceden haberi var. Bir de Muhammed'in kendisi Ömer'in onlarla tartıştığını görünce; adeta artık bu konuda bir ayet indirme zamanı gelmiştir deyip ayeti o sırada ilan etmiştir.

Olay sadece bu değil ki; işin içinde enteresan şeyler var. Kitabın başında, bazen Ömer fikir belirtir; akabinde Muhammed onunla ilgili ayeti ilan ederdi. Bazen de Ömer hem görüş belirtir hem de cümlesini kendisi kurardı ve inen ayetin çatısı Ömer'in kurduğu cümleye benzerdi, demiştik. Yani sonuçta Ömer'in önerisi kabul görmüş olurdu. İşte bu örnekte de Ömer denklem kuruyor ve %100 aynı cümleyi içeren ayet Hz. Muhammed tarafından ilan ediliyor.

Ömer hem fikir belirtmiş, hem de cümlesini kurmuş ve bundan sonra inen ayette aynı cümle olduğu gibi tekrar edilmiş bilgisini işleyen kaynaklar neler; bunlardan da birkaçını sunalım. Bunlar arasında Kur'an yorumcularından

Taberi, **İbni Ebi Hatem Er-razi**, **İbni Kesir**, **Suyuti** ve yine İslam âlimlerinden **İbni Hacer Heytemi** var.

Böyledir işte; Ömer bazen hem fikir ortaya atıyordu, hem konuya ilişkin cümleyi kendisi kuruyordu ve tanrı da bunu münasip görüp ayet etiketini vuruyordu. Az önce sunduğum tüm kaynaklarda **Ömer**'in Yahudilere, 'Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman kesilirse bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır...' dediği ve bunun üzerine ilgili ayetin indiği açıklaması var. Evet; Ömer'in harfiyyen kullandığı bu cümle şu an Kur'an'da tanrı buyruğu ayet olarak duruyor.[69]

İlgili ayetlerin Yahudilerle yapılan tartışma üzerine indiği konusunda tüm ünlü müfessirler hemfikirdir.[70] Ancak anlatımlarda farklılıklar var. Yukarıda da belirtildiği gibi; kimi rivayetlerde Muhammed'le Yahudiler arasında Cebrail konusu tartışılınca bu ayetler inmiş; kimilerine göre Ömer'le Yahudiler arasında Cebrail hakkında tartışmalar olduğu bir sırada Hz. Muhammed de oradan geçmiş ve kısa bir aradan sonra Ömer bu tartışmalarla ilgili Muhammed'e bilgi vermeye giderken o sırada Hz. Muhammed, 'İşte ayet geldi ki Cebrail'e düşmanlık Allah'a düşmanlıktır!' diye Ömer'e bilgi vermiş. Kimi aktarımlara göre de; Ömer onlarla tartışırken cümleyi bile kendisi kurmuş ve onun o cümlesi bir süre sonra ayet olarak gelmiştir, şeklinde bilgi var.

---

[69] a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Bakara 97-98, c.1/480. Ayrıca İtkan 10. Bölümde de işlemiştir.

b-İbni Ebi Hatem tefsiri, Bakara suresi, 97-98, c.1/182, no:961.

c-İbni Kesir tefsiri, Bakara suresi, ayet 97-98, c.1/339.

d-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.302.

e-Taberi tefsiri, Bakara suresi ayetler 97-98, c.2/302.

[70] Şevkani, Fethu'l Kadir, Bakara suresi, ayet 98 c.1/78.

Ayetin oluşum senaryosu böyle. Anlamına gelince: Kim Cebrail'e düşmanlık ederse Allah da ona düşmanlık eder deniliyor. Allah ve düşmanlık; ilginç bir ifade. Ben burada işin hikâyesi üzerinde durdum. Yoksa ayetlerin anlamı zaten boş, anlamlı bir şey ifade etmediği ortada. İnsanlar bu batıl inançlara, mitolojilere inanmak zorunda mı, var mı bunun ilmi ve akli bir ispatı!

b) Hz. Ömer'in teklifi beğenilerek ayete dönüştürülüyor.

Bakara suresinde geçen bir ayette; "İbrahim makamından bir namaz-dua yeri edinin!" deniliyor.[71]

Bilindiği gibi Kâbe'nin hemen yanında Hz. İbrahim makamı diye bir yer vardır. İşte orada namaz kılmanın, dua etmenin olumlu bir ayrıcalığı vardır... deniliyor Kur'an'da. Bu ayetin iniş/oraya atılış hikâyesine bir bakalım.

İlkin **Buhari** ve **Müslim**'de geçen hadisten aktaralım: Hz. Ömer, üç konuda ben Allah'a muvafakat ettim/benimle Allah aynı şeyi söyledik; bunlardan biri, 'Makam-i İbrahim'dir' diyor ve şöyle açıklıyor: Ben bir gün Muhammed'e, 'Biz İbrahim peygamberin Kâbe içindeki makamını namazgâh/dua yeri edinsek ne güzel olur' dedim. O sırada Muhammed, 'İbrahim makamından bir namazgâh/dua yeri edinin' ayetinin indiğini söyledi diyor.

Burada hem Ömer'in isteği ayetle yanıt buluyor, hem de kullandığı ifadeler aynen ayette yer buluyor. Ömer'in kullandığı kelimeler ayetle nereteyse aynıdır; ancak Ömer, **'edinelim mi'** fiilini kullanmış. Ayette ise **edinmek** fiilinden emir kipi kullanılmıştır: **Edinin** deniliyor. Yoksa Ömer de İbrahim demişti, makam demişti, namazgâh edinelim de-

---

[71] Bakara suresi, ayet 125.

mişti. Tüm bunlar olduğu gibi ayette var. Öz olarak; birçok örnekte olduğu gibi burada da hem içerik, hem de cümledeki kelimeler Ömer'e aittir. Allah sadece onay vermiştir.

Bu olay başlangıçtan günümüze kadar yazılan tüm önemli tefsirlerde anlatılıyor. Ayrıca birçok hadis âlimi de bunu işlemiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: En başta **Buhari** birden fazla yerde bunu işlemiş. Yine **Müslim**, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel, Tirmizi, İbni Hibban, Beyhakı, İbni Hacer Askalani, Taberani, İbni Kani', İbni Ebi Asım, Nesai, İbni Asakir** ve benzerleri kaynaklarında bu konuya yer vermişlerdir.[72]

c) Gerekirse ayetlerden vazgeçilir; ama Ömer'den asla!

Başlık tuhaf, komik gelebilir; ancak ne yazık ki ayetlerin anlamı ve nasıl, hangi nedenlerden dolayı oluştukları bilindiğinde böyle bir başlığın tam da uygun olduğu kolayca anlaşılır. Ben burada iki ayet üzerinde duracağım. Bunların hem anlamı, hem de ortaya atılış senaryosu ilginç.

İlkin meallerini sunmakla başlayalım:

---

[72] a-Buhari: Namaz bölümü, bab 32/402 ve Tefsir bölümü, Bakara suresi bab 9/4483.

b-Sahih-i Müslim, Fedail bölümü, Hz. Ömer kısmı, bab 2/2399.

c-Tirmizi, Tefsir bölümü, Bakara suresi, bab 2/2959-60.

d-Ahmet b. Hanbel, Müsned, Ömer rivayetleri kısmı, no:157,160 ve 250.

e-Sahih-i İbni Hibban c.15/319, no:6896.

f-İbni Mace, Namaz kısmınında bab 56/1009.

g-İbni Hacer Askalani, el-Uccab, s.192 Bakara 125 açıklamasında.

h-Taberani, Mucem-i Sağir, c.2/38.

i-Nesai, Sünen-i Kübra, Tefsir bölümü, Bakara 125 c.10/15, hadis no:10931.

j-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk c.44/113.

*"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak (cinsel ilişkide bulunmak) size helal kılındı. Onlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz. Allah, (sizin oruç ayının gecelerinde hanımlarınıza yaklaşarak) kendinize zulmetmekte olduğunuzu bildi de tövbenizi kabul edip sizi affetti. Artık eşlerinize yaklaşın."[73]

*"Kadınlarınız, tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz gibi, dilediğiniz yerden girin/girebilirsiniz."[74]

Evet; ayetler bunlar. Şimdi de sırayla bu iki ayetin nasıl indiğini anlatalım. Ramazan gecelerinde kadınlarınıza yaklaşın ayetinin iniş nedeni farklıdır. Elbette ki burada durup dururken ayet inmiş değil, yapılan bir eylem sonucu inmiştir. Önemli olan burasıdır. **Buhari**'de geçen bir hadiste sahabilerden **Bera b. Azıb** ayetin iniş nedenlerinden birini şöyle anlatıyor: Bu ayet inmeden önce Müslümanlar Ramazan ayı gecelerinde de cinsel ilişki yaşamıyorlardı/yasaktı. Bazıları bunu dinlemediler/cinsel ilişkiyi oruç gecelerinde de yaşadılar. Bunun üzerine, 'Madem siz nefsinize hakim olmuyorsunuz ben tanrı olarak bu yasağı kaldırıyorum' ayeti indi diyor.[75]

Buhari'de aynı **Bera b. Azıb**'a ait şöyle bir rivayet daha var: Oruç ilk farz kılındığında Müslümanlar tutarken iftar vakti girdikten sonra uykuya dalsalardı, artık ertesi günü akşamına kadar bir şey yiyemezlerdi. Bir ara Ensar'dan Kays b. Sırme adında bir erkek oruçlu iken iftar vakti eve gelir; hanımına, yiyecek var mı diye sorar. O, hayır yoktur, fakat gider senin için temin etmeye çalışırım der. Kays o gün tarlada çalıştığı için yorgun düşer ve iftarını yapmadan uyuyakalır. Hanımı gelip onu uykuda görünce; 'Yazık oldu. Ye-

---

73 Bakara suresi, ayet 187.

74 Bakara suresi, ayet 223.

75 Buhari, Tefsir bölümü, Bakara suresi, ayet 187 bab 27/ 4508.

mek yemeden uyuyakalmış. Artık uyansa da dinen yasaktır, yiyemez!' der. Gündüz olunca gün ortasında -iki gün yemek yemediği için- baygınlık geçirir. Durum Hz. Muhammed'e iletilince; 'Oruç ayının gecelerinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı' diyen ayetin o sırada indiğini söyler.

Evet; her iki rivayet de **Buhari**'de geçiyor ve aktaran da aynı kişi. Aslında birinci rivayetin ayete uygun düştüğü ortada. Çünkü ayette deniliyor ki, oruç gecesinde size cinsel ilişki hakkındaki yasak kalktı. Hal böyle olunca ayet birinci rivayete yanıt oluyor. Çünkü birincide, daha önce oruç gecelerinde cinsel ilişki yasaktı; bazıları bunu çiğneyince ayet indi deniliyor. Hadisin de ayetin de konuları aynı olduğu için ilk rivayet daha uygun görünüyor. Görüldüğü gibi ikinci rivayette adamın aç kalma durumu söz konusu. O yüzden ayetle bu rivayet birbirlerine uymuyor. Bu hadisi, **Buhari** ile birlikte mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai** ve **Daremi** işlemişlerdir.[76]

Hadis âlimi **İbni Hacer Askalani**; "Olup bitenlerden anlaşılıyor ki bu ayetten önce oruç ayında geceleyin cinsel ilişki mutlak surette; yemek, içmek ise şartlı olarak yasakmış: Eğer kişi gece uyuyup bir daha uyansaydı, artık uyuduğu için yemek içmek yasak sayılırdı..." diyor.[77] Bunun daha önce yasak olduğunu ve ilgili ayetle bu yasağın kaldırıldığını sahabi **İbni Abbas** da aktarıyor.[78] Burada asıl üzerinde durmak istediğim, ayetin durup dururken inmemiş olması. Bu da en çok Hz. Ömer'le ilgilidir.

---

76 a-Buhari, Oruç başlığı altında, bab 15/1915.
b-el-Muharrar fi Esbab-i Nüzuli'l Kuran, c.1/235. Burada birçok kaynak ismi geçiyor.

77 Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Bakara, ayet 187, bab 27/4508, c.9/761.

78 el-Muharrar fi Esbab-i Nüzuli'l Kuran, c.1/236.

Rivayet şöyle: Kendisi Ramazan ayında bir gece Hz. Muhammed'in yanında epeyce kalır. Eve geldiğinde eşi artık uyumuştur. Onu uyandırıp cinsel ilişkide bulunur. Belirtildiği gibi o zaman oruç ayında insan iftardan sonra uykuya daldı mı yemek, içmek, cinsel ilişki yasak sayılırdı. Kadın Ömer'e, ben uyumuştum, niye böyle yapıyorsun/yasaktır dediği halde; Ömer dinlemiyor. Öyle anlaşılıyor ki bunu sağda solda diğer kadınlara da anlatmış ve bu olay etrafa yayılmış. Bu yüzden Ömer, Muhammed'in yanına varıp dinen yasak olanı çiğnediğini söylüyor. İşte o sırada Hz. Muhammed, "Ayet geldi: 'Madem nefsinize hakim olamıyorsunuz ben Allah olarak bu yasağı kaldırdım' deniliyor" diyor.

Ayetin Ömer'in olayı üzerine indiğine ilişkin mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, hadis âlimlerinden **İbni Hacer Askalani**, yine hadis âlimlerinden **Beyhakı**, ayrıca müfessirlerden (Kur'an yorumcularından) **Taberi**, **İbni Ebi Hatem**, **Begavi**, **Suyuti**, **Kurtubi**, **İbni Kesir**, **Cessas** ve daha adını sayamadığım birçok İslam âlimi bunu işlemiştir. Diğer bir husus, ayetin Ömer'in olayı üzerine indiğine dair rivayeti aktaran sahabilerin/dolayısıyla şahitlerin fazla olması. Örneğin; **Ka'b b. Malik**, **İbni Abbas**, **Sabit b. Kays**, **İkrime** gibi.

Şu da var ki, İslamologlar bunu işlerken de herhangi bir itirazda bulunmamışlardır. Yani Ömer, Ramazan gecesinde eşini uykudan kaldırıp cinsel ilişkide bulunmamış ve Hz. Muhammed'in yanına gitmemiş gibi herhangi bir inkâr/itiraz söz konusu değildir.[79]

---

[79] a-Suyuti, Dürrü'l Mensur tefsiri, Bakara 187, c.2/273. Ka'b b. Malik Hz. Muhammed'in hem sahabisi, hem de şairiydi. Hadisleri hem Buhari, hem de Müslim'de geçiyor. Ölüm tarihinde ihtilaf vardır. Kimisi h. 40, kimisi 50, kimisi de 51'de vefat ettiğini yazmıştır. Zehebi, Siyeri A'lam, c.2/526.

b-Ahmet b. Hanbel, Müsned, Malik b. Ka'b bölümünde, no:15888.

c-Taberi tefsiri, Bakara 187, c.3/234-246. →

Hatta müfessir **Taberi** ayet hakkında şöyle der: Eğer birileri, ayette geçen/hiyanetten kasıt nedir diye sorarlarsa; bunun yanıtı şudur: Müslümanlara daha önce Ramazan'da geceleyin uyuyup da kalktığında yemek-içmek ve cinsel ilişkide bulunmak yasaktı. Bunu çiğneyen hiyanet etmiş olur. İşte Allah ayette bunu kastediyor...[80] diyor. Zaten yorum istemeyecek kadar ayetin anlamı net; ama bunu bu şekilde somutlaştıranlar da var.

İster ayet yalnız Ömer olayı üzerine inmiş olsun, ister başkaları için, isterse hepsi için; bu önemli değil. Önemli olan, ayetin birilerinin şikâyeti üzerine inmiş olmasıdır. Burada ayet Ömer'in olayı üzerine inmiştir demek daha gerçekçidir. Çünkü Hz. Muhammed'in yanında diğerleri o kadar etkili değillerdi. Ayrıca ilgili ayetin açıklama kısmına bakıldığında; yazarlar en çok Ömer olayı üzerinde durmuşlardır. Ben de Ömer diyorum. Çünkü görüldüğü gibi Ömer'in hatırı için inen ayetleri anlata anlata bitiremiyoruz. İşte Ömer bu kadar önemli olduğu için söz konusu ayet onun yasak çiğnemesi üzerine inmiştir demek daha gerçekçi olur. Kaldı ki, kendisi bizzat bununla ilgili Hz. Muhammed'e başvurunca ayet hemen oracıkta iniveriyor. Bütün bunlar, ayetin oluşumunda başrolde Ömer'in olduğunu gösteriyor.

Ayetin içeriği senaryosundan daha ilginç! Mesela; oruç gecesinde cinsel ilişkide bulunmak size helal kılındı deniliyor. Demek ki tanrı o ana kadar haram kılmış. Bunu doğru-

---

d-İbni Ebi Hatem tefsiri, c.1/316, no:1677.
e-İbni Kesir tefsiri, Bakara 187, c.1/510-12.
f-Kurtubi tefsiri, Bakara 187, c.2/315.
g-Cessas, Ahkamu'l Kur'an, c.1/281, Bakara 187.
h-Begavi, Mealim'ü Tenzil, Bakara suresi, ayet 187, c.1/206.
ı-Beyhakı, Sünen-i Kübra, Nikâh bölümü, c.7/318, no:14113.

[80] El-Muharrar fi Esbab-i Nüzul, c.1/239, Bakara suresi, ayet 187.

layan bir diğer ifade ayette var: "Allah bildi ki siz nefsinize hiyanet edersiniz; bu yüzden tövbenizi kabul etti" deniliyor. O zaman sormak lazım: Acaba Allah daha önce bu yasağı koyarken insanların bunu çiğneyeceklerini, nefislerine hakim olamayacaklarını bilmiyor muydu, ilk başta yanlış mı yapmıştı? Bir de deniliyor ki: Allah tövbenizi kabul etti ve sizi bağışladı. Demek ki daha önce geceleyin uykuya daldıktan sonra yiyip içmek, cinsel ilişkide bulunmak Allah katında yasakmış, suçmuş ki bu ifadeler kullanılıyor. Görüldüğü gibi ayetin oluşum senaryosu kadar içeriği de enteresan.

Şimdi de yukarıda geçen ve yine Ömer'le ilişkili olan ikinci ayet (Kadınlar tarlanızdır. İstediğiniz yerden tarlanıza girin ayeti) hakkında bilgi vermeye geçelim. Ne yazık ki bu ikinci ayette de yine Hz. Ömer'in cinselliği söz konusudur. Rivayet ise şöyle:

Ömer bir gün Muhammed'e gidip, 'Helak oldum' diyor, yaptığına çare arıyor. Muhammed, 'Seni helak eden ne ki!' diye sorunca; Ömer, 'Ben dün gece binitimle arkadan yaptım, binitimi ters çevirdim...' diyor. Muhammed buna hiç karşılık vermeden, arada bir kelime bile konuşmadan, **'Kadınlar tarlanızdır'** ayetinin o anda indiğini söylüyor. Hep vurgu yapıyorum; benim için senaryo önemli; ancak hadiste geçen bazı yakışıksız, hatta kadınlara hakaret anlamına gelen terimler var; kısaca belirtmek isterim. Mesela Ömer diyor ki, ben binitimi ters çevirdim. Peki (tenzih ederim ama) kadın hayvan mı ki Ömer böyle bir ifade kullanıyor? Hâlâ bu terim bazı hanzo erkekler tarafından kullanılmaktadır. Bir de ayet o kadar acilen gönderiliyor ki, daha Muhammed Ömer'le bir kelime etmeden; maşallah Cebrail hazır. **Bir kelime etmeden ayet geliyor,** ifadesi hadisin metninde var; bu benim yorumum değil.

Peki, ayetin Ömer'in ricası üzerine hemencecik indiğini kimler yazmış, bir de buna bakalım. Hadis âlimlerinden **Tirmizi**, **Nesai**, **İbni Hibban**, **Taberani**, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, **Ebu Ya'li Mevsılı**, **Beyhakı**, **Diyau'l Makdisi**, **Haraiti**, yine ünlü âlimlerden **Tehavi**.[81] Müfessirlerden (Kur'an yorumcularından) **Taberi**, **İbni Ebi Hatem er-Razi**, **Vahidi**, **Begavi**, **İbni Kesir**, **Suyuti** de bu bilgileri tefsirlerinde yazmışlardır.[82]

Bunu daha önce başka kaynaklarımda işledim; ancak onlardan bilgisi olmayan belki ayetin anlamını merak eder diye özet bir bilgi sunayım.

İbni Ömer'in azatlı kölesi **Nâfi'** anlatıyor: Bir gün ben İbni Ömer'in yanında Kur'an tuttum, o da ezberden Bakara suresini okudu. Sonuçta bir ayete gelince bana, 'Sen bu ayetin ne ile ilgili olduğunu bilir misin?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. İbni Ömer, 'Bu ayet şu şu hususta inmiştir' dedi ve sonra kaldığı yerden devam etti... diyor.

---

[81] a-Nesai, Süneni Kübra, Üşreti Nisa bölümü, c.8/189, no:8929 ve Tefsir bölümü, Bakara suresi 223, bab 38/10973.
b-Tirmizi, Tefsir bölümü, Bakara suresi 223, no:2980.
c-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Abbas hadisleri bölümü, no:2703.
d-Tehavi, Şerh'ü Müşkili'l Asar, c.15/421, no:6127.
e-Haraiti, Mesaviü'l Ahlak ve Mezmumuha, s.210, no:469.
f-Taberani, Mucem-i Kebir, c.12/10-11, no:12317.
g-Beyhakı, Süneni Kübra, Nikâh bölümü. c.7/198, no:14125.
h-Ebu Ya'li el-Mevsıli, Müsned, c.5/121, no:2736.
i-Diyau'l Makdisi, el-Ehadisü'l Muhtare, c.10/99-100.
j-Sahih-i İbni Hibban c.9/514, no:4202.

[82] a-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Bakara 223, no:145, s.79.
b-Begavi tefsiri, Bakara 223, c.1/259.
c-İbni Kesir tefsiri, Bakara 223, c.1/590.
d-Taberi tefsiri, c.3/758, Bakara 223.
e-İbni Ebi Hatem er-Razi tefsiri, Bakara 223, c.1/405, no:2134.
f-Suyuti, Dürrü'l Mensur tefsiri, Bakara 223, c.2/594.

Nâfi'ye ait farklı bir rivayet daha var: İbni Ömer, 'Kadınlarınız tarlanızdır. İstediğiniz yerden tarlanıza giriniz' ayeti hakkında bilgi verirken, 'Kocası kadına oradan gelir' dedi.[83]

Evet; her iki rivayet de **Buhari**'de geçiyor. Ama ne yazık ki hadisler muğlaktır. Belli ki hadisler dizayn edilmiştir. Bunun nasıl sansürlendiğini az sonra göreceğiz.

Ayetin iniş nedeniyle ilgili bir başka rivayet de şöyledir: Sahabilerden **Cabir** anlatıyor: Yahudiler, erkek kadınla cinsel ilişki yaşarken; kadını arkadan tutup aynı mutad yerden devam ederse, ters tuttuğu için doğacak çocuk anormal olur. İşte ayet, böyle bir şey yok diye inmiştir... diyor. Bu anlatıma göre, yeter ki aynı yer olsun: İster hanımı önden tutsun ister arkadan sorun yoktur demek isteniyor. Elbette ki bilgiler sadece bunlar değil; daha çarpıcı bilgiler de var. Ama diyelim ki ayetten kasıt budur. Peki bu normal bir şey mi? İnsanlık tarihinin yaklaşık 4-6 milyon yıllık bir geçmişi var. İnsanlar önden mi yapmışlar arkadan mı yapmışlar bu bir sorun olmamış ve insanlar üremeye devam etmiştir de tanrı neden gelip Muhammed zamanında buna müdahale ediyor, arkadan da tutsanız sorun yoktur, diyor? Sanki bu devrim mi, olağanüstü bir olay mı?

Diyelim ki hiç kimse bu ayete neden olmamıştır: Tanrı cinsellik sırasında kadının nasıl tutulacağını beyan etmiştir. Peki bu tanrılık bir iş midir ki kalkıp bunun için ayet göndersin! Bugün dünyada yedi milyar insan can çekişiyor; insanlar kıran kırana birbirlerini yiyorlar; ama tanrı gelmiş çiftler arasında yaşanan cinsel ilişkiyi anlatıyor! İyi düşünülürse bu bilgiler insanı daha hızlı bir şekilde ateist yapıyor. Tanrı ve bu işler: Olacak iş mi? Kaldı ki ayetin daha çirkin bir mesele yüzünden indiğini belirten bilgiler de var; onları

---

[83] Buhari, Tefsir bölümü, Bakara suresi, ayet 223, bab 39/4526 ve 4527.

da anlatacağım. Dikkat edilirse ben yaratıcının varlığına hiç müdahale etmedim, etmem de. İslami kurallar çerçevesinde konulara yaklaşıyorum. Üzerinde durmak istediğim tek bir şey var: O da, tüm kutsal dinlerin insan kökenli olduğunu berrak bir şekilde anlatmak, izah etmektir. İnancım odur ki, ne yazık ki peygamber denilen kişiler toplumlara karşı tanrı inancını bir korkutma aracı olarak siyasetlerine alet etmişlerdir.[84]

Nafi'nin az önce **İbni Ömer**'den aktardığı her iki hadis hakkında; **Buhari** üzerine ayrı ayrı şerhler yazan hem **İbni Hacer Askalani** hem de **Ayni** kapsamlı bilgi vermişlerdir. Her ikisi de **İbni'l Arabi**'nin[85] Buhari'nin az önceki hadisleri bu şekilde işlemesini eleştirdiğini, hadislerde boşluk bıraktığını; hâlbuki İbni Ömer'in bu konudaki açıklamasının meşhur olduğunu belirttiğini yazmışlardır. Bir kere mantık var; madem **İbni Ömer**, bu ayet niçin, hangi olaydan dolayı inmiş diye Nafi'den sormuş ve yanıt vermek istemiş; o zaman yeterli ve net cevap vermesi gerekirdi. Dolayısıyla onun 'Şu şu konuda inmiştir' sözü bir şey ifade etmiyor. Peki sormazlar mı: Nedir senin dediğin o şu şu? **İbni'l Arabi** gayet haklıdır. Hadisi bu hale getirmesinin iki yolu vardır. Ya İbni Ömer o zaman adama net söylemiş; ancak **Buhari** - uygun bulmadığı için- kendisi bilerek hadise sansür koymuştur. Ya da **İbni Ömer** korkudan tam diyememiştir.

Korku dedim. Çünkü kendisinin bu konuyla alakalı olarak tehdit edildiğini kaynaklarda görüyoruz. Mesela **Nesai**, **Taberani**, **İbni Merdüveyh**, **Taberi**, **İbni Kesir** şöyle bir rivayet aktarmışlardır: Ebu Nadr adında biri İbni Ömer'e, 'Halk, senin anal ilişki helaldir rivayetini konuşuyor; gerçekten doğ-

---

84 Buhari, Tefsir bölümü, Bakara suresi, ayet 223, bab 39/4528.

85 Zehebi, Siyeri A'lam, c.20/202.

ru mu?' diye soruyor. **İbni** Ömer bu söz üzerine böyle bir şey söylemediğini belirtiyor/**inkâr** ediyor. Mümkündür ki **Buhari** onun bu tehdide dayalı sözünü seçmiş olabilir.[86]

Askalani, aynen **İbni'l Arabi** gibi **İsmaili**'nin de bu konuda **Buhari**'yi eleştirdiğini, 'Zaten Buhari İbni Ömer'den aldığı tüm hadisleri böyle anlaşılmaz hale getirmiştir...' dediğini aktarıyor. Bunlar önemli ve haklı eleştirilerdir.[87]

İşin tuhaf yanı, **Buhari** bu iki hadisi getirip ilgili ayet bölümünde işlemiş; ancak işlerken ayetten hiç söz etmediği gibi, üstelik hadisi de anlaşılmaz bir hale getirmiştir. Zaten konuya ilişkin **Buhari**'nin bu usulsüzlüğünü ortaya çıkaran başka kanıtlar da vardır; onları da yazacağım.

Diyelim ki ayetten maksat anal ilişki değil de mutat olan yoldur; ancak amaç kadını istediği şekilde tutmaktır (ki buna hiç ihtimal vermiyorum), bu durumda yine eleştirilerden kurtulmak mümkün değildir. Hele cümlenin bu şekilde kurulması, kadının tarlaya benzetilmesi ve erkeğin tarlasına istediği yerden, istediği zaman girebilmesi şeklinde formüle edilmesi savunulur gibi değil. Burada teşbihte büyük hata ve kadına hakaret var. Ayrıca her şeyden önce bu gibi konularla ilgilenilmesi çok yakışıksız ve lüzumsuz bir şey.

İslam âlimlerin konuya ilişkin yorumlarına da bakalım ve **İmam Malik**'ten önemli bir söz aktarmakla başlayalım: Kendisinden sormuşlar: Anal ilişkiye ne dersin? Elini başına vu-

---

86 a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Bakara suresi, ayet 223, c.2/606.
b-Nesai, Süneni Kübra, Üşreti Nisa, bab 24/8930, c.8/190.
c-Tehavi, Şerh'ü Meanil Asar, c.3/42, no:4399.
d-İbni Kesir tefsiri, Bakara 223, c.2/592.
e-El-Muharrar fi Esbabi Nüzul, c.1/272.

87 a-İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Bakara suresi bölümünde, bab 39/4526-27, c.9/681-684.
b-Ayni, Umdetü-l Kari, tefsir bölümü, Bakara suresi, bab 39, c.18/117.

rarak, 'Helaldir. Bakın başım ıslak. Ben anal ilişkide bulundum ve yıkanıp geldim...' demiş.[88] Daha önemlisi, bu rivayetin hem **Askalani**, hem de **Ayni** tarafından işlenmiş olması. **Ayni** bu konuda şöyle diyor: Anal ilişki konusu İslam âlimleri arasında tartışmalıdır. Örneğin; Muhammed b. Ka'b Kurezi, Sait b. Yesar, İmam Malik helaldir demiş ve az önceki rivayet ve ayeti de kanıt olarak göstermişlerdir... İbni'l Arabi ise, çoğu İslam âlimleri anal ilişki helaldir demişlerdir, diyor.

Helaldir diyen âlimlerin listesini ve açıklamalarını **İbni Şaban** 'Cimau-n-Nisa' adlı yapıtında vermiştir. Ayrıca İbni Şaban birçok kanıt da göstermiştir ki hem Hz. Muhammed'in sahabilerinden, hem de onlardan sonraki nesilden (tabiun) birçoğu anal ilişki yaşamıştır... **İbni Şaban** İmam Malik'in anal ilişki helaldir dediğini aktarmıştır. İmam Malik'in talebeleri her ne kadar onun helal saymadığını iddia ediyorlarsa da o kadar kanıt var ki İmam Malik hem helaldir demiş, hem de kendisi yapmıştır, diyor. **Ayni** ve **İbni Küdame** İmam Malik'ten şu açıklamayı da aktarmışlardır: Süleyman Cüzcani **İmam Malik**'ten anal ilişkiyi sorunca; o, bugüne kadar iletişim kurduğum güvenilir âlimlerden hiçbirinin anal ilişki haramdır dediğine rastlamadım yanıtını vermiştir... diyor.

İbni Küdame ayrıca İbni Ömer, Zeyd b. Eslem, Nafi' gibileri, anal ilişki helaldir demişlerdir diye ekliyor.[89]

Benzer bir bilgiyi **İbni Hacer Askalani**'nin başka bir kitabından aktarmak isterim. İmam Malik'ten 'anal ilişkiye ne dersin' diye sormuşlar. O, ben şimdi cariyemle anal ilişkide

---

88 a-Ayni, Umdetü-l Kari, Tefsir bölümü, Bakara suresi bab 39, c.18/117.
b-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Bakara suresi, ayet 223, c.2/612.

89 a-İbni Küdame, Muğni, Üşret'i Nisa bölümü, c.10/226.
b-Ayni, Umdetü-l Kari, Tefsir bölümü, Bakara suresi bab 39, c.18/117.

bulundum da çıktım. Çünkü Nafi'den aldığım bilgiye göre hem kendisi hanımıyla bunu yaptığını, hem İbni Ömer'in cariye ve hanımlarıyla bunu yaşadığını söyledi ve ayetin anal ilişki için indiğini belirtti diyor. **Askalani**, Ebu İshak bunu inkâr ediyorsa da, anal ilişkiyle ilgili hadisler hakkında İbni Ömer, Nafi' ve İmam Malik'e dayanan birçok rivayet kaynaklarda geçiyor, diyor. Yani Askalani bu olup bitenleri onaylıyor.[90]

Nafi', Ensar'dan biri hanımıyla anal ilişkide bulunmuştu. Halk bunu duyunca onu ayıpladı, büyük günah işlemiştir dedi. Bu olay üzerine anal ilişki helaldir diye ilgili ayet indi diyor. Hatta bu açıklamada şu detay da var: Soruyorlar; adam arkadan yapmıştı derken; sadece arkadan tutup normal yolla mı yoksa anal ilişki mi? Yanıt veriyor: Yok yok! Normal ilişki değil; adam anal ilişkide bulunmuştu diyor. İşte hem bunun gibi kanıtlar, hem de, 'Eşleriniz tarlanızdır, istediğiniz şekilde ve istediğiniz yerden girersiniz' ayeti sayesinde; dört hak mezhep liderlerinden biri olan **İmam Malik** hem helaldir demiş, hem de kendisi anal ilişkide bulunmuştur.[91]

Kimi İslam âlimleri olayı çirkin, ayıp bildikleri için, hadisi aktaran **Nafi**'nin bunu yaşlıyken söylediğini, dolayısıyla artık aklının yerinde olmadığını öne sürmüşlerdir. Keşke olay yalnız Nafi'den ibaret olsa. Görüldüğü gibi kanıtlar hayli fazla.[92]

Şunu da hatırlatalım ki, Hz. Muhammed'in, anal ilişki haramdır dediği rivayetler kaynaklarda geçiyor. Bir kere

---

90 İbni Hacer Askalani, Lisanü'l Mizan, Sehl b. Ammar başlığı altında, no:3711, c.4/204.

91 a-Ayni, Umdetü-l Kari, Tefsir bölümü, c.18/117.
b-Nesai, Süneni Kübra, c.8/190, bab 24/8931.
c-Tehavi, Şerhu Meani'l Asar, 3/41, no:4394 ve 4397.

92 Tehavi, Şerhu Meani'l Asar, c.3/42; no. 4397.

ayet ortada iken bunların bir değeri yok. Kaldı ki bu gibi rivayetlerin uydurma olduklarını zaten hadis uzmanları belirtmişlerdir. Kısa bir bilgi vereyim. Mesela **Askalani**; anal ilişkinin yasak olduğunu içeren hadisleri aktaranlar arasında Süheyl b. Ebi Salih var, Haris b. Muhlid var, Ebu Temim var, Hekim, Bekr, Leys, Müslim gibi isimler var ki tüm bunlar güvensiz, iftiracı kişilerdir... diye bilgi vermiştir. Ayrıca **Buhari**, **Tirmizi**, **Bezzar** gibi hadis âlimleri de bu rivayetlerin ravilerini güvenilir olarak kabul etmemişlerdir. **Askalani** neredeyse benzer rivayetlerin tümünü sahte olarak değerlendirmiştir. Elbette bunu söylerken de gerekçelendirmiştir. Ayrıca benzer rivayetler, **Buhari** ve **Müslim** gibi sağlam kabul edilmiş kaynaklarda geçmiyor.[93] Benzer rivayetleri **İmam Nevevi** de değerlendirirken zayıf bulmuştur.[94]

Askalani konuya ilişkin şunu da ekliyor: Buhari, Bezzar, Nisaburi, 'Anal ilişkinin haram olduğuna ilişkin herhangi bir ispat yoktur demişlerdir' diyor.[95]

Ayrıca **İbni Ömer**'e ait olduğu söylenen şöyle bir söz daha var: Ondan sormuşlar; biz cariyeleri satın alırken onlarla anal ilişki de yaşarız ne dersin? O, 'Of of! Bir Müslüman böyle yapmaz' demiş. İşte burada **İmam Malik** itiraz ediyor; bunu aktaran kişi benim yanımda İbni Ömer'in ayetin anal ilişki için indiğini söylediği halde -nedense- inkâr ettiğini söylüyorlar... diyor.[96]

---

93 Askalani, Telhisu'l Habir, c.3/368-378.

94 a-İmam Nevevi, Mecmu', Sıdak bölümü, c.18/100.
b-Nesai, Süneni kübra, Üşreti Nisa, bab 24/8931, c.8/191.

95 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Bakara, bab 39/4528, c.9/685.

96 a-Askalani, Telhisü'l Habir, c.3/376.
b-İbni Hazm, Muhalla, c.10/69.
c-Tehavi, Şerh'u Müşkili'l Asar, c.15/425-427.

İbni Ebi Müleyke'den soruyorlar (Hz. Ali zamanında yaşayan önemli bir isim. Ayrıca başta Hz. Ayşe olmak üzere birçok sahabiyle sohbeti olmuş, onlardan hadisler aktarmıştır):[97] Sen anal ilişki konusunda ne dersin? Adam, **İmam Malik**'in verdiği yanıttan daha çirkin bir yanıt veriyor ve ben akşam cariyemle bunu yaşadım; ancak başaramadım. O yüzden yağ kullanmak zorunda kaldım... diyor. Aynen bunun gibi Sait b. Yesar da **İbni Ömer**'den soruyor: Biz cariyeler satın alırız. Acaba onlarla anal ilişkide bulunsak ne dersin? İbni Ömer burada da bir Müslüman bunu yapmaz yanıtını veriyor. Ancak **İmam Malik** bunu da kabul etmiyor, bana bunu anlatan kişi -her nedense- ifadesini değiştirmiştir diyor. Öyle ki bu çirkin örnekleri **Taberi**, **Suyuti** ve **İbni Kesir** gibi ünlü Kur'an yorumcuları kendi tefsirlerine de taşımışlardır, **caizdir** diyenlerin kanıtları arasında bu rivayetleri saymışlardır.[98]

İbni Ömer'den farklı rivayetler de var. Mesela Sait b. Yesar (h.116.ö),[99] İbni Ömer'den soruyor anal ilişkiyi. Kendisi, bunda bir sakınca yoktur diyor. Bunu, eski âlimlerden Tehavi aktarıyor.[100] Şu açık ki, Muhammed'in o seçkin arkadaşları (sahabiler) savaşlarda kız ve kadınları ele geçirmiş ve onlarla bu tür cinsel ilişkide bulunmuşlardır. Bir de utanmadan itiraf ediyorlar. Bugün IŞİD'in yaptıklarından ne farkı var bunların? Zaten IŞİD ve benzeri İslamcı örgütler

---

97 Zehebi, Siyeri A'lam, c.5/89-90.

98 a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Bakara suresi, ayet 223, c.2/612.
b-Taberi tefsiri, Bakara 223, c.3/753.
c-İbni Kesir tefsiri, Bakara 223, c.1/597.

99 Zehebi, Siyeri A'lam, c.5/94.

100 Tehavi, Şerhü Meani'l Asar, c.3/41.

bu gibi örnekleri kanıt göstererek böyle yapıyorlar. Onların referansları ilgili ayet ve sahabenin benzer icraatlarıdır. Savaşlarda kız ve kadınları ele geçir; önden arkadan, hatta olmuyorsa yağ kullanarak onların ırzına geçer ve sonra da bu tanrı emridir derler!

İmam Şafii'ye bakalım: Anal ilişkiyle ilgili Hz. Muhammed'den ne olumlu ne de olumsuz bir açıklama gelmemiştir. Benim vardığım sonuç, anal ilişki helaldir... diyor. Bunu Şafii'den aktaranlar arasında Kur'an yorumcusu **İbni Ebi Hatem**, **Hakim Nisaburi**, **Hatib-i Bağdadi**, **Tehavi** ve hadis âlimi **İbni Hacer Askalani** var. Hele Askalani, bu konuyu hangi kitabında işlemişse ona uzunca yer vermiş, tüm görüşleri işlemiştir. İnsan **İbni Hacer**'in konuya ilişkin verdiği bilgi ve açıklamalarına bakınca; nerdeyse anal ilişki sevaptır gibi bir sonuç ortaya çıkarıyor.

Bazı kaynaklarda **İmam Şafii**'nin konuya ilişkin şu hikâyesi anlatılıyor: Bir gün İmam Şafii ile dönemin âlimlerinden Muhammed b. Hasan arasında bu konu konuşulurken; İmam Şafii adama, sen var olan nakli kanıtları (ayet-hadis gibi) sorarsan her şey ortada: Yani haram diye bir şey yok. Ama mantıksal olarak, adil bir tartışma istiyorsan buyur! Adam tartışalım deyince; Şafii soruyor: Haramdır derken argümanın nedir? Adam şöyle yanıt veriyor: Ayette kadın tarlaya benzetilmiş. Bu şu demektir ki kadının hamile kalabileceği yer (tabir caizse ekin yeri) kastedilmiştir diyor. **Şafii** sormaya devam ediyor: Senin anlattığına göre o zaman ziraat yeri dışında kadınla sevişip orgazm olmak haramdır? Adam, evet diyor. Şafii bir daha soruyor: Diyelim koca eşinin bacaklarıyla oynadı veya karnıyla, eşinin eliyle kendini tatmin etmeye çalıştı (boşaldı) ve elbette ki bu şekilde kadın hamile kalamaz/bunlar üreme organları değil. Peki bu

durumda erkek haram mı işliyor? Adam, hayır diyor ve böylece tartışma bitiyor.[101]

İmam Şafii ayetin mutat yerle ilgili olduğu noktasında bir netlik olmadığını; tam tersine farklı anlamlara geldiğini de belirtiyor. Anal ilişkiye karşı olanlar, **İmam Şafii**'nin bu açıklamasının eski görüşüne göre olduğunu, daha sonra bundan vazgeçtiğini öne sürmüşlerdir. Elbette ki olay sadece **İmam Malik** ve **İmam Şafii**'nin beyanatlarına münhasır değil. Ortalıkta bir sürü kanıt var. Ama elbette ki her iki imam da haram değildir demiş ve hatta İmam Malik şahsen uygulamıştır.[102]

Zeyd b. Eslem'den (h.136.ö)[103] soruyorlar: Muhammed b. Münkedir (h.130.ö),[104] 'Anal ilişki haramdır' demiş; ne dersin? Zeyd, 'Bu yalandır. Çünkü kendisi şahsen bana, bizzat hanımıyla anal ilişki yaşadığını söyledi' diyor.[105]

Müfessir **Kurtubi** de Askalani gibi hem uzunca bir bilgi vermiş, hem de anal ilişkinin birçok İslam âlimi ve hatta birçok sahabi tarafından yapıldığını belirtmiştir. Kendisi konuyla alakalı var olan rivayetleri aktarırken; **Sait b. Müseyyeb** (h.93.ö),[106] **Nafi'** (h.99.ö),[107] **İbni Ömer** (h.73.ö),[108] **Muhammed b. Ka'b Kurezi** (h.120.ö),[109] **Abdulmelik b. Maci-**

---

101 İbni Hacer Askalani: a-Telhisü'l Habir, c.3/372-73, hadis no:1662. b-Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Bakara suresi, bab 39/ 4526-28, c.9/684.

102 Askalani, Telhisu'l Habir, c.3/373.

103 Zehebi, Siyeri A'lam, c.5/316.

104 Zehebi, Siyeri A'lam, c.5/360.

105 Taberi tefsiri, Bakara 223, c.3/751.

106 Zehebi, Siyeri A'lam, c.5/245-46.

107 Zehebi, Siyeri alam, c.4/543.

108 Zehebi, Siyeri A'lam, c.3/232.

109 Zehebi, Siyeri alam, c.5/66.

şun (h.213.ö)[110] ve **İmam Malik**'in ayetin anal ilişkiyle ilgili olduğunu ve bunu meşru kıldığını söylemişlerdir, diyor ve bunu birçok sahabi ve tabi'nin yaptığı bilgisini **İbni'l Arabi**'den aktarıyor.[111]

Bir de kimi sahabilerin anal ilişkide bulunmaları çevre tarafından ayıplanmasına rağmen ayetin indiğine dair şahitler fazla. Örneğin; **İbni Ömer, Ebu Sait Hudri, Zeyd b. Eslem** gibi sahabiler buna şahitlik ediyorlar.[112]

İshak b. Rahüveyh (h.238.ö), kendi tefsirinde ilgili ayet hakkında bilgi verirken; yukarıda **Buhari**'de iki yerde geçen İbni Ömer'in açıklamasında hadisin tam metninin şöyle olduğunu belirtmiştir: **Nafi'**, İbni Ömer ilgili ayet anal ilişki hakkında inmiştir' demiştir şeklinde aktarmıştır. Bunu, hem **Taberi**, hem de **Askalani** işlemişlerdir. Ayrıca **Ebu Ubeyd** "Fedaili Kur'an" adlı eserinde, **Taberani, Hakim, Darekutni, Hatib-i Bağdadi, Sa'lebi, Ebu Naim**, altı hadis âlimlerinden **Nesai** de İbni Ömer'in açıklamasında anal ilişki geçtiğini yazmışlardır.[113]

Görüldüğü gibi ben konu hakkında Emevi-Abbasi dönemi üzerinde durmadım. Kur'an ne diyor ve ünlülerin görüşleri neler; bunları anlattım. Ancak burada kısa bir örnek paylaşmak isterim. Sözünü ettiğim kişi hicri 148'de ölmüş. Döneminde Hz. Muhammed'in camiinde karargâh kurup fetva makamında oturan bir zat: Adı **Muhammed b. Aclan**. Kendi-

---

110 Zehebi, Siyeri A'lam c.10/360.

111 Kurtubi tefsiri, Bakara suresi, ayet 223, c.3/93.

112 a-Nesai, Süneni Kübra, c.8/190, no:8930-32.
b-İbni Kesir tefsiri, Bakara 223, c.1/590-91.
c-Tehavi, Şerhü Meani'l Asar, c.3/41.
d-İbni Küdame, Müğni, Üşreti Nisa bölümü, c.10/226.

113 Askalani, Telhisu'l Habir, c.3/375 ve Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, bab 39, c.9/682.

si Mısır İskenderiye'ye gidiyor. Orada evlendiği bir kadınla anal ilişkide bulunuyor; kadın akrabalarına, etrafa bunu anlatıyor. Bu olay üzerine halk onu eleştirip ayıplayınca da orayı terk etmek zorunda kalıyor. Benzer örnekleri daha teferruatlı olarak "İslam'da Cinsellik" adlı kitabımda işledim. Burada gayem, ayetin hangi nedenler, senaryolar üzerine indiğini izah etmektir; ancak ayetlerin içeriği enteresan olduğu için özet şeklinde onlar hakkında da bilgi verdim.[114]

d) İçki ayetleri Ömer'in kulisleri sonucudur.

Hemen ilk ayetle başlayalım: "Sana içki ve kumarı sorarlar. De ki, onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür."[115]

Ben burada içki ayetlerinin nasıl indiğini/oluştuğunu, senaryosunu anlatmaya çalışıyorum. Yoksa amacım Kur'an'ın içkiye bakışı konusu değil. Çünkü içkiye özel daha önce bir kitabım yayınlandı. O kitabımda, 'Ömer daha önce çok içki içiyordu. Kendisi de bundan muzdarip olduğu için habire yasaklanmasını istiyordu' diye bilgi vermiştim. Kısa bir anısını burada da yineleyeyim.

Oğlu **Abdullah** anlatıyor: Babam Ömer'le birlikte hacca gidiyorduk. Yolda bir adamla karşılaştık. Babam, anlaşılan bunun derdi var, bize doğru geliyor dedi. Adam yanımıza geldi, ağlıyordu. Ömer sordu: Ne yapmışsın anlat da sana yardımcı olayım, dedi. Adam, içki içtiğim için bölgemizdeki İslam temsilcisi Ebu Musa el-Eş'ari beni kamçıladı, ayrıca ceza olarak saçımı kesti, yüzümü siyah ile boyaladı, beni bu şekilde insanlara teşhir etti ve bu adamla oturmayın, onun-

---

114 İmam Müzi, Tehzibi Kemal, c.26/107, no:5462.

115 Bakara suresi, ayet 219.

la yiyip içmeyin dedi. Ben de buna karşı ya katil olur onu vururum ya da bölgeyi terk eder başka memlekete gider kâfirlere sığınırım dedim ve en son Ömer'e başvurayım dedim. Bunun üzerine Ömer, Ebu Musa'ya mektup gönderdi, ona kızdı, halka söylediklerini geri al dedi ve ayrıca o kişiye 200 dirhem para verdi...[116]

Buradaki püf noktası şu: Adam derdini anlattıktan sonra Ömer ağlıyor, ben de senin gibi daha önce içki içerdim diyor. İşte ayetler inmeden önce Ömer böyle içki müptelası olduğu için hep Hz. Muhammed'i sıkıştırıyordu ve içkinin yasaklanması konusunda bir çözüm istiyordu.

Hz. Ömer'in kendisi Kur'an'daki içki ile ilgili ayetlerin inişi hakkında şunları anlatıyor: Ben hep 'Allah'ım bize içki hakkında yeterli bir açıklama' diyerek istekte bulunuyordum. Bunun üzerine ilkin Bakara suresinin 219. ayeti indi. O sırada Muhammed beni çağırıp yeni ayet hakkında bilgilendirdi... Ömer buna rağmen, 'Allah'ım bize içki konusunda doyurucu bilgi' diyerek tekrar dua etmeye devam ediyor. Bu şu demek ki, az önceki ayeti yeterli bulmuyor. Bunun üzerine Nisa suresi 43. ayeti iniyor ve yine Hz. Muhammed Ömer'i çağırıp yeni ayet hakkında onu bilgilendiriyor. İnen o yeni ayette, 'Siz sarhoş iken namaza yaklaşmayınız!' cümlesi var. Bu arada bu ayet indikten sonra Muhammed'in talimatıyla tebligat yapılıyor/duyuruluyor ki: Sarhoş olanlar namaza yaklaşmasınlar! Ömer bunu da yeterli görmüyor ve dualarına yine devam ediyor: Ey tanrı, tatminkâr ayet gönder diye yalvarıyor. Elbette ki Ömer'in bu yaptıklarından Muhammed haberdardır. Muhammed bir daha Ömer'i çağırıyor; Cebrail yeni ayetle geldi diyor ve içkiyle ilgili üçüncü

---

116 "İslam'da İçki" adlı kitabımda yeterince bilgi var. Yukarıdaki hadis Kenzu'l Ummal'de geçiyor. C.5/505, no:13746.

ayeti Ömer'e okuyor. Bu seferki ayet Maide suresinden. Özeti şu: "İçki pistir, şeytan işidir, ondan sakınınız!" Muhammed bir daha Ömer'i çağırıp bu yeni ayet hakkında da onu bilgilendiriyor. Bu son ayette haram terimi geçmiyorsa da; en azından **ondan uzak durun, şeytan işidir, pisliktir** ifadeleri var. O yüzden Ömer artık bununla ikna oluyor, ayeti yeterli buluyor ve bir daha da içki konusunda tanrıya duada bulunmuyor. Tanrı da Kur'an'daki içki ayetlerine son veriyor, bir daha da göndermiyor.

Bu senaryodan anlaşılan şu ki: Ömer bir daha itiraz etseydi bu sefer, 'Ey ahali! Haberiniz olsun, içki kesinlikle haramdır!' şeklinde bir daha ayet gelecekti. Şunu da belirtelim ki, içkiyle ilgili ilk inen ayet Nahl suresinde geçiyor. Orada; 'Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden hem içki, hem de güzel bir rızık edinirsiniz. Elbette bunda aklını kullanan bir toplum için ibret vardır!' deniliyor. Bu ilk ayette içki aleyhinde herhangi bir işaret yok.[117]

Rivayetlerde şu ayrıntı da var: Aslında konu hakkında Hz. Muhammed'e başvuran sadece Ömer değilmiş; bir heyet içki yasağıyla ilgili Hz. Muhammed'e başvurmuş ve bunun sonucu olarak ilgili ayetler inmiştir, şeklinde farklı bir bilgi de var. Ancak bunlar arasında yine Hz. Ömer var. Onlardan biri de **Muaz b. Cebel**. Dertlerini anlatırken söyledikleri çok önemli: İçki ve kumar hakkında bize çözüm, çünkü bunlar aklı giderir, mal kaybına neden olur derler.[118]

İçki konusunun maratonu Kur'an'da hayli uzun zamana yayılmış. Yani Ömer tek başına da Hz. Muhammed'e söylemiş, arkadaşlarıyla birlikte de gitmiş. Sonuç almak için kulis yapmış. Daha da önemlisi, bunu işleyen, anlatan âlimler

---

[117] Nahl suresi, ayet 67.

[118] Vahidi, Esbab-i Nüzul, Bakara 219, s.73, no:132.

de bunu inkâr edecek herhangi bir yorumda bulunmamışlar. Peki, bu ağır iddiaların kanıtları, kaynakları nasıldır, bir de bunlara bakalım.[119]

Bu bilgiyi aktaranlar arasında altı hadis âlimlerinden **Ebu Davud**, **Tirmizi**, **Nesai**, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, **Hakim Nisaburi**, Tarihçi **İbni Şebbe Nümeyri**, yine hadis âlimlerinden **Beyhakı** birkaç kitabında tekrar ederek, müfessirlerden (Kur'an yorumcularından) **Taberi**, **Vahidi**, **İbni Kesir**, Suyuti, Hanefi mezhebi âlimlerinden **Serahsi** bulunmaktadır.[120]

İster Ömer olsun ister başkası; yukarıda belirtildiği gibi; o kadar da önemli değil. Önemli olan, ayetlerin hatırlar ve şikâyetler üzerine inmiş olması. Elbette burada da Ömer yine başroldedir.

---

119 Maide suresi ayetler 90-91.

120 a-Sünen-i Ebi Davud, Eşribe bölümü, bab 1/3670.

b-Tirmizi, Tefsir bölümü, Maide suresi, bab 6/ 3049.

c-Nesai, c.5/61, Eşribe, bab 1/5031.

d-Ahmet b. Hanbel, Müsned, Ömer hadisleri bölümü.

e-İbni Şebbe, Tarih-ül Medine c.3/862.

f-Hakim Nisaburi, Müstedrek, Tefsir bölümü, Bakara, c.2/305, no:3101.

g-Beyhakı: Sünen-i Kübra, c.8/495, Eşribe bölümü bab 1/17324; Marifet'ü Sünne, c.13/7, Eşribe bölümü, bab 1/17288; Sünen-i Suğra, Eşribe başlığı altında c.3/327, bab 1/3328.

h-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Bakara 219, s.73, no:132.

i-Serahsi, Mebsut, Eşribe, c.24/2.

IV. BÖLÜM

NİSA SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Bu başlıkta Hz. Ömer Nisa suresinde ne kadar etkili olmuş, bu surede onun çabasıyla ne gibi ayetler inmiş; buna bakacağız. Nisa suresinde birkaç ayetin inişi Ömer'le ilişkilidir. Onlardan biri, 'Sarhoş iken namaza yaklaşmayın!' ayetidir. Bunu, Bakara suresinde geçen içki ayetiyle birlikte yukarıda ele aldım. Burada iki farklı ayet üzerinde duracağım ki, bunların oluşmasında Ömer başrol oynamıştır. Biri kadınları dövebilme ayeti, diğeri de Ömer'in işlediği bir cinayet davası üzerine inen kurtarma ayeti.

a) "Hanımlarınızı dövebilirsiniz!" ayeti Hz. Ömer'in çabası sonucu inmiştir.

Medine döneminde adamın biri (kaynaklarda kimliği hakkında bilgi de var) eşini döver. Kadının babası kızını yanına alıp doğruca Muhammed'in yanına giderek damadını şikâyet eder. Hz. Muhammed'in ilk aşamada verdiği yanıt şöyledir: Siz de gidin; damat kaç tokat veya tekme-sopa (her ne ise) vurmuşsa ona o kadar vurun der. Bunu duyan Hz. Ömer

hemen harekete geçer ve böyle yaparsan kadınları kocalarına karşı gelmeye cesaretlendirirsin der. Muhammed onları tekrar çağırır; verdiğim karar yanlıştı der ve Ömer'in itirazından sonra kadın dövülebilir ayetinin o anda geldiğini söyler. Devamında da, ben kocaları tarafından dövülen kadınlar için kendimce hayırlı bir formül önerdim; Allah ise tam tersini (kadın dövülebilir) ayet olarak gönderdi der.

Hz. Muhammed'in, gelen şikâyet üzerine kızın akrabasına, "Siz de gidin damada kısas uygulayın!" sözünün geçtiği İslami kaynaklardan uzunca bir listeyi dipnota ekliyorum.[121]

Hz. Muhammed'in bir yandan gidin damadı dövün demesi ve Ömer'in baskısı sonucu ayetle kadınlar dövülebilir açıklaması, elbette ki ister istemez onu o insanlara karşı zor durumda bırakır: Çünkü hemen anında dönüş yapmanın bir izahı olamaz. İşte bunun için şöyle bir savunma ayeti okur onlara: "Sana vahiy gelmeden Kur'an'ı okumakta acele etme!" diye. Yani, ben kısas gerekir derken, ayeti beklememişim; verdiğim karar bana aittir ve yanlıştır. İşte görün, Allah beni uyarıyor demeye getirir. Bu söz, Kur'an müfessiri **Kurtubi**'ye aittir.[122]

İlginç bir durum: Hz. Muhammed kadınlar için ilkin olumlu düşünür; ancak Ömer ve ayette geçenler bunun tam tersinden yana. Elbette ki böyle bir ayetin ortaya atılmasından sonra erkekler daha da azgınlaşıp eşlerini döverler. Bunun üzerine yetmiş kadar kadın Hz. Muhammed'e gelip ko-

---

121 a-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Nisa suresi, ayet 34, s.128.
b-İbni Kesir tefsiri, Nisa suresi, ayet 34, c.2/293.
c-İbni Ebi Hatem tefsiri, Nisa suresi, ayet 34, s.940, no:5246.
d-Fahrettin Razi, Tefsir-i Kebir, c.10/91, Nisa suresi, ayet 34.
e-Taberi tefsiri, Nisa suresi, ayet 34, c.6/686.
f-Kurtubi tefsiri, Nisa, ayet 34, c.5/169. Başka tefsirlere de bakılabilir.

122 Kurtubi tefsiri, Nisa 34. c.5/168, Taha suresi, ayet 114.

calarını şikâyet ederler, eşlerimiz bizi dövüyor derler. Ancak Muhammed'e savaşlarda, baskınlarda erkekler lazımdır. Bunun için kararını onlar lehine vermiş, kadınlar gerektiğinde kocaları tarafından dövülebilir ayetini kabullenmiştir.

Sadece bu konuda değil; birçok meselede Kur'an'da hep erkeklerden yana tavır konulmuştur. Mesela cennette erkeklere huriler var denilmiş; ama kadınlar için de bir erkek huri olacaktır fikri ne ayette, ne hadiste yoktur. Ayrıca Kur'an'da Allah'ın 99 sıfatı vardır. Bunların hepsi erkek kelimeleridir. İçlerinde kadınlara ait tek bir kelime yoktur.

Kaynaklarda Ömer dışında başka kişiler de ayetin inmesine neden olmuşlardır bilgisi de var. Elbette ki burada ayetin durup dururken inmemiş olması, bazı tartışmalar ve olaylar üzerine inmesi önemli. Mesela **Kadı Beydavi**, Ömer dışında Sad b. Rabi' ve eşi Habibe'yi örnek göstermiştir. Evet; kadınlar için maddi-manevi ağır ceza ve hakaret içeren bu ayetin iniş hikâyesi -özetle- böyledir.[123]

Hz. Muhammed'in daha önce 'Erkeğin hanımını dövmeye hakkı yoktur; yoksa böyle yapana kısas uygulanır!' dediğini; ancak Hz. Ömer'in baskısı üzerine kararından vazge-

---

123 a-Ebu Davud, Nikâh bölümü, bab 41-42/2146.
b-İbni Mace, Nikâh bölümü, bab 51/1985.
c-Süneni Daremi, Nikâh bölümü, bab 34/2392.
d-Taberani, Mucemul Kebir, c.1/270, İyas md, no. 784-786.
e-İbni Hemmam, Musannaf, c.10/442, hadis no:17945.
f-Kadı Beydavi tefsiri, Nisa 34, c.2/72.
g-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Nisa suresi, ayet 34, s.128.
h-İbni Kesir tefsiri, Nisa 34, c.2/293.
i-İbni Ebi Hatem tefsiri, Nisa 34, s.940, no:5246.
j-Fahrettin Razi, Tefsir-i Kebir, c.10/91, Nisa suresi, ayet 34.
k-Taberi tefsiri, Nisa 34, c.6/686.
l-Kurtubi tefsiri, Nisa 34, c.5/169.
Başka tefsirlerde de ilgili ayetin açıklamasına bakılabilir.

çip, 'Erkekler hanımlarını dövebilirler' anlamında Kur'an ayetinin bunun üzerine indiğini işleyenler arasında mezhep lideri **İmam Şafii**, ilk hadis âlimlerinden **Abdullah b. Zübeyir Hümeydi**, **Daremi**, **İbni Ebi Dünya**, **İbni Ebi Asım**, Kütüb-i Sitte âlimlerinden **İbni Mace**, **Ebu Davud** ve **Nesai**, yine hadis âlimlerinden **İbni Kani'**, **İbni Hibban**, **Hakim Nisaburi**, **Esbehani**, **Taberani**, **Beyhakı**, **İbni Esir** ve daha sayamadığım birçok İslam âlimi vardır.[124]

Az önce isimlerini sunduğum kişiler hadis âlimleriydi. Şimdi de bir o kadar tefsir âlimlerinden bir liste sunayım. **İbni Hemmam**, **Begavi**, **Zemahşeri**, **Fahrettin Razi**, **Kurtubi**, **Kadı Beydavi**, **İbni Kesir**, **Suyuti** gibi birçok müfessir, yukarıda geçen Hz. Muhammed-Hz. Ömer-ayet olayını işlemişlerdir.[125]

Ayetin ortaya atılış senaryosu bu. Şimdi biraz da bunun farklı bir yanı üzerinde duralım. Peki neden Ömer kadınlar aleyhine karar çıkmasını istiyordu? Bunun yanıtını Hz. Ömer'in ağzından dinleyelim. Bu hadis aynı zamanda hem **Buhari**, hem de **Müslim**'de geçiyor.

---

124 a-İbni Mace, Nikâh bölümü, bab 51/1985.
b-İmam Şafii, el-Ümm, c.6/289, no:2341.
c-Müsned-i Hümeydi, 2/125, no:900.
d-Ebu Davud, Nikâh bölümü, bab 41-42/2146.
e-Sahih-i İbni Hibban, Nikâh bölümü, c.9/499, no:4189.

125 a-İbni Kesir Tefsiri, Nisa suresi, ayet 34, c.2/293-95.
b-İbni Hemmam, Musannaf, c.9/442, hadis no:17945.
c-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa suresi, ayet 34, c.4/404.
d-Kurtubi tefsiri, Nisa 34, c.5/168-174.
e-Begavi, Mealim'ü Tenzil, Nisa 34, c.1/207-209.
f-Kadı Beydavi, Envar'ü Tenzil tefsiri, Nisa 34, c.2/72.
h-Fahrettin er-Razi, Mefatihu'l Gayb, Nisa suresi, ayet 34, c.10/93.
ı-Zemahşeri, Keşşaf, Nisa 34, c.2/67-70.
Hadisi aktaranlar; İyas b. Abdullah ve Hz. Ebubekir kızı Ümmü Gülsüm'dür.

Ömer, Hz. Muhammed'in amcaoğlu Abdullah'a (ki hadis literatüründe **İbni Abbas** lakabıyla meşhurdur) anlatıyor: Kureyş topluluğunda (Mekke'de) erkekler kadınlara galipti (ataerkil bir yapı vardı). Biz Medine'ye geldiğimizde bir de gördük ki Medine'de durum tam tersi: Kadınlar erkeklere hakim (anaerkil bir düzen var). Zamanla bizim kadınlarımız, Medineli kadınların ahlakından etkilenmeye başladılar. Bir gün ben hanımıma bağırdım; o da bana cevap verdi/bağırdı. Ben onun bana karşılık vermesinden hoşlanmadım; onu azarladım. Bunun üzerine bana şunları söyledi: Benim sana karşı gelmem neden zoruna gider! İnan ki Hz. Muhammed'in hanımları da ona karşı geliyorlar.[126]

Ömer, eşimin bu sözleri beni ürküttü diyor. Elbette ki uzun bir hadisin bir bölümüdür bu. Çünkü hadiste farklı şeyler de var. Demek ki Ömer'in Muhammed'e baskısının bir nedeni de daha Mekke'de iken bilinçaltına yerleşen o ataerkil zihniyetin etkisinden kurtulamamış olması ve bunun devamını istemesi. Tüm bu olup bitenlerden ortaya çıkıyor ki: Ömer danışmanlık yapmasaydı ne Hz. Muhammed sözünden dönerdi, ne de Ömer'in görüşleri istikametinde ayet (Nisa suresi, ayet 34) gönderilirdi.

Şimdi de aynı surede Ömer'in başka bir hünerini daha görelim.

b) Cinayet işlemesine rağmen Ömer ayetle ödüllendiriliyor.

Kur'an'da, "Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdi-

---

126 a-Buhari, Mezalim, bab 25/2468.
b-Müslim, Talak bölümü, bab 5/1479.

ğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar!" deniliyor.[127] Peki olay nedir, ne olmuş ki Allah yemin ederek ayet gönderiyor. Aslında tanrının sözü yeminsiz geçerli olmalı! Tanrı yalan konuşmaz ki yeminle doğruluğunu pekiştirsin!

Evet; bu ayetin de ilginç bir hikâyesi var; mealen şöyle:

İki kişi bir dava için Hz. Muhammed'in yanına gidip sorunlarını anlatırlar. Sonunda Muhammed birine hak verir; diğeri kaybeder. Kaybeden kişi Muhammed'e, 'İznin var mı, biz bir de Ömer'den soralım, bakalım o ne der?' diye teklif sunar. Muhammed, buyurun gidebilirsiniz der. Bunlar gidip olup biteni Ömer'e anlatınca, Ömer; bekleyin ben içeri gidip size döneceğim, der. İçeri girip çıktığında elinde çıplak bir kılıç vardır. Ömer, Muhammed'in verdiği karara uymayan kişinin başını bir hamlede uçurur. Diğeri korkudan kaçıp doğruca Muhammed'in yanına giderek Ömer'in arkadaşını katlettiğini söyler ve hatta, eğer can korkusundan kaçmasaydım benim de kafamı uçururdu der.

Hz. Muhammed şaşkına döner; Ömer nasıl adamı katleder, olamaz der. Ama artık olan olmuş, Ömer adamın kafasını uçurmuştur; kimse de bir daha onu geri getiremez. Burada en sağlıklı yöntem, bir şeyler yapıp Ömer'i kurtarmak, onu kaybetmemektir. Çünkü Ömer, Muhammed için çok önemlidir. Nihayet her zamanki gibi Ömer'in imdadına yeni bir ayet yetişir. Muhammed hemen onu devreye koyar, az önceki ayetin geldiğini ve zaten adamın katlinin vacip olduğunu ilan eder. Ayette, adeta 'İyi ki Ömer o adamı öldürdü!' denilir gibidir.

Peki bu bilgi nerede var, kimler işlemiş, bunlar güvenilir mi; bir de buna bakalım. Bunu müfessirlerden **İbni Kesir**, **Su-**

---

[127] Nisa suresi, ayet 65.

yuti, Begavi, Zemahşeri, Sa'lebi, İbni Ebi Hatem er-Razi gibileri işlemişlerdir. Ayrıca **Hakim Nisaburi** ve **Tirmizi** de bunu aktarmışlardır. İşin daha ilginci, halk arasında Ömer hakkında meşhur olan, **'Adaletin kılıcı'** unvanı bu cinayetten sonra Ömer'e verilir. Hz. Muhammed, "Cebrail geldi; Allah, 'Ömer faruktur, hak ile batılı birbirlerinden ayıran kişidir' dediğini aktardı..." diyor. Hz. Muhammed'in bu sözü, çoğu tefsirlerden oluşan aşağıdaki kaynaklarda da vardır.[128]

İlgili ayetin bir diğer iniş nedeni, Hz. Muhammed'in cennetle müjdelediği on kişiden biri olan **Zübeyir b. Avam**'la ilgilidir. Bu adam aynı zamanda Muhammed'in halasının oğluydu. Bunlar Medine'ye geçince Ensar denilen Medine Müslümanları onlara her bakımdan destek sunuyorlar, yardımcı oluyorlar. Zübeyir'le bir Medineli Müslümanın tarlası birbirlerine yakınmış. Bunlar tarlalarını sularken; su sırası üzerine kavga ediyorlar. Sonuçta durumu Hz. Muhammed'e bildiriyorlar. O, Zübeyir önce sulasın sonra sana versin deyince; Medineli Müslümanın zoruna gidiyor ve Muhammed'e karşı şu ifadeyi kullanıyor: 'Zübeyir senin halan oğlu olduğu için mi ona torpil yapıyorsun?' diyor. Bu soru, Hz. Muhammed'in zoruna gidiyor. Bunu diyen Müslüman da aynı zamanda Bedir harbinde Müslümanların safında yer alan seçme sahabilerden biridir. İşte bu olay üzerine ayet iniyor ki: Muhammed'in hakemliğini kabul edin; yoksa mümin sayılmazsınız.

---

[128] a- İbni Kesir tefsiri, Nisa c.2/351-52. İki rivayet almıştır.

b-Zemahşeri tefsiri, Nisa suresi, ayet 63, c.2/96.

c-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa suresi c.4/523-24. Burada 3 farklı rivayet eklemiş.

d-Sa'lebi tefsiri, Nisa suresi, ayet 63, c.3/337.

e-Begavi tefsiri, Nisa 60, c.2/242.

f- Hekim Tirmizi, Nevadiru'l Usul, c.1/177, 43. Asıl.

Bazen bir ayet birkaç olaya cevap olsun diye indiriliyordu. Dolayısıyla burada bir terslik söz konusu değildir. Yani Ömer'le Zübeyir olaylarına yanıt olsun diye ikisi birleştirilmiş olabilir. Elbette ki burada önemli olan ayetin hangi senaryolarla oluşmuş olmasıdır. Bu Ömer olabilir, başkası olabilir. Ama görüldüğü gibi işin içinde Ömer vardır. Bu son nedenle ilgili bilgiler bütün hadis kaynaklarında defalarca tekrar edilerek geçmektedir.[129]

c) Ömer fetva istiyor, yanıtı ayetle geliyor.

Nisa suresinde şöyle bir ayet var: "Senden fetva isterler. De ki, Allah size, ana-babasız ve çocuksuz kişi hakkında şöyle fetva veriyor: 'Çocuğu olmayan, bir kız kardeşi bulunan kişi öldüğünde, onun terekesinin yarısı kız kardeşinedir. Böyle bir kişi, çocuğu olmayan kız kardeşi öldüğünde, onun terekesinin tamamına mirasçı olur. Eğer ölenin iki kız kardeşi varsa arda kalan malın üçte ikisi onlarındır. Eğer mirasçılar, kadın-erkek, birçok kardeşlerse bu durumda erkek kardeşe, iki kız kardeşin payı kadar verilir."[130]

Ben burada ayetin anlamı üzerinde durmayacağım. Çünkü verasetten kız çocuklara erkek payının yarısı verilir konusu halk nezdinde bilinen bir şeydir. Ben burada Hz. Ömer ile bu ayetin inmesiyle ilgili bağlantı üzerinde duracağım. Zaten ayetin hemen başında **'Senden fetva isterler'** ifadesi var. Ayette sadece Ömer'in ismi yok. Bakalım var olan bilgiler bize neyi gösterir? İlkin **Müslim**'de iki yerde, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**'in Müsned'inde ve bazı tefsir-

---

[129] El-Muharrar fi Esbab-i Nüzuli-l Kur'an, c.1/402.

[130] Nisa suresi, ayet 176.

lerde geçen Hz. Ömer'in kendi halifeliği döneminde bir Cuma hutbesinde yaptığı konuşmadan başlayalım.

Ömer hutbesinde şunları söylüyor: "Benim ölümümden sonra size bırakacağım en önemli husus '**Kelale**' konusudur. Bununla ilgili Hz. Muhammed'e yaptığım müracaat kadar başka bir meselede müracaat etmedim. Öyle ki artık Muhammed rahatsız olup bana kızdı. Hatta parmaklarıyla göğsüme vurdu. Hâlbuki hiçbir konuda bana kızmazdı..." Ömer bu açıklamasıyla, aslında ayette geçen **'Fetva isterler'** cümlesine de açıklık getirmiş oluyor: Ki Muhammed'den bu konuda fetva isteyen kendisiymiş.[131]

Ömer bir başka yerde ise şöyle diyor: 'Ben isterdim ki Hz. Muhammed bize faiz, anne-babasız ve çocuksuz ölen kişinin veraseti ve kendisinden sonra halifeliğin kime ait olacağı konularında tatminkâr bilgi versin!' Onun bu açıklaması da yine en başta **Buhari** ve **Müslim**'de geçiyor. Demek ki bu üç konuda Ömer tatmin olmamış, yeterince bilgi edinmemiştir.[132]

Diğer bir sözünde Ömer, **kelale** konusu (anne-babası ve çocukları olmayan ölünün veraset meselesi) bana zor geliyor; anladığım kadarıyla hayat boyu öğrenemeyeceğim diyor. Mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel** şöyle bir rivayet aktarıyor: Bir gün Ömer kendi oğlu Abdullah, İbni Abbas ve Sait b. Zeyd'in yanında, 'Bilin ki ben kelale konusunda bir şey diyemeyeceğim' diyor. Yazar burada, Ömer'in bu sözü kanıttır ki ölene kadar bu konuyu kavrayamamıştır diyor.[133]

---

131 a-Müslim, Mesacit, bab 17/567 ve Feraiz, bab 2/1617.
b-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa 176, c.5/144.
c-Ahmet b. Hanbel, Müsned, Ömer hadisleri bölümü, no:341.

132 a-Buhari, Eşribe bölümü, bab 5/5588.
b-Müslim, Tefsir başlığı altında, bab 6/3032.
c-İbni Mace, Feraiz bölümü, no:2727.

133 Muhammed Tekiyy Osmani, Tekmilet'ü Fethi-l Mülhim, c.2/28-29.

Elbette ki fetvayı Hz. Muhammed'den isteyen yalnız Ömer değildi. Mesela Cabir b. Abdullah da verasetle ilgili fetva istiyor ve onun sormasından hemen sonra yukarıda geçen ayet iniyor. **Cabir** kendisi anlatıyor: Ben hastaydım, Muhammed beni ziyarete geldi. Ben ona, ne anne-babam var, ne de çocuklarım. Peki ölürsem malım nasıl olacak, kime gidecek, diye sordum. Muhammed hiçbir yanıt vermeden orada yukarıda söz konusu ayetin indiğini söyledi, diyor. **Cabir**'in bu açıklaması tüm hadis külliyatında var. **Buhari** bunu defalarca işlemiştir. Kaynaklarda ayetin oluşmasına neden olan başka kişiler varsa da; burada etkileyici olan, hatırı sayılan Ömer'dir.[134]

Hz. Ömer bir diğer sözünde, ben Hz. Muhammed'den Kelale hakkında bilgi almamı kızıl develere sahip olmama tercih ederdim/o kadar istekliydim, diyor.[135] Başka bir açıklamasında, Hz. Muhammed üç konuda bize tatminkâr bilgi verseydi benim için dünyaya bedeldi; Onlardan biri '**kelale**'dir' diyor.[136]

Artık Ömer mi konudan anlayamamış, Muhammed'in verdiği bilgi mi ona tatminkâr gelmemiş bilmiyoruz ama bakıyoruz ki Ömer ölene kadar bu konuyu hep gündemde tutmuştur. Bununla ilgili net bilgiler de var; hemen aktarayım.

---

134 a-Buhari: Abdest bölümü, bab 44/194; Tefsir, Nisa suresi, bab 4/4577; Merda bölümü, bab 5/5651, bab 21/5676; Feraiz, bab 1/6723, bab 13/6743; İtisam, bab 8/7309.

b-Müslim, Feraiz, bab 2/1616.

c-Ebu Davud, Feraiz, bab 2/2887.

d-İbni Mace, Feraiz bab 5/ 2728.

e-Tirmizi, Feraiz, bab 7/2097 ve Tefsir bölümü, Nisa suresi, bab 5/3015.

f-Nesai, Sünen, Feraiz, bab 6/6287-88, c.6/104.

135 Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa suresi, ayet 176, c.5/146.

136 Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa suresi, ayet 176, c.5/146.

Muhammed Emin Şenkiti kendi tefsirinde şu ilginç bilgiyi veriyor: Benim yanımda en garip şey, Hz. Muhammed 'Kelale' hakkında Ömer'e o kadar bilgi verdiği halde Ömer'in bunu anlamamış olmasıdır, diyor.[137]

Daha somut bir bilgi var: Hz. Ömer ilgili konuda bir şey anlamadığını ölüm anında bile itiraf ediyor. Bu hususu ilk hadis âlimlerinden ve müfessirlerden **İbni Hemmam**, **İbni Kayyim Cevziyye**, **Sait b. Mansur**, **İbni Hacer Askalani**, **İshak b. Rahuveyh**, **Taberi** ve **İbni Hazm** gibi İslam âlimleri işlemişlerdir.[138]

Sözün özü, ister söz konusu ayet Ömer'in sualine tam yanıt olmuş olsun, ister olmasın; bir kere bu ayet Ömer'in müracaatı üzerine inmiştir. Bunu bu şekilde net yazanlar arasında Kur'an yorumcuları **İbni Kesir**, **Suyuti** ve **İbni Hacer Askalani** var. Hatta bu ayet indikten sonra Ömer bu sefer kızı Hafsa'ya (ki Hz. Muhammed'in eşiydi) söylüyor: Uygun bir zamanda, anne-babası ve çocukları olmayan biri ölse malı ne olur diye Muhammed'den sor diyor. Hafsa bunu Muhammed'e aktarınca o, "Baban benden sordu, ben yanıt verdim. Anlaşılan, baban bu konuyu pek anlamamış..." diyor.[139]

Öz olarak; Nisa suresinde geçen kadını dövebilme ayeti, Ömer'in işlediği cinayet sonrası inen ödüllendirme ayeti, içki ayetleri ve veraset meselesiyle ilgili ayetler, Ömer'in istek ve kulisleri sonucu inmiştir. Anlatıldığı gibi ilgili ayetlerin senaryosu bir yana; içerikleri de ürkütücüdür.

---

137 Şenkiti, Edvau'l Beyan, c.4/783, Enbiya suresi, 4. Mesele.

138 a-İbni Hemmam, Musannaf, c.107305, no:19194-95.

b-İbni Kayyim el-Cevziyye, A'lamu'l müvekkiin, c.3/530. Yukarıda geçen isimlerin hepsi burada geçiyor.

139 a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Nisa suresi, ayet 176, c.5/143.

b-İbni Kesir tefsiri, Nisa 176, c.2/483.

V. BÖLÜM

MAİDE SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Daha önce Bakara suresinde içkiyle ilgili ayetleri anlatırken konuya ilişkin son ayetin Maide suresinde geçtiğini ve Kur'an'daki tüm içki ile ilgili ayetlerin Ömer'in kulisleri sonucu indiklerini belirtmiştim. Maide suresindeki içki konusu 90 ve 91. ayetlerinde geçiyor. Bunu daha önce anlattığım için bir daha değinmeyeceğim; ancak Ömer'in bu surede inmesine neden olduğu başka bir ayetten söz edeceğim.

Hemen anlamını verip hikâyesine geçelim: "Ey iman edenler! Açıklandığı takdirde hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın. Kur'an'ın indirilmesi esnasında onları sorarsanız, size açıklanır. Hâlbuki Allah onları bağışlamış, sizi onlardan muaf tutmuştur."[140]

Buna Hucurat suresinden şu ayeti de ekleyelim: "Ey inananlar, bir topluluk başka bir toplulukla alay etmesin. Belki (alay edilenler), kendilerinden (alay edenlerden) iyidirler. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler. Belki on-

---

140 Maide suresi, ayet 101.

lar (alay edilenler) kendilerinden iyidirler. Birbirinizde kusur aramayın; birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın."[141]

Görüldüğü gibi ayette normal bir insanın söyleyebileceği bir-iki ahlak prensibinden söz ediliyor. Burada olağanüstü bir durum söz konusu değil. Basit bir ahlak meselesini olağanüstü saymanın, insan ötesi bir yerle bağlantısını kurmanın da bir mantığı yok. Kaldı ki, benim üzerinde durmak istediğim, ayetin nasıl ve niçin ortaya atıldığıdır. Bu ayetin iniş nedeniyle ilgili garip bilgiler var. İlk etapta bazı Şia kaynaklarında bu ilginç bilgileri görünce; Şia kesimi zaten Hz. Ömer'i sevmez, dolayısıyla bunların gerçekle alakası yoktur diye pek inanmadım. Ancak konuyu Sünni kaynaklarda araştırınca gördüm ki nerdeyse aynı bilgiler bu kaynaklarda da mevcut. Kısaca, o çarpıcı bilgileri paylaşmak isterim. İlkin Şia kaynaklarından başlayalım.

Meclisi (h.1111.ö) şunları yazıyor: Hz. Ömer'in hem anne hem de babaannesi Sühak adında aynı kadındı. Bu kadın aslen Habeşistanlıymış ve Hz. Muhammed'in dedesi Abdulmuttalib'in cariyesiymiş. Bir de bu kadının dilini bilen Habeşistanlı Nüfeyl adında (ki Hz. Ömer'in dedesi oluyor) bir köle varmış. Bu da Kılab b. Lüey b. Galib'in kölesiymiş. Bunun efendisi vefat edince Abdulmuttalip onu da yanına almış. Belki bu Habeşli erkek-kadın bir araya gelir, cinsel ilişkide bulunurlar endişesiyle; Abdulmuttalip onlardan birini deve çobanı, diğerini de koyun çobanı yapar ve farklı yerlere gönderir: Diyelim birini Mekke'nin doğusuna, diğerini de batısına verir. Ama bunlar bir gün fırsat bulup bir araya gelirler ve birbirleriyle cinsel ilişkide bulunurlar. Sonuçta kadın hamile kalır. Zamanı gelince bir erkek çocuk doğurur ve götürüp bir mezbeleye bırakır. Amaç, efendisi bilmesin.

---

[141] Hucurat suresi, ayet 11.

Burada öyle anlaşılıyor ki Abdulmuttalip kadını sadece bazı işleri görsün diye almış. Yani onunla cinsel ilişki yaşamamış. Yoksa hamile olduğunu anlardı. Kadın evden koyunları otlatmaya, oradan eve derken; efendisi onun hamile olduğunu anlayamamış, tahmin edememiş. Bilindiği gibi Arap kadınları çarşaf giyorlar. Bu, eskiden beri süregelen bir gelenek. Çarşaf da kadının hamile olduğunu saklamış demek ki.

Her ne ise, kadın doğum yapıp çocuğu bir mezbeleye bırakınca başka bir kadın onu görür ve sahip çıkar, alıp büyütür. Ona **Hattap** ismini verir (Bu çocuk Hz. Ömer'in babası). Büyüyünce bir gün fırsat bulup bilmeden kendisini doğuran kadınla cinsel ilişkide bulunur ve kadın bu sefer ondan hamile kalır. Elbette ki bu erkek çocuk, o kadının kendi annesi olduğunu bilmez. Kadının bu sefer doğurduğu çocuk kızdır (Hz. Ömer'in annesi) ve adını da **Hanteme** koyar. Kadın korkudan yine çocuğu götürüp bir yere bırakır. Bu sefer Hüşam b. Muğire onu bulur ve evine götürüp büyütür. Kız biraz büyüyünce (diyelim 8-9 yaşlarına gelince), bu sefer babası durumundaki Hattap, Hüşam'a gidip onu kendisi için ister; Hüşam da verir. Elbette ki **Hattap** bu kızın kendisinden olduğunu bilmez. Bunlar evlenince meşhur Halife Ömer bu çiftten dünyaya gelir.

Bu durumda **Hattap**, Ömer'in hem babası, hem dedesi ve hem de dayısı olur. **Hanteme** de Ömer'in hem annesi, hem kız kardeşi ve hem de halası olur. Evet; dünya tarihinde eşi bulunmayan, inanılması güç bir soy hikâyesi. Şia âlimlerinden **Nemazi, Muhammed Bakır Meclisi** ve **Müflih b. Raşid** gibileri Ömer'in soyu hakkında bu bilgileri aktarmışlardır.[142]

---

142 a-Meclisi (h.1111.ö), Biharu'l Envar, Hz. Ömer'in soyu başlığı altında bunu işlemiştir. c.31/38-40, bab 24.

b-Müflih b. Raşid (h.9. asırda yaşamış), İlzam'ü Nevasıb, s.163-165.

c-Ali Nemazi (h.1332-1402), Müstedrekat'ü İlmi Ricali'l Hadis, c.8/585. Hayderi matbaası/Tahran/1415 hicri.

Şia kaynaklarındaki bilgi özetle böyle. Peki Sünni kaynaklara göre bunun gerçekle ilgisi var mı, varsa ne gibi? Bu sefer bunun izini sağlam Sünni kaynaklarda sürelim.

Enes b. Malik anlatıyor: Adamın biri, ey Muhammed; babam kimdir diye sordu. Bunu soranın da halk nezdinde, gayri meşru bir ilişkiden dünyaya geldiği söyleniyordu. Hz. Muhammed, baban **Huzafe**'dir dedi. Bazı kaynaklarda soruyu soran kişinin, babam hakkında halk arasındaki algıya açıklık getirmek için bilerek bu soruyu sordum cümlesi de var.[143] **Enes** devam ediyor: O arada Hz. Ömer çömelerek söze başladı ve biz Allah'a, İslam dinine ve Muhammed'in peygamber olduğuna rıza gösterdik. Biz fitneden Allah'a sığınırız... dedi. İşte yukarıdaki ayet (ki her şeye dokunmayın ayeti) bu olup bitenler üzerine indi diyor. Enes'in bu açıklaması hem **Buhari**'de hem de **Müslim**'de defalarca geçiyor. Yani kaynaklar sağlam.[144]

Buhari ve **Müslim**'deki bilgilere göre: Hz. Muhammed'den sorulan sorular soy-sopla ilgiliymiş; ancak Ömer'in bundan neden sıkıntı duyduğuna dair bir yanıt yok. Belli ki hadiste bazı kısmalar olmuştur; ama her şeye rağmen var olan bilgilerden hareketle yine de bir şeyler anlaşılıyor. Mesela Kur'an yorumcusu **Suyuti** konuya ilişkin şunları aktarmış: Hz. Muhammed'den soy-sopla ilgili sorular sorulunca Ömer, "Ey Muhammed; kimin babası kimse Allah bunu iyi bilir. Biz daha yeni Müslüman olduk..." -adeta, eski defterleri karıştırmayalım- diyor. Bu durumda Ömer'in sıkıntısı-

---

143 İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk, c.27/356.

144 a-Buhari: İlim bölümü, bab 29/93; Namaz vakitleri bölümü, bab 11/540; Tefsir bölümü Maide suresi, bab 12/4621; Davalar bölümü, bab 35/6362; Fitne bölümü bab 15/7089; İtisam bölümü, bab 3/7294-95.

b-Müslim, Fedail, no:2359.

nın nedeni belli oluyor. Elbette ki bilgiler yalnız bunlar da değil; Sünni kaynaklarda da konu giderek netleşiyor.[145]

Hem tarihçi hem de müfessir/Kur'an yorumcusu olan **İbni Kesir**, Zeyd b. Amr hakkında bilgi verirken şunları yazıyor: Zeyd, Amr'ın oğludur. Dedesi de Nüfeyl'dir. Dolayısıyla Hz. Ömer'in babası Hattap hem Zeyd'in amcasıdır, hem de anne tarafından kardeşidir: İkisinin annesi aynıdır diyor ve şöyle devam ediyor: Zeyd'in babası Amr, kendi öz babası Nüfeyl vefat edince onun eşiyle (anlaşılan üvey annesiymiş) evlenmişti, diyor. **İbni Kesir** bunları anlatırken de **Zübeyir b. Bekar** (h.172-256) ve **İbni İshak**'tan (h.85-151) alıntı yapıyor. Amr'ın, babasının eşiyle evlendiğini tarihçi **İbni Asakir** de yazmıştır.[146]

Ebu **Ubeyde Kasım b. Selam** (h.224.ö), **Cahız** (h.255.ö), tefsiriyle meşhur olan; ancak birçok dalda kitap yazan **Zemahşeri** (h.538.ö) ve **İbn-i Esir Cezeri** (h.606.ö) şu bilgiyi paylaşmışlardır: Mısır valisi Amr b. As ile Hz. Ömer'in arası açılınca; Ömer onu yanına çağırır. Amr gelince Ömer, 'Sen kaç günde yol aldın?' diye sorar. Amr, '20 günde geldim' yanıtını verir. Buna karşı Ömer, 'Âşık gibi yol almışsın' der. Yani sallana sallana gelmişsin, zamanında gelmemişsin demek ister. Bu arada Amr b. As, Ömer'e, 'Beni cariyeler büyütmedi, zinakârlar da doğurmadı' karşılığını verir. Ömer, 'Ben ne dedim sen ne diyorsun? İstediğim cevap bu değil ki!' der. Peki sormak lazım; Amr b. As burada neyi kastetmiş, neden Hz. Ömer'le kavga edince, 'Beni zinakârlar doğurmadı' demiş! Bu sözler Ömer'e karşıdır. Yani; ey

---

145 Suyuti, Dürrü'l Mensur, Maide suresi, ayet 101, c.5/548.

146 a-İbni Kesir, el-Bidaye ve Nihaye, c.3/316.
b-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet'i Dımaşk, c.19/494.

Ömer seni bunlar doğurdu demek istiyor. İfadeler gayet açık; bu bir yorum değildir.[147]

Sünni âlimlerden **İbnil Kelbi**(h.204.ö)'nin de yukarıda Şia kaynaklarında anlatılanları kendi kitabında aynen yazdığını bazı alıntılarda gördüm; ancak ben şahsen o kitaba ulaşamadım/piyasada bulamadım.[148] Kaldı ki **İbnil Kelbi**'nin bilgilerine gerek kalmadan; kalan İslami kaynaklardaki açıklamalar bize Hz. Ömer'in soyuyla ilgili bir şeyler gösteriyor. Anlatılanlardan şu ortaya çıkıyor: Hz. Ömer'in Hz. Muhammed'e, **kökümüzü/soyumuzu karıştırmayalım** demesinin temelinde onun kendi soyu hakkındaki kaygısı yatıyormuş. Durum bu olunca yukarıdaki ayetler bunu kapatmak için indirilmiştir demek gerçeğe en yakınıdır. Buna, kitapta yukarıdan beri anlatılanları da ilave edersek (Ömer'in Hz. Muhammed üzerindeki genel etkisi) daha da inandırıcı olur.

Başka kitaplarımda kısmen değindim; Hz. Ömer hem solak, hem kel, hem de şaşıymış. İnsanın elinde olmayan ve doğuştan gelen bu gibi durumları bile İslam âlimleri gizlemeye çalışmışlardır. Aslında bunlar ayıp değil. Hepimizin başına gelebilir. Hatta Ömer gayri meşru bir ilişkiden doğmuş olsa bile ben bunu bir kusur olarak görmüyorum. Nasıl olsa bir yolla dünyaya gelmiş. Bunu saklayıp gizlemenin bence bir anlamı yok.

---

147 a-Kasım b. Selam, Garibu'l hadis, Amr b. As hadisleri başlığı altında c.5/183, no:827.

b-İbni'l Esir el-Cezeri, en-Nihaye fi Garibi'l Hadis, c.3/338 ve c.4/290.

c-Zemahşeri, el-Faik fi Garibi'l Hadis, c.1/19, E. B. T maddesinde.

d-Cahız, Beyan ve Tebyin, c.1/352.

148 İbni Hüşam Kelbi, (el-Selabe fi Temyiz-i Sahabe adlı kitabı). c.3/212 diye belirtiliyor; ancak ben ulaşamadım.

Hz. Ömer aynı zamanda iki oğlunun da katiliydi. **Abdurrahman** adlı oğlunu içki yüzünden, **Ebu Şahme** adlı oğlunu da hem içki hem de zinadan dolayı öldüren bir babaydı. Kaldı ki, içkinin cezası infazdır ve hatta başka bir yöntemdir diye Kur'an'da bir hüküm de yoktu. Bu durumda İslam hukukuna göre Ömer cinayet işlemiştir. Evlatlarından yalnız biri meşhurdur: İbni Ömer lakabıyla anılan **Abdullah**. Ama o da çok kötü bir sicile sahipti. Kendisi cariyeleri satın alırken (tenasül organı hariç) bedenlerinin her yerine bakardı ve en ilginci; orucunu su veya hurma yerine; iki-üç cariyesiyle cinsel ilişkide bulunarak açardı. Bunları detaylıca ve kanıtlarıyla birlikte başka bir kitabımda işledim.[149]

İşte bu gibi zatlar hadisler aktarmışlar, İslam âlimleri de bunlardan kurallar çıkarıp bir nevi ilahi kanun olarak insanlara uygulamışlar, uyguluyorlar. İnananlar gerçek İslamiyeti ve o dönem olup bitenleri bilmiyorlar. Her İslam ülkesi kendine has bir İslam icat etmiş. Çünkü dinde çıkar var; o yüzden din vazgeçilmez oluyor.

Sözün özü, o zamanlar Ömer'in soyunun halk nezdinde karışık olduğu biliniyordu. Her ihtimale karşı Amr b. As gibi birileri tarafından onun soyu belki gündeme gelir endişesiyle Hz. Muhammed, **'Ey iman edenler! Açıklandığı takdirde hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın!'** ayetini bildirmekle konuyu kapatmak istemiştir.

149 "İslam'da İçki" adlı kitabım, s.184-206.

VI. BÖLÜM

ENFAL SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

a) Ömer savaş istiyor, ayetle onay veriliyor.

Enfal suresinde bir-iki konu hakkındaki ayetlerin inmesinde de Hz. Ömer'in emeği büyüktür. Onlardan ikisi Bedir savaşına katılıp katılmamakla ilgilidir. İlkin ayetlerin anlamını sunup sonra hikâyelerine geçelim.

"Nitekim Rabbin seni hak uğruna savaşmak için evinden çıkarmıştı. Oysa Müslümanların bir kısmı o zaman bundan hoşlanmamıştı. Gerçek apaçık ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi seninle o konuda tartışıyorlardı. Hani Allah size iki taifeden (ya kervandaki mal ya da Kureyş ordusundan) biri size olacak diye söz veriyordu. Siz de güçsüz olanın (kervan kastediliyor) sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı meydana çıkarmak ve kâfirlerin ardını kesmek istiyordu. Suçlular hoşlanmasa da Allah, hakkı ortaya çıkarmak ve batılı ortadan kaldırmak için bunu yapıyordu."[150]

---

[150] Enfal suresi, ayetler 5-8.

Konu tam anlaşılsın diye bazı özet bilgiler vermem gerekiyor. Hz. Muhammed, henüz Bedir harbi başlamadan, **Ebu Süfyan**'ın da içinde bulunduğu Mekkeli tüccarların önünü kesmeye gidelim diye Müslümanlara çağrı yapıyor; haydi hazırlanın, kervanı ele geçirmeye gidelim diyor ve şu ilginç ifadeyi kullanıyor: 'Ola ki kısmet olur bu malı onlardan alır, ganimet olarak yararlanırız' diyor.

Onun bu açıklaması birçok sağlam kaynakta geçiyor. Örneğin; Kur'an müfessirlerinden **Taberi**, **İbni Kesir** ve **Suyuti** Hz. Muhammed'in bu sözünü ilgili ayetin açıklama kısmında yazmışlardır.

Karşı tarafın kafile başkanı **Ebu Süfyan**, bu baskının haberini alır ve normal yoldan değil de; farklı bir yoldan gidip mallarını kurtarır. Ayrıca baskınla ilgili Mekke'ye de haber gönderirler. Bu durum bardağı taşıran son damla olur ve savaş için hazırlıklara başlanır. Nihayet bu olay üzerine Bedir harbi meydana gelir. Şu da var ki, o kervanda tüm Mekkelilerin malı vardı. O kervanda elli bin dinar altın ile mal taşıyan bin deve vardı. Bunların başında da yetmiş kişi bulunuyordu.[151] Ayrıca nerdeyse o yetmiş kişi içinde her kabileden insan vardı.[152]

İşte bu malı almak için yola çıkıp da başaramayan Hz. Muhammed ve arkadaşları, karşı tarafın hazırlığını yaptığı Bedir savaşına katılıp katılmama konusunda ihtilafa düşer-

---

151 a-Salihi, Sübülü-l Hüda, c.4/31, Bedir harbi bölümü.
b-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Enfal suresi, ayet 7-8, c.7/29.

152 a-Taberi tarihi, Bedir harbi bölümü, c.2/421 ve 427.
b-İbni Hişam, Sire, c.2/250.
c-İbni Esir, el-Kamil, c.2/14.
d-Vakıdi, Megazi, s.20.
e-İbni Kesir tefsiri, Enfal suresi, ayet 7, c.4/15.

ler, konuyu tartışırlar. Zaten asıl konumuz bu. Bakalım Ömer ne demiş; gelen ayet hangi görüşü doğru bulmuş?[153]

Kervandaki malı talan etmeye, gasp etmeye giden Müslümanların sayısı 300 küsur. Karşı taraf ise bunların üç katı. Bu durum ister istemez Müslümanlar arasında tartışmalara neden olur. Müslümanlar, dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olma misali; ganimeti alamazlar ve kendilerini savaşın içinde bulurlar. Hz. Muhammed hemen orada arkadaşlarıyla istişare eder, savaş mı geri dönmek mi diye onları yoklar... Müslümanların çoğu savaşmaktan yana değiliz: Sen bize, gidelim ganimet alalım dedin; ancak biz savaşla karşı karşıya kaldık derler. Burada Muhammed'in boş bir kerameti de deşifre olur. O zaman birileri de, sen çapula gidelim diyordun ama başaramadın ve arkadaşlarını savaş içinde bıraktın derler.

Evet; bazıları da, Hz. Muhammed'e: "Sen bilirsin! Savaş desen de kaçmak desen de seninleyiz!" derler. Başta Hz. Ömer olmak üzere kimileri savaştan yana görüş belirtirler. Elbette ki Hz. Muhammed de bakıyor ki bu aşamadan sonra savaştan başka çare yok ve zaten Ömer de savaş demiş; savaşmaya karar veriyor. Hemen arkasından oracıkta yukarıdaki savaş ayetleri iniveriyor.

b) Ömer'in kitlesel infaz isteği ayetle onaylanıyor.

Her zamanki gibi ilkin ilgili ayetlerle başlayalım: "Yeryüzünde düşmanı tamamen sindirip hâkim duruma gelmedikçe, hiçbir peygambere esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz, hâlbuki Allah ahireti (kazanmanızı) istiyor. Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasay-

---

153 İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.302.

dı, aldığınız şeyden (fidyeden) ötürü size büyük bir azap dokunurdu. Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve temiz olarak yiyin. Allah'a karşı gelmekten sakının! Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[154]

Evet bu ayetlerin inmesinde yine Ömer başrolde. Aslında insan ayetlerin tarihçesini, niçin/nasıl indiklerini bilmese bile; kuş bakışı ayetlere bakınca olumsuzlukları kesin olarak görür. Ama elbette ki iniş nedenini bilmek daha da farklı bir manzara ortaya koyuyor.

İbni Mesut anlatıyor: Hz. Ömer dört meselede diğer insanlardan üstündü. Onlardan biri, Bedir esirleri hakkındaki düşüncesinden ötürüdür. Çünkü Hz. Muhammed bu esirler hakkında kurmaylarıyla istişare ederken; Ömer öldürelim diyordu ve gelen ayet de onun görüşünü doğruladı diyor.[155]

Olayın detayı şöyledir: Bedir harbinde Müslümanlar karşı taraftan 70 kişiyi esir almışlardı. Hz. Muhammed bunların kaderi hakkında Ebu Bekir, Ömer ve diğer önemli sahabelerle istişare ediyor. Esirler yabancıları değildi. Mesela aralarında Hz. Muhammed'in öz amcası Abbas, yine Hz. Muhammed'in damadı (Kızı Zeynep'in kocası), Hz. Ali'nin ağabeyi Akil vardı. Nerdeyse her Müslümanın karşı tarafta yakını vardı. Ömer, ey Muhammed bunların hepsini kılıçtan geçirelim; Hz. Ali kendi ağabeyi Akil'i, Hamza kendi öz kardeşi Abbas'ı, ben falanca yakınımı öldüreyim (Ömer, burada birçok isim sayıyor, yani, herkes esir düşen en yakın akrabasını kendisi öldürsün) diyor; Ebu Bekir ise, bu esirlerden fidye alıp serbest bırakalım diyordu. Hz. Muhammed ise şu örneği veriyor: "Burada ikinizin durumu (Ebubekir'le

---

154 Enfal suresi ayetler 68-69.

155 a-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Mesut hadisleri, n: 4362.
b-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk, c.44/56-58.

Ömer'i kastederek) Hz. İbrahim ile Hz. Nuh ve Hz. Musa ile Hz. İsa'ya benzer... Hani Nuh, 'Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma' diyordu..."[156]

Musa da tıpkı **Nuh** gibi sertlik yanlısıdır: "Ey Rabbimiz! Gerçekten sen Firavun'a ve onun ileri gelenlerine, dünya hayatında nice ziynet ve mallar verdin. Ey Rabbimiz, yolundan saptırsınlar diye mi? Ey Rabbimiz, sen onların mallarını silip süpür ve kalplerine darlık ver, çünkü onlar elem dolu azabı görmeyince iman etmezler..." diyordu.[157] Ama İbrahim ile İsa farklı düşünüyorlardı. Şöyle ki, **İbrahim**: "Allah'ım; bana uyan bendendir; uymayan için de sen merhametlisin!" derken,[158] **İsa** ise; "Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin!" diyordu.[159]

İşte bu örneklerden yola çıkarak Hz. Muhammed, Ömer'i tıpkı Musa ve Nuh gibi sertlik yanlısı, Ebubekir'i de İbrahim ve İsa gibi yumuşak gösteriyor. Elbette ki İslam'a göre her iki grup da peygamber sayıldığından Muhammed'in bu benzetmesi onlara karşı bir eleştiri olarak algılanmıyordu. Sonuçta Muhammed kararını Ebubekir'den yana veriyor: Her esir dört bin dirhem (gümüş para) ödeyerek serbest bırakılsın, diyor. Buraya kadar normaldir diyelim. Bundan sonrası önemli! Bakalım Muhammed, Ebubekir'in önerisini benimseyip Ömer'inkini bırakınca nasıl bir seyir izlenmiş görelim.

---

156 Nuh suresi, ayet 26.

157 Yunus suresi, ayet 88.

158 İbrahim suresi, ayet 36.

159 Maide suresi, ayet 118.

Hz. Muhammed bu esirler hakkında onların görüşlerini sorarken; yukarıda sunulan ayetler henüz indirilmiş değildi. Bunlar, bu olay ve tartışmalar üzerine indiriliyor. Peki, karar Ebubekir'den yana verilince Ömer'e herhangi bir puan yok mu? Elbette ki en yüksek puan Ömer'in! Ayetleri irdeleyelim. Bilindiği gibi Bedir, Müslümanların ilk savaşıdır. Burada yetmiş muhalif vurulmuş, bir o kadarı da esir alınmıştı. Yani bu savaşla Müslümanlar bölgede her şeyi kontrolleri altına almıyorlar. Ayette, 'Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hâkim duruma gelmedikçe, hiçbir peygambere esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz...' deniliyor.

Bunun anlamı şudur: Ey Muhammed! Ömer'in kararı daha gerçekçidir. Tanrı bu ayetle, siz daha yeni savaşa başladınız, henüz hâkimiyet kurmuş değilsiniz. Dolayısıyla onları fidye karşılığı serbest bırakmak yerine; infaz etmeniz gerekiyordu ama siz ganimet/çapul peşine düştünüz... diyerek Muhammed'in kararına karşı çıkıyor. Evet; bu ayetle Allah da Ömer gibi o esirlerin katlini öneriyor; doğrusu budur, fidye almak yanlıştır diyor. Hatta daha da ileri giderek, "Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şey(fidye)den dolayı size büyük bir azap dokunurdu..." diyor. Elbette ki fidye alalım diyen Hz. Muhammed'dir. Dolayısıyla ayette geçen, size büyük azap dokunurdu cümlesinin asıl muhatabı da Hz. Muhammed'dir.

Ayette geçen, 'Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı size ağır bir ceza verilirdi' cümlesi daha da ilginç! Peki neymiş o daha önce verilmiş hüküm? Özetle; ben tanrı olarak daha önce kaderinizde sizi affedeceğim diye hükmetmiştim; yoksa fidye almakla yanlış yaptınız. Bu yüzden ben size ceza verirdim demek isteniyor. Ya da daha önce hakkınızda ganimetleri helal kılmak benim planımda var-

dı; ancak ben daha ayet göndermeden siz fidye aldınız. Buna karşı ceza vermem icap ederdi; ancak madem sonunda bunu size helal kılacağım diye tasarlamıştım; o zaman sorun yok demektir.

Dikkat edilirse burada tanrı ganimete-fidyeye karşı. Bundan sonra bakıyoruz, bir dönüş söz konusu. Aynı Enfal suresinde bu sefer 'Artık ganimetleri kemali afiyetle yiyin' deniliyor. Dahası var: Hz. Muhammed ve akrabasına özel ayet indirilerek/ayrıcalık tanınarak onlara ganimetlerden 1/5 pay verilmesi öneriliyor. Ayetin anlamı şu: "Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir eşyanın (buna köle cariye de dâhildir) beşte biri mutlaka Allah'a, Peygamber'e, peygamberin yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir."[160]

Şunu yineliyorum: Ömer'in esirler hakkındaki kararı; idamla birlikte, herkes kendi yakınını katletsin de diyordu ve örnek olarak da Hamza, kendi ağabeyi Abbas'ı, Hz. Ali de ağabeyi Akil'i öldürsün istiyordu.[161]

Nerden nereye! İlk başta para karşılığı onları serbest bırakmanız yanlıştır; bunu ancak yönetimi tam olarak garantiye almanız halinde yapabilirsiniz deniliyor. Ama bu açıklamalardan hemen sonra ganimet size helaldir denilerek dağılımı konusunda detayına kadar bilgi veriliyor. İşte bütün bu işleyişte Ömer'in rolü büyüktür: Ömer katledelim diyordu; ancak hepsi yakın akraba olduğu için Muhammed bunu

---

160 Enfal suresi, ayet 41.

161 a-Mübarekfuri, Rahiku'l Mahtum, s.208.

b-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Enfal 67, s.244, no:488.

c-Seyyid Kutub, Fi Zilali'l Kur'an adlı tefsiri, Enfal suresi, ayet 67 açıklamasında.

d-Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.1/201, Ömer bahsi, altıncı fasıl.

e-İbni'l Cevzi, el-Muntazam fi Tarh, c.3/113, hicri ikinci yılı olayları başlığı altında.

yapamıyordu. Bu arada Ömer'i de kaybetmek/kırmak istemiyordu. Böyle olunca da çelişkili ayetler birbiri ardısıra gelip duruyordu.

Bunları anlatan sahabiler arasında **İbni Ömer, İbni Abbas, İbni Mesut, Ebu Ubeyde, Ebu Hüreyre** gibi seçme sahabiler var. Kur'an müfessiri (yorumcusu) **Suyuti** ve **İbni Hacer Askalani** bu konuda kapsamlı bir kaynak ve yazar listesini bir araya getirip yazmışlardır. Yukarıdaki ayetler Ömer'in görüşleri doğrultusunda inmiştir diyenler arasında nerdeyse tüm ünlü Kur'an yorumcuları aynı bilgiyi paylaşmışlardır. Ayrıca birçok hadis ve müsnedlerde de bu bilgiler geçmektedir.[162] Ömer, bu esirleri infaz edelim, herkes en yakınını katletsin dediği sırada; kimi Müslümanlar Ömer'e karşı çıkıyorlar. Çünkü tüm esirler akrabalarıydı. Hatta Ömer'e, 'Eğer esirler arasında Ömer'in babası veya kardeşi olsaydı öldürelim demezdi' diyenler bile vardı.[163]

Hz. Muhammed'in, Ömer'i haklı çıkaran ayetleri bildirirken kullandığı şu ifade daha da ilginçtir: Abo! Bu ayete göre şayet Allah bizi bağışlamasaydı hepimiz giderdik; yalnız Ömer kurtulurdu, diyor. Evet; bu açıklama da Kur'an tefsirlerine konu olmuştur.[164]

Şu bilgiyi de eklemekte fayda var: Yukarıda geçtiği gibi; o esirler arasında Hz. Muhammed'in öz amcası Abbas da vardı. Elbette ki o da serbest bırakılır ve daha sonra Müslüman olur. Bir sözünde, ben özgürlüğüm için o zaman kırk ukkiye fidye verdim; daha sonra Allah bana kırk köle verdi;

---

162 a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Enfal suresi, ayetler 67-69, c.7/197-212. Burada birçok yazar ve eser ismi geçiyor.

b-Askalani, Telhisu'l Habir, c.4/203-205, no:2243-46.

163 Suyuti, Dürrü'l Mensur tefsiri, Enfal suresi, ayet 67, c.7/203.

164 Suyuti, Dürrü'l Mensur, Enfal suresi, ayet 67-69, c.7/203.

bunların hepsi çalışıyordu ben onlar sayesinde zengin oldum, diyor. Adam insanları köle gibi kullanmış ve bundan mutluluk duyuyor. İslam düzeni bu; adam ne yapsın?[165]

Gerçek şu ki Hz. Muhammed, Ömer'in görüşünü çaresizlikten dolayı reddetmiştir. Çünkü belirtildiği gibi, her Müslümanın bu esirler arasında akrabası vardı. Bunları öldürmek kolay değildi. Az önce de belirtildiği gibi Muhammed'in de hem amcası Abbas, hem de damadı (kızı Zeynep'in eşi) bu esirler arasındaydı. Dolayısıyla Ömer'in öne sürdüğü teklifin uygulanma şansı pek yoktu. Ama Ömer'e ters bir uygulama da Ömer'i kırmak olurdu.

İşte hem ilerisi için Müslümanlar savaşa kolay gitsinler diye, hem de Ömer'in gönlünü almak için; ganimetin Müslümanlara helal olduğu ayeti bu olay üzerine geliyor. Hani ayetlerde, "Yeryüzünde ağır basıp küfrün belini kırıncaya kadar, hiçbir peygambere, esirler edinmesi yakışmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Allah'tan bir yazı (kaderinizde sizi affetmek) geçmemiş olsaydı, aldığınız fidyeden ötürü (size) mutlaka büyük bir azap dokunurdu..." diye ayet geçti. İşte tüm bunlar Ömer'i coşturmak, gönlünü almak amaçlıdır. Sonunda keskin bir dönüşle ganimetlerin helal olduğuyla ilgili ayet gönderiliyor: 'Artık elde ettiğiniz ganimetten helal ve temiz olarak yiyin' deniliyor. Elbette ki zaman içinde Hz. Muhammed bu ganimet konusunu hadisleriyle daha da zengin kılıyor, bize helal kılındı diyor.

Hz. Muhammed'in, **Buhari** ve **Müslim**'de ortak işlenen şöyle bir açıklaması vardır. **Cabir b. Abdullah** anlatıyor: Hz. Muhammed, benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey bana verildi: Bir aylık yola kadar korku salma şerefi bana verildi. Dünyanın her yerinde namaz kılmak bana nasip ol-

---

[165] Suyuti, Dürrü'l Mensur, Enfal suresi, ayet 67-69, c.7/210211.

du. (Yani ille de mabet olsun diye bir şart yok.) Yine ganimetler bana helal kılındı. Hâlbuki benden önce bunlar kimseye helal kılınmamıştı. Yine bana şefaat yetkisi verildi: Ben suçlular için ricada bulunabilirim, diyor. Bir de benden evvel her peygamber, özellikle kendi kavmine gönderilirken, ben tüm insanlara gönderildim diyor.[166]

Bir kere burada bir bilgi eksikliği var. Hani benden önce ganimetler helal değildi deniliyor. Bu yanlıştır. Tevrat'tan somut bir örnek verelim. Mesela Allah açık bir şekilde, "Cenge giderseniz ele geçen mal, kadın, erkek ne varsa ganimet olarak aranızda dağıtın!" diyor ve bunun devamında da şu örnek veriliyor: O zaman bir savaşta 675 bin koyun, 72 bin sığır, 60 bin merkep, 32 bin kız (özellikle evlenmemiş diye vurgu yapılıyor) ele geçiriliyor. Bunlardan belli bir oranda tanrı payı çıkarılıyor ve kalan bölüşülüyor. Hani Hz. Muhammed'e göre daha önce ganimet harammış. Anlaşılan bu konuda Tevrat'ı pek incelememiş veya bilerek böyle demiş. İşte çoğu ayetlerin hem iniş nedeni, hem de içeriği böyle enteresan olduğu için hep 'Bunlar filme çevrilse güzel olurdu' diyorum.[167]

---

166 a-Buhari: Teyyemmüm, bab 1/335; Namaz, bab 56/438; Farzu'l Humus, bab 8/3122.

b-Müslim, Mesacit, no:523.

167 Tevrat, Sayılar bölümü, bab 31/25...

VII. BÖLÜM

TEVBE SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

a) Hz. Ömer'in en basit isteği bile ayetle karşılık buluyor.

Her zamanki gibi önce ayetin anlamını sunmakla başlayalım: "Hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ın bakım ve onarımını, Allah'a ve ahiret gününe iman edip Allah yolunda cihad eden kimse(lerin yaptıkları) gibi mi tuttunuz? Bunlar Allah katında eşit olmazlar. İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerin dereceleri Allah katında daha üstündür."[168]

Zaten ayetten de anlaşılıyor ki bu konularda bir şeyler söylenmiş, tartışmalar yaşanmış. Çünkü, **'Bunları eşit mi tuttunuz?'** sözü ortada bunu farklı değerlendirenlerin olduğunu gösteriyor. Bakalım, sağlam İslami kaynaklar bu konuda neler içeriyor?

Numan b. Beşir anlatıyor (h.63.ö):[169] Ben Hz. Muhammed'in minberi yanındaydım. Bir adam, ben hacılara su ver-

168 Tevbe 19-20.

169 Zehebi, Siyeri A'lam, c.3/412.

mekten daha hayırlı bir iş görmüyorum dedi. Başka biri, ben Müslüman olduktan sonra Mescid-i Haramı tamir etmeyi en hayırlı iş olarak görüyorum dedi. Başka biri, ben Allah yolunda cihad etmekten daha hayırlı bir iş görmüyorum dedi. Bu tartışmalar üzerine Hz. Ömer onları uyardı: Bakın bugün Cuma ve siz Hz. Muhammed'in minberi yanında yüksek sesle konuşup tartışıyorsunuz. Cuma namazı bitiminde ben tartıştığınız konuyu Muhammed'e açarım; o gereken yanıtı verir, dedi.

Namazdan sonra Ömer konuyu Muhammed'e anlatınca; o, Tevbe suresinin 19 ve 20. ayetlerinin indiğini söyledi.

Ayetin, Ömer'in o tartışmaları Hz. Muhammed'e iletmesi sonucu hemen oracıkta indiğini yazan hadis âlimlerinden uzunca bir listeyi sunmak isterim: Mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, iki büyük hadis âlimlerinden **Müslim**, **Ebubekir Bezzar**, **Ebu Avane**, **İbni Hibban**, **Taberani**, **İbni Mendeh**, **Beyhakı**, **İbni Asakir** ve daha sayamadığım birçok siyer, müsned sahibi, ayetin bu olup bitenler sonucu indiğini aktarmışlardır.[170] Tefsirlerden de (ayetleri açıklayan kitaplardan) birkaçını verelim: **İbni Hemmam**, **İbni Ebi Haten er-Razi**, **Taberi**, **Vahidi**, **Begavi**, **Hazın**, **İbni Kesir**, **Suyuti** bunu yaz-

---

[170] a-Sahih-i Müslim, Emirlik bölümü, bab 29/1879.

b-Bezzar, Bahr'ü Zihar, c.8/200, no:3238.

c-Ebu Avane, Müsned, c.4/465, no:7353.

d-Taberani, 1)Müsned-i Şamiyyin, c.4/108, no:2867. 2) Mucem-i Evsat, c1/262, no:421.

e-İbni Mendeh, Kitabu'l İman, no:243,c.1/400.

f-Beyhakı, Sünen-I Kübra, Siyer, c.9/158, hadis no:18490.

g- İbni Asakir, el-Erbeun fi'l Hissi Ala'l Cihad, s.58.

h-Sahih-i İbni Hibban, c.10/449, no:4591.

i-Ahmet b. Hanbel, Müsned-i Küfiyyin bölümü, Numan b. Beşir rivayetleri no:18557.

mışlardır. Şunu da belirtmekte yarar var: Bu kadar İslam âlimi bunu işlerken de 'Böyle şey mi olur, Ömer peygamberin müsteşarı mıdır?' gibi bir itirazları da olmamıştır.[171]

Diğer yandan; ayetin senaryosu gibi içeriği de iç açıcı değil. Ayette Allah için cihad etmek her şeyin üstündedir deniliyor. Malum cihad denince ilk akla gelen din için savaşmaktır. Yine ayette Kâbe tamiri, hacılara su vermek gibi hayırlı işlerden söz ediliyor. Bunlar boş şeyler. Hele çağımızda hâlâ bu mitolojik inançlara sahip çıkmak, bunlara inanmak izah edilebilir bir durum değildir.

b) Hz. Muhammed'le Ömer tartışmasında Ömer'den yana ayet gönderiliyor.

"Onlar için ister af dile, ister dileme (fark etmez). Onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve resulünü inkâr etmiş olmalarından dolayıdır. Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında da durma. Çünkü onlar Allah'ı ve resulünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler..." deniliyor Kur'an'da.[172] Burada yine bir hatırlatma yapayım: **'Allah'ı ve resulünü inkâr ettiler'** ifadesi iki kez tekrarlanmıştır. Malum edebi eserlerde aynı cümleyi tekrar etmenin bir anlamı yoktur.

---

171 a-İbni Hemmam, Tefsir, Tevbe 19, no:1060, c.2/138.
b-İbni Ebi Hatem tefsiri, c.6/1767, no:10063.
c- Taberi tefsiri, c.11/377 ve 379: İki sefer işlemiştir.
d-Vahidi, Esbab-ı Nüzul, Tevbe 19, s.247, no:492.
e-Begavi tefsiri, Tevbe 19, c.4/22.
f-Hazın tefsiri, Tevbe 19, c.2/223.
g-İbni Kesir tefsiri, Tevbe 19, c.4/123.
h-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Tevbe 19, c.7/268.

172 Tevbe suresi, ayetler 80 ve 84.

Peki niye Kur'an'da Allah o kadar kızgın, Muhammed'i o kadar sıkıca uyarıyor, sakın cenaze namazlarını kılma, onların kabirleri başında da durma diyor! Bunun yanıtını en başta **Buhari** ve **Müslim**'de bulmaya çalışalım. Bir de başlangıçtan günümüze kadar Kur'an hakkında yazılan önemli tefsirlere bakalım. Aynı zamanda 'Sebeb-i Nüzul' denilen -ayetlerin iniş nedenlerinden bahseden- birçok kaynak var; ayetin gerçek anlamını bilme noktasında bunlar da önemli. Bakalım bunların toplamından ayetin inişi için nasıl bir neden ortaya çıkıyor? Olayı anlatan sahabi sayısı hayli fazla; herkesin anlattıklarını ayrı ayrı sunuyorum.

Hz. Ömer'in kendisi anlatıyor: Abdullah b. Ubeyy b. Selül öldüğünde (Bu aslen Medineliydi ve Medine'de yönetime talip biriydi. Hz. Muhammed'e karşı olan bir isimdir.) Hz. Muhammed onun cenaze namazını kıldırmak için oğlu tarafından davet edildi. Muhammed gitmeğe kalkınca ben ona doğru sıçrayıp; bu adam hep senin aleyhindeydi, durum bu iken sen gidip onun cenaze namazını mı kıldıracaksın dedim. Muhammed, 'Benden uzak dur ya Ömer!' dedi. Ben söylediklerimde ısrar edince o, Ömer bırak beni! Madem Kur'an, bana hitaben, 'İster müşrik/münafık, kâfir için dua istiğfarda bulun, ister bulunma; hatta yetmiş sefer onlar için dua etsen de yine onlar bağışlanmaz' diyor; ben de yetkimi kullanır, giderim dedi ve gidip namazını kıldırdı.[173] Namazdan kısa bir süre sonra konuya ilişkin Tevbe suresinden iki ayet indiğini söyledi. Ayetlerden birinde, "Onlardan (münafık/müşrik) ölen hiçbir kimse üzerine ebediyyen dua etme/namaz kıldırma, kabri başında da durma. Çünkü onlar Allah ve peygamberini inkâr etmekle kâfir oldular, onlar fasık olarak öldüler!' deniliyordu.[174]

---

173 Tevbe suresi, ayet 80.

174 Tevbe suresi, ayet 84.

İbni Abbas'ın Ömer'den rivayetle aktardığı bu bilgi **Buhari**'de tekrar edilerek geçmektedir.[175]

Hz. Ömer oğlu **Abdullah**'ın rivayeti: Abdullah b. Ubeyy öldüğü zaman onun oğlu Abdullah Hz. Muhammed'e geldi ve gömleğini bana ver de babama kefen yapayım, bir de gel babamın cenaze namazını kıldır dedi. Hz. Muhammed kendi gömleğini Abdullah'a verdi ve "Cenaze hazırlanınca bana haber ver de namazını kılayım" dedi. Daha sonra Abdullah cenazenin hazırlandığını bildirince Muhammed kalkıp cenaze namazını kıldırmaya giderken Ömer onu tutup çekti ve Allah seni münafıklar üzerine namaz kılmaktan alıkoymadı mı, dedi. Ömer bunu derken de şu ayete dayandırıyordu: "Onlara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için fark etmez. Allah onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez."[176] Muhammed, "Ben iki tercih arasında özgürüm. Yani ayete göre gidip bir kâfir-münafık için dua edip, namaz kıldırıp kıldırmamakta serbestim dedi ve gidip namazını kıldırdı. Namazdan sonra Tevbe suresinden; 'Onlardan ölen hiçbir kimse üzerine dua etme, (gömmek olsun, normal ziyaret olsun) kabrinin başında da durma. Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkâr ederek kâfir oldular, fasık olarak öldüler' ayeti indi."

İbni Ömer'in bu açıklaması da **Buhari**'de defalarca ve **Müslim**'de geçmektedir.[177]

Cabir b. Abdullah'ı dinleyelim: Abdullah b. Ubeyy gömüldükten sonra Hz. Muhammed gelip onu mezardan çıkart-

---

[175] Buhari: Cenaiz, bab 84/1366 ve Tefsir, Tevbe suresi, bab 12/4671.

[176] Münafikun suresi, ayet 6.

[177] a-Buhari: 1)Cenaiz, bab 22/1269, 2)Tefsir bölümü, Tevbe suresi, bab 12/4670 ve bab 13/4672, 3)Libas, bab 8/5796. Buhari-Müslim hadisleri: Lü'lü-ü ve'l Mercan, Fedaili Sahabe, bab 2/1555.
b-Müslim, Sıfat-i Münafıkin, bab 2/2774.

tı, dizleri üzerine koydu, kendi tükürüğünden onun bedenine üfledi ve gömleğini ona giydirdi, diyor. Cabir'in bu açıklaması **Buhari**'de birkaç yerde ve **Müslim**'de geçiyor.[178] Hadis metninde, Muhammed kalkıp namaz kıldırmaya gidince Ömer onun fistanından tutup çekti, gitme dedi ifadesi de var. Ama sonunda inen ayetle Muhammed'in tüm çabası boşuna: Ayete göre onun yaptığı yanlış, Ömer'inki doğru.[179]

Buhari ve **Müslim**'deki bilgi bu. Ayrıca hangi tefsire bakılırsa bakılsın; ilgili ayetlerin açıklama kısmında bu rivayet geçiyor. Bir kere adam öldükten sonra onun üzerine namaz kılınsın hikâyesi boş; en azından tanrılık bir iş değil. Her toplumda bunun âdeti, geleneği farklıdır. O zaman Araplar veya Ortadoğu halkları böyle inanmışlar, Kur'an'da Allah da bunun çok önemli olduğunu ve hatta kendi işi olduğunu öne sürüyor. Kaldı ki, Hz. Muhammed gidip namazını kıldırırken o kadar aşırı ilgi gösteriyor ki, **bunu hiçbir Müslümanın cenazesinde göstermemiş.** Bunu aktaran **Mücemmi' b. Cariye**'dir. Ama sonunda ne oldu! Ayetle Muhammed'in bu yaptıkları beyhude çıktı; haklı çıkan Ömer oldu.[180] Ayette söylenenler Ömer'in görüşünü destekleyince (Aslında Muhammed bir nalına vuruyor, bir mıhına ve işi tanrıya havale ediyor), Ömer sevinçten, **'Ben cesaretime hayret ederim'** diyor.[181]

Tevbe suresinde benzer bir ayet daha geçiyor: "Akraba bile olsalar, cehennemlik oldukları açıkça belli olan müş-

---

178 a-Buhari: 1)Cenaiz, bab 22/1270, bab 77/1350. 2)Libas, bab 8/5795. b-Müslim, Sıfat-i Münafıkin, no:2773.

179 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir başlığı altında, Münafikun suresi, ayet 6, c.10/189.

180 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Münafikun suresi, ayet 6, c.107193.

181 Tevba suresi, ayet 80.

rikler için af dilemek ne peygambere yakışır ne de iman edenlere."[182]

Bu ayet, çoğu müfessirlere göre Ebu Talip vefat ettiği sırada inmiştir. Malum **Ebu Talip**, tartışmasız bir şekilde Muhammed henüz Mekke'de iken vefat etmiştir. Kendisi ölüm döşeğinde iken Muhammed ona, beni peygamber olarak kabul et, senin bağışlanman için dua edeyim demiş, o da kabul etmemiş. İşte o sırada az önceki ayet Muhammed'i uyarmak amacıyla inmiştir diye bilgiler var. Dolayısıyla bu ayet ortada dururken, Muhammed'in kalkıp **İbni Selul**'ün namazını kıldırmaya gitmesi/ona dua etmesi nasıl açıklanabilir! Yıllar önce Ebu Talip vefat ettiğinde ayet inmiş, akraba bile olsalar onlara af dileme diye; buna rağmen gidip inanmayanın namazını kıldırıyor. Hele gariplige bakın ki, Ebu Talip Mekke'de ölmüş, onunla ilgili bu ayet de Medine'de inen -neredeyse Kur'an'ın en son suresi olan- Tevbe suresine kaydedilmiştir.

Evet; bir gariplik de bu: Bakıyorsun olay daha önce Mekke'de olmuş, getirip Medine surelerinde kaydetmiş. Yine tam tersi, bakıyorsun ayet Medine'de inmiş; ancak daha önce Mekke'de inen surelerde kayda geçmiş. Bunun örnekleri Kur'an'da çok. Kimileri sanırlar ki Kur'an'da bir düzen, bir sistematik var. Öyle bir şey yok. Mesela **Buhari**'de birkaç yerde geçen bir hadis var ki, Tevbe suresi bir bütün olarak Kur'an'ın en son inen suresidir.[183] Ama çoğu müfessirler (**Fahrettin Razi**, **Alusi**, **İbni'l Cevzi** ve **Zerkeşi** gibi), Tevbe suresinin son iki ayeti daha önce Mekke'de inmiştir diye yazmışlardır. Bazen aynı konu hakkında bir parça bilgi bir surede, bir parça da başka surede geçiyor.

---

182 Tevbe suresi, ayet 113.

183 Buhari: Megazi bölümü, bab 66/4364; Tefsir bölümü, Nisa suresi, bab 27/4605; Tevbe suresi, bab 1/4654.

Aslında Ebu Talip ile İbni Selul arasında dağlar kadar fark vardı Muhammed için. Ebu Talip sadece inanmıyordu, sen peygamber değilsin diyordu. Ama buna rağmen Muhammed'i koruyordu. Çünkü onun amcasıydı ve koruduğuna dair de Hz. Muhammed'in düşmanlarına açıkça söylüyordu. Buna rağmen ayet inip de **sakın akraba bile olsa onlar için af dileme** deniliyorsa, Muhammed'in İbni Selul gibi birine duacı olmasının bir izahı olamaz. İbni Selul şiddetle Muhammed'e karşıydı. Öyle ki, bir gün İbni Selul'ün oğlu Abdullah, Muhammed'e, izin ver de babamı katledeyim diyor. Elbette ki bunun getirisiyle götürüsünü yan yana koyarken zararı daha fazla olduğundan Muhammed izin vermiyor.[184]

Olay bazı İslami kaynaklarda geçiyor. Örneğin **Sa'lebi**, **İmam Süddi** ve **Kurtubi** gibileri şunu aktarmışlar: İbni Übeyy'in oğlu Abdullah babasına bir su içiriyor. Babası soruyor; bu ne suyudur? Oğlu, bu sudan Hz. Muhammed içti, artığını sana getirdim ki içesin; belki şifa olur, Müslüman olursun diyor. Baba buna çok kızıyor ve oğlum, madem öyle; sen bunun yerine annenin idrarını bana getirip içirseydin daha iyi olurdu diyor. Adam o kadar Muhammed'den nefret eden biri. Bu olay üzerine oğlu Muhammed'e dönüp, izin ver babamı öldüreyim diyor. Az önce de geçtiği gibi; Muhammed bunun götürüsünün daha fazla olduğunu bildiği için izin vermiyor; ancak Abdullah'ın kendisine ne kadar bağlı olduğunu görüyor. Bu yüzden kimi tefsirlerde Mücadele suresi 22. ayetin iniş nedenlerinden biri de bu adamdır diye geçiyor. İlgili ayeti yeri gelince anlatacağım.[185]

---

184 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Tevbe suresi, c.10/188.

185 a-Sa'lebi tefsiri, el-Keşf ve'l Beyan, Mücadele, ayet 22, c.9/264.
b-Kurtubi, tefsiri, Mücadele suresi, ayet 22, c.17/307.

İbni Selul-Muhammed ilişkisini biraz açmak isterim. Zengin bir konu, en başta bununla ilgili birçok ayet var. Münafikun suresinde bir ayet şöyledir: "Onlar, andolsun ki, eğer Medine'ye dönersek, **üstün olan zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır**, diyorlardı."[186] Aynı surede başka bir ayette, "Onlar, Allah Resulü'nün yanında bulunan Müslümanlara bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler diyorlardı."[187] Ayetlerden bir tartışmanın olduğu, Müslümanlara karşı gıda ambargosunun önerildiği anlaşılıyor. Yine de bunun detayını sağlam kaynaklardan (sağlam olduklarını İslami kesim diliyle söylüyorum) takip edelim.

Zeyd b. Erkam anlatıyor: Bir baskında ben de vardım. Münafıkların başı Abdullah b. Ubeyy b. Selul'den şunları duydum: Ey topluluk! Muhammed'in taraftarlarına gıda vermeyin/ambargo koyun ki, kimse onun etrafında kalmasın. Ayrıca biz Medine'ye dönersek izzet ve kuvvet sahibi bizler, en rezil ve zaif olanı (Müslümanları) Medine'den çıkaracağız... dedi. Ben bunları amcama veya Ömer'e anlatınca, o da Muhammed'e iletti. Kendisi Abdullah b. Ubeyy ile adamlarına haber gönderdi; geldiler. Ondan olup bitenleri sorunca inkâr etti, böyle bir şey söylemediğine dair **yemin etti**. Buna karşılık Muhammed beni yalanladı, onu ise doğruladı. Ben buna o kadar üzüldüm ki ömrüm boyunca böyle üzülmemiştim. Artık üzüntüden evden dışarı çıkamaz oldum. Bir ara amcam bana, 'Ey oğul, uslu durmadın, sonunda Muhammed seni yalanladı ve öfkelendi' dedi. Amcamın bu sözleri beni daha da üzdü, nerdeyse bunalıma giriyordum. O sırada Münafıkun suresinin başındaki ayetler indi ve Muhammed beni çağırdı. Gittiğimde onları bana okudu

---

186 Münafikun suresi, ayet 8.

187 Münafikun suresi, ayet 7.

ve 'Ey Zeyd! Şüphesiz Allah senin İbni Übeyy hakkında bana aktardıklarını doğruladı/meğerki sen gerçekleri anlatmışsın!' dedi.

Bu hadis **Buhari**, **Müslim** ve elbette diğer hadis külliyatında geçiyor. Olayın bir başka şahidi de **Cabir b. Abdullah**'tır. Hele kavga nedenine bir bakalım: Bunlar gidip kuyudan su almışlar ve iki kesim de Müslüman. Biri Medineli, diğeri de Mekkeli ve kavga ediyorlar, tanrı da habire onlar hakkında ayet üzerine ayet yetiştiriyor. Hz. Muhammed diyor ki: Benim sahabilerim yıldızlar gibi, insanlara kılavuzluk ederler. Kılavuz budur işte: Gitmişler kuyu başında su yüzünden kavga ediyorlar. Bu ayetlerin **İbni Selul** ile ilgili olduğu konusunda tefsirlerde geniş bilgiler var. Kur'an yorumcuları bu konuda hemfikirler.[188]

O sırada inen ilgili ayetlerin önemli bölümlerini de verelim:

(Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, senin elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz derler. Allah senin elbette **kendisinin peygamberi olduğunu** bilir. Allah, o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder. Yeminlerini kalkan yaptılar da insanları Allah'ın yolundan çevirdiler. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür! Bu, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleri, bu yüzden de kalplerine mühür vurulması sebebiyledir. Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste/ağaç kütüğü gibidirler. Onlar düşmandır, onlardan sakın! **Allah onları kahretsin**! O münafıklara, gelin, Al-

---

188 a-Taberi tefsiri, Münafikun suresi, c.22/652-670.
b-İbni Kesir tefsiri, Münafikun suresi, c.8/128-132.
c-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Münafikun suresi, c.14/492-508.
d-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Minafikun suresi, s.450-453.

lah'ın resulü sizin için bağışlama dilesin denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün...

Kitabın konusu, Ömer'in teklifleri, kulisleri ve hatta baskıları sonucu oluşturulan ayetlerle ilgilidir. Az önceki ayetler başka kişiler için indirilmiştir ama; içlerinde Ömer de var; az sonra ona da değineceğim.[189]

Ayetlerde bazı olumsuz ifadeler var; kısaca hatırlatmak isterim. Öyle kızgın bir tanrı ki, insanlara, elbise giydirilmiş kereste/ağaç kütüğü, Allah onları kahretsin diyor. İnsanlara karşı bu tarz inanılmaz ifadeler Kur'an'da çoktur. İnanmayanlara köpek, eşek, hayvan, hayvandan da beter, hatta piç gibi ifadeler kullanılıyor Kur'an'da.[190] Az önceki ayetlerden birinde 'Allah senin elbette kendisinin peygamberi olduğunu bilir' cümlesi geçti. Bu anlamsız bir cümle. Çünkü Muhammed on üç sene Mekke'de peygamberlik yapmış. Bu ayet inene kadar kaç yıl da Medine'de yapmış ve bu aşamalardan sonra tanrı ayet gönderiyor ki, ey Muhammed, senin benim peygamberim olduğunu ben bilirim diyor. Bunun bir izahı olur mu? Yine yukarıdaki ayetlerde **iman edip sonra inkâr ettiler** deniliyor. Malum burada en başta **İbni Selul** kastediliyor. Hâlbuki bu adam hiçbir zaman Hz. Muhammed'in davasına inanmamış ki tekrar inkâr etmiş olsun. İbni Selul korkudan yemin içip Muhammed'e, 'Ben böyle bir şey söylemedim' demiş olabilir. Onun bu sözü de olduğu gibi ayete geçmiş. Yine **İbni Selul**, 'Biz Medine'ye dönersek Müslümanları şehrimizden çıkartırız' demiş. Bu da olduğu gibi ayette işlenmiş. Diğer yandan ayetlerde bunlar münafıktır, bilmem ikiyüzlüdür gibi terimler de geçiyor.

---

189 Münafikun suresi, ayet 1-6.

190 "Kur'an'da Allah" adlı kitabımda konu hakkında epeyce örnek var.

Hz. Muhammed aye tlerdeki duruma göre İbni Selul'e haklı, kendi yandaşına haksız; duruma göre dönüş yapıp adamına haklı, İbni Selul'e de haksızsın diyor. Konjonktüre, o anki siyasi duruma göre ayetler de şekilleniyor.

İbni Selul, hem Hicri dokuzuncu yılında meydana gelen Tebük seferine katılmıyor, hem de Müslümanlara, 'Savaşa gitmeyin' diyerek anti propaganda yapıyordu. Hatta onun bu durumuna karşı Tevbe suresinde birçok ayet indiriliyor. Onlardan biri şöyledir: "Eğer onlar da (İbni Selul'ün başını çektiği grup kastediliyor) sizin içinizde (sefere) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmayacak ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koşuşturacaklardı. Aranızda onları dinleyecek (onlara uyacak) kişiler de vardı."[191]

İbni Selul, hicri dokuzuncu yılı Tebük seferinden sonra Şevval ayında vefat ediyor.[192]

Tevbe suresindeki ayetlere benzer bir ayet de Münafikun suresinde geçiyor. Orada Muhammed'e hitaben, "Onlara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamayacaktır!" deniliyor.[193]

Evet; bu ayet Ömer'in İbni Selul hakkında Muhammed'le yaptığı tartışma sonucu inen ayetlerden biri. Bunu, Kur'an yorumcusu **Taberi** ve **Suyuti** işlemişlerdir. Tuhaf bir şey gerçekten. Çünkü olayın bir parçası Tevbe suresinde, diğer parçası Münafikun suresinde.[194]

---

191 Tevbe suresi, ayet 47.

192 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Tevbe suresi, c.10/188.

193 Münafikun suresi, ayetler 1-6.

194 a-Taberi tefsiri, Münafikun suresi, ayet 6, c.22/659.
b-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Münafikun suresi, ayet 6, c.14/501.

Kimi İslam âlimleri, Ömer'le Hz. Muhammed arasında meydana gelen tartışmalar sonucu inen ayetlerin Ömer'i haklı çıkarması hikâyesinde bir yanlışlık olduğunu öne sürmüşler (Elbette kanıt yok; kafadan inkâr). Kimileri de Ömer'in ilham/adeta keramet yoluyla bunu bilmiş olabileceğini söylemişlerdir. Yani Ömer'in kerameti/ilhamı Muhammed'inkini geçmiş gibi bir yorum. Örneğin; müfessir **Kurtubi** bunu yazmış.[195]

Bellidir ki Muhammed Ömer'in psikolojisini iyi keşfetmiş. Nitekim Ömer bu olup bitenlerden sonra adeta coşuyor ve; "Muhammed'le aramda olup bitenlere karşı (İbni Selul'ün cenaze namazı tartışmaları ve bunun üzerine Ömer'in önerisi doğrultusunda inen ayetleri kastediyor) cesaretime hayran kaldım..." diyor. Bunu yukarıda da belirttim. Evet; Ömer'in bu açıklaması en başta **Buhari**'de birden fazla yerde geçiyor.[196]

Ayette deniliyor ki: İnandılar, sonra vazgeçtiler. Demek Muhammed'de bir keramet görmemişler ki ayrılmışlar. Tıpkı Muhammed'e vahiy kâtipliği yapan **İbni Ebi Sarh**, Nacaroğullarından biri ve **İbni Hatal** gibi. Münafıkların Muhammed'in söylemlerine karşı başlarını çevirmelerini, onun yanından uzaklaşmalarını sanki Hz. Muhammed görmüyor da yalnız tanrı görüyor ki kalkıp bunu ayetle bildiriyor. Belki tekrar olur; ama yazmakta fayda var. Yukarıda yazdık ki, Hz. Muhammed gidip İbni Selul'ün cenaze namazını kıldırıyor. Ayrıca onu kendi dizleri üzerine koyup tükürüğüyle ona üfürüp püfürüyor ve kendi gömleğini çıkarıp ona yedek kefen gibi giydiriyor. Peki sormazlar mı? Ey Muhammed!

---

195 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Münafikun suresi, ayet 6, c.10/189.

196 Buhari: Cenaiz bölümü, bab 84/1366 ve Tefsir bölümü, Tevbe suresi bab 12/4671.

Adam hayatta iken habire birbirinizin mezarını kazıyordunuz; ölünce niye o kadar tatlı oldu? Birileri sanırlar ki Muhammed'in böyle yapması sanki onun merhametinin gereğiymiş. Eğer desek ki, Hz. Muhammed merhameti gereği böyle yapmış; o zaman kendisi inandığı Allah'ından daha mı merhametli? Çünkü gelen ayet onu uyarıyor, böyle yapma diyor.

Olay şudur: Adam zaten ölüp gitmiş. Adamın da geniş bir taraftar kitlesi vardı, hatta Medine'nin liderliği için adaydı. Hz. Muhammed etrafındakileri kazanmak pahasına böyle bir jest yapmıştı. Hele tükürüğüyle o cenazeyi üfürüp püfürmek ne demek! Siyaset bu: Bazen insana bu gibi inanılmazları da yaptırır. Kim bu olayı anlatmışsa şunu diyor: Ömer'in itirazlarına rağmen Muhammed, benden vazgeç, ben gider namazını kıldırırım demiş ve gidip kıldırmış. Namazdan sonra da hemen oracıkta **böylelerinin namazını kıldırma** diye ayet inmiş. Bu manzaradan Ömer şampiyon çıkıyor. Bunun lamı-cimi yok.[197]

Ben burada Hz. Muhammed'le Abdullah b. Übeyy arasında meydana gelen bir olayı anlatmak isterim. Bu, **Buhari**'de anlatılıyor. Anlatan, **Üsame b. Zeyd**'dir. O Zeyd ki, Muhammed onun hanımı Zeyneb'i çıplak görünce ona aşık olmuş ve ele geçirmek için de hertürlü yola baş vurmuş, konuyla ilgili ayetler inmiş, sonuçta onu almıştı. İşte bu Zeyd'in Zeynep'ten olmayan/başka kadından olan Üsame adındaki bu oğlu anlatıyor:

Bir gün Muhammed, altında Fedek (bir Yahudi köyü) dokumasından saçaklı bir örtü bulunan palanlı bir merkebe bindi ve beni de arkasına aldı. (İki kişi bir eşeğe biniyor. Bu

---

[197] Buhari: Cenaiz, bab 22/1270, bab 77/1350, Cihad, bab 142/3008 ve Libas, bab 8/5795.

da vicdanen uygun mu değil mi hatırlatmak isterim!) Biz Haris b. Hazrecoğulları yurduna Sa'd b. Ubade'yi ziyarete gittik. Bu anlattıklarım Bedir harbinden önceydi (malum Bedir harbi Hz. Muhammed'in Medine dönemi ikinci yılında olmuştur). Biz giderken yolda, içinde Müslümanlardan, müşriklerden, puta tapanlardan, Yahudilerden karışık birtakım kimselerin bulunduğu bir meclise uğradık. Onlar içinde Abdullah b. Ubeyy b. Selûl de vardı. Ayrıca bu mecliste Abdullah b. Revaha da vardı. Üzerine bindiğimiz merkebin kaldırdığı toz (demek ki süratle gitmişler) meclisi kaplayınca Abdullah b. Ubeyy kendi kaftanıyla burnunu örttü (tozduman içine girmesin diye) ve bizim üzerimizi tozlatmayın dedi. Muhammed onlara selam verdi. Sonra orada durup merkepten indi ve onları Allah'a davet etti, onlara Kur'an'dan ayetler okudu. Bunun üzerine Abdullah b. Ubeyy b. Selûl Muhammed'e seslendi: Anlattıkların gerçek ise güzel. Ancak bunları bizim bulunduğumuz yerde anlatma, bize akıl verme. Kendi menziline, cemaatine dön, kim sana uyarsa ona anlat dedi.

Orada bulunan **Abdullah b. Revaha**, Muhammed'i destekler bir konuşma yaptı. Bunun üzerine Müslümanlarla müşrikler, Yahudiler söz düellosuna başladılar, tartışmalar oldu. Öyle ki, birbirleriyle dövüşmeye başladılar. Muhammed ise onları sakinleştirmeye çalışıyordu. Sonunda sustular. Sonra biz yolumuza devam edip Sad b. Ubade'nin evine gittik. Muhammed orada Sad'a olup bitenleri anlattı. Sad b. Ubade: Ey Muhammed! Sen onun kusuruna bakma. Allah'a yemin ederim ki, Allah sana verdiğini vermiştir. Hâlbuki Medine'de halk Ubeyy'in başına taç giydirmeğe, üzerine de padişahlara özel sarık sarmağa (bu suretle onu kendilerine melik edinmeğe) ittifak edip hazırlamışlardı senden önce. Allah sana iyilik edip seni peygamber yapınca onun

hayalleri suya düştü ve üzüntüye boğuldu. Bunu göz ardı etme, dedi.[198]

Bu hikâye **Buhari**'de birkaç yerde tekraren geçiyor.

Az önce ifade ettim ki, Hz. Muhammed adamın cenaze namazına siyaseten gitmiştir; değil ki merhameti gereği. Buna birkaç somut örnek daha vereceğim. Ben Muhammed'in şiddet konusundaki bakışı hakkında 'İslam'da Şiddet' adlı kitabımda uzunca bilgiler sundum. Ancak yine de özet şeklinde buraya birkaç örnek almak isterim.

Tüm İslam âlimlerince şu ittifakla kabul görmüştür ki Hz. Muhammed'i eleştirmenin, İslam'dan çıkmanın cezası infazdır. Çünkü İslam'dan çıkan kadın da olsa Muhammed'in talimatıyla katledilmiştir. Bu konuda birçok örnek var. Hz. Muhammed'i eleştirmiş diye azı dişi çekilen ve kolu keselen kadın örneği vardır. Bu olay Ebubekir zamanında oluyor. Ona bilgi verilince diyor ki: Siz artık cezayı vermişsiniz yoksa ben daha ağır ceza verirdim (infazı gösteriyor). Yine **Muaz b. Cebel** örneği var. Muhammed tarafından Yemen'e vali olarak gittiğinde elleri, kolları bağlı bir adam görüyor; nedir hikâyesi diye sorunca da, İslam'dan çıktığı için bağlamışız diyorlar ve o adam orada infaz ediliyor. Yine adamın biri Muhammed yalan konuşuyor, tanrı inancını kullanıyor deyince; Hz. Muhammed Hz. Ali'yi görevlendiriyor, git öldür diyor ve Ali gerekeni yapıyor.

Eleştirmenlerden **İbni Ebi'l Kukayk**, **Ka'bu'l Eşraf**, **Ebu Afek**, **Asma binti Mervan** ve daha sayamadığım birçok insan Muhammed'in talimatıyla katledilmişlerdir. Adamın biri eleştiri yüzünden hanımını öldürmüş ve buna karşı Hz. Muhammed de oh ettin demiştir. Hele hele Tevbe suresinin

---

[198] Buhari: İstizan, bab 20/6254; Tefsir, Âl-i İmran suresi, bab 15/4566; Edep, bab 115/6207.

münafıklarla ilgili ayetleri ve Münafikun suresinin baştan birçok ayeti sırf **İbni Übeyy** için inmiştir. Durum bu olunca, vay efendim Muhammed merhameti gereği gidip onun cenaze namazını kıldırmıştır demek çarpıtma olur.

Buhari'de üç yerde tekrar edilerek geçen, aynı zamanda **Müslim**'de de var olan ve Münafikun suresi sekizinci ayetin tefsirlerinde de geçen şöyle bir hadis var: Hz. Ömer İbni Selul'ün yaptıklarına karşı Muhammed'e, **'İzin ver de öldürelim'** diyor. Muhammed, bunu yaparsak dedikodulara neden olur, yan etki yapar diyor ve kabul etmiyor. Olayı anlatan sahabi şunu da belirtiyor: Bu olay olduğunda Medineli Müslümanlar Mekkeli Müslümanlardan sayı olarak daha fazlaydı. **İbni Selul** de Medineliydi. Bir terslik olursa belki Medineli Müslümanlar onu desteklerler endişesiyle Muhammed kabul etmemiştir.[199]

İşte Ömer, Muhammed'e **gitme, namazını kıldırma** derken; o adam hakkında bunları bildiği için söylüyordu. Ayrıca İbni Selul'ün oğlu Abdullah, Muhammed nezdinde çok önemliydi. **İbni Hacer Askalani** Buhari üzerine yazdığı şerh kitabında Hz. Muhammed'in gidip adamın namazını kıldırmasını maddi nedenlere bağlıyor zaten. Mesela onun oğlunun gönlünü almak, kendine daha sıkı bağlanmasını sağlamak ve muhaliflerin eline koz vermemek gibi nedenler öne sürüyor.[200]

---

[199] a-Buhari, Menakıb, bab 8/3518, Tefsir, Münafikun suresi, ayet 8, bab 5/4905 ve bab 7/4907.

b-Müslim, Birr başlığı altında, bab 16/2584.

c-İlgili ayetin tefsirleri.

[200] Askalani, Fethu'l Bari, Münafikun suresi, ayet 6, c.10/191 ve 194.

VIII. BÖLÜM

HUD SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Hud suresinde şöyle bir ayet var: "Gündüzün iki tarafında (sabah, akşam) ve geceye yakın saatlerde namaz kıl; çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, ibret alanlara bir öğüttür."[201] Ayetin hikâyesi, yani hangi olay üzerine indiği ilginç! Kaldı ki söz konusu iniş nedeni, neredeyse İslam'ın tüm sağlam kaynaklarında geçiyor. İlkin olayı özetleyelim, daha sonra kaynaklardan söz edelim. Olayı en çok sahabi **İbni Mesut** aktarıyor. Hadisenin değişik versiyonları var; ancak konu tektir o da tacizdir.

Buhari'deki rivayetle başlayalım: Bir adam başkasının hanımını öpüyor, daha sonra Hz. Muhammed'e gelip olup bitenleri anlatıyor. Bunun üzerine az önce anlamını sunduğum ayet iniyor. Bu şu demek oluyor ki: Yabancı bir kadını öp, günde iki-üç vakitte namaz kıl, işin tamamdır: İyilikler (yani bu namazlar) kötülükleri (yani tacizi) götürür deniliyor.

Buhari'de bu hadis iki yerde geçiyor. Diğer kaynaklarda ise daha çirkin şeyler anlatılıyor. Kanımca **Buhari** çoğu kez

---

201 Hud suresi, ayet 114.

başvurduğu gibi bu olayda da sansür uygulamış, tam gerçeği yazmamıştır. Ama olayı aktaran yalnız **Buhari** değil ki. Başka hadis ve tefsir uzmanları da konuyu kapsamlı olarak ele almışlardır. Bunların toplamından farklı bir sonuç ortaya çıkıyor.[202]

Müslim hem **Buhari**'deki bilgileri, hem de fazlasını aktarmıştır. Şöyle ki: Adamın biri, cinsel ilişki hariç bir kadınla her şeyi yapıyor. Daha sonra gelip durumu Ebubekir'e bildiriyor; ancak Ebubekir çözüm bulamıyor; suçun ağırdır diyor. Ömer'e gidiyor; o da aynısı söylüyor. En son Hz. Muhammed'e gidip yaptıklarını ona anlatıyor. Bunun üzerine adama cevap mahiyetinde az önceki ayet o sıra iniveriyor. **Müslim**'de geçen bir diğer anlatım şeklinde, adamın biri Hz. Muhammed'e gelip bir kadınla Medine'nin bir yerinde cinsel ilişki dışında her şeyi yaptığını anlatıyor ve bunun cezasının ne olduğunu soruyor. O sırada Muhammed yanıt vermeyince adam kalkıp gidiyor. Bir süre sonra Muhammed onun arkasından birini gönderiyor, ona söyle gelsin diyor. Adam gelince Muhammed ona, işte senden sonra, **kim bu üç vakitte namaz kılarsa günahları bağışlanır** diye ayet geldi diyor. Orada bulunanlardan biri Muhammed'den soruyor: Peki bu fetva sadece bu adama mı mahsus, yoksa her Müslüman için de geçerli midir? Muhammed, **her Müslüman için geçerlidir** yanıtını veriyor. Yani daha açık bir ifadeyle: Herhangi bir erkek cinsel ilişki dışında başka bir kadınla sevişirse ve günün üç vaktinde namaz kılarsa kötülükleri silinir/sorun yoktur diyor. **Müslim**'deki bilgi özetle böyle.[203]

---

202 a-Namaz vakitleri bölümü, bab 5/526. B) Tefsir bölümü, Hus suresi bab 6/4687.

203 Müslim, Tevbe bölüm, bab 7/ 2763-65.

Taberi, **İbni Kesir** gibi ünlü Kur'an yorumcuları daha ayrıntılı şeyler de anlatıyorlar tefsirlerinde. Mesela kadın adamın üzerine oturmuş ve ilişkiye hazır vaziyette; adam eliyle kadını arkadan tutmuş, çirkin şeyler yapıyor ve daha sonra gidip durumu Hz. Muhammed'e anlatıyor ve bu olup bitenler üzerine az önceki ayet iniyor şeklinde bir bilgi var.[204]

Olay kimi rivayetlere göre bir bahçede olmuş. Kimi rivayetlere göre Medine'nin bir kenar semtinde kadın yıkanırken adam gidip onu taciz etmiş. Kimilerine göre adam hurma tüccarıymış. Kadın gidip ondan hurma satın almak isteyince; o da hurmanın güzeli evde var; gel gidelim de sana vereyim demiş ve kadını eve götürüp tecavüz teşebbüsünde bulunmuş; her şeyi yapmış ancak cinsel ilişkide bulunmamış gibi bilgiler var. Kaynaklarda bu kişinin ismi de Medineli Müslümanlardan Muattib adında biri. Kimi kaynaklarda Ebu Yesser Kab b. Amr, kimilerde hurmacı Nebehan diye geçiyor. Yine kaynaklarda kadının eşi baskınlara/cihada gitmiş, orada hazır değilmiş şeklinde bilgiler de var.[205]

Hz. Muhammed'e, 'Peki bu fetva sadece bu adama mı mahsus, yoksa her Müslüman için de mi geçerlidir?' sorusunu soranın ismi de ya adamın kendisi, ya Hz. Ömer veya Muaz b. Cebel diye geçiyor kaynaklarda.[206]

Kısacası, ilgili ayetin bir taciz meselesi yüzünden indiği neredeyse tüm önemli İslami kaynaklarda müşterek olarak geçiyor; ancak tacizin yapıldığı yer, tacizi yapan ve Hz. Mu-

---

204 a-Taberi tefsiri, Hud suresi, ayet 114, c.12/618-22.

b-İbni Kesir tefsiri, Hud suresi, ayet 114, c.4/358-60, Askalani, Fethu'l Bari, c.8/356.

205 Askalani, Fethu'l Bari, Şerh'ü sahihi'l Buhari, Tefsir bölümü, Hud suresi bab 6/4687, c.8/356.

206 Hatib-i Bağdadi, El-esmau'l mübheme fi'l enbai'l muhkeme, s.438, no:209.

hammed'den soru soran kişiler hakkında farklı bilgiler var.

Ayetin cinsel tacize fetva mahiyetinde indiğini içeren kaynaklara da bakalım. Bunları yazarken hadis sahasında uzman olanlar ve Kur'an yorumcuları (müfessirler) diye iki grupta ele alacağım.

İlk Kur'an yorumcularından **İbni Hemmam** (h.211.ö), **Taberi** (h.310.ö), **Maverdi** (h.450.ö), **Vahidi** (h.468.ö), **Begavi** (h.516.ö), **Zemahşeri** (h.538.ö), **Fahrettin Razi** (h.604.ö), **Kurtubi** (h.671.ö), **Kadı Beydavi** (h.691.ö), **Nesefi** (h.710.ö), **Ebu Hayyan** (h.745.ö), **İbni Kesir** (h.774.ö), **Suyuti** (h.911.ö), **Şevkani** (h.1250.ö), **Alusi** (h.1270.ö), **İbni Aşur** (m.1973.ö) ve daha sayamadığım birçok müfessir yukarıdaki ayetin bir taciz olayı üzerine indiğini yazmışlardır. Zaten İslam'da tefsir denince akla bunlar gelir.[207]

Şimdi de olayın geçtiği hadis kaynaklarından bir liste sunalım: Bir kere bu ayetin yukarıda sözü edilen taciz olayı

---

207 a-Kadı Beydavi tefsiri, Hud suresi 114. ayet c.3/151.
b-Fahrettin Razi tefsiri, aynı sure ve aynı ayet açıklamasında, c.18/75.
c-Taberi tefsiri ilgili ayet c.12/618-622.
d-İbni Kesir tefsiri c.4/359.
e-Begavi tefsiri, c.4/204.
f-Maverdi tefsiri, c.2/509-510.
g-Suyuti tefsiri, c.8/150.
h-Vahidi tefsiri, s.271, no:538.
i-İbni Hibban tefsiri, c.2/201, no:1259.
j-Şevkani tefsiri, c.2/739.
k-Zemahşeri tefsiri c.3/243.
l-Alusi tefsiri, c.12/157.
m-İbni Aşur tefsiri, c.10/181.
n-Kurtubi tefsiri, c.9/110-112.
o-Ebu Hayyan tefsiri, c.5/269.
p-Nesefi tefsiri, c.2/89.
Bu tefsirlerden özellikle Taberi, İbni Kesir, Kurtubi ve Şevkani daha detaylı bilgiler aktarmışlardır.

üzerine indiği konusu Kütüb-i sitte denilen tüm hadis kaynaklarında müşterek olarak anlatılıyor. Yani **Buhari**, **Müslim**, **Ebu Davud**, **Nesai**, **Tirmizi** ve **İbni Mace** kaynaklarında bu var. Ayrıca mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel** bunu birkaç kez işlemiş. **Heysemi**, **Bezzar**, **Taberani**, **Abdurrazzak**, **İbni Hibban**, **Ebu Ya'li Mevsıli**, **Teyalisi**, **Hatibi Bağdadi**, **İbni Hacer Askalani**, **İbni Huzeyme** gibi hadis âlimleri de işlemişlerdir.[208]

Olayın ilginçliği bir yana; bunun Hz. Ömer'le ne ilgisi var diye bir soru sorulabilir. Ömer'in şöyle bir ilgisi var: Adam durumunu anlatınca; Hz. Muhammed o sırada ayetin indiğini ve bir kişi sabah-akşam ve gecenin bir bölümünde namaz kılarsa bu gibi kusurlara kefaret olacağını söylüyor. Orada Muhammed'den, bu herkes için de geçerli midir yoksa sadece bu adam için midir diye soranlar oluyor. İşte burada henüz Muhammed yanıt vermeden Ömer, 'Elbette herkes için geçerli olmalı' diye görüş bildiriyor. Ömer'in bu sözünden sonra Muhammed, 'Ömer haklıdır: Ayet herkes için geçerlidir' diyor.

---

208 a-Buhari: Namaz vakitleri bölümü bab 5/526 ve Tefsir bölümü Hud suresi, bab 6/4687.

b-Müslim, Tevbe başlığı altında, bab 7/ 2763-65.

c-Ebu Davud, Hudud bölümü, bab 31/4468.

d-İbni Mace, Namaz başlığı altında, bab 193/1398.

e-Tirmizi, no:312-3114 ve Zühd kısmında, no:4256.

f-Nesai, no:11183-84, c.10/131.

g-Taberani, Mucemul Kebir c.10/255, no:10482.

h-Heysemi, M. Zevaid, c.7/38, no:11079-80.

i-Ebu Ya'li Mevsıli, c.9/156, no: 5240 ve 5343 ve c.235, no:5343.

j-İbni Hibban, c.5/19, no:1729.

k-Teyalisi, c.1/229, no:283.

l-İbni Huzeyme, c.1/194, no:313.

m-Abdurrazzak, Musannaf, c.7/446, no:13829-30.

Bu konuda **İbni Hacer Askalani** tüm rivayetleri bir araya getirip iyi bir tasnif yapmış; Arapçadan anlayıp da merak edenler varsa buraya bakabilirler.[209]

Bu durumda şayet Müslüman bir erkek başka bir Müslümanın hanımıyla cinsel ilişki dışında sevişirse ve bundan sonra kalkıp sabah-akşam ve gecenin bir vaktinde namaz kılarsa; kadının gerçek kocası bu tacizci adama ses çıkarmamalı; tam tersine buna rıza göstermeli. Çünkü kanıtlar ortada. Evet; Kur'an'da bir ayetin iniş hikâyesi de böyle.

---

209 İbni Hacer, Fethu'l Bari, Şerh'ü sahihi'l Buhari, Tefsir bölümü, Hud suresi bab 6/4687, c.8/356.

IX. BÖLÜM

MÜMİNUN SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

"Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir..."

Bu surede insanın yaradılış evrelerinden söz edilirken, ilkin bir damla su, sonra kan pıhtısı, derken bir parça et, ondan sonra kemiklerin oluşumu, vücutta meydana gelen et ve sonrasında bir insan şekline gelmesi anlatılıyor. İlk gelen ayette bunlar var. O sırada Hz. Ömer, 'Yaradanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir!' ifadesini kullanıyor. İşte Ömer bunu deyince; Hz. Muhammed'in hoşuna gitmiş olmalı ki, hemen şunu söylüyor: Allah'a yemin olsun ki, okuduğum ayetin son cümlesi senin okuduğun şekildedir, yani dillendirdiğin cümle de ayettir, diyor. Burada iki nokta önemli: Biri, Ömer'in cümlesi onun hoşuna gidiyor ve kullandığı o ayete uyuyor, onun da ayet olduğuna karar veriyor ve işi Cebrail'e havale ediyor. İkincisi, bizzat yemin ediyor; Vallahi okuduğum ayetin sonu senin kullandığın cümle ile biter, diyor.[210]

---

210 Mü'minun suresi, ayet 14.

Bazı kaynaklarda ayetin nedeni olarak **Muaz b. Cebel** ve **Abdullah b. Sad b. Ebi Sarh** gösterilmişlerdir. Şöyle ki, Hz. Muhammed yukarıdaki ayeti okuyunca, sözde o sırada Abdullah da onun vahiy kâtibiymiş. Ömer'in yukarıda kullandığı ifadeyi Abdullah söylemiş ve Muhammed Abdullah'a, yaz onu da yaz, o da ayettendir demiş. Abdullah, Muhammed'in ayetleri nasıl oluşturduğunu anlayınca; ben de böyle bir kitap yazabilir, ben de istediklerimi Kur'an'a yazarım, Muhammed nasılsa farketmiyor diyor ve kâtiplikten vazgeçip başına bir şeyler gelmesin diye memleketi terk ediyor. Az önceki ayetin ilkin Abdullah tarafından söylendiğini ve Hz. Muhammed'in ona, ayet bu şekilde inmiş, bunu da yaz dediğini en başta **Kadı Beydavi, Fahrettin Razi** ve **Zemahşeri** gibi müfessirler işlemişlerdir.[211]

Hatta Abdullah ayetlerin senaryosu hakkında o kadar aleyhte propaganda yapıyor ki, Hz. Muhammed'i savunma amaçlı ayet indiriliyor. Ayette; 'Allah'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim diye laf edenden kim daha zalim olabilir?' deniliyor.[212] Sadece bu adam kâtiplikten ayrılmıyor! Hem Necaroğullarından biri hem de İbni Hattal adında başka kişiler de Hz. Muhammed'e kâtiplik yapmışlardı. Onlar da **Abdullah b. Sad** gibi ayetlerin oluşum senaryolarını fark edince kâtiplikten ayrılıp kaçıyorlar. Sonunda Hz. Muhammed tarafından başlarına getirilmeyen kalmıyor. Bunlardan Naccaroğullarından olan kişi öldüğünde; Muhammed'in adamları gidip geceleyin gizlice cesedini kabirden çıkarıp dışarı atıyorlar. Sahipleri üç sefer onu gömüyor-

---

211 a-Kadı Beydavi tefsiri, En'am suresi, ayet 93, c.2/173.
b-Zemahşeri tefsiri Keşşaf, Müminun suresi, ayet 14, c.4/222.
c-Fahrettin Razi, Tefsiri Kebir, Müminun suresi, ayet 14, c.23/87.

212 En'am suresi, ayet 93.

lar, Muhammed'in adamları da her defasında geceleyin gidip onu kabirden çıkarıp dışarı atıyorlar: Biz atmadık; aslında Muhammed'e kâtiplik yaparken görevden ayrılıp eleştiride bulunduğu için Allah onu kabirden dışarı atıyor, toprak bile onu kabul etmiyor, diyorlar.

Diğer iki kişi hakkında Hz. Muhammed ölüm fermanı veriyor, yakalandıkları yerde öldürülmeliler diyor. Mekke fethi sırasında **İbni Hattal** Kâbe perdesine sığındığı halde Hz. Muhammed'in talimatıyla Kâbe içinde infaz ediliyor. **İbni Sad** hakkında da ölüm fermanı veriyor. Ancak bu adam Hz. Osman'ın sütkardeşi olduğu için Mekke fethinde Osman devreye girip onu kurtarıyor. Bunlar hakkında başka kitaplarımda detaylı bilgi verdiğim için burada kısa bir hatırlatmada bulundum.[213]

Muaz b. Cebel rivayeti çok daha enteresan, ona da bakalım:

Hz. Muhammed ayetini bitirince; **Muaz b. Cebel**, 'Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir' cümlesini kullanıyor. Bunun üzerine Muhammed gülmeye başlıyor. Muaz, niye güldün diye sorunca; Muhammed, benim söylediğim ayet senin kullandığın ifade ile biter de ondan gülerim diyor. Muaz'ın bu rivayetini **İshak b. Rahüveyh**, **İbni Hacer Askalani**, **İbni Ebi Hatem**, **İbni Kesir**, **Taberani**, **Heysemi** işlemişlerdir.[214]

Ayrıca ilgili ayetin Ömer'in açıklamaları sonucu Muhammed tarafından 'Senin kullandığın söz de ayettir' söy-

---

213 Bilinmeyen Yönleriyle Kur'an ve Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü adlı kitaplarımda vahiy kâtipliğinden istifa ederek kaçan bu kişiler hakkında yeterince bilgi var, bakabilirsiniz.

214 İbni Abdilber, "İstiab Fi Beyani'l Esbab" c.2/537. Burada birçok kaynak gösteriliyor.

lendiği bilgisi **Suyuti, Zemahşeri, Vahidi, İbni'l Cevzi, Kurtubi** gibi müfessirlerin (Kur'an yorumcularının) tefsirlerinde de geçiyor. Bununla ilgili uzun bir kaynak listesini az sonra ekleyeceğim. İslam âlimleri bu sözün Ömer tarafından söylendiği ve Hz. Muhammed'in, **'bu da ayettir'** dediği rivayeti üzerinde durmuşlardır. Kısacası, ister Ömer söylemiş olsun, ister diğer kişiler; cümle başkasınındır. Ancak Muhammed beğenince, bu da ayetin devamıdır demiştir.[215]

---

[215] a-Suyuti, Dürrü'l Mensur tefsiri, Müminun suresi, ayet 14, c.10/575.
b-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Müminun suresi, ayet 14, s.323, no:627.
c-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk, c.44/114.
d-Zemahşeri, Keşşaf tefsiri, ilgili ayet, c.4/222.
e-İbni Kesir tefsiri, ilgili ayet c.5/468.
f-Teyalisi, Müsned, c.1/47, no:41.
g-İbni'l Cevzi, Zadü'l Mesir, ilgili ayet s.971.
h-Kurtubi tefsiri, ilgili ayet, c.12/110.
i-İstiab fi Beyani-l Esbab, c.2/536-37.

X. BÖLÜM

NUR SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

a) Hz. Ayşe'yi kurtarmaya yönelik ayetlerde Hz. Ömer'in rolü.

Bilindiği gibi Hz. Muhammed'in eşlerinden Hz. Ayşe'nin **'İfk olayı'** meşhurdur. Bunu çeşitli vesilelerle değişik kaynaklarımda işledim. Burada amacım Ayşe'nin o olayını tekrar gündeme getirmek değildir. Konuya ilişkin Ömer'in kulisleri var; onlar üzerinde duracağım. Konudan haberi olmayanlar olabilir. O yüzden kısaca hatırlatmak isterim.

Hz. Muhammed, hicri 5. yılında yaklaşık 700 kişilik bir silahlı grupla Beni Mustalık denilen bölge ahalisi üzerine gidiyor. Burada birçok trajedik olaylar yaşanıyor. Mesela Hz. Muhammed'in sahabileri bu baskında o bölgenin kadınlarıyla seks yapıyorlar. Hz. Muhammed ele geçirilen kadınlardan kendine Cüveyriye'yi seçiyor. Ayrıca o insanlardan 2000 deve ile 5000 koyun talan ediyorlar. Bunları, daha önce yayınlanan kitaplarımda detaylıca işledim.[216]

[216] Özellikle bkz: "İslam'da Şiddet" adlı kitabım.

Hz. Muhammed bu baskına giderken eşlerinden Hz. Ayşe'yi de beraberinde götürüyor. Operasyon bitince bunlar Medine'ye dönmek üzere yola çıkıyorlar. Sözde Ayşe deve üzerinde iken ihtiyaç gidermek için bir ara inip bir kenara çekiliyor; ancak nedense kervan yoluna devam ediyor ve Ayşe orada yalnız kalıyor. Daha sonra arkadan gelen Safvan adındaki kişi onu görüyor ve orada onunla kaldıktan sonra birlikte Medine yolunu tutuyorlar. Hz. Muhammed'in eşi zina yapmıştır diye etrafa haber yayılıyor ve bundan dolayı Hz. Muhammed şaşkın, ne yapacağını bilemez hale geliyor. Öyle ki çözümsüzlük devam ederken Ayşe'yi babası Ebubekir'in evine gönderiyor ve bu belirsizlik epey sürüyor. Muhammed, çözüm için arkadaşlarıyla istişare üzerine istişare ediyor.

İşte bu hengâmede Ömer, Muhammed'e çözüm önerisini sunuyor; şöyle diyor: "Seni Ayşe ile kim evlendirdi? Yani sen normal bir insanın yaptığı gibi kendi tercihinle mi onunla evlendin, yoksa Allah'tan aldığın vahiyle mi?" Muhammed, "Allah'tan aldığım vahiyle evlendim" yanıtını veriyor. Ömer, durum bu iken Allah seni yalnız bırakmaz (çözümünü gösterir) diyor ve orada şu ifadeyi kullanıyor: "Haşa; bu (Ayşe'ye yapılan), büyük bir iftiradır" diyor.

Ömer'in bu konuşmasından sonra Ayşe ile ilgili bir sürü ayet iniyor. Bu yapılırken de; Ömer'in o sırada kullandığı **'Haşa; bu büyük bir iftiradır'** cümlesi de ayetlerde yer alıyor. Elbette burada şu demek değildir ki; Ayşe ile ilgili bu ayetlerde Ömer'in sadece tek cümlesi kullanılmıştır. Tam tersine; Ayşe'nin masumiyetiyle ilgili inen ilgili ayetlerin tümünde Ömer'in fikri vardır. Yineliyorum; Ayşe'nin masumiyetiyle ilgili Nur suresinde inen tüm ayetler Ömer'in fikrine uygundur.[217]

---

217 a-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.302.
b-Suyuti, Tarihu'l Hulefa, s.100.

Peki, ayetlerin nasıl oluştuğu hikâyesi böyle. Bir de onların içeriğine bakalım; gerçekten inandırıcı, makul bir anlam var mı!

Nur suresi, ayet 11: "O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir gruptur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine; o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır."[218]

Bu ayetle Ayşe'ye yapılanın bir iftira olduğunu, bunu yapanın Müslümanlardan bir grup olduğunu ve bunda Hz. Muhammed ve Ayşe için şer değil; hayır olduğunu, bunu ortaya atanların da cezasız kalmayacağı belirtiliyor. Sizin için bunda hayır vardır diyor. Hâlbuki bu işte felaket var, Muhammed'in eşinin adı zina dedikodusuna karışmıştır ve bunu ortaya atanlar da Müslümanlardır. Bu işte nasıl hayır olabilir ki? Ayrıca bu ayetle etrafa korku salınıyor, bunu yapanlara ceza vardır deniliyor. Bakalım diğer ayetlerde ne gibi mucizeler var?

Nur suresi, ayet 12: "Bu iftirayı işittiğinizde, iman eden erkek ve kadınlar, iyi niyet besleyip, 'Bu, apaçık bir iftiradır' deselerdi ya!.." Ortalıkta konuşulan bir olay var; ama ayetle, 'Siz neden bu olay bir iftiradır demediniz?' diye uyarıda bulunuluyor. Bellidir ki olay Muhammed'i çok sarsmıştır. Bu ayette söylenenin aynısı **Nur 16'**da da tekrarlanıyor. Orada: "Bu iftirayı işittiğinizde, böyle sözleri ağzımıza almamız bize yakışmaz; bu, çok büyük bir iftiradır deseydiniz ya..." deniliyor. Evet; iki ayetin içeriği aynı.

Nur suresi, ayet 13: "İftiracılar bu iddialarına ilişkin dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler; o zaman

---

218 Nur suresi, ayet 11.

onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir..." Burada formalitelerde eksiklik var diye iş yokuşa sürülüyor. Peki bir zina olayı açıkta da olsa kolay kolay dört şahit bulunur mu? Bir de bu iş gece olursa... Bunu yapanlar herhalde kafadan sakat değillerdi ki kalkıp dört kişi yanında yapsınlar. Çay-kahve değil ki meydan ortasında içsinler, herkes görsün. Ayrıca kâinatın yaratıcısı bir tanrının kalkıp da bireyin zina olayına müdahale etmesi ise çok ilginç!

Nur suresi, ayet 14: "Eğer size dünya ve ahirette Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu..." Burada da tıpkı yukarıda geçen örnekte olduğu gibi Hz. Muhammed üst üste, 'Allah'ın lütfundan olmasaydı size büyük azap verirdi' ifadesini kullanıyor. **Nur 20**'de ise; "Allah'ın lütfu ve rahmeti üzerinizde olmasaydı ve Allah çok esirgeyici ve çok merhametli olmasaydı, haliniz nice olurdu!" deniliyor. Bu sözler üçüncü kez yine konuya ilişkin **Nur 21**'de tekrarlanıyor: "Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı" deniliyor. Bu anormal tekrar, Hz. Muhammed'in Ayşe olayından dolayı çok sinirli, gergin olduğunu gösteriyor.

Nur 23: "İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz olan mümin kadınlara zina suçunda bulunanlar, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir..." Görüldüğü gibi zinayla suçlanan Ayşe bir kadın olduğu için, artık bir genelleme yapılıyor. Bir de zina ile itham edilen diğer kadınlar da bundan biraz yararlanıyorlar. 'Niye inandınız, niye karşı koymadınız? Sizi cezalandıracağım!' gibi ayetlerle yapılan tehditler ve savunma hiçbir anlam ifade etmiyor. Ayrıca aynı şeyler aşırı derecede tekrar ediliyor.

Ben Ayşe zina yapmıştır-yapmamıştır veya bu ayıptır-değildir konusu üzerinde durmuyorum. Benim için önemli olan

bunu ortaya atanların Müslüman olmaları. Peki eğer iftiraysa bunlar bilmiyorlar mıydı ki, Hz. Muhammed artık Medine'de çok güçlüydü, kellelerini uçurabilecek durumdaydı. Demek ki o kadar inanmışlar ki artık açıkça dile getirmekten çekinmemişler. Hatta Hz. Ali Muhammed'e, "Ayşe'yi artık bırak gitsin; sanki sana kadın mı yok!" diyormuş. Bunu Ayşe kendisi anlatıyor ve en başta **Buhari**'de geçiyor.

Tekrar ediyorum: Benim için burada en önemlisi, bu savunma ayetlerin başrolünde Ömer'in yer almasıdır. Şu da gözden kaçmamalıdır ki, Hz. Muhammed bu baskında ele geçen kadınlardan Cüveyriye'yi kendine almıştı. Baskına giderken Ayşe onun yanındaydı; ancak dönerken başka deveye biniyordu. Demek istediğim, Hz. Muhammed o kadını almasaydı, dönüşte onun terkisinde Ayşe olurdu ve zina olayı ihtimali de ortadan kalkmış olurdu. Kim bilir belki Ayşe bundan da kıskanmış: Ben varken sen nasıl beni bırakır da başkasına gidersin demiş olabilir.

b) Ömer çıplak yakalanınca ayet imdadına yetişiyor.

İlgili ayetle başlayalım: "Ey inananlar, ellerinizin altında bulunanlar (köleler) ve henüz ergenlik çağına gelmemiş çocuklarınız üç vakitte (odalarınıza girmek istediklerinde) sizden izin istesinler: Sabah namazından önce, öğle vakti elbisenizi çıkarıp/yatacağınız zaman ve yatsı namazından sonra. Bunlar sizin üstünüzün açılabileceği üç vakittir. Bunlar dışında (köleleriniz ve çocuklarınız, izin almadan içeri girmek istediklerinde) ne size, ne de onlara bir günah yoktur. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah ayetleri size böyle açıklar. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."[219]

---

219 Nur suresi, ayet 58.

Peki, olay neymiş bir bakalım: Bazı kaynaklar ayetin tek bir iniş nedenini, bazıları iki neden, kimileri daha fazla göstermişlerdir. Bir rivayete göre **Esma binti Mersed** adında bir kadınla eşinin yanına köleleri geliyor. Adam içeri girince onları uygun olmayan bir halde görüyor (anlaşılan; bunlar aşk yaşarken köle içeri girmiş). Kadın Hz. Muhammed'e, bazen bir çift sevişirken köleler, büyük çocuklar izin almadan ansızın içeri giriyorlar; ayıp oluyor diyor ve Muhammed'den bu konuda çözüm istiyor. Onun bu teklifi üzerine o sırada Hz. Muhammed, Cebrail'in az önceki ayeti getirdiğini söylüyor. Bu rivayete göre ayete neden olan az önceki kadının şikâyeti.

Diğer bir rivayet de şöyle: Hz. Muhammed, **Müdliç** adında Medineli birini Hz. Ömer'i çağırmaya gönderiyor. Adam Ömer'e varınca onu uygun olmayan bir halde görüyor (ya az önceki çift gibi Ömer de eşiyle sevişirken veya sıcaktır diye elbisesini çıkarmış da avret yeri dışarıda iken adam onu görmüş). Ömer bundan rahatsız oluyor ve hemen şunu söylüyor: Ben isterim ki Allah, çocuklar ve kölelerin günün üç vaktinde (Sabah namazından önce, öğle vakti ve yatsı namazından sonra) izinsiz olarak yanımıza gelmelerine yasak koysun. Ömer'in bu açıklamasından sonra Hz. Muhammed, Cebrail ayet getirdi (az önce sunduğum ayeti kastediyor) diyor. Görüldüğü gibi ister kadın Muhammed'e şikâyette bulunmuş olsun, ister Ömer; bu ayet bir talep sonucu inmiştir.

Ayetin nasıl ortaya çıktığı, işin senaryosu özetle böyle. Peki ya anlamı? Acaba ayetin içeriği çok mu önemli, insanların birbirlerinin evlerine izinli veya izinsiz girmeleri çok mu zordur ki tanrı buna müdahale ediyor! Hem kâinatın yaratıcısı, adil, mutlak iktidar sahibi diye ona benzer nitelikler yükleniyor, hem de bu basit işler ona mal ediliyor. Dünyanın binbir sorunu varken tanrı kalkıp evlere nasıl girilir gibi

basit işlerle mi uğraşır? Biz de, 'Helal olsun, büyük önerilerde bulunuyor!' ifadelerini mi kullanalım?

Gelelim bu olup bitenlerin kaynaklarına. Ayetin Ömer'in çıplak yakalanması üzerine kendisinin Hz. Muhammed'e şikâyette bulunması bağlamında indiğine ilişkin kaynaklara bir bakalım. En başta **Kadı Beydavi** kendi tefsirinde bunu işlemiş ve Ömer'in görüşleri doğrultusunda inen ayetlerden biridir diye de ayrıca not düşmüştür. **Taberi**, **Vahidi**, **Begavi**, **Zemahşeri**, **Fahrettin Razi**, **Kurtubi**, **Suyuti**, **Alusi**, **Şevkani**, **Muhammed Ali Sabuni** ve daha sayamadığım birçok müfessir, ayetin Ömer hadisesi bağlamında indiğini yazmışlardır. Ayrıca **Ebu Naim Esbehani**, **Askalani**, **İbni Hacer Heytemi** gibi ünlüler de aynı bilgiyi paylaşmışlardır. Bir de bunlar Ömer hadisesini işlerken; Ömer nasıl daha önce fikir belirtir de ondan sonra ayet gelir gibi bir itirazları da olmamıştır. Evet; İslam'ın ilk çağlarından günümüze kadar yazılan önemli tefsir ve kaynaklar bunu anlatıyor ve itiraz eden de yok.[220]

Aslında ayetin inme koşulları hazırdır; Ömer olayı ise son noktanın konmasına neden olmuş. Nasıl hazır? Çünkü

---

220 a-Kadı Beydavi tefsiri, Nur suresi, ayet 58, c.4/113.
b-Zemahşeri tefsiri, Nur suresi, ayet 58 c.4/320.
c-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.303.
d-Ebu Naim Esfehani, Marifet-i Sahabe, c.5/262, no:6308, Müdlic el-Ensari başlığı altında no:2801.
e-İbni Hacer Askalani, İsabe, c.10/94, no:7894.
f-Fahrettin Razi tefsiri, Nur suresi, ayet 58, c.24/29.
g-Begavi tefsiri, Nur suresi, 58, c.6/60.
h-Muhammed Ali Sabuni, Revaiu'l Beyan, Nur suresi, ayet 58, c.2/206-211.
i-Suyuti: Havi li'l Fetava c.1/378; Tarihu'l Hulefa c.1/101.
j-Şevkani, Fethu'l Kadir, Nur suresi, ayet 58, c.4/55.
k-Kurtubi, tefsiri, Nur suresi, ayet 58 c.12/302.
l-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Nur 58, s.339, no:648-649.

yukarıda anlatıldığı gibi bu üç vakit onlarda istirahat ve cinsel ilişki zamanı. O yüzden tedbir alınması gerekiyordu. Ayrıca Esma ve kocası da sevişirken köleleri tarafından görününce ve Esma Hz. Muhammed'e durumu izah edince, bir de Ömer'in şikâyeti gelince artık ayetin inme zamanı gelmiş demektir.

c) Hz. Ömer'in izne ayrılması bile ayette karşılık buluyor.

Ayet şöyle: "Müminler ancak Allah'a ve peygamberine inanan, onunla beraber toplumu ilgilendiren bir iş üzerindeyken ondan izin almadan çekip gitmeyen kimselerdir. O halde bazı işlerini görmek için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlama dile!"[221]

En eski Kur'an yorumcularından **Mükatil b. Süleyman** (h.150.ö) bu ayetin inişi hakkında şunları yazıyor: Tebük harbinde Ömer geri dönmek istiyor. Hz. Muhammed de git, sen münafıklardan değilsin diyor. Çünkü bazıları savaş istemiyorlardı ve Muhammed bunlara **münafık** diyordu. Ömer'in bu geri dönüşü için de az önceki ayet iniyor. Bakın işte tanrı, eğer birileri kendi işini görmek için senden izin isterse izin ver demek isteniyor. Evet, Ömer'e verilen iznin onayı bile tanrıdan. **Mükatil**'in aktardıklarını, Kur'an yorumcusu **Kurtubi** de tefsirinde işlemiştir.[222]

Burada deniliyor ki; Hz. Ömer Tebük seferinde izin alıp geri gitmiş. Hele Hz. Muhammed'in Ömer'e, **'Git git, sen münafık değilsin!'** sözü daha da ilginç! Peki; acaba Ömer

---

221 Nur suresi, ayet 62.

222 a-Tefsir'ü Mükatil, c.3/210.

b-Kurtubi tefsiri, Nur suresi, ayet 62, c.12/321.

münafıklıkla mı itham ediliyordu ki Hz. Muhammed gerek duyup böyle bir açıklama yapmış? Tebük seferi zor bir seferdi. Müslümanların sayısı azdı ve üstelik mevsim de savaş için elverişli değildi. O yüzden birçok Müslüman katılmak istemiyordu. Muhammed de ayet üzerine ayet geliyor, savaşa katılmayanlar münafıktır diyerek habire savaşa katılım sağlamaya çalışıyordu. Hatta bu savaşta yaklaşık 14 kişilik bir grup Muhammed'e suikast düzenlemek istiyor; ancak başaramıyorlar. Onlar arasında Hz. Ömer de vardı. Ben "Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü" adlı kitabımda bu konuya epeyce yer verdim. Bu konuda epeyce bilgi var orada.

XI. BÖLÜM

AHZAB SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Mekke'de oluşan ayetlerde ne tüm kadınlar hakkında, ne de özel olarak Hz. Muhammed'in hanımlarıyla ilgili herhangi bir açıklama yoktur. Kadınların başörtüsü, verasetteki payları, savaşta ele geçirilirken cariye statüsüne tabi olmaları, birden fazla kadınla evlilik, kadın şahitliği, kadını dövmek gibi gerçekten kadınlar için felaket sayılan benzer ayetler hep on yıllık Medine dönemine aittir. Bunlardan çoğunun inmesinde Hz. Ömer başrolde görülmektedir. Hz. Muhammed'in hanımlarıyla ilgili disiplin ayetleri Ömer'in kulisleri sonucu inmiştir. Hz. Muhammed'in Medine'de birçok kadınla evlenmesi de bu ayetlerin oluşmasında önemli bir etkendir.

Hem söz konusu ayetlerden, hem de İslami kaynaklardaki bilgilerden şöyle bir sonuç ortaya çıkıyor: Şayet Hz. Muhammed bekar olsaydı veya kendisi 60 yaşlarında, evlendiği hanımları da gencecik kadınlar olmasalardı; eşleriyle ilgili Kur'an'da var olan o disiplin ayetleri belki de olmayacaktı. Ben bu konuyu sağlam İslami kaynaklarla izah edeceğim. İlkin, Hz. Muhammed'in hanımlarını disiplin altında tutmayı hedefleyen söz konusu ayetlerin anlamıyla başlayalım:

*"Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin."[223]

*"Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınların açılıp saçıldığı gibi siz açılıp saçılmayın."[224]

*"Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman (erkeklere hitap ediyor) perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın peygamberine rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarıyla evlenmeniz ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahtır."[225]

*"Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve inananların hanımlarına söyle, dış giysilerini üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınmaları ve incitilmemeleri için çok uygun bir yoldur."[226]

Siz Muhammed hanımları erkeklerle konuşurken ses tonunuza dikkat edin! Çünkü cazibeli konuştuğunuzda kimi erkeklerin kalbine farklı düşünceler gelebilir. Siz eski dönem kadınları gibi açılıp saçılmayın. Ey erkekler! Siz de onlardan bir şey isterken/alırken kendilerini görmeyin/perde arkasından onlarla konuşun... gibi ifadeler tanrıya mal ediliyor ve bugünkü uzay-teknoloji çağında Müslümanlar da buna inanıyorlar.

Aynı yöntemi **Hammurabi** (M.Ö. 1792-1750) de uyguluyordu. Kendi meşhur kanununun önsözünde, 'Ey ahali! Be-

---

223 Ahzab suresi, ayet 32.

224 Ahzab suresi, ayet 33.

225 Ahzab suresi, ayet 53'ün son kısmı.

226 Ahzab suresi, ayet 59.

nim sözlerim tanrı/tanrılar sözleridir, bunu kabul etmek zorundasınız!' diyordu.[227] Ayrıca bunu diyen Hammurabi yüzlerce tanrı-tanrıçaya inanıyordu/İslam'a göre müşrikti. Hammurabi'den yaklaşık 6 asır önce Sümerlerde yaşamış olan kral **Urukagina** da kendi kanununun başında beni tanrı/tanrılar görevlendirdi diyordu. Herhalde kimse bu söylemlerine bakıp da bu çok tanrılı inanca sahip (İslam'a göre müşrik) kralları peygamber ilan etmez.[228]

Sümerlerde önemli kişilerin (krallar gibi) özel tanrıları vardı. Kur'an'a bakıyoruz, Sümerlerdeki gibi adeta bir aile tanrısı görüntüsü var. Hz. Muhammed'in aile ilişkisinden söz eden özel tanrı mı olur dediğimizde; İslami kesimin sinirleri gerilebilir. Hâlbuki ayetler gayet net ve her şey ortada. Hz. Muhammed işi tanrıya havale etmek yerine; kendisi hanımlarına, bakın ben bir dava adamıyım, rakiplerim var, bu yüzden dikkatli olun da diyebilirdi.

Nikola Tesla'nın (1856-1943), "Dini kitapları okuyup anlayana ateist, okuyup anlamayana dindar denir" sözü gerçekten isabetlidir. Az önce de belirtildiği gibi Hz. Muhammed onların dedeleri yaşında ve üstelik evli olduğu kadınların sayısı bazen 10'u geçiyordu. Peki reva mıdır ki o gencecik kadınlar kendilerini Muhammed'e feda etsinler ve üstelik ayet üzerine ayet gelip uysal olun diye korkutularak Muhammed'e itaatkar olmaları sağlanmaya çalışılsın!

Daha önce yayınlanan çalışmalarımda bu ayetlerin anlamı üzerinde yeterince durdum. Burada asıl üzerinde durmak istediğim, bunların nasıl oluştukları, ne gibi olaylar sonucu geldikleridir. Bu ayetler durup dururken inmemiştir;

---

227 Hammurabi Kanunları, Prolog (önsöz) bölümü, kol 1.

228 Urukagina Sosyal Reform Kanunları, bölüm 8.

hepsinin bir oluşum hikâyesi, bir senaryosu vardır. Buna yeterince açıklık getirmeye çalışacağım.

İlkin defalarca **Buhari**'de anlatılan Hz. Ayşe'nin önemli bir sözüyle başlayalım. Kendisi şöyle diyor: Ömer Hz. Muhammed'e sıkça, **'eşlerini perde arkasına koy/kimseye görünmesinler'** diye öneride bulunuyordu; ancak Muhammed onun dediğini yapmıyordu. Başka bir versiyonda; biz Muhammed hanımları hakkında örtünme ayetleri insin diye Ömer habire Muhammed'e teklif sunuyordu; ancak kendisi onun dediğini yapmıyordu, diyor. Ne yazık ki olup bitenlere baktığımızda Hz. Muhammed'in Ömer'in teklifine fazla dayanamadığını, sonunda onun çizgisine gelip kendi eşleri aleyhine tedbirler aldığını görüyoruz. Çünkü öyle bir an geliyor ki, tehlike gelip Hz. Muhammed'in kapısına dayanıyor ve artık ayetleri yetiştirmeye mecbur kalıyor.[229]

Bu tehlikenin önemli işaretlerini Ayşe'nin aktarımlarında buluyoruz. Kendisi şöyle anlatıyor: Benle Muhammed yemek yediğimiz bir sırada (Hatta yemeğin ismini bile veriyor) Ömer yanımızdan geçti. Muhammed onu da yemeğe davet etti, gel sen de ye dedi ve Ömer geldi. Üçümüz birlikte aynı sofrada yemek yerken bir ara benimle Ömer'in eli birbirine değdi. Ömer o sırada, 'Oy; siz Muhammed hanımları hakkında bana uyulsaydı, gözler sizi görmezdi' dedi ve o an biz Muhammed'in eşleriyle ilgili, 'Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin' ayeti indi diyor.

Hz. Muhammed o sırada Ayşe ile Ömer'den olumsuz bir davranış görmüş olmalı ki yemek üzerindeyken hemen ayet geliyor; adeta, 'Kalk git burada ne işin var' dercesine Ayşe adeta sofradan kovuluyor. Ömer'in burada, 'Oy; siz Mu-

---

229 İbni Atiyye, Muharraru'l Veciz, Ahzab suresi, ayet 53, c.4/395.

hammed hanımları hakkında bana uyulsaydı, gözler sizi görmezdi!' demekten gayesi, ben sizin örtünmeniz, eve çekilmeniz hakkında Muhammed'le epey konuştum; ancak o beni dinlemedi. İşte siz ortalıkta serbest dolaşıp herkese görünürseniz sonu bu olur: Bir gün benim elim değer, başka bir gün başkası bir şey yapar ve sorunlar yaşanır... demek istiyor. Artık bu olay üzerine Muhammed'in eşleriyle ilgili disiplin ayetleri inmeye başlıyor.

Burada sormak lazım: Hz. Muhammed Ayşe ile yemek yiyor ve Ayşe onun yanında olduğu halde Ömer'e, 'Buyur sen de gel bizimle yemek ye' diyor. Buraya kadar gayet normal. Acaba Muhammed, Ömer'in ya da Ayşe'nin davranışlarından huylanmış mı ki acilen harekete geçip ayetle işi yatıştırmak istemiş? Manzaradan bu anlaşılıyor.

Ayşe'nin bu açıklaması en başta **Buhari**'de geçiyor. Ayrıca İslam camiasında güvenilir sayılan birçok kaynakta da anlatılıyor. Mesela; **İbni Hacer Askalani** (h.852.ö), Buhari üzerine yazdığı şerh kitabında Ayşe ve Ömer'in az önceki el değme hikâyesini ve o sırada Hz. Muhammed'in örtünme ayeti indi dediğini aktarıyor. Yine müfessirlerden **Taberi** (h.310.ö), **Maverdi** (h.450.ö), **Zemahşeri** (h.538.ö), **Kurtubi** (h.671.ö), **Kadı Beydavi** (h.691.ö), **Ebu Hayyan Esirüddin** (h.745.ö), **İbni Kesir** (h.774.ö) ve **Suyuti** (h.911.ö); hadis âlimlerinden **Nesai** (h.303.ö), **İmam Müzi** (h.742.ö), **Taberani** (h.360.ö) iki kitabında, **Ebu Naim Esbehani** (h.430.ö) ve **Heysemi** (h.807.ö) Ayşe-Ömer el değme olayını ve ayetin bundan dolayı indiğini yazmışlardır.[230]

---

230 a-Buhari, Edebu'l Müfred, bab 483, s.381, no:1053.
b-İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, c.10/490, Tefsir bölümü, bab 8/4795.
c-İbni Kesir tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.6/455.
d-Nesai, Süneni Kübra, Tefsir bölümü, Ahzab suresi, c.10/225, hadis no:11355. →

Ömer'in şu ifadesi daha da ilginç: Ben Muhammed'e, 'Hanımlarına söyle örtünsünler, dışarı çıkmasınlar, dikkatli olsunlar' dediğim zaman onun kimi hanımları bana, 'Muhammed kendi eşleri hakkında bir şey demiyor da sana mı kalmış? Başka bir versiyonla; 'Vahiy bizim evimizde geliyor, sen ne diyorsun, sen mi Muhammed'e akıl hocalığı yapıyorsun ey Ömer!' diyenler oldu diyor. Yani Ömer örtünme konusunda o kadar ısrar etmiş ki artık Hz. Muhammed'in hanımları buna tahammül edemez hale gelmiş, sonuçta Ömer'e karşı sert tepki göstermişler. Bu hadis de en başta **Buhari**'de ve diğer birçok kaynakta geçiyor.[231]

Ömer'e gösterilen bu olumsuz tepkinin geçtiği kaynaklardan uzunca bir listeyi aşağıya alıyorum. Bunlar arasında Kur'an yorumcularından **Zemahşeri**, **Taberi**, **Kurtubi**, **Maverdi**, **Suyuti** var. Yine mezhep liderlerinden **Ahmet b. Hanbel**, hadis âlimlerinden **Taberani**, **Heysemi**, **Muhibbüddin Taberi** ve **Bezzar** var.[232]

---

e-Heysemi, Mecmeu Zevaid, tefsir bölümü, Ahzab suresi, c.7/211, no:11281.

f-Taberani, Mucemi Sağir, İbrahim md. c.1/83 ve Mucemi Evsat, c.3/212, no:2947.

g-Taberi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.19/167.

h- Ebu Naim Esbehani, Zikri Ahbari Esbehan, c.1/188, İbrahim b. Bundar başlığı altında.

i-Zemahşeri, Keşşaf, Ahzab 53, c.5/90.

j-Kadı Beydavi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.4/235.

k-Ebu Hayyan tefsiri, Bahru'l Muhit, Ahzab suresi, c.7/237.

l-Kurtubi tefsiri, Ahzab 53, c.14/225.

m-Maverdi tefsiri'en-Nüketü ve'l Uyun', Ahzab 53, c.4/419.

n-Suyuti tefsiri, Dürrü'l Mensur, Ahzab 53, c.12/109.

231 Buhari, Tefsir bölümü, Bakara suresi, bab 9/4483.

232 a-Taberi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.19/165.

b-Kurtubi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.14/224. Hoşuna gitmediği için itiraz ediyor. →

Hz. Muhammed'in hanımlarıyla ilgili kontrol ayetlerin inmesinde bir olay bardağı taşıran son damlalardandır. Anlatan Hz. Ayşe: Biz Muhammed hanımları geceleyin tuvalet ihtiyacımızı gidermek için Medine'nin bir kenar semtinde bulunan Menâsı' mevkiine giderdik. Bölge açık bir alandı. Hz. Ömer Muhammed'e sürekli, eşlerine dikkat et, örtünsünler, ortalıkta fazla dolaşmasınlar diyordu; ancak Muhammed onun dediğini yapmıyordu. Nihayet Muhammed'in hanımlarından Sevde binti Zem'a tuvalet ihtiyacını gidermek için gecelerden bir gece yatsı vaktinde oraya giderken Ömer onu görüyor ve yüksek sesle, 'Ey Sevde! Seni görüp tanıdık!' diye ona sesleniyor. Ömer'in Sevde'ye böyle seslenmesinin amacı, bir an önce biz Muhammed hanımlarıyla ilgili örtünme ayetleri insin diyeymiş. Sevde eve döndüğünde Muhammed akşam yemeğini yiyordu, elinde etli bir kemik parçası vardı. Sevde kendisiyle Ömer arasında olup bitenleri anlattı. Onun bu açıklaması üzerine Muhammed henüz yemek üzereyken, o kemik parçası bile onun elinde iken bizimle ilgili örtünme ayetinin o sırada indiğini söyledi.

Ayşe'nin bu anlattıkları yine en başta **Buhari** ve **Müslim**'de ortak olarak işlenen hadislerden.[233]

---

c-Maverdi tefsiri, Ahzab 53, c.4/419.

d-Muhibbüddin Taberi, Riyad, s.202.

e-Bezzar, Müsned, c.5/156, hadis no:1748.

f-Taberani, Mucemul Kebir, c.9/184, no:8828.

g-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Mesut hadisleri, no:4362.

h-Heysemi, Keşfu'l Estar, c.3/175, no:2505 ve Mecmeu Zevaid, 9/65, no:14430.

ı-Suyuti, Dürrü-l Mensur, Ahzab suresi, ayet 53, c.12/110-111.

j-Zemahşeri, Keşşaf, Ahzab suresi, ayet 53, c.5/90.

233 a-Buhari: Abdest bölümü, bab 13/146, Tefsir, Ahzab suresi bölümü, bab 8/4795, Nikâh, bab 115/5237, İstizan, bab 10/6240.

b-Müslim: Selam, bab 7/2170.

Ayşe, 'Bu ayet indikten sonra zaman içinde her hatırladığımda ağlıyordum' diyor. Ağlamalı tabii ki. Ne demek hapishane gibi hep evde kalmak, hayat boyu kontrol altında yaşamak ve en önemlisi de babaları yaşındaki bir koca -üstelik de- bir düzine genç kumayla birlikte hayat sürdürmek! Bazıları Ayşe'nin bu sözünü başka yere çekmişler. Mesela Cemel vakasına katılmasıyla pişman olmuş, keşke bu ayeti dinleyip de hep evden çıkmasaymışım gibi laflar.

Bir kere Ayşe'nin sözü şöyledir: Bu ayeti her hatırladığımda ağlardım. Öyle ki gözyaşlarımdan başımdaki örtü ıslanırdı, diyor. Burada her kelimesini kullanıyor. Yani Cemel vakasından önce de hep böyleymiş, ayeti hatırladığında ağlıyormuş. Kaldı ki Ayşe aktif biri; evde kalacak bir tip değildi ki pişman olsun. Bana göre kendi dengiyle evlenmediği, gençliğini yaşayamadığı için hep üzüntü içinde olmuştur. Ayşe'nin bu açıklamasını Kur'an yorumcularından **Kurtubi**, **Suyuti**, hadis âlimlerinden **Taberani** ve tarihçi **İbni Sad** aktarmışlardır.[234]

Bu kez aynı konuda **İbni Abbas**'ı dinleyelim:

Bir adam Hz. Muhammed'in evine gelmişti; ancak kalkmıyordu. Hz. Muhammed de direkt ona, kalk git demek yerine; onu evde bırakıp habire dışarı çıkıp eve dönüyor; dolaylı olarak ona, 'kalk git' demek istiyordu. Bunu kaç sefer tekrarlıyor; ancak adam yine kalkmıyor. O sırada Hz. Ömer geliyor. Bakıyor ki Hz. Muhammed moralsiz. Ömer misafir adama, ola ki Muhammed'i rahatsız etmişsin diyor! Hz. Muhammed, 'Evden çıksın diye ben üç sefer kalkıp dışarı çıktım;

---

234 a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Ahzab suresi, ayet 32, c.12/30.
b-Tabakati İbni Sad, Hz. Ayşe bölümü, c.10/79.
c-Kurtubi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 33, c.14/180.
d-Zehebi, Siyeri A'lam, c.2/177.
e-Sa'lebi tefsiri, Ahzab 33, c.8/34.

ama buna rağmen kendisi kalkmadı' diyor. Bunun üzerine Ömer, 'Senin hanımların diğer hanımlar gibi değil. Onlara söyle örtünsünler, kimseye görünmesinler!' diyor ve o sırada Muhammed'in hanımlarıyla ilgili örtünme ayeti iniyor diyor.

İlginçtir ki Ömer'in burada Hz. Muhammed'e söylediği **'Senin hanımların diğer hanımlar gibi değiller'** ifadesi bile, o sırada inen ayette olduğu gibi yer alıyor. Hani kitabın başında bazen Ömer'in kullandığı cümleler daha sonra oluşan ayetlerde olduğu gibi yer alıyordu diye belirtmiştim. İşte onlardan biri de bu örnektir. Ömer'in kullandığı bu cümle Ahzab suresi 32'de geçiyor. İbni Abbas'ın bu rivayetini, hadis âlimlerinden **İbni Hacer Askalani** Buhari şerhinde, **Taberani** iki kaynağında ve **Heysemi** işlemişlerdir. Yine müfessirlerden **İbni Ebi Hatem** ve **Suyuti** yazmışlardır.

Burada şu gözden kaçırılmamalı ki; Hz. Muhammed bu ayet indiğinde hemen Ömer'e haber gönderiyor/onu bilgilendiriyor. Bir bakıma; ey Ömer sana müjdeler olsun, tanrı senin dediğine onay verdi dercesine bir yaklaşım gösteriyor. Bu son bilgiye göre, demek ki ayet Ömer hazırken indirilmemiş; kendisi önerisini söyleyip gittikten sonra indirilmiştir ki ona haber yolluyor. **Suyuti** olsun, **İbni Ebi Hatem** olsun, **Taberani, Heysemi** olsun bunların hepsi Muhammed'in Ömer'e haber yollayıp ayetin bu şekilde indiği bilgisini işlemişlerdir.[235]

Hz. Muhammed'in, Ömer'in istekleri doğrultusunda indirilen çoğu ayetler hakkında (örneğin içki ayetleri gibi),[236] hep

---

[235] a-Suyuti, Dürrü'l Mensur, Tevbe suresi, ayet 82, c.7/478.
b-İbni Ebi Hatem tefsiri, Ahzab suresi, no:17755.
c-Taberani, Mucemul Kebir, c.11/438, hadis no:12244.
d-Heysemi, Mucmeu Zevaid, c.9/68, no:14431.

[236] Arif Tekin, İslam'da İçki, s.49. Burada, içki ayetleri indiğinde Muhammed hep Ömer'e haber veriyordu diye bilgiler var.

Ömer'i bilgilendirdiği ifadesi kaynaklarda belirtiliyor. Bu çok manidar bir noktadır. Peki neden hep Ömer'e bilgi veriyordu? Binlerce sahabi vardı. Onlardan kimseye bilgi verdiği rivayetleri yok. Demek ki ilgili konuları Ömer gündeme getirmiş ve Muhammed de bu ayetleri bir nevi müjde olarak ona haber vermiştir. Bunun başka tevili-yorumu yoktur.

Bu olup bitenler sonucu Ahzab suresinde inen ayetlerden birinin hemen başında, Hz. Muhammed'in evine izinsiz girmeyin ifadesi de vardır. Ayet uzundur. Onun bir yerinde de, Muhammed'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin cümlesi de geçiyor. Zaten yukarıda ilgili ayetlerin anlamını toplu halde sundum.[237]

Konuya ilişkin bu sefer Hz. Ömer'i dinleyelim: Ben Muhammed'e, 'Ey Allah'ın resulü! Senin yanına iyi insanlar geldikleri gibi kötüler de gelir. Dolayısıyla sen hanımlarına, **'örtünün'** deseydin iyi olurdu dedim. Bu teklifim üzerine örtünme ayeti indi... diyor. Ömer'in bu açıklaması da en başta **Buhari**'de defalarca geçiyor. Bütün bunlar gösteriyor ki Ömer bu konuda hayli direnmiş, değişik mazeretler öne sürmüş ve sonuçta istekleri doğrultusunda ayetlerin indirilmesini başarmıştır.[238]

Bu sefer de Hz. Muhammed'in hizmetlisi **Enes b. Malik**'i dinleyelim: Hz. Muhammed Cahş kızı Zeynep'le evlendiği zaman bir düğün yaptı. Zifaf gecesinin sabahında her zaman yaptığı gibi, hanımlarının hücrelerine gidip onlara selam

---

237 a-İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Tefsir bölümü, Ahzab suresi, bab 8/4795, hadisin şerhinde anlatıyor.

b-Taberani, Mucemul Kebir, c.11/438, no:12244; Mucemi Evsat, c.6/17, no:5662.

238 Buhari: Namaz bölümü, bab 32/402. Tefsir başlığı altında, Bakara suresi bab 9/4483 ve yine tefsir bölümü, Ahzab suresi, bab 8/4790.

verdi ve kendilerine dua etti. Onlar da selamını alıp dua ettiler. Muhammed onların ziyaretinden kendi odasına (anlaşılan salon gibi bir yermiş) dönünce, orada iki kişi gördü ki bunlar düğüne gelen ve konuşmaya dalıp o gece kalkmayanlardandı. Hz. Muhammed bu iki kişiyi görünce tekrar geri döndü. Bu sırada o iki kişi Muhammed'in rahatsızlığını anlayıp çabucak kalkıp gittiler. Hz. Muhammed bir daha döndü ve bu olup bitenlerden sonra kadınların örtünmesiyle ilgili bir ayetin o anda indiğini söyledi... diyor.

Enes bunları söylerken de garantiyle konuşuyor: Örtünme ayetinin nasıl, ne zaman indiğini benim kadar bilen yoktur, diyor. Onun bu sözü yine en başta **Buhari**'de geçiyor.[239] Enes iddiasında haklıdır. Çünkü kendisi nerdeyse 24 saat Muhammed'den ayrılmayan bir kişiydi/onun hizmetlisiydi. On yıl Hz. Muhammed'e yaverlik yaptığını kendisi anlatıyor. Onun bu açıklaması da yine en başta **Buhari**'de geçiyor.[240] Enes ayrıca, bu olup bitenler olurken ben Muhammed'in yanındaydım diyor.

Hz. Muhammed'in hanımlarını disiplin altında tutmayı amaçlayan Ahzab suresindeki ayetlerin iniş/oluşum nedenleri çok; hepsini özetleyeceğim.[241] Nedenlerden biri ve hatta en önemlisi şu olaydır: Sahabenin biri, Hz. Muhammed ölürse onun eşlerinden Ayşe ile evleneceğim diyor. Bu söz Muhammed'in zoruna gidiyor. O yüzden Ahzab suresinin 53. ayetinde şu cümle geçiyor: 'Muhammed'den sonra onun

---

239 a-Buhari: Tefsir bölümü, Ahzab suresi, bab 8/4792; Et'ima, bab 59/5466; İstizan, bab 10/6238.

b-Nesai, Süneni Kübra, Tefsir bölümü, Ahzab suresi, c.10/224, no:11353 ve 11356.

240 Buhari: Nikâh 67/5166, İstizan, bab 10/6238.

241 Buhari, Tefsir bölümü, Ahzab suresi, bab 8/4794.

hanımlarıyla evlenmeniz ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır' diyor.[242]

Ben adamın Ayşe ile evleneceğim sözü üzerinde biraz durmak isterim. İlk kitabımda **Talha b. Ubeydullah**'ın, Muhammed ölürse, ben onun eşlerinden Ayşe ile evleneceğim ifadesine yer vermiştim. Burada tekrar anlatmamın nedeni, daha akademik ele almak/farklı bilgiler ilave etmek ve daha fazla sağlam kaynak göstermek. Dikkat edilirse 60 yaşlarında olan Muhammed bir sürü genç kadını nikâhına almış. Bir terslik olmasın diye hayatta olduğu sürece onları kontrol altında tutması için ayet üzerine ayet gelmiş. Bunlar yetmiyormuş gibi; Muhammed ölse de ondan dul kalanlar asla kimseyle evlenemezler, diye ayet gelmiş. Peki neymiş o kadınların suçu, neden Muhammed'e kurban edilmişler diye sormak lazım. Ayetlerin anlamı gayet açık. Ben sadece azıcık bir vurgu yaptım. Hep belirtiyorum; asıl amacım bu ayetlerin hangi senaryolardan sonra inmiş olduklarıdır.

Hz. Muhammed'in kendi hanımlarına karşı evhamlı olması ve bu yüzden onlar aleyhine kurallar koyması bir gerçektir. Bunu bir örnekle somutlaştırmak isterim. Hz. Muhammed bir gün hanımlarından Ümmü Seleme ve Meymune ile birlikte otururken; o sırada iki gözünden âmâ olan İbni **Ümmi Mektum** gelir. Muhammed her iki eşine, örtünün/gidin buradan diyor. Onlar, adam kördür bizi görmez, neden böyle diyorsun deyince de Muhammed; o kördür ama sizin gözleriniz vardır, karşılığını veriyor. **Ebu Davud**, **Nesai**, **Tirmizi**, mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel**, **Beyhakı**, **İbni Hibban**, **Zehebi**, **Tahavi**, **Elbani**, **İmam Müzi**, **Hindi**, **İbni Asakir**, **Ebu Ya'li Mevsıli**, ayrıca müfessirlerden

---

242 a-Kurtubi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53.
b-Taberi tefsiri, Ahzab suresi, 53. ayet, c.19/169.

(Kur'an yorumcularından) **Kurtubi**, **İbni Kesir**, **Suyuti** ve daha sayamadığım birçok İslam âlimi, Hz. Muhammed'in hanımlarına, 'Adam körse bile sizin gözleriniz vardır' dediğini ve onları uyardığını yazmışlardır.[243]

Gelgelelim aynı Muhammed, kocasından boşanan bir kadını geçici bir süreliğine aynı kör adama teslim ediyor ve kadına, 'Sen onun yanında rahatsın, elbiselerini bile çıkarabilirsin. Çünkü onun gözleri görmüyor!' diyor. Hanımlarına gelince, o kör adamın yanından onları kovuyor: O sizi görmez ama siz onu görüyorsunuz diyor. Ama aynı kuralı başkaları için uygulamıyor. Evet; bu hadis **Müslim**'de geçiyor. İşte bu yüzden diyorum ki, eğer Hz. Muhammed evli olmasaydı veya yaşları bu kadar küçük olan kadınlarla evlenmemiş olsaydı, biz bugün Hz. Muhammed'in ailesiyle ilgili bu disiplin ayetlerini Kur'an'da göremezdik.[244]

---

243 a-Ebu Davud, Libas bölümü, bab 34/4112.
b-Nesai, Üşret-i Nisa bölümü, bab 95/ 9197.
c-Tirmizi, Edep bölümü, bab 29/ 2778.
d-Taberani Mucemul Kebir, c.23/302, no:678 ve c.23/400, no:956.
e-Hindi, Kenzu'l Ummal, c.5/328, no:13066.
f-İbni Asakir, Tarih'ü Medineti Dımaşk, c.54/433.
g-İmam Müzi, Tehzib-i Kemal, c.29/313.
h-Ebu Ya'li Mevsıli, c.12/353, no:6922.
ı-Elbani, İrvau'l Galil, c.6/210, no:1806.
j-Zehebi, Siyeri A'lam, c.9/455.
k-Tahavi, Müşkilü'l Asar, c.1/265, no:288-89.
l-Beyhakı, Süneni Kübra, c.7/92.
m-İbni Hibban, c.12/390.
n-Ahmet b. Hanbel Müsned, no:27072. Ümmü Seleme hadisleri başlığı altında.
o-İbni Kesir tefsiri, c.6/44, Nur suresi, ayet 31 açıklamasında.
p-Suyuti, Dürrü'l Mensur, tefsiri, Nur 31, c.11/26.
r-Kurtubi tefsiri, c.12/228.

244 Müslim, Talak, no:1480.

Şimdi de değişik müfessirlerden 'Muhammed ölse de kimse asla onun hanımlarıyla evlenemez. Onlar tüm Müslümanların anneleri durumundadır' ayetinin neden, nasıl indiğini aktarmaya çalışalım. Aslında hepsinin aktardıklarını toplu halde verip kaynakları dipnot olarak eklemek belki okuyucu için daha kolay olur; ancak genelde okur kitlesi dipnotlara bakmadığı için ben bunları teker teker metin içinde yazmayı tercih ediyorum.

***İbni Hemmam** (h.211.ö): Kendi tefsirinde ilgili ayet bölümünde şunları yazmış: Sahabenin biri, şayet Muhammed benden önce vefat ederse ben onun eşi Ayşe ile evleneceğim sözü üzerine ilgili ayet inmiştir, diyor. Ayrıca şunu da aktarıyor: Muhammed'den sonra Ayşe ile evleneceğim diyen kişi de, Muhammed'den cennet müjdesi alan Talha b. Ubeydullah'tır diyor. Yani Muhammed henüz hayatta iken onun en samimi arkadaşı onun eşine talip çıkıyor![245]

***İbni Sad** (h.230.ö): Ayet, Talha'nın, 'Muhammed ölürse ben Ayşe ile evleneceğim' sözü üzerine inmiştir diyor ve şunları yazıyor: Muhammed ölse de kimse onun eşleriyle evlenemez ayetinden hemen sonra gelen, 'Siz bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de, biliniz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir' cümlesi, yine bu kadınların evliliğiyle ilgilidir. Şöyle ki: Siz insanlar ister açıktan biz Muhammed'in hanımlarıyla evleneceğiz deyin, isterseniz içinizden söyleyin Allah bunu bilir. Burada, bunu içinizden dahi geçirmeyin demek isteniyor. **İbni Sad**'ın bu aktarımı doğrudur. Çünkü ilgili surenin 53. ayetinde Muhammed'in ölümünden sonra da onun eşleriyle evlenemezsiniz denildikten hemen sonra çok kısa bir cümle ile, 'Siz açığa vursanız da gizleseniz de Allah bilir' deniliyor. Burada geçen **gizli** ve **açıktan** gaye Muhammed'in

---

245 İbni Hemmam tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.3/50, no:2372-73.

hanımlarıyla evlenme fikridir. Yoksa bu cümlenin burada yazılmasının bir anlamı olmaz.[246]

***Belazuri** (h.279.ö): Talha b. Ubeydullah'ın hayatını anlatırken; bir yerde şunu yazıyor: Adamın biri, Muhammed vefat ederse ben Ayşe ile evleneceğim deyince, 'Muhammed ölse de eşleriyle evlenemezsiniz' ayeti inmiştir diyor. **Belazuri**, diğer yazarların aktardıkları gibi, bu sözü söyleyen kişinin **Talha b. Ubeydullah** olduğu rivayetini de aktarıyor. Ayrıca Talha hakkında genel bilgi verirken onun mal varlığıyla ilgili çarpıcı bilgiler de veriyor. Kısa bir örnek vermek isterim. Talha vefat ettiğinde; kimi rivayetlere göre arkasında iki milyon dinar (altın para) bırakıyor. Ayrıca ondan kalan arazi, bahçe, diğer malların kıymeti milyon dirhemi (gümüş para) geçiyordu, diyor. Kimi rivayetlere göre; Talha katledildiğinde onun ambar memurunun kasasında 30 milyon dirhem (gümüş para) vardı. Sadece bir parça arazisini Hz. Osman'a 700 bin dirheme (gümüş para) satmıştır, diyor.

Adam alır da satar da. Çünkü talan malı çoktu. Bütçelerinde açık oldu mu, adeta 'Hurra' diyerek çevreye Allah adına baskınlara gider ganimet, talan toplarlardı. Bunu şunun için yazdım: Bunlar Allah adına bölgeyi talan ettiler. Hele bugünkü teknoloji imkânları, silahlar ellerinde olsa cihat adı altında dünyayı harabeye çevirirler. Üstelik Talha aslen Mekkeli olup Medine'ye hicret etmişti, orada muhacirdi. Peki ilk geldiğinde hiçbir şeyi olmayan bu adam, bu milyonluk altın ve gümüşleri nerden getirdi?[247]

***İbni Ebi Hatem** (h.327.ö): İmam Süddi'nin anlatımına göre Talha b. Ubeydullah, 'Neden Muhammed bizim amcakızlarımızı örtüye büründürüp bizden gizliyor? Ayrıca ma-

---

246 İbni Sad, Tabakati Kübra, c.10/191.

247 Belazuri, Ensabu'l Eşraf, Talha b. Ubeydullah bölümü, c.10/123-124.

dem biz öldüğümüzde kendisi bizim eşlerimizle evlenebiliyor; o halde onun ölümünden sonra biz de onun hanımlarıyla evleniriz' dediğini aktarıyor. Talha'nın bu açıklaması üzerine, **'Siz asla Muhammed'in hanımlarıyla evlenemezsiniz'** ayeti iniyor diyor.

İbni Ebi Hatem sahabi **İbni Abbas**'tan şu farklı rivayeti de aktarıyor: Adamın biri, Muhammed vefat ederse ben onun hanımlarıyla evleneceğim demiş. **Süfyani Sevri**, adamın evlenmek istediği kadın Ayşe imiş diyor. Kısacası, ister Talha olsun ister başkası; hanımları hakkında söylenenleri Muhammed duyunca kıskanıyor, o yüzden ilgili ayet inmiştir deniliyor.[248]

***Maverdi** (h.450.ö): Nerdeyse Ömer'in Muhammed'in hanımlarıyla ilgili söylediği tüm sözleri yazmış. Örneğin; Ayşe'nin elinin Ömer'in eline değmesini, Sevde akşamüstü tuvalet ihtiyacını gidermeye gidip dönerken Ömer'in ona yüksek sesle, **seni gördüm** demesini, henüz örtünme ayetleri inmemişken Ömer'in Muhammed'in hanımlarına, **'örtünün'** demesini ve Muhammed'in hanımlarından birilerinin Ömer'e sert tepki gösterip, 'Vahiy evimizde iniyor; sen ne diyorsun, sana ne oluyor?' tepkilerini ve Muhammed'in hanımlarıyla ilgili Ahzab suresinde geçen disiplin ayetlerinin bu olup bitenler üzerine indiğini özetliyor. Muhammed'in hanımlarından Zeynep'in; Ömer'in bu sözlerine karşı kendisine çattığını yazanlar arasında müfessir **Taberi**, **Suyuti**, **Zemahşeri** ve **Sa'lebi** de var.[249]

***İbni Atiyye** (h.458.ö): Adamın biri; Muhammed ölürse onun eşlerinden Ayşe ile evleneceğim. Çünkü Muhammed

---

248 İbni Ebi Hatem, Tefsirul Kur'an'il Azim, Ahzab suresi, ayet 53, s.3150, no:17763-17766.

249 Maverdi, En-Nüket'ü ve'l Uyun, c.4/419.

de Ümmü Seleme ve Hafsa'nın kocaları ölünce onlarla evlendi. O bizimkilerle evlendiğine göre biz de onun hanımlarıyla evlenebiliriz, demesi üzerine ilgili ayet inmiştir. Talha'nın, 'Ayşe ile evleneceğim' sözü üzerine inmiştir rivayetini de aktarmıştır.[250]

***Vahidi** (h.468.ö): Kureyş kabilesinden önemli birinin, ben Muhammed'in ölümünden sonra Ayşe ile evleneceğim sözü üzerine ilgili ayet inmiştir şeklinde kısa bir bilgi vermiştir.[251]

***Begavi** (h.516.ö): Sahabilerden birinin, Muhammed ölürse ben Ayşe'yi alırım demesi üzerine ilgili ayet inmiştir diyor. Ayrıca Mükatil b. Süleyman'ın bu kişi Talha'dır dediğini de aktarıyor. Ahzab suresi 54. ayetinde 'Bir şeyi açıklasanız da içinizde tutsanız da Allah bilir' ayetinden kasıt, kişinin Muhammed'in hanımları hakkındaki 'Evleneceğim' sözüne atıftır, diyor. **Begavi** ayrıca; bazıları, Muhammed nasıl hanımları hakkında bize yasak getiriyor, onları görmeyin diyor; onlar bizim hala çocuklarımızdır sözlerine karşı ilgili ayet inmiştir rivayetini de aktarıyor.[252]

***Zemahşeri** (h.538.ö): Bu konuda özet şeklinde bir iki rivayet aktarmış. Hz. Ayşe'nin eli birinin eline değince onun eşleriyle ilgili örtünme ayeti inmiş. Kimileri, 'Muhammed amcakızlarımızı görmemize nasıl yasak koyabilir ki! O ölürse ben onun eşi Ayşe ile evleneceğim' demiş ve bunun üzerine; 'Siz asla onun eşleriyle evlenemezsiniz, onlar sizin annelerizdir' ayeti inmiştir rivayetine de yer veriyor.[253]

---

250 İbni Atiyye, Muharraru'l Veciz, c.4/396.

251 Vahidi, Esbab-i Nüzul, Ahzab suresi, ayet 53 s.374, no:710.

252 Begavi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.6/371.

253 Zemahşeri, Keşşaf adlı tefsiri, Ahzab suresi, c.5/89-91.

***Fahrettin Razi** (h.604.ö): Bazı insanlar -ki Talha b. Ubeydullah olduğunu söyleyenler vardır- Muhammed ölürse ben Ayşe ile evleneceğim deyince; kesinlikle kimse Muhammed'den sonra da onun eşleriyle evlenemez, bu büyük günahtır ayeti inmiştir diyor.[254]

***Kurtubi** (h.671.ö): Ayet hakkında kapsamlı açıklama yapanlardan biridir. Kimileri adamın biri, kimileri Talha b. Ubeydullah ben Muhammed'in ölümünden sonra Ayşe ile evleneceğim demiş, ayet buna karşı inmiştir diye yazmıştır. Bazıları, Ayşe için bu sözü söyleyen, cennet müjdesini alan on kişiden biri, Ayşe'nin amcaoğlu, Kureyş'in ileri gelenlerinden şeklinde isim belirtmeden yazmışlardır. Elbette ki bu tanıma sadece Talha uyar. O da cennet müjdesini alanlardan, Kureyş kabilesinden ve Ayşe'nin amcaoğludur.[255]

***Ebu Hayyan Endülüsi** (h.745.ö): Malum Ahzab suresi 53. ayeti uzundur. Bir yerinde Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin diye geçiyor. İşte bu cümle Kur'an'a girince bazı sahabiler o zaman şunu söylüyorlar: Biz amcakızlarıyla perde arkasından mı konuşacağız, olacak iş mi! Vallahi Muhammed ölürse ben onun falanca hanımıyla evleneceğim demiş. Falanca dediği kadın da İbni Abbas ve bazı sahabelere göre Ayşe'dir. Evleneceğim diyen kişi de Talha b. Ubeydullah imiş şeklinde bilgi veriyor. Bazıları da, madem Ebu Seleme vefat ettiğinde Muhammed onun hanımı Ümmü Seleme'yi aldı ve yine madem Hüneys b. Huzafe vefat ettiğinde Muhammed ondan dul kalan Ömer kızı Hafsa'yı aldı; o zaman yemin olsun ki kendisi vefat ederse biz de onun hanımlarıyla evleneceğiz demişler. Ayet bu sözler üzerine inmiştir diyor.[256]

---

254 Er-Razi, Tefsiri Kebir/ Mefatihu'l Gayb, Ahzab53, c.25/226.

255 Kurtubi tefsiri, Ahzab suresi, ayet 53, c.14/228.

256 Ebu Hayyan Endülüsi, Bahru'l Muhit adlı tefsiri, Ahzab 54, c.7/238.

***İbni Kesir** (h.774.ö): Konuya ilişkin birçok rivayet aktarıyor; Muhammed ölürse ben Ayşe ile evleneceğim diyen kişinin Talha olduğunu, bunun üzerine, siz asla Muhammed'in eşleriyle evlenemezsiniz, onlar annelerinizdir diyen ayetin indiğini de belirtiyor.[257]

***Suyuti** (h.911.ö): İbni Abbas'ın anlatımına göre; 'Muhammed'i rahatsız etmeye hakkınız yok (Ahzab 53)' ayeti, adamın biri ben Ayşe ile evleneceğim demesi üzerine inmiştir diye aktarmış. Süfyani Sevri'ye göre bunu söyleyen kişinin Talha b. Ubeydullah olduğunu da yazıyor. **İmam Süddi, İbni Hemmam, Abd b. Hamit** ve **İbni'l Münzir**'e göre; 'Muhammed ölürse ben Ayşe ile evleneceğim' diyen kişinin Talha olduğunu da yazmış. **Suyuti** bununla ilgili birçok rivayeti bir araya getirmiş. Bunları aktaran sahabiler de **İbni Abbas** ve **Katede**'dir. Suyuti kendisi, **Taberi** ve **İbni Ebi Hatem**'den aktararak şunu da belirtiyor: Adamın Ayşe ile evleneceğim sözü Muhammed'e iletilince üzülür, bu yüzden ilgili ayet iner diyor. **Suyuti**, nerdeyse konuya ilişkin var olan tüm rivayetleri bir araya getirmiş. Buraya kadar sıraladığım tüm âlimler, müfessir/Kur'an yorumcularıdır.[258]

Yukarıda da ifade edildiği gibi; İslami kaynaklarda Talha'nın Muhammed'e, ölürsen Ayşe ile evleneceğim sözünün nedeni belirtilmiştir. **Talha** şunları söylüyor: Muhammed'in hanımlarından bizim amcakızları var. Örtünün, evde kalın, dışarı çıkmayın, başkaları sizinle perde arkasından seslensin demek olur mu? Bir de bizden birinin hanımı dul kalırsa Muhammed alabilir. Dolayısıyla o da vefat ederse ben Ayşe ile evleneceğim diyor.

---

257 İbni Kesir tefsiri, Ahzab 53, c.6/455.

258 Suyuti, Dürrü'l Mensur, Ahzab 53, c.12/112.

Sahabi ve aynı zamanda Muhammed'in amcaoğlu olan **Abdullah** (İbni Abbas) konuyu farklı bir versiyonla anlatıyor: Bir erkek Hz. Muhammed'in kimi hanımlarına gelip onlarla sohbet ederdi. Çünkü kendisi o hanımın amcaoğluydu. Adam evde fazla kalınca Muhammed onu uyarıyor, artık kalkıp gitmeyecek misin diyor. Adam, ya Muhammed; bu kadın benim amcam kızıdır. Allah'a yemin ederim ki ne ben ne de o biz birbirimizle kötü bir şey konuşmadık diyor ve o sırada, Muhammed ölürse ben onun eşi ve amcamın kızı olan kadınla evleneceğim, diyor. Ayet bunun üzerine iniyor diyor **İbni Abbas**. Sözde bunu söyleyen adam, neden Muhammed'i üzdüm diye daha sonra pişman oluyor. Günahları bağışlansın diye yaya olarak hacca gidiyor, bir köle azat ediyor ve on deve de sadaka olarak veriyor. İster bunları yapsın ister yapmasın; bir kere Muhammed'i korkutmuş ve sonuçta Hz. Muhammed'e ayet inmiş. Zaten vurgulamak istediğim de budur.[259]

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Örtünme/kontrol altında tutma ayetleri kaç taneymiş ki bunların inme nedeni her sahabiye göre farklı gösterilmiş! Yukarıda ilgili ayetleri toplu halde sundum. Bir kere bu disiplin ayetleri bir tane değildir. Sadece Ahzab suresinde birden fazla ayet var. Buna Tahrim suresi beşinci ayetini de eklersek (zamanı gelince onu da anlatacağım) rakam hayli kabarır. Durum bu iken ortalıkta bir çelişki söz konusu değildir. Şu da var: Bazen bir ayet birçok neden yüzünden geliyordu. Eşleriyle ilgili de farklı nedenler ortaya çıkınca tüm bunlar göz önüne alınıp ayetler oluşturulmuştur demek yerindedir.

---

259 Suyuti Dürrü'l Mensur, Ahzab 53, c.12/112-113. Bu, aynı zamanda İbni Ebi Hatem ve İbni Kesir tefsirlerinde de var.

Konuyu özetleyecek olursak; Ömer örtünme konusunda Hz. Muhammed'e defalarca teklif sunuyor; ancak teklifi kabul edilmiyor. Bir gün Sevde tuvalet ihtiyacını gidermek için dışarı çıkınca ve Ömer de onu görüp kendisine, **'Ey Sevde! Seni gördük'** deyince ve Sevde de bunu Muhammed'e anlatınca; artık Muhammed'in hanımlarıyla ilgili disiplin ayetleri inmeye başlıyor. Yine bir yemekte Muhammed huzurunda Ayşe ile Ömer'in ellerinin birbirlerine değmesi olayı ve Sevde hadisesi dışında bir kere genel olarak Ömer'in örtünme konusunda aşırı derecede Muhammed'e teklif sunması ve onun bu yaklaşımı karşısında Muhammed'in bazı hanımlarının Ömer'i terslemeleri, yine Muhammed ile Zeynep'in düğün gecesinde kimi erkeklerin kalkmayıp Muhammed'in diğer eşlerinin yanında kalmaları gibi olaylar, Muhammed'in hanımlarına karşı bu gibi disiplin ayetlerinin indirilmesinde önemli nedenlerdir. En önemli nokta da, Muhammed'in yaşlı olması ve yanındaki hanımlardan çoğunun 20 yaşlarında olmalarıdır. Bu durum belki de Muhammed'i kıskandırıyordu ve hatta endişelendiriyordu. Bütün bu disiplin ayetlerine rağmen yine de Ayşe'nin İfk olayı denilen vakası meydana gelmiştir. Diğer yandan henüz Hz. Muhammed hayatta iken arkadaşlarından kimilerinin, 'Ey Muhammed! Sen ölürsen senin falanca hanımınla evleneceğim' demesi elbette ki Muhammed'i zora sokan nedenlerdir. Görüldüğü gibi İsrailoğulları hikâyeleri hariç; böyle hayatla ilgili ayetler durup dururken inmemiştir. Bunların çoğunun bir hikâyesi vardır.

Peki Hz. Muhammed'in hanımları aleyhine bu kontrol ayetleri inince eşlerinden kaçamak yola başvuran olmadı mı? Kayıtlara geçen olaylardan Ayşe hakkında (az önce sözünü ettiğim İfk olayı dışında) somut bir örnek verelim: Sözde erkek bir cin Ayşe'ye musallat olup sıkça onun evine

geliyor. Günlerden bir gün yine gelince Ayşe ona saldırıp bir demir parçasıyla onu öldürüyor. Ayşe daha sonra rüyasında şunu görüyor: Ayşe! Sen falancayı katlettin. Hâlbuki o Müslümandı ve aynı zamanda Bedir harbine katılmıştı (gaziydi). Sen elbisesiz iken senin yanına gelmemişti. O kişi belki Hz. Muhammed'in bir hadisini öğrenir diye sana gelmişti şeklinde bir rüya görüyor. Sabahleyin kalkıp babası Ebubekir'e rüyasını anlatınca o da Ayşe'ye, kalk onun kan bedeli olarak 12 bin para öde diyor ve Ayşe de o kişinin kan bedeli olarak o parayı veriyor.

Belli ki bu hadise Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Ebubekir döneminde meydana gelmiş. Çünkü Muhammed hayatta olsaydı Ayşe olup bitenleri ona anlatırdı ve onun da ismi geçerdi. Peki olay bu şekilde anlatılıyorsa hemen safça 'gelen kişi cinmiş' deyip inanalım mı? Burada biraz düşünmek lazım! Bir kere cin erkekmiş. Çünkü Bedir harbine katılmış ve sen çıplak iken de senin yanına gelmemiş deniliyor. Ayrıca hadis metnindeki terimler hep erkek kelimeleri, gelen cinin erkek olduğu şeklindedir. Bir de kan bedelini ödemiş. Bir kere cinin kan bedeli yok. Kaldı ki vermişse kime vermiş, cinin varislerine mi? Neyse; diyelim ki hazineye veya yoksullara vermiş. Bunu o kadar sorun yapmayalım. Hep vurgu yapıyorum; İslam tarihi sansürle doludur; ancak yine de zaman zaman bu ilginç olaylar karşımıza çıkıyor. Bir kere ortalıkta bir cinayet söz konusudur.

Anlaşılan o ki: Hz. Muhammed'den sonra Ayşe dul kalınca Medineli erkeklerden birisi ile anlaşarak böyle bir plan kurmuş: Adam ara sıra eve gelmiş. Bu başkaları tarafından duyulunca Ayşe ve yakınları mecburen adamı yakalayıp öldürmüşler ve cin söylemiyle de konuyu kapatmaya çalışmışlar. Çünkü aksi durumda Ayşe ağır ceza alırdı. Kur'an'da, Hz. Muhammed'den sonra eşleri başkalarıyla evlenemezler

diye ayet var ve bunu yukarıda belirttik. Neymiş! Bedir harbine katılan Müslüman biri; ama kendisi cinmiş. Üstelik bu cin geceleri gelirmiş! Demek sıkça bu gelgitler olunca adam deşifre olmuş. Bu yüzden Ayşe kendi adamlarına haber vermiş ve onu infaz ettirmek zorunda kalmış.

Görülüyor ki Muhammed'in eşleriyle ilgili onca korkutma ayeti geldiği halde ihlaller yine de olmuş. Ben burada Ayşe'yi suçlamıyorum. Onun kusuru yok. Kusur başkalarının.

Peki bu hadiseyi kimler yazmış, kaynaklar ne kadar sağlıklı; bir de buna bakalım: **İbni Ebi Şeybe** (h.235.ö) söz konusu hadiseyi işlemiş. Ayrıca **Ebu Şeyh Esbehani** (h.369.ö), **Ebu Naim Esfehani** (h.430.ö), **İbni Hazm** (h.456.ö), hadis ve İslam ansiklopedisi yazarı **İbni Abdilberr** (h.463.ö), ünlü âlimlerden **Zehebi** (h.748.ö) bunu iki kaynağında, **Kurtubi** (h.671.ö) Ayşe'nin bu cin meselesini işlemişlerdir.[260]

---

260 a-İbni Ebi Şeybe, Musannaf, Riyalar bölümü, c.10/137, hadis no:31136.

b-İbni Hazm, Muhalla, Kanlar/kısas bölümü c.10/394.

c-İbni Abdilberr, Temhid, Muhammed'in diğer peygamberlere üstünlüğü bölümü, c.11/118.

d-Zehebi: Siyer-i A'lam, c.2/196; Tezkiretü-l Huffaz, c.1/29.

e-Kurtubi tefsiri, Bakara suresi, ayet 36 açıklamasında, c.1/317.

f-Ebu Naim Esfehani, Hüliyyetü'l Evliya, c.2/49, Hz. Ayşe bölümünde.

g-Ebu Şeyh Esbehani, Kitabu'l Azame, s.1654, no:1097.

XII. BÖLÜM

CASİYE SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Bu surede geçen bir ayetin inişinde yine Hz. Ömer başroldedir. Şöyle deniliyor: "İman edenlere söyle: Allah günlerini ümit etmeyenleri (öbür dünyayı kastediyor) affetsinler ki, (Allah) bir toplumu yaptıklarıyla cezalandırsın!"[261]

Yani siz ahirete inanmayanlara karışmayın; ben öbür dünyada cezalarını kendim vereceğim denilmek isteniyor. Aslında bu ayetle daha önce açıklamasını yaptığım İsra suresindeki ayeti birleştirseydim daha kolay olurdu; en azından tekrar gibi görünen bir manzara ortaya çıkmazdı. Ancak her sureyi ayrı ayrı yazayım diye bunu özel bir başlık şeklinde ele aldım; yoksa ikisinin de içeriği ve iniş nedeni hemen hemen aynıdır. İsra suresindeki ayette, 'Kullarıma söyle; en güzel (sözü) söylesinler' deniliyor.[262]

İkisi arasındaki fark, İsra suresinde inanmayanlardan söz etmeden; genel olarak **'kullarım'** deniliyor ve güzel sözün alanı da sanki geniş tutuluyor: İnanan, inanmayan belirtil-

261 Casiye suresi, ayet 14.

262 İsra suresi, ayet 53.

miyor. Casiye suresindeki ayette ise **inanmayanları kendi hallerine bırakın** deniliyor.

İniş nedenlerine gelince; müfessirlerin ezici çoğunluğuna göre her iki ayetin de iniş nedeni olarak Hz. Ömer gösterilmiştir. Burada farklı rivayetler de var; hepsini özetleyeceğim.

Birçok tefsirde ayetin iniş nedeni olarak şu olay gösterilmiştir: Hz. Muhammed henüz Mekke'de iken (zayıf olduğu dönemde) Gıfar kabilesinden biriyle Hz. Ömer'in arası açılır. Bu yüzden Ömer onu öldürmeyi planlar. İşte yukarıda geçen ayet bunun üzerine inmiştir diye ortak bir görüş var. Bu şu demek oluyor ki, adeta Allah bu ayetle Ömer'i sükûnete davet ediyor; Müslümanlar henüz zayıflar, savaşamıyorlar, dolayısıyla başlarına bela açma gibi bir uyarı söz konusu.

Ayetin bir diğer iniş/oluşum nedeni şöyle: Müslümanlar Mekke döneminde muhalifler tarafından haksızlığa uğrarken; ne yapalım, biz de karşılık verelim mi diye durumu Hz. Muhammed'e bildirirler. O sırada bu ayet iner ki sabredin, siz onlara karşı bir eylemde bulunmayın diye. Bu durumda ayetin nedeni özel olarak Ömer değil; tüm Mekke Müslümanlarıdır.

Diğer bir neden de şöyle belirtilmiştir: Medine dönemi beşinci yılında meydana gelen Beni Mustalık baskınında; **Hz. Ömer**'in adamıyla **Abdullah b. Übey**'in adamı gidip bir kuyudan su alırlar. Sözde Abdullah'ın adamı kuyu üzerinde durup diğerine sıra vermemiş. Bunun üzerine tartışma çıkınca Abdullah, biz bu köpekleri besledik (hani Muhammed ve etrafındakiler Mekke'den Medine'ye gitmişlerdi, adam bunu kastediyor) bize saldırıyorlar demiş. Bunun üzerine Ömer adamı öldürmeye niyetlenmiş ve ayet bu olay üzerine inmiştir ki, sakın yapma diye. Farklı bir neden de şöyle belirtilmiştir: Bakara suresinde, 'Kim bana (Allah'a) bir borç verirse ben de buna karşılık ona kat kat veririm' ayeti inince; Yahudilerden Fünhas adında biri bu ayetle ilgili alaylı bir şekilde, 'Hem Allah hem de insanlardan borç

istemek; bu olacak iş mi?' diyor. Bu söz Ömer'in zoruna gidiyor ve adamı öldürmek istiyor. Ayet bu olaylar üzerine inmiştir şeklinde rivayetler var.

Elbette bu ayet Hz. Muhammed'in zayıf olduğu Mekke döneminde iniyor. Bunun geçerliliği geçici bir süreliğine devam etmiştir. Çünkü Medine döneminde Hz. Muhammed askeri bakımdan güçlenince bunun yerine savaş ayetlerinin indiğini görüyoruz. Zaten çoğu Kur'an yorumcuları ilgili ayet kısmında, 'Bu ayetin hükmü geçersizdir (ayet mensuhtur)' diye belirtmişlerdir ve kanıt olarak da en başta Tevbe suresinin 5. ayetini göstermişlerdir.

Bu ayetin anlamı da şu: "Haram aylar (Arabi aylardan Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları) çıkınca Allah'a ortak koşanları bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözleyin. Eğer tövbe eder, namaz kılıp zekât verirlerse, o zaman kendilerini serbest bırakın."[263]

Birbirlerine zıt buna benzer ayetler hakkında "İslam'da Şiddit" adlı kitabımda özel bir başlık açtım. Orada özetle vurgulamaya çalıştığım şu: Mekke'de Hz. Muhammed henüz örgütsüz ve güçsüz olduğu için savaş ayetleri inmiyordu. Tam tersine özgürlüklerden söz eden ayetler geliyordu. Ama Medine'ye geçip güçlenince; bakıyoruz eski defteri kapatıp yeni bir sayfa açıyor ve cihat adı altında öldürme ayetleri de inmeye başlıyor.[264]

Burada şu itiraz yapılabilir: Madem Casiye suresi Mekke'de inen surelerdendir; o halde onun içinde geçen bu ayeti alıp Medine'de beşinci yılda meydana gelen Beni Mustalık baskınındaki bir olayla (hani yukarıda bir su kavgasın-

---

263 Tevbe suresi, ayet 5.

264 "İslam'da Şiddet", yedinci bölümde birbirlerine zıt ayetlerin nedeni hakkına yeterince bilgi var.

dan söz edildi) ilişkilendirmek tarihi gerçeklere ters düşer. Görünürde haklı bir itiraz; ancak gerçekleri yansıtmıyor. Çünkü Kur'an'da bunlar var: Mekke suresidir denilen birçok surede Medine'de meydana gelen olaylar geçiyor. Yine Medine surelerinde, daha önce Mekke'de meydana gelen olaylar kaydedilmiştir. Malum Hz. Muhammed'in vefatından sonra ortalıkta Kur'an diye bir kitap yoktu; zamanla yapılan uzun çalışmalar sonucu ancak ortaya çıktı. Bu da **Ebubekir**'in halifeliği zamanında başlayıp ta Halife **Osman** döneminde son şeklini aldı. Bir de ister Medine'deki kuyu kavgası olsun, ister bir Yahudinin, Allah nasıl kuldan borç ister, böyle ayet mi olur demesi olsun, ister Mekke döneminde adamın biri Ömer'e sövmüş olsun; hep bakıyoruz işin içinde **Ömer** var ve bu bağlamda ayet iniyor. Benim üzerinde durmak istediğim, ayetin Ömer yüzünden inmiş olması.

Peki, ayetin iniş nedeni Ömer'dir bilgisini kimler aktarmış, kaynaklar sağlam mı; bir de buna bakalım. Bunu aktaranlar arasında en başta meşhur müfessir **Kadı Beydavi** gelir. Yine ilk Kur'an müfessirlerinden **Mükatil b. Süleyman**, **İbni Atiyye, Ebu Hayyan Endülüsi, Vahidi, Kurtubi, Zemahşeri, Maverdi, Salebi, Begavi, İbni Adil, Suyuti, Hazın** ve daha sayamadığım birçok müfessir, ayetin Ömer olayı yüzünden indiğini yazmışlardır.[265] Kaldı ki senaryodan ziya-

---

265 a-Kadı Beydavi tefsiri: Casiye suresi, ayet 14, c.5/106.
b-Kurtubi tefsiri, Casiye, ayet 14, c.16/161 ve İsra, ayet 53, c.10/276.
c-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Casiye 14, s.393, no:743-44 ve s.295, no:577.
d-İbni Atiyye tefsiri, Muharraru'l Veciz, Casiye 14, c.5/82-83.
e-Mükatil b. Süleyman tefsiri, Casiye 14, c.3/837.
f-Ebu Hayyan Endülüsi tefsiri, Bahru'l Muhit, Casiye 14, c.8/42.
g-Hazın tefsiri, Casiye 14, c.5/143.
h-Zemahşeri tefsiri, ilgili ayet c.3/525.
i-Maverdi, en-Nüket'ü ve'l Uyun, c.3/249.
j-Begavi tefsiri, c.5/99; Sa'lebi, el-Keşf ve'l Beyan, c.6/107.

266 Casiye suresi, ayet 28.

de ayet önemli bir anlam da ifade etmiyor. Bir ahlak kuralından bahsediyor ki; benzer sözleri herkes söyleyebilir: Bunda bir mucize/keramet yoktur.

Burada farklı bir bilgi daha paylaşmak isterim. Yukarıda '**Casiye**' suresinden bahsettik. Casiye, diz çökmek demektir. Çünkü bu surenin bir yerinde, 'O gün (kıyamet günü) tüm ümmetleri, toplanıp diz çökmüş görürsün. Her ümmet kendi kitabına davet edilir. Bugün, yapıp-ettiklerinizin karşılığıyla yüz yüze getirileceksiniz!' deniliyor.[266] İşte burada geçen diz çökmenin Kur'an'daki karşılığı '**Casiye**'dir. Dolayısıyla surenin Türkçe adı '**Diz çökme**' suresi olur. Çünkü tanrı kıyamet günü insanları hizaya getirir, onlara diz çöktürür. Yine Kur'an'ın en uzun suresinin adı Bakara suresidir. Bakara inek demektir. Çünkü bu surede İsrailoğullarının ineğe tapma mitolojisi anlatıldığı için ismini bundan alır. Dolayısıyla surenin Türkçe adı '**İnek suresi**' olur. Yine Kur'an'da kısa bir surenin adı Adiyat suresidir. **Adiyat**, koşan atlar veya develer demek. Bunun da Türkçe karşılığı '**Koşan atlar-develer suresi**'dir. Üstelik tanrı bunlarla yemin ediyor, andolsun koşan atlara-develere diyor. Ama bugün artık koşan develerin bir fonksiyonu yok. Çünkü bu çağda artık uçaklar var, uzay araçları var. Yine Kur'an'da uzun surelerden birinin adı '**En'am**' suresidir. En'am, hayvanlar demektir. Yani bu surenin de Türkçe ismi **Hayvanlar suresi** olur. Burada daha önce o coğrafyada yaşayanların kurban kestikleri hayvanlarla ilgili birtakım yanlışlarından söz edilir. En'am bu yüzden sureye ad olmuştur. Şimdi kalkıp desek ki, Kur'an'ın en uzun suresinin ismi İnek suresidir, birinin adı Hayvan suresidir, diğerininki diz çökme suresidir... işin mahiyetini bilmeyen bunu hakaret olarak algılar. Hâlbuki bu gerçeğe uygun bir çeviridir.

XIII. BÖLÜM

HÜCURAT SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Abdullah b. Ebi Müleyke, **Abdullah b. Zübeyir**'den aktarıyor: Ebubekir'le Ömer nerdeyse helak olacaklardı. Şöyle ki: Bir gün Temimoğullarından bir heyet Hz. Muhammed'in yanına geldi. Onlara lider olacak kişi hakkında Ebubekir'le Ömer tartıştılar. Ömer, 'Akra b. Habis bu kabilenin reisi olsun!' dedi. Ebubekir de 'Hayır; bu olmasın. Bunların reisi Ka'kaa b. Ma'bed olsun!' dedi. O sırada Ebubekir Ömer'e, 'Sen sırf bana muhalefet olsun diye böyle diyorsun' dedi. Ömer, 'Hayır; sana muhalefet olsun diye böyle demiyorum' dedi. Bu tartışma Hz. Muhammed'in yanında oldu. Üstelik bunlar tartışırken seslerini de yükselttiler. Bunun üzerine Hucurat suresinden şu ayetler indi... diyor. Bu hadis **Buhari**'de dört yerde geçiyor.[267]

Ayetlerin anlamını da verelim: "Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize

---

[267] Buhari: Megazi bölümü, bab 68/ 4367, Tefsir bölümü, Hucurat suresi, bab 1/4845, bab 2/4847 ve İtisam bölümü, bab 5/7302.

yüksek sesle bağırdığınız gibi Muhammed'e bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider. Muhammed'in huzurunda seslerini alçaltanlar var ya, onlar Allah'ın, gönüllerini takva için imtihan ettiği kişilerdir. Onlar için bağışlanma, büyük ödül vardır." Evet; şaka değil, bunlar ayet.[268]

Ayette sadece bağıranların (Ebubekir'le Ömer'in) isimleri geçmiyor; yoksa her şey açık. Bunların da az önce **Buhari**'den aktardığım hadislere göre Ebubekir'le Ömer olduğu ve ilgili ayetlerin onların tartışmaları üzerine indiği vurgulanıyor. Bazı yorumcular Ebubekir'le Ömer'e toz kondurmamak için şu farklı bilgiyi aktarmışlardır: Temimoğullarından yetmiş-seksen kişilik bir heyet Hz. Muhammed'e geliyor. İçlerinde aşiret reisleri de varmış. Bunlar öğle sıcağında mescide girdiklerinde Muhammed henüz uykudaymış. Onlar, "Ey Muhammed, biz geldik, dışarı çık!" diye bağırmaya başlamışlar. İşte bu ayetler bunların bağırıp çağırmaları üzerine inmiştir, diyorlar.

Doğrudur; bu rivayetler de var; ama bunların varlığı Ebubekir'le Ömer olayını yok saymaz. Ayetler hem Ebubekir'le Ömer tartışmaları üzerine, hem de onların yüksek sesle Muhammed'i çağırmaları üzerine inmiştir demek en doğrusudur. Çünkü ayetlerin onlara da yanıt olacak şekilde belirtileri var. Örneğin; az önce sunulan ayetlerden hemen sonra şu ayetlerle devam ediliyor: "Odaların arkasından sana bağıranların çoğu aklı ermeyen kimselerdir. Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu..."[269]

Bu ayetlerin içinde bulunduğu surenin adı "**Hucurat**' suresi. Hucurat, hücrenin çoğulu olup odalar demektir. Burada Hz. Peygamber'in aile efradıyla birlikte yaşadığı odalar

---

268 Hucurat suresi, ayetler 2-3.

269 Hucurat suresi, ayetler 4-5.

kastedilmektedir. Zaten o heyet geldiğinde bu odaların arkasından Muhammed'e seslenmişlerdi. Bu ayetin heyetle ilgili olduğunun diğer bir işareti, ayette geçen 'Sana bağıranların çoğu aklı ermeyenlerdir' ifadesidir. Çünkü Muhammed bu ifadeyi Ebubekir'le Ömer için kullanmaz. Bir de Ebubekir'le Ömer iki kişiydi. Bu son ayette ise ikiden fazla bir çoğunluk söz konusudur. Dolayısıyla ayetlere toplam olarak bakıldığında hem Ebubekir-Ömer olayı, hem de o heyetin çağırıp bağırması üzerine indiği söylenebilir.

Kısacası, ayetlerin hem heyetin bağırıp çağırması, hem de Ebubekir-Ömer tartışması üzerine indiğine dair bir çelişki söz konusu değildir: İlk iki ayet Ebubekir'le Ömer yüzünden inmiştir, bundan sonraki iki ayet de o gelenler için inmiştir veya toplu halde her ikisini de içermektedir denilebilir. Ayetlerin iniş hikâyesi böyle. İçeriklerine gelince; adamlar uzaklardan Müslüman olmuş, gelip Muhammed'e bağlılıklarını bildiriyorlar. Ama o sırada Muhammed uykuda veya belki de kahvaltı yapıyor veya bir eşiyle aşk yaşıyor: Olabilir. Bunlar bağırınca onun istirahatı bozuluyor ve bunun üzerine hemen gelen ayetle onlara tepki gösteriyor. Hâlbuki onların gelip Müslüman olmaları onu sevindirmeliydi. Çünkü zamanla bunlar baskınlara gidip ganimet, talan, cariyeler... getirebileceklerdi. Ayrıca düşmanları azalacaktı o bölgede. Burada sormak lazım: Acaba Muhammed kendisi onlara nazik bir şekilde, 'Hoş geldiniz; ben hemen dışarı çıkacağım. Gelmenize çok sevindim...' deseydi daha makbule geçmez miydi!

Ebubekir'le Ömer tartışmasını ayetle durdurmasına gelince; hem Ömer, hem de Ebubekir onun sağ kolu ve kayınpederleriydi. Bu yüzden belki utanmış, direkt olarak, 'Susun, bağırmayın' diyememiş ve sonuçta işi ayetle çözmeyi tercih etmiştir. Kısacası, burada da yine Ömer eksik değildir: Ayetin inmesinde onun da payı vardır.

XIV. BÖLÜM

VAKIA SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Bir gün Hz. Muhammed Vakıa suresinden, 'Onların (cennete gireceklerin) çoğu önceki ümmetlerdendir, azı da sonrakilerdendir' ayetinin indiğini halka söyleyince;[270] Hz. **Ömer** ağlamaya başlıyor: 'Ey Muhammed; biz inandık ve seni doğruladık. Ama anlaşılan o ki, bizden çok az bir kitle cennete girecek. Peki ne olacak halimiz?' diyor. Kısa bir aradan sonra Muhammed aynı surede, 'Bunların (cennete gireceklerin) birçoğu öncekilerden, birçoğu da sonrakilerdendir' ayetinin indiğini söylüyor ve Ömer'e özel olarak haber edip; hele gel, Allah senin istediğin biçimde ayet gönderdi, diyor.[271]

Bunu, tabi'lerden **Urve b. Rüveym** (h.130 yılıyla 140 arası ölmüş)[272] sahabilerden **Cabir b. Abdullah**'tan aktarıyor.[273]

---

270 Vakıa suresi, ayetler 13-14.

271 Vakıa 39-40.

272 Zehebi, Siyeri A'lam, c.6/138.

273 Suyuti, el-Havi li'l Fetava, c.1/381-382.

Peki; Vakıa suresinden ilkin 13. ve 14. ayetlerin indiğini, -ki önceki ümmetlerden bir çokluk, sonrakilerden ise bir azınlık cennete girmeye hak kazanacak diye- bunun üzerine Ömer'in itiraz ettiğini ve buna karşılık bu sefer aynı surenin 39. ve 40. ayetlerin inip -Cennete gireceklerin birçoğunun öncekilerden, birçoğunun da sonrakilerden olacağının- Hz. Muhammed tarafından Ömer'e bildirildiğini ve bak işte Allah senin isteğin doğrultusunda ayet gönderdi dediğini içeren kaynaklar neler; bir de buna bakalım. Konuyu; **İbni Kesir**, **Vahidi**, **Suyuti**, **Begavi**, **İbni'l Cevzi** ve **Hazın** gibi müfessirler bunu tefsirlerinde ilgili ayetler kısmında işlemişlerdir. Yine İslam âlimlerinden **Taberani**, **Muhibbüddin Taberi**, **İbni Hacer Heytemi**, **İbni Asakir** gibilerin kaynaklarında da geçmektedir.[274]

İslami eserlerde ilgili ayetlerin bir nedeni de şöyle gösterilmiştir: İlk ayet indiğinde (Cennete gireceklerin çoğu eski ümmetlerdendir diye) Müslümanların, peki bizden az mı cennete girecek diye soru sormaları üzerine ikinci parti moral ayeti (Cennete gireceklerin birçoğu eskilerden birçoğu

---

274 Vakıa 13-14 ve 39-40. ayetlerin tefsirlerinde.

a-Suyuti: İtkan, c.1/229; Dürrü-l Mensur, Vakıa suresi, ayet 13-14, c.14/181; el-Havi li'l Fetava, c.1/381-382; Lübab'ü Nükul, Vakıa suresi, ayet 13, s.251.

b-Vahidi, Esbab-ü Nüzul, Vakıa suresi, ayet 13-14 s.422, no:781.

c-İbni Kesir tefsiri, Vakıa 13-14, c.7/518.

d-Hazın tefsiri, c.4/237.

e-İbni'l Cevzi, Zadü'l Mesir, Vakıa suresi, ayetler 39-40, s.1389.

f-Begavi, Mealim'ü Tebzil tefsiri, Vakıa suresi, c.8/16.

g-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk, c.40/229.

i-Taberani, Müsned'ü Şamiyyin, c.1/298, no:520, Urve b. Rüveym kısmında.

j-Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, c.206.

k-İbni Hacer Heytemi, Sevaiku'l Muhrika, s.303.

l-Ali-Naci Tantavi, Ahbar'ü Ömer, s.381.

m-Tahsin Emiroğlu, Esbabi Nüzul, Vakıa suresi, ayet 13-14, 39-40.

da sonrakilerdendir ayeti) inmiştir diye ifade ediliyor. Bir diğer neden de; ilk ayet indiğinde sahabilerden **Ukaşe b. Muhsin** -ki Bedir harbine katılan sahabedendir- Hz. Muhammed'e, 'Dua et ben de o azınlıktan olayım' demiş. Muhammed, evet; dua ettim sen de onlardan oldun demiş. Bu arada başkaları da Muhammed'e, 'Dua et biz de onlardan olalım deyince; Muhammed, 'Ukaşe sizden önce bunu söyledi/hızlı davrandı, kendisi cennetliklerin listesine girdi; artık başkası yok!' karşılığını vermiş.[275]

Hem bu örneğe, hem de kitabın başından beri anlatılanlara bakılınca Ömer'e, 'Helal olsun' demek lazım. Çünkü itirazları üzerine hem ikinci parti ayetler gönderiliyor, hem de Hz. Muhammed Ömer'i çağırıp 'İşte ayet senin isteklerin doğrultusunda indi!' diyor. Adeta, 'Daha ne istiyorsun! Bak işte senin dediğin oldu!' demeye getiriyor.

Bazıları bunu çürütmek, olaya gölge düşürmek için ravilerden **Urve b. Rüveym**'in peşine takılmış; bu adam pek de düzgün değildir veya sahabi değil; tabi'lerdendir, o yüzden rivayet sağlıklı olmayabilir gibi iddialarda bulunmuşlar. Ancak bu bir iftiradır. Çünkü rivayetler bir yana; her şeyden önce ayetlerde çelişki vardır. Bir ayette cennete gireceklerin çoğu önceki topluluklardandır; sonrakilerden ise az bir kitle girecek şeklindedir. Diğerinde ise sayı yarı yarıyadır. Hiçbir bilgiye bakmaksızın sadece iki ayet yan yana getirilse bile tutarsızlık ortaya çıkar. Bir de cennet varmış, şu kadarı şu milletten bu kadarı başka milletten oraya girecekmiş sözünün hiçbir anlamı yoktur. Teknoloji ve uzay çağında kim bu anlatılanlara inanır?

Az önce de ifade edildiği gibi Ömer'in hatırına binaen ilk ayetlere ters gelen yeni ayetlerin inmesi, bazı İslami çevre-

---

275 İbni Ebi Hatem tefsiri, Vakıa suresi s.3333.

leri rahatsız etmiş; o yüzden bu gibileri kurtuluşu, ravinin (hadisi aktaran kişinin) sicilini kötülemekte bulmuşlar. Hadisi, sahabi **Cabir b. Abdullah** rivayet etmiş. İkinci derecede ondan aktaran kişi (ki buna tabi' denir) **Urve b. Rüveym**'dir. Derler ki bu adam dürüst biri değilmiş.

Peki, madem buna sığınanlar var; bakalım hadisleri kritize eden İslam âlimleri bu kişi hakkında neler yazmışlar; onu da görelim: Bir kere altı hadis âlimlerinden **Ebu Davud**, **İbni Mace** ve **Nesai** bu adamın aktardığı hadislere yer vermişler ve güvensizdir gibi bir açıklamaları da olmamıştır. **İbni Sad**, bu adam birçok hadis aktarmıştır şeklinde bilgi vermiştir. **Yahya b. Muin** ve **Nesai**, bu adam güvenilirdir demişlerdir. **Darekutni**, bunun rivayetlerinde sorun yoktur demiştir. **İbni Hibban** bunu güvenilir raviler listesine almıştır. Görüldüğü gibi adam dürüst değildir savı ancak bir iftiradır. Çünkü bilgi ve belgeler ortadadır.[276]

---

276 İmam Müzi, Tehzib-i Kemal, c.20/8-11, no:3904: Urve b. Rüveym başlığı altında.

XV. BÖLÜM

MÜCADELE SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Bilindiği üzere kitabın konusu, Hz. Ömer'in kulisleri sonucu inen ayetlerle ilgilidir. Bu başlıkta sunacağım ayetin inişinde yine Ömer var. Ancak kendisi dışında başka seçme sahabiler de var. Örneğin **Ebubekir**, Muhammed'den cennet müjdesini alan **Ebu Ubeyde** gibi.

İlkin ayetle başlayalım, sonra hikâyesine geçelim: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun; babaları, oğulları, kardeşleri kendi soy sopları olsalar bile, Allah'a ve peygamberine düşman olan kimselere sevgi besledikleri̇ni göremezsin. İşte Allah onların kalplerine iman yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetlere koyacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."[277]

---

[277] Mücadele suresi, ayet 22.

Peki neymiş ki babalarınız, oğullarınız... bile olsa, Allah ve Muhammed'e inanmıyorlarsa/onlara düşman kesiliyorlarsa siz onları sevmeyin diye böyle bir ayet iniyor! Bu sorunun yanıtı oldukça irkiltici; anlatacağım. Bu ayet de diğer birçok ayet gibi durup dururken inmiş değildir; bunun ilginç bir hikâyesi vardır. Bununla ilgili **Vahidi** (h.468.ö), **Begavi** (h.516.ö), **Zemahşeri** (h.538.ö), **Kurtubi** (h.671.ö), **İbni Kesir** (h.774.ö) ve **Suyuti** (h.911.ö) gibi Kur'an yorumcularından ve yine hadis âlimlerinden **Taberani** (h.360.ö), **Hakim Nisaburi** (h.403.ö), **Beyhakı** (h.468.ö), tarihçiler **İbni Asakir** (h.571.ö) ve **Muhibbüddin Taberi** (h.694.ö), **Ali- Naci Tantavi,** yine ünlü hadis âlimlerinden **İbni Hacer Askalani**'den (h.852.ö) bir özet bilgi aktarmak isterim.

Tüm bu adı geçenler, ayetin Ebubekir, Ebu Ubeyde ve Ömer olayları üzerine indiğini aktarmışlardır. Dikkat edilirse kitabın başından itibaren tüm başlıklar hakkında güvenilir İslami yazarları metin içinde sıraladım. Çünkü konular çok hassas. Şartlanmış, rastgele inanmış ya da çıkar sağlayan İslami kesimin işin kolay tarafını tutup benim yazdıklarım hakkında, 'Kafadan atıyor, uyduruyor' demelerine yer bırakmamak için bunu bilerek yapıyorum. Bunca âlim ayetin iniş nedeni hakkında neler aktarmış bakıp görelim.[278]

---

278 a-Vahidi, Esbab-i Nüzul, Mücadele suresi, ayet 22, s.434.
b-Begavi tefsiri, Mealim'ü Tenzil, Mücadele suresi, ayet 22, c.8/63.
c-İbni Kesir tefsiri, Mücadele suresi, ayet 22, c.8/54.
d-Kurtubi tefsiri, Mücadele suresi, ayet 22, c.17/307-308.
e-Suyuti tefsiri, Dürrü'l Mensur, Mücadele suresi, ayet 22, c.14/328-332.
f-Zemahşeri, Keşşaf, Mücadele suresi, ayet 22, c.6/71.
g-Hakim Nisaburi, Müstedrek, c.3/265, hadis no:5152.
h-Taberani, Mucemul Kebir, c.1/154, hadis no:360.
i-Ali-Naci Tantavi, Ahbar'ü Ömer, s.377-378.
j-Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü Nadre, s.27.
k-İbni Asakir, Tarih'ü Medinet-i Dımaşk, c.25/446-47. →

Ayette geçen **babalarınız** örneği **Ebubekir** ve **Ebu Ubeyde** içindir. Malum Ebubekir hem ilk Müslümanlardan, hem de Hz. Muhammed'in kayınpederi, aynı zamanda sağ kolu ve ilk halifedir. Ayrıca Hz. Muhammed'den cennet müjdesini alan on kişiden biridir. Ebu Ubeyde de Muhammed'den cennet müjdesini alan on özel kişiden biri. Bakalım neler yapmışlar ki, az önceki ayet inip yaptıklarını onaylamış olsun.

Bir gün Ebubekir'in babası **Ebu Kuhafe** (İslamiyeti kabul etmemişti), Muhammed hakkında olumsuz konuşur, onu eleştirir/peygamber değildir der. Elbette ki Muhammed'in yanında değil. Bu eleştiri yüzünden Ebubekir onu öylesine hırçın bir şekilde yumruklar ki, adamcağız bir hamlede yere yığılır. Ebubekir bunu Muhammed'e anlatınca kendisi, **'Babana saygılı ol'** karşılığını verir. Muhammed'in bu sözüne karşı Ebubekir yemin ederek, 'Eğer o sırada kılıç elime geçseydi babamın kafasını uçururdum' der. Muhammed saygılı ol der ama, daha sonra inen ayetle Ebubekir bu eylemden dolayı ödüllendirilir.

Ebubekir'le az önceki ayetin ilişkisine geçmeden **Ebu Ubeyde**'nin de hikâyesini eklemek isterim.

Ebu Ubeyde Bedir harbinde Muhammed'in safında, babası ise karşı tarafta/inanmayanların safında. Ebu Ubeyde bilerek burada babası Abdullah b. Cerrah'ı öldürür. Ebu Ubeyde (yani baba katili) Bedir harbine katılırken **41** yaşında.[279] O sırada bu yaşta olduğuna göre demek ki baba artık bir piri faniymiş. Üstelik bu baba katili adam Muhammed nezdinde o kadar seçkin ve imtiyaz sahibi ki, Muhammed

l-Beyhakı, Süneni Kübra, c.9/27, no:17835.

m-İbni Hacer Askalani: Fethu'l Bari, Menakıb-i Ashab, Ebu Ubeyde bölümü, c.8/455, no:3744-45; İsabe fi temyizi Sahabe, Amir b. Abdullah başlığı altında, c.5/509, no:4421.

279 Hakim Nisaburi, Müstedrek, c.3/265, no:5151.

vefat ettiğinde halifelik tartışmaları sırasında o da halife olsun diye teklifler gelir. Hatta **Taberani** (h.360.ö), ona "Babasını Bedir'de katleden Ebu Ubeyde" başlığıyla özel bir bölüm açmıştır. Babasının katledildiği savaş, kimisine göre Bedir, kimisine göre de Uhud'dur. Zaten iki savaş arasında bir yıl ara vardır.[280]

İşte ayette geçen, Allah ve resulüne inananlar babalarını bile Allah ve resulüne karşı sevmezler denirken; burada kastedilen **Ebubekir** ile **Ebu Ubeyde**'dir. Çünkü bu ayet inmeden önce biri Muhammed için babasını katletmiş, diğeri de tekme-tokat babasını yere yığmıştı. Ayet bunların yaptıkları üzerine inmiş ve yapılanları takdir etmiştir. Şeyhu'l İslam **İbni Teymiyye** bu örneklere bakarak, 'Bir insanın babası kâfirse evladı İslam için onu öldürebilir' sonucunu çıkarmıştır.[281]

Belirtildiği gibi ayette geçen babaların nasıl bir hikâyesi varsa, yine ayette geçen oğulların, kardeşlerin ve soy-sopun da bir hikâyesi vardır ki bunlar da ayette geçiyor.

Az önceki ayetin bir yerinde Müslümanlara hitaben deniliyor ki: **İnanmayan oğullarınızı sevmeyin**. Bedir harbinde Ebubekir Muhammed safında, oğlu ise (inanmamış) karşı tarafta yer alıyor. Ebubekir teklif sunuyor, oğlum karşıma çıksın biz bire bir çarpışalım diyor (O zamanlarda savaşa başlamadan bire bir çarpışma âdeti vardı). Muhammed bu teklifi kabul etmiyor. Belli ki Ebubekir yaşlı; eğer vurulursa Hz. Muhammed için büyük bir kayıp. Bu endişeden olsa gerek Ebubekir'in teklifini uygun görmüyor.

---

280 a-Zehebi, Siyer-i A'lam, c.1/6-23.
b-Taberani, Mucem-i Kebir, c.1/154.

281 İbni Teymiyye, Mecmu'ul Fetava, tefsir bölümü, Maide suresi 60. ayetin açıklamasında, c.14/478.

Muhammed burada Ebubekir'in kendisine ne kadar bağlı fanatik bir taraftarı olduğunu görüyor. Bu yüzden, 'Hakiki Müslüman Allah ve Muhammed'e inanmayan oğullarını da sevmez!' hükmü yukarıdaki ayete ekleniyor. Yani ayette geçen **oğulların** ifadesi de bir tesadüf değil; tam tersine -belirtildiği gibi- hikâyesi vardır ve Ebubekir, hem babasını tekmeleyip yere yığması, hem de oğluna dair sunduğu tekliften ötürü bu ayetle ödüllendiriliyor.

İmam Süddi (h.128.ö), **Sa'lebi** (h.327.ö), **Kurtubi** (h.671.ö) gibi kimi Kur'an müfessirleri; ayette geçen **babalar** kısmı için şu örneği de vermişlerdir: **İbni Übeyy**'in oğlu **Abdullah** babasına su ikram ediyor. Babası, bu ne suyudur diye soruyor. Oğlu, bu sudan Hz. Muhammed içti, artığını sana getirdim ki içesin; belki şifa olur da Müslüman olursun diyor. Baba buna kızıyor ve oğlum, sen bunun yerine annenin idrarını getirip bana içirseydin daha iyi olurdu diyor. Yani; adam o kadar Muhammed'den nefret eden biri ki bu ağır ifadeyi kullanıyor. Bu olay üzerine; oğlu Muhammed'e dönüp, izin ver babamı öldüreyim diyor. Muhammed bunun zararının daha fazla olduğunu bildiği için izin vermiyor; ancak **Abdullah**'ın kendine ne kadar bağlı olduğunu bu örnekte daha iyi anlıyor. İşte az önceki ayette babalar derken; maksat hem **Ebubekir-Ebu Ubeyde**, hem de bu adam gibi kendi babalarının başına getirenler kastedilmiştir diye yazmışlardır.[282]

Bir de az önceki ayette 'Allah'a ve ahiret gününe iman eden biri, inanmayan kardeşlerini sevmemeli' denilirken; bunun da yaşanmış bir hikâyesi vardır ki ayette buna da yer

---

[282] a-Sa'lebi tefsiri, el-Keşf ve'l Beyan, Mücadele, ayet 22, c.9/264.
b-Kurtubi tefsiri, Mücadele suresi, ayet 22, c.17/307.
c-Süddi tefsiri, Mücadele suresi, ayet 22, s.451.

verilmiştir. Mesela bu ayet inmeden önce **Mus'ab b. Umeyr**, Uhud harbinde kendi öz kardeşi **Ubeyd**'i öldürmüştü. İşte kardeşler derken Mus'ab gibi öz kardeşini vuranlar vardı ki bu da ayette işlenmiş ve böylece bunu yapanlar ödüllendirilmiştir. Ayette babalar, oğullar, kardeşler dışında bir de diğer **yakın akrabalar** geçiyor. Bu da tesadüfî değil. Somut örnekler verelim: Hz. Ömer, dayısı As b. Hüşam'ı Bedir harbinde katletmişti. Hz. Ali ile Hz. Hamza da Bedir harbinde Utbe ve Şeybe kardeşlerle Utbe'nin oğlu Velid'i öldürmüşlerdi. Bunlar Mekkeli ve aynı zamanda Mekkeli Müslümanların yakın akrabalarıydı.[283]

İşte Hz. Muhammed tüm bu yapılanları onaylıyor, yapanları ödüllendiriyor ve tüm bunlara ayeti gerekçe gösteriyor.

Ayetin bu cinayetler için indiğinin bir diğer somut kanıtı da ayette özel akrabalardan söz edilmiş olmasıdır. Mesela ayette Allah'a ve ahiret gününe iman eden biri, inanmayan annelerini, kızlarını sevmemeli denilmiyor. Peki bunlar niye ilgili ayette geçmiyor? Çünkü bu ayet indiği zaman anneler ve kızlarla ilgili böyle bir örnek pratikte görülmemişti de ondan. O zamanlar yukarıda örneklerini sunduğum olaylar olmuştu. Dolayısıyla bu ayet, sözü edilen kişilerin özel hikâyeleri üzerine inmiştir. Çünkü Allah ve peygamberi sevmeyen herhangi bir akrabanız olursa siz onları sevmeyin -genel- anlamında başka ayetler de vardır.

Hemen geneli ilgilendiren bu ayeti de verelim: "De ki (ey Muhammed), ana babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aileniz, kazancınız, ters gitmesinden korktuğunuz iş ve hoşlandığınız evler Allah ve elçisinden ve onun yolunda çaba göstermekten daha sevimli ise, Allah emrini

---

283 Vahidi, Esbab-i Nüzul, Mücadele suresi, ayet 22, s.434.

getirinceye kadar bekleyiniz. Allah, yoldan çıkmış toplumları doğruya iletmez!"[284]

İşte geneli kapsayan bu ayet varken, içinde bazı akrabaların geçtiği yukarıdaki ayet ancak belirttiğimiz o özel nedenler ve o özel kişiler için inmiştir tezini doğruluyor. Kaldı ki bunu açıkça belirten İslami kaynaklar çoktur. Bunlardan uzunca bir listeyi yukarıda sundum. Ayrıca Hz. Muhammed'in de konuya ilişkin en başta **Buhari'**de geçen açıklaması var, şöyle diyor: Ben inanan birinin yanında onun nefsinden daha fazla sevilmiyorsam o kişi mümin sayılmaz. Yani bırakalım akrabaları; inanan biri Hz. Muhammed ve davası için kendi nefsinden bile vazgeçmeli, gerekirse kendini feda etmeli; yoksa mümin sayılmaz diyor. İşte bu gibi sözler yüzünden bugün IŞİD elemanları olsun, Boko Haram olsun, el-Kaide olsun, Şebab olsun kendilerini öldürtüyorlar. Yani İslam'a inanırlarsa, İslam'ın tanrı mesajı olduğunu kabul ederlerse o zaman görüldüğü gibi onların kanıtları çok.[285]

Ebu Ubeyd'in babasını öldürdüğü mesele çok ağır geldiği için; bazıları burada çareyi usul yönünden itiraz etmekte bulmuşlardır. Mesela raviler arasında **Abdullah b. Şevzeb** (h.86. doğumlu) var. Bu adam güvensizdir deyip olaya gölge düşürmeye çalışanlar arasındadır. Bu iddia ancak bir iftiradır, bunun gerçek payı yoktur. Ben bu adamın siciliyle ilgili kısa bir bilgi sunmak isterim. **Süfyani Sevri**, **Ebu Zer'a**, **İbni Muin**, **İbni Ammar**, hadis âlimlerinden **Nesai**, Kur'an yorumcusu **Ebu Haten Razi**, **İbni Nümeyr** ve **İcli** gibileri, 'Bu adam güvenilirdir' diye görüş birliği yapmışlardır. Hatta bunlardan **Kesir b. Velid**, 'Ben İbni Şevzeb'e baktığımda adeta melek gibi bir insan görürüm' teşbihinde bulunmuştur.[286]

---

284 Tevbe suresi, ayet 24.

285 Buhari, Eyman bölümü, bab 3/6632.

286 İbni Hacer Askalani, Tehzib-i Tehzib, c.5/255.

Tüyler ürpertici, korkunç bir şey: Boş yere, boş bir dava uğruna baba oğlunu, oğul babasını, kardeş kardeşini... vurmuş, hâlâ da vuruyorlar ve kanıt da yukarıda geçen ayetler ve seçme sahabenin en yakın akrabalarına yaptıkları. Burada inananlara şu soruyu sormak lazım: Neden insanoğlu Hz. Muhammed'in davasına inanmayan anne babasını ve diğer yakınlarını, (akraba değilse bile) sevmesin/onlara düşman kesilsin?

Bu sorunun makul bir cevabı olmalı. Ama maalesef cevap yok. Kur'an, Yusuf-Züleyha mitolojisini, Salih Peygamber'in devesini, İbrahim Peygamber'in ateşe atılmasını, tanrının talimatıyla ateşin İbrahim'i yakmadığını, adeta klima gibi ona serin geldiğini, İbrahim'in tanrı için oğlunu kesmek istediğini, ancak tanrının bunun yerine bir koç gönderip onu kesmekten vazgeçirdiğini, Ashab-ı Kehf denilen birkaç kişinin köpekleriyle birlikte 309 yıl bir mağarada uyuyakalıp tekrar kalkıp hayata başladıklarını ve sanki bu Kehf olayı çok önemliymiş gibi bu mitolojinin içinde anlatıldığı sureye de '**Kehf**' suresi isminin takıldığını, Hz. Muhammed'in evlendiği o gencecik kadınları kontrol altında tutmak için nerdeyse Ahzab suresini dolduran o tehditleri içerdiğini, Firavun-Musa arasında geçen sihirbazlık yarışlarını, şahitlikte iki kadın ancak bir erkek yerini tutar ayetini, boşanma yetkisini erkeklere verip siz hanımlarınızı boşarken diye hitap ettiğini, cennette erkekler için sayısız hurilerden söz edip bunların bakire olduklarını, cennette bal, süt, su ve içki ırmakları olduğunu, savaşlarda karşı tarafın kız ve kadınları Müslümanlara cariye olarak helaldir dediğini, Allah ve Muhammed'e karşı gelenleri katledin, kol ve bacaklarını kesin, çarmıha gerin diye emrettiğini, Hz. Muhammed, Zeyd'in hanımı Zeynep'i çıplak görünce ona aşık olduğunu, bu konudaki ayet 'Allah yukarıda nikâhımızı bile kıymıştır' gibi

içerikler taşıdığını... İnsan bunları biliyorsa, bunun için mi kalkıp da İslam'ı her şeyin üstünde tutsun ve en yakın akrabalarına düşman kesilsin?

Diyelim adamın babası **Edison** gibi İslamiyet'e inanmayan biri; ama tüm insanlara da büyük hizmette bulunmuş, elektriği icat etmiş. Yanı sıra İslamiyet'i şiddetle değil; sadece diliyle, kalemiyle ve akıl ile mantığıyla eleştiriyorsa, bu din insanlık için ciddi tehlikedir diyorsa, neden onun çocukları kendisine düşman kesilsin ki! Üstelik onun icat ettiği elektrikten Müslümanlar da kemali afiyetle yararlanıyorlar. Yine bilgisayar, uçak, telefon, araba, internet ve sayamadığımız birçok teknolojik ürün Müslüman olmayanlar tarafından keşfedilmiştir. Şu an bunlar ortadan kaldırılsa, Müslümanlar için de bir felaket değil mi! Peki evlatları neden İslam davası için bu faydalı insanları sevmesinler/hatta onlara düşman kesilsinler! Görüldüğü gibi ayetin anlamı da fevkalade tehlikeli!

Ayetin iniş nedenine gelince; nedenler çok da olsa; bunlar arasında illa ki Ömer vardır, tabir caizse kendisi hep demirbaştır. Çünkü o da öz dayısını katletmiştir. Hz. Muhammed bu ayet sayesinde hem **Ömer**, **Ebubekir** ve **Ebu Ubeyde**'yi yaptıklarına karşılık olarak ödüllendirmiş, hem de bugün İslam için mücadele verenlerin, insanları katledenlerin eline kanıt vermiş, onları cesaretlendirmiştir.

XVI. BÖLÜM

TAHRİM SURESİNDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Konu daha kolay anlaşılsın diye ilgili ayete geçmeden kısa bir bilgi vermek isterim. Bilindiği gibi Hz. Muhammed Mekke'den Medine'ye geçip kısa dönemde hâkimiyetini kurdu ve birçok kadınla evlendi. Öyle ki bazen 10-11 kadınla birlikte yaşadığı dönemler oldu. O zamanlar kendisi 60 yaşlarında, kadınlar ise çok genç. Mesela Ayşe'nin olayı meşhur: Evlenirken kendisi 9, Hz. Muhammed ise 54 yaşında. Yine Hafsa, Cüveyriye, Safiye gibileri 20 yaş civarında, kendisi ise 60 yaşlarında. Bu durumda doğal olarak onların cinsel ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Gerçi bir ara Cebrail gelip Muhammed'e özel bir yemek getirmiş, kendisi ondan yiyince cinsellik konusunda çok güçlenmiş, hatta bir saatte 9-11 kadını tatmin eder hale gelmiş gibi hadisler varsa da; bunlar, Hz. Muhammed'e bu kadar kadını alma konusunda eleştiri gelmesin diye uydurulan mitolojik sözler. Viagra hapı ancak eczanelerde satılır!

Hz. Muhammed'in bir saatte on bir eşini tatmin ettiği hadisi en başta **Buhari**'de geçiyor. Muhammed'in hizmetlisi **Enes b. Malik**, Hz. Muhammed bir saatte on bir hanımını tatmin ederdi diyor. Soruyorlar: Bu kadar yapabilir miydi?

Enes: Evet; cinsellik konusunda o kadar güçlüydü ki biz kendi aramızda 30-40 kadını da bir saatte tatmin edebilir diyorduk. Enes'in **Buhari**'de geçen rivayetlerinde dokuz kadını bir saatte tatmin ederdi açıklaması da var. Bu sayı farkı bir çelişki değil. Çünkü onun eşlerinin sayısı bazen on bire kadar yükselmiş, bazen dokuz olmuş. **Enes** o zaman var olan sayıya göre konuşmuş. Bu şu demektir: Hz. Muhammed'in hanımları kırk olsaydı o zaman kırk diyecekti. Kendisi var olanın üzerine konuşmuş. Bunlar böyle önemsiz kaynaklarda anlatılan rivayetler değil; defalarca **Buhari**'de geçen hadislerdir ve elbette başka birçok kaynakta da geçiyor.[287]

Bir kere Hz. Muhammed'in bu yaşta artık cinsellik konusunda bittiğini Hz. Ayşe'nin en başta **Müslim**'de geçen şu açıklamasından net olarak anlıyoruz. **Ayşe** şöyle diyor: Bir adam Hz. Muhammed'e, eşiyle cinsel ilişkide bulunup da orgazm olmayan birinin durumunu sordu: Böyle bir çifte boy abdesti düşer mi diye? Adam bunu sorarken ben de oradaydım. Muhammed adama, işte şunla (Ayşe'yi göstererek) ben böyle yaparız ve (orgazm olmadan) kalkıp boy abdesti alırız diyor.[288] İşte ileri yaşta bu kadar gencecik kadını başına toplayınca; elbette ki tatsızlık çıkar, kavga kaçınılmaz olur.

Buhari'de ve Diyanet yayınları arasında bulunan Tecrid-i Sarih'te geçen bir hadisle konumuzu özetleyip yolumuza devam edelim.[289]

Hz. Muhammed'in eşleri iki gruba ayrılmışlardı. Bir grubun başını **Ayşe-Hafsa** (Ebubekir ve Ömer kızları), diğeri-

---

287 a-Buhari: Gusül bölümü, bab 12/268, bab 24/284, Nikâh bölümü, bab 4/5068, bab 102/5215.

b-İbni Hemmam, Musannaf, c.7/506.

288 Müslim, Hayız bölümü, bab 22/350.

289 Tecrid-i Sarih, Diyanet tercemesi, no:1130, c.8/17.

nin başını da **Ümmü Seleme** çekiyordu. Hem Hz. Muhammed'in onların hakkını verememesi, hem de Hafsa'nın odasında Marya ile sevişirken Hafsa tarafından yakalanması sonucunda; bardağı taşıran son damla misali araları daha da açılmış, gerginlik had safhaya varmıştı. Öyle ki, Hz. Muhammed artık dayanamaz hale gelir; onları boşar. Ancak şu da var ki, şayet eşleri boşansaydı artık bir daha başkalarıyla evlenemezlerdi. Çünkü yukarıda da geçtiği gibi Ahzab suresinde, Muhammed ölse bile hiç kimse onlarla evlenemez, onlar tüm Müslümanların anneleridir diye ayet var.[290] Hal böyle olunca boşanma onlar için adeta ölüm demekti. Bu yüzdendir ki, Muhammed'in kayınpederlerinden (Hafsa'nın babası) Ömer bunu duyar duymaz hemen Hz. Muhammed'in evine gider.

Aslında, Hz. Muhammed bu boşanma riskini göze alamazdı. Hem Ömer, Ebubekir gibi güçlü kayınpederlerine rağmen yapamazdı, hem de bu kadar kadını o toplum içinde kapıya koyamazdı. Gerçi boşandıklarında sığınacak babaları, akrabaları vardı ama evlenemediklerine göre yine de bir nevi sokağa atılmış gibi olurlardı.

Ömer Hz. Muhammed'den soruyor: Var mı böyle bir şey, boşadın mı hanımlarını? Muhammed, hayır; belli bir süre onlardan ayrı durmaya karar verdim, diyor ve ondan sonra tekrar eskisi gibi onlarla devam ediyor. Burada belli ki Ömer aba altından sopa göstermiş; yoksa onlarla bir daha anlaşmayabilirdi. Boşayıp tekrar geri almak da dedikodulara neden olurdu. Bunu önlemek için Araplarda öteden beri gelenek olan **'İla'** yöntemine başvuruyor ve bu yöntem şu an Kur'an'da tanrı buyruğu olarak duruyor.[291]

---

290 Ahzab suresi, ayet 53.

291 Bakara suresi, ayet 226.

Özeti şu: Bir erkek eş/eşlerinden dört aya kadar uzak kalabilir. Ondan sonra ya onları boşar, ya da geri alır. Muhammed de burada Ömer gibilerin baskısı sonucu bu yöntemi devreye koyar ve bu şekilde konu kapanır. Görüldüğü gibi onu bu sıkıntıdan kurtaran, Arapların o eski geleneği. Bu özet tespitimizden sonra şimdi asıl konumuza geçelim.

Ömer bir taraftan Hz. Muhammed'e gözdağı veriyor, diğer taraftan da onun gönlünü almaya çalışıp durumu yatıştırmaya çalışıyor. Hani Muhammed moralsizdir ona biraz moral vereyim gibisinden Muhammed'in hanımlarına sesleniyor; 'Eğer o (Muhammed) sizi boşarsa, rabbi ona, sizden daha hayırlı, Müslüman, inanan, itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verir...'diyor. Elbette ki Muhammed de orada, hepsi bir arada ve Ömer'i dinliyorlar. Ömer'in bu ifadesi Muhammed'in hoşuna gitmiş olmalı ki, hemen oracıkta, 'Cebrail geldi (Ömer'in aynen kullandığı ifadeyi) indirdi (ayet getirdi)' diyor ve hoşuna giden Ömer'in bu tehditkâr cümlesini tanrı buyruğu olarak takdim ediyor. Ayetin, Ömer'in az önceki sözünden hemen sonra indiği en başta **Buhari**'de birden fazla yerde geçmektedir. Ayrıca tüm önemli tefsirler ilgili ayet açıklamasında buna yer vermişlerdir.[292]

Ayetin ortaya atılış biçimi, senaryosu bu. Ancak içerik senaryodan daha ilginç. Şöyle bir düşünelim ki, dedeleri yaşlarındaki Muhammed'e bir şey denilmiyor; tam aksine ayet gönderilip ona kul-cariye olsunlar diye habire hanımları tehdit ediliyor: 'Sakın ha! Siz Muhammed'e saygılı olmazsanız o sizi boşar, ayrıca ona hem kızlardan, hem de dullar-

---

[292] a-Buhari: Namaz bölümü, bab 32/402, Tefsir bölümü, Bakara suresi kısmında bab 9/4483 ve yine Tefsir kısmı, Tahrim suresi, bab 5/4916.

b-Müslim, Fedaili-Sahaba, bab 2/2399.

dan sizden daha güzel, Muhammed'e itaat eden kadınlar verilir' deniliyor. Hatırlanacağı üzere benzer tehdit ayetleri Ahzab suresinde fazlasıyla vardı. Diyelim ki senaryoyu boş verdik. Peki, o gencecik kadınlar hakkında böyle tehditkar ayetlerin gönderilmesi ve üstelik bakın uysal olmazsanız Muhammed'i evlendiririm ha, denilmesi izah edilebilir bir durum mu?

Bu ayetle ilgili ayrı bir sorun da; Hz. Muhammed'in özelinden, onun aile hayatından bahsetmiş olması. Bunun toplumla, genelle ne alakası var? Dolayısıyla benzer özel ayetlerin şu an Kur'an'da yer alması da işlevsizdir.

Dikkat edilirse hem ayetlerin inmesi noktasında, hem de Hz. Muhammed'in ölümünden sonra o ayetlerin kitap haline getirilmesi hususunda Ömer hep aktif rol oynamıştır. Eğer Ömer'den Ebubekir'e teklif gelmeseydi, bugün Kur'an diye bir kitap piyasalarda olmazdı. Ömer hem en başta ayetlerin oluşumunda etkili, hem de daha sonra ayetlerin derlenip toparlanarak kitap haline getirilmesinde etkili. Daha fazla uzatmayacağım; takdir okurun!

XVII. BÖLÜM

DİĞER BAZI SURELERDE HZ. ÖMER'İN İZLERİ

Şu ana kadar anlattığım örnekler dışında Ömer'in ilişkili olduğu başka ayetler de var. Ancak bunlar içerik itibariyle bir şey ifade etmediği için kısa değinmeler şeklinde bilgi verip geçeceğim.

a) En'am Suresi ve Hz. Ömer:

Bu surede, "Ölü iken diriltttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu?" deniliyor.[293] Burada kasıt, İslam'a inanan ile inanmayanın aynı olmadığı, inanan kişinin adeta toplum içinde bir nur gibi parlayacağı; inanmayanın ise karanlıklar içinde olduğu vurgulanıyor. Ayette iyi kişi de kötü kişi de tekil bir kelime ile ifade edilmiştir.

---

293 En'am suresi, ayet 122.

Gelelim bunun Hz. Ömer'le ilişkisine... Ayette geçen nurlu insanla **Ömer**, karanlık içinde kalanla da **Ebu Cehil** kastedilmiştir. Elbette farklı kişiler de ayetin iniş nedenleri olarak gösterilmişlerdir; ancak Ömer nerdeyse en başta gelir. Bu ayete göre inanan nurludur, inanmayan karanlıktadır şeklinde bir sonuç ortaya çıkıyor.

İnananın neresi nurludur sorusunun yanıtı ise şu kısa açıklamada bulunmaktadır: İki kişi veya sınıfı karşımıza alalım. Biri ne İslam'a ne de başka bir dine inanmıyor. Ama teknoloji, pozitif ilimler, ekonomi, insan haklarını savunma gibi alanlarda insanlara faydası çok. Diğeri de bol bol namaz kılar, hacca gider, tüm dini görevlerini yerine getirir, savaşta karşı tarafın kız ve kadınlarını ele geçirince onları cariye olarak kullanır, inanmayanları asıp-keser, çarmıha gerer (Maide suresi, ayet 33'e göre) ve benzeri şeyler yapar. Kur'an'a göre bu Müslümanın yolu aydınlık; bunlarla işi olmayan ama insanlık için hizmet sunan kişinin yolu karanlık sayılır.

Konumuza dönersek; neredeyse tüm meşhur müfessirler bu ayeti Ömer'le ilişkilendirmişlerdir. Mesela **Sa'lebi**, **Vahidi**, **Begavi**, **Maverdi**, **Kurtubi**, **Hazın**, **Ebu Suud**, **İbni Adil**, **Fahrettin Razi**, **Suyuti**, **Ebu Hatem er-Razi**, Taberi ve daha adını sayamadığım birçok Kur'an yorumcusu ayette geçen nurlu kişiden kasıt Ömer'dir demişlerdir.[294]

---

[294] a-Fahrettin Razi, Mefatihu'l Gayb, En'am suresi, ayet 122, c.13/182.
b-Vahidi, Esbab-i Nüzul, s.227, no:451.
c-Suyuti, Dürrü'l Mensur, c.6/192-193.
d-Begavi, Mealim'ü Tenzil adlı tefsiri, c.3/184.
e-Hazın tefsiri, c.2/52.
f-Ebu Hatem tefsiri, s.1381-83, no:7852-63.
g-Taberi tefsiri, c.9/533.
h-İbni Adil, Lübab fi Ulumi'l Kitap, c.8/408.
i-Kurtubi tefsiri, c.7/78.
j-Maverdi, en-Nüket'ü ve'l Uyun, c.2/163, En'am suresi, ayet 122.

b) Ankebut Suresi ve Hz. Ömer:

Ankebut suresinde şöyle bir ayet var: "İnkâr edenler iman edenlere, yolumuza uyun da sizin günahlarınızı yüklenelim derler. Hâlbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değillerdir..."[295]

Ayetin özü şu: O zamanlarda inanmayanlar, Muhammed'in davası boştur. Eğer onun dediği gibi namaz kılmayan, hacca gitmeyen, oruç tutmayan ve saire cehennemlik olursa ve bu işler günah ise bu günahınız bizim boynumuzda olsun (davanın boş olduğunu vurgulamak için böyle) demişler. Allah da diyor ki böyle bir şey yok.

İlk Kur'an yorumcularından **Mükatil b. Süleyman** (h.150.ö), bu ayette inkârcılardan kasıt Ebu Süfyan'dır. İnananlardan kasıt da Hz. Ömer, Hz. Osman ve Habab b. Eret'tir diye aktarmıştır kendi tefsirinde. Yani Ömer burada da yine işin içindedir.[296]

Surenin adı Ankebut dedik. Peki Ankebut nedir, niye bu sureye ad olmuştur; bunu da belirtelim. **Ankebut** örümcek demektir. Yani örümcek suresi. Bu surenin 41. ayetinde örümcek kelimesi geçtiği için ismini oradan alıyor. İlgili ayeti de hemen sunayım: 'Allah'tan başkalarını dost edinenlerin durumu, kendine bir ev edinen örümceğin durumu gibidir. Evlerin en dayanıksızı şüphesiz örümcek evidir. Keşke bilselerdi!' deniliyor.

Görüldüğü gibi benzetme ilginç! Bu ilginç benzetmeler Kur'an'da pek çoktur. Bir yerde, 'Kim Allah'a ortak koşar-

---

295 Ankebut suresi, ayet 12.

296 Tefsir'ü Mükatil, Ankebut suresi, ayet 12, c.3/376.

sa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir...' deniliyor.[297]

Kur'an'da Allah kendine inanılmasını çok istiyor, bu konuda hiç taviz vermiyor. Hatta ben tüm günahları bağışlarım; ancak bana inanmayanı asla affetmem diyor. Bu ayet harfi harfine Kur'an'da iki yerde geçiyor.[298] Bazen de kendi gücünden söz edince çelişkili ayetler gönderdiği görülüyor. Mesela bazı ayetlerde 'Allah dileseydi onlar Allah'a ortak koşamazdı'; 'Allah dileseydi yeryüzündekilerin tümü inanırdı' diyor. Evet; madem her şey Allah'ın ayarındadır, o zaman insanları sorumlu tutmaması lazım; ama bakıyoruz böyle demesine rağmen, bazen hesabına gelmedi mi kızıyor.[299]

Bir ayette şöyle deniliyor: "Şirke batanlar şöyle diyecekler: Allah dileseydi, ne biz ona ortak koşardık, ne de atalarımız. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık. Onlardan öncekiler de azabımızı tadıncaya kadar bu şekilde yalanlamışlardı. De ki, yanınızda, önümüze çıkaracağınız bir ilminiz var mı? Tahminden başka bir şeye uymuyorsunuz. Sadece saçmalıyorsunuz!"

Benzer bir ayet başka bir surede de geçiyor: "Allah'a ortak koşanlar dediler ki, Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız ondan başka hiçbir şeye tapmazdık, Allah'ın emri olmadan hiçbir şeyi de haram kılmazdık. Kendilerinden öncekiler de böyle yapmıştı. Peygamberlere düşen sadece apaçık bir tebliğdir!"[300]

Evet; durum çok çelişik: Allah'ın bizzat kendisi ben dileseydim herkes inanırdı diyor. Ancak insanlar bunu deyince bu sefer de kızıyor.

---

297 Hacc suresi, ayet 31.

298 Nisa suresi, ayetler 48 ve 116.

299 En'am suresi, ayet 107; Yunus suresi, ayet 99.

300 En'am suresi, ayet 148; Nahl suresi, ayet 35.

c) Şura Suresi ve Hz. Ömer:

Bu sure de Hz. Ömer'den nasibini almıştır. Bunun bir ayetinde, "Onlar büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar; kızdıkları zaman da affederler..."[301] deniliyor. Mekke döneminde Ömer, kendisiyle tartışan birini affedince bu ayet bunun üzerine iniyor. Hani daha önce de birkaç ayette, Ömer cinayet işlemek istemiş; ancak Müslümanlar henüz zayıf oldukları için gelen ayetlerle kendisi teskin edilmeye çalışılmış diye benzer örneklerden bahsetmiştik. Bu ayette ise; Ömer o teskin edici ayetlere kulak verdiği için adeta ödüllendiriliyor.

Ayetin Ömer yüzünden indiğini Kur'an yorumcularından **Kurtubi** ve son asrın popüler Kur'an yorumcularından **Vehbe Züheyli** işlemişlerdir. Kimi rivayetlere göre bu ayetin iniş nedenleri arasında **Ebubekir** de vardır. Çünkü kendisi bir ara Mekke'de Müslüman olmayanlar tarafından azarlanınca sabretmiş ve hatta İslam uğruna malını hibe etmiştir. Sonuçta değişen bir şey yok: Hz. Muhammed zayıf olduğu zamanda (özellikle Mekke döneminde) benzer sabır ayetleri gelmiş, Medine'de güçlenince bu sefer sertlik içeren ayetler indirilmiştir.[302]

---

301 Şura suresi, ayet 37.

302 a-Kurtubi tefsiri, Şura suresi, ayet 37, c.16/35.

b-Vehbe Züheyli, Tefsiru'l Veciz, Şura suresi, ayet 37, s.488.

XVIII. BÖLÜM

ÖMER'İN HZ. MUHAMMED'E KARŞI ÇIKTIĞI DURUMLAR

Başından beri Hz. Ömer'in Hz. Muhammed üzerine ne kadar etkin ve baskın olduğunu, onun sayesinde ne kadar ayet indirildiğini anlatmaya çalıştım. Ancak bakıyoruz Ömer'in karşı çıktığı durumlar da var. Bu bölümde Ömer'in bu çıkışlarından örnekler sunacağım.

a) Hz. Muhammed'in acı dolu bir günü.

Buhari'nin yedi kez tekrarladığı, aynı zamanda **Müslim**'in de işlediği bir olay var. Hadisi **İbni Abbas** (Hz. Muhammed'in amcaoğlu Abdullah) aktarıyor:

Hz. Muhammed bir Perşembe günü (ölmeden dört gün önce. Çünkü Perşembe'den sonraki Pazartesi vefat ediyor) ölüm döşeğinde iken yanında toplananlara, 'Yazmak için bana malzeme getirin (kâğıt, deri parçası gibi) Size öyle bir vasiyet yazacağım ki ondan ayrılmadığınız sürece dalalete düşmezsiniz' dedi. O sırada Hz. Ömer itiraz etti ve 'Hz. Muhammed'in hastalığı ağırlaşmıştır (adeta ne diyeceğini bilemiyor dercesine); elimizde Kur'an var, o bize yeterlidir' de-

di ve vasiyetin yazılmasına engel oldu. Bunun üzerine oradaki sahabiler ikiye ayrıldılar. Kimisi madem peygamberdir, arkasında Allah vardır; o halde hasta da olsa yanlış yapmaz dedi. Bu olup bitenlere karşı Hz. Muhammed, yanımda durmayın, kalkın gidin dedi ve tartışmacıları yanından kovdu. "Ah ne büyük beladır o bela ki, ne acı gündür o Perşembe günü ki...' diyor ve olayı anlatırken de öylesine ağlıyor ki, onun gözyaşları çakıltaşlarım ıslatıyor. Üzüntüsü şundan: Niye bırakmadılar ki Hz. Muhammed o Perşembe günü vasiyetini yazsın![303]

İslam mantığına göre Ömer'in bu çıkışı Kur'an'a aykırıdır. Çünkü, "Allah ve resulü bir işte hüküm verdiklerinde, inanan bir erkekle inanan bir kadının, işlerini kendi isteklerine göre belirleme hakları yoktur. Allah'a ve resulüne isyan eden, açık bir sapıklığa batıp gitmiş demektir!" diye ayet var. Yine Kur'an'da, 'Muhammed, arzusuna göre konuşmaz; gelen vahye göre konuşur!' ayeti varken, Ömer'in bu çıkışına, Hz. Muhammed'e vasiyetini yazdırmamasına ne isim koyacağız? Hadis metninde; 'Ömer bırakmadı ki Muhammed vasiyetini yazsın! Ne kötü bir Perşembe ki Ömer Muhammed'in vasiyetine engel oldu, Muhammed hastadır, artık ne diyeceğini bilemiyor!' gibi ağır ifadeler var.[304]

Bazı İslam âlimleri Ömer'in bu çıkışına yorum yapmışlar; ancak gülünç bir yorum. Örneğin; **İbni Teymiyye** şöyle

---

[303] a-Buhari: İlim, bab 39/114; Merda, bab 17/5669 ve İstisam, bab 27/7366. Bu 3 yerde Ömer'in ismi geçiyor. Ayrıca Cihad, bab 176/3053; Cizye bab 6/3168; Megazi, bab 83/4431-32 hadislerinde de isim belirtmeden kimileri Muhammed'e karşı çıktı şeklinde anlatılıyor. O kimileri ise ancak Ömer olabilir yoksa kim karşı çıkabilirdi ki?

b-Müslim, Vasiyet bölümü, no:1637.

[304] Ahzab suresi, ayet 36 ve Necm suresi, ayetler 3-4.

diyor: Aslında Ömer direkt dememiş ki Muhammed dengesiz konuşuyor. O, acaba hastalıktan dolayı dengesiz mi konuşur şeklinde endişelenmiştir, diyor. Bir de Ömer bir beşerdir: Muhammed'in hastalıktan etkilenip dengesiz konuşabileceğine inanmışsa bunda ne var ki? Ayrıca kendisi bilememiş ki Muhammed burada peygamber sıfatıyla mı konuşmuş, yoksa normal bir insan gibi mi konuşmuş? Durum böyle olunca Ömer'in çıkışı yadırganmamalıdır, diyor. **İbni Teymiyye**, kimilerine göre Hz. Muhammed'in o vasiyeti (şayet yazabilseydi) halifelikle ilgiliymiş bilgisini de ekliyor.[305]

Bir kitabımda Ömer'in neden Hz. Muhammed'i o kritik zamanda konuşturmadığına dair bilgi vermiştim. Ömer'in korkusu, belki Hz. Muhammed son nefesinde, Hz. Ali halife olsun diye yazacaktı da ondan engel oluyordu. Her ne kadar İslami kaynaklarda Ömer'in korkusuyla ilgili sansür varsa da yine sağlam kaynaklarda bazı ipuçları vardır. Mesela hadis âlimlerinden **İbni Hacer Askalani**, bazılarına göre Ömer'in Hz. Muhammed'in vasiyetine karşı çıkmasının nedeni, halifelik korkusuymuş diye yazmıştır. Az önce **İbni Teymiyye**'nin de böyle bir not düştüğü belirttim.[306]

Ömer'in Hz. Muhammed'e vasiyet yazdırmadığına ilişkin hadisleri sadece **Buhari** ve **Müslim** aktarmamışlardır. Konu hakkında ilk hadis âlimlerinden uzunca bir liste sunacağım. Bunlar arasında **İbni Hemmam** (h.211.ö), **İbni Sad** (h.230.ö), mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel** (h.241.ö), **Nesai** (h.303.ö), **Ebu Ya'li Mevsıli** (h.307.ö), **Ebu Avane** (h.316.ö), **İbni Hibban** (h.354.ö) ve **Taberani** (h.360.ö) gibi

---

305 İbni Teymiyye, Münhac-ü Sünne, c.6/25.

306 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Megazi başlığı altında, c.8/133, hadis no:4431-32.

hadis âlimleri var ve kimse de Ömer'in bu çıkışına yalandır, nasıl bunu söyler dememiştir. Bu kaynaklarda açık bir şekilde, 'Ömer bırakmadı ki Muhammed vasiyetini yazsın' ifadesi vardır. Onlarca kaynakta da isim belirtilmeden, 'Orada bulunanlardan kimileri bırakmadılar ki Muhammed vasiyetini yazsın' şeklinde yazılmıştır. Elbette ki Ömer dışında bu cesarete sahip olan biri yoktu. İşin içinde Ömer olmasaydı kendisi hemen kalkar onları infaz ederdi.[307]

Ayrıca olayı aktaran sahabiler (olayın şahitleri) de sayısal olarak fazladır. Örneğin **İbni Abbas**, **Ömer**'in kendisi, **Cabir b. Abdullah** ve **Ebu Musa el-Eşari**. Baştan beri sunduğum tüm kaynaklarda zaten İbni Abbas var. Ayrıca bazı hadis kaynaklarında Cabir ile Hz. Ömer'in de aynı olayı anlattıkları geçiyor.

Hz. Ömer'in konuya ilişkin anlatımı ise daha farklıdır.O olayı şöyle diyor: Hz. Muhammed ölüm döşeğinde, 'Bana kâğıt-kalem getirin size öyle şeyler yazarım ki vasiyetimi tuttuğunuzda asla dalalete düşmezsiniz' deyince; biz buna şiddetle karşı çıktık, hoşumuza gitmedi. Kendisi bir daha tekrarladı. O sırada perde arkasında bulunan kadınlar bize seslenip, 'Siz Hz. Muhammed'in sözlerini duymuyor musunuz!' dediler. Ben de onlara, 'Siz Hz. Yusuf'a hile kuran,

---

307 a-Ahmet b. Hanbel, Müsned, İbni Abbas müsnetleri başlığı altında, no:2991 ve 3111.

b-İbni Hemmam, Musannaf, c.5/438, no:9757, Megazi bölümü.

c-Nesai, no:5821.

d-Ebu Avane, Müstahrec, c.4/477, no:5757. Ayrıca no:5760-63.

e-Taberani, Mucemul Kebir, c.11/36, no:10961.

f-Sahihi İbni Hibban, c.14/560, no:6597. Kitabı tahkik eden yazar, burada birçok kaynak ismi vermiştir.

g-İbni Sad, Tabakat, c.2/213. Hz. Muhammed'in ölümü kısmında.

h-Ebu Ya'li Mevsıli, Müsned, c.3/409, no:1869 ve 1871.

film çeviren kadınlarsınız. Hz. Muhammed hastalanınca gözyaşları dökersiniz, sağlığı yerinde olduğunda ise boynuna binersiniz (mecazi anlamda rahatsız edersiniz demek istiyor)!' dedim. O sırada Muhammed, 'Bırakın kadınları. Onlar sizden daha hayırlıdırlar, dedi.

Gerçekten ilginç bir açıklama. Belli ki Hz. Muhammed'in hastalık anı çok sıkıntılı geçmiş. Onun gönlü hep Hz. Ali'nin halife olmasından yana; ancak Ebubekir'le Ömer baskıyla yönetimi ele geçirmeyi başarmışlar. Zaten bir kaynağımı özel olarak bu konulara ayırdım.[308]

b) Hz. Ömer Hudeybiye'de Hz. Muhammed'e sert çıkıyor.

Burada **Buhari**'de geçen uzunca bir hadisten bir bölüm aktarmak isterim. Hudeybiye antlaşması sırasında Ömer, Hz. Muhammed'e karşı sert bir çıkış yapıyor. Çünkü Muhammed 1400 kişilik bir kitleyi yanına alarak Umre ibadetini yerine getirmek için Mekke yolunu tutmuştu. Mekkeliler bunu duyunca karşı çıkmış ve o yıl onları Mekke'ye sokmamışlardı. Üstelik Hudeybiye antlaşmasının metni hazırlanırken Muhammed için **'Allah'ın elçisi'** yerine Abdullah oğlu Muhammed şeklinde normal isminin yazılmasına ancak izin verilmiş ve hatta daha önce yazılan **'Allah elçisi'** ibaresi, karşı tarafın baskısı sonucu Muhammed'in eliyle silinmişti.

Bu olup bitenler sırasında Ömer, Hz. Muhammed'e, 'Sen Allah'ın hak peygamberi değil misin?' diye sert tepki göste-

---

308 Hz. Ömer rivayeti, Taberani, Mucemi Evsat, c.5/288, no:5338'de geçiyor. Cabir rivayeti de örneğin; Ebu Ya'li Mevsıli, Müsned, c.3/409, no:1869 ve 1871. Hz. Muhammed'in öldürülmesi konusunu, 'Bilinmeyen Yönleriyle Hz. Muhammed'in Ölümü' adlı kitabımda işledim.

riyor. Muhammed: Evet; Allah'ın hak peygamberiyim diyor. Ömer soruyor: Biz Müslümanlar hak yolda, düşmanımız da batıl yolda değil mi? Muhammed, evet, öyledir diyor. Ömer, o halde dinimiz hakkında bu aşağılık durum ne demek, bunu kabul etmiyoruz diyor. Ömer, biz daha evimizde iken sen bize demedin mi haydi hazırlanın biz Umre'ye gidiyoruz? Muhammed, ben size bu sene Kâbe'ye varıp tavaf edeceğiz demedim diyor.

Ben burada tek bir soru sorup devam edeceğim: Ey Muhammed! Madem sen, ben bu sene için söz vermedim diyorsun; o zaman yanma aldığın o 1400 kişiyle nereye gidiyordun, neden onları Medine'den çıkardın?

Elbette ki Ömer bu açıklamadan tatmin olmuyor. Doğruca Ebubekir'e varıp ona da, bu adam Allah'ın hak peygamberi değil mi diye soruyor. Ebubekir, evet; hak peygamberidir diyor. Ömer, Muhammed'e yönelttiği soruları ona da soruyor. Sonunda Ebubekir'e şunu da soruyor: Biz daha Mekke'de iken Muhammed bize demedi mi, haydi gidelim Beytullah'a varıp tavaf edelim diye? Ebubekir, evet ama bu sene yaparız demedi diyor. Ömer yine itiraz ediyor; ama ne fayda! Sonunda anlaşma kabul ediliyor ve Muhammed arkadaşlarına seslenerek, "Kalkın, kurbanlarınızı kesip, başlarınızı tıraş edin" diyor.

Sahabiler bu olup bitenlere karşı o kadar moralsizdir ki, hiçbiri kalkmıyor, Muhammed'i dinlemiyorlar. Muhammed bu çağrıyı üç sefer tekrarlıyor. Ama hiç kimse onu dinlemiyor. O sırada Muhammed'in beraberinde götürdüğü eşi **Ümmü Seleme** yol gösteriyor ve şöyle diyor: Sen onların seni dinlemelerini mi istiyorsun? O zaman sen hemen dışarı çık, kimseye bir şey demeden kendin önce kurbanlarını kes, berberini çağır, tıraş ol. O zaman onlar da sana bakıp aynı-

sını kendileri de yaparlar diyor. Muhammed kadını dinliyor, söylediklerini yapıyor ve Müslümanlar ona bakınca kendileri de -tıraş olsun, kurban olsun- ibadetlerini yerine getiriyorlar. Öyle ki, o kadar sıkı bir şekilde tıraş ve kurban kesimi kuyruğuna giriyorlar ki nerdeyse birbirlerini ezer hale geliyorlar diyor ravi.

O sırada Hz. Muhammed'e uzunca bir ayet iniyor. Bir yerinde şu ifade var: 'Müşrik kadınları nikâhınızda tutmayın!'[309] Bu ayetin inmesi üzerine Ömer, inanmayan iki karısını boşuyor. Bunlardan birisini (Kureybe) Muaviye b. Ebi Süfyan, diğerini de Safvan b. Ümeyye nikâhına alıyor. **Buhari**'de geçen Ömer'in bu açıklamasını **Misver b. Mahreme** ve **Mervan** aktarmışlardır.[310]

Aynı hadisi az bir farkla **Sehl b. Hüneyf** de anlatıyor ve bu da yine en başta **Buhari** ve **Müslim**'de geçiyor. Ömer bir kere çıkışında haklı. Çünkü bu insanlar Mekke'den yola çıkarken Umre amacıyla çıkmışlardı. 450 km lik yolu herhalde piknik yapmak için göze almamışlardı. Burada Muhammed'in Ömer'e verdiği yanıtın (Ben demedim ki bu sene ziyaret edeceğiz sözünün) bir mantığı yoktur.

Olaydan şu da net ortaya çıkıyor ki; karşı taraf, yani müşrik denilen Mekkeliler merhametliymiş; saldırgan taraf Muhammed tarafıymış. Çünkü Mekkeliler sert, saldırgan olsalardı Hz. Muhammed bu kadar insanı yanına alıp onlara yem yapmazdı. Çünkü bu Müslümanlar silahsızdı, her birinin yanında belki de olsa olsa bir yolculuk kılıcı olmuş olabilir. Denilebilir ki müşrikler Bedir, Hendek, Uhud savaşlarına ta Mekke'den gelmişlerdi, savaşı başlatan onlar. Dola-

---

309 Mümtehine suresi, ayet 10.

310 Buhari, Kitab'ü Şurut, bab 15/2731-32.

yısıyla saldırgan olan onlardır. Hayır; bu doğru değildir. Bu savaşlar artık bir sonuçtu. Bunları hazırlayan taraf Muhammed ve yandaşlarıydı. Bunu "İslam'da Şiddet" adlı kitabımda kapsamlı bir şekilde işledim. Bunları anlatmaktaki gayem, Ömer'in Muhammed üzerinde ne denli etkili olduğunu tekrar vurgulamak.[311]

Bu olayda farklı bir şey daha ortaya çıkıyor: Muhammed arkamda Allah, Cebrail var diyor; ancak kendisi o bunalımdan bir türlü kurtulamıyor. Onu yine eşlerinden **Ümmü Seleme** kurtarıyor.

---

311 a-Buhari, Cizye bölümü, bab 18/3182.
b-Müslim, Cihad, Hüdeybiye Sulhü başlığı altında, bab 34/1785.

XIX. BÖLÜM

HZ. ÖMER, HALİFELİĞİ DÖNEMİNDE DE KURAN'IN HÜKÜMLERİNE UYMUYORDU

Hz. Ömer halifeliği döneminde adeta başına buyruk; İstediğini yapan, zaman zaman Kur'an'ı rafa kaldıran biri. Halifeliği döneminde Kur'an'ın hükümlerine uymadığına ilişkin somut bazı örnekler sunacağım. Mesela onun zamanında Irak toprakları işgal edilir. Kur'an'a göre ele geçen o topraklar ganimet sayılmalı ve 1/5'i hazineye ayrıldıktan sonra kalan 4/5'i savaşa katılanlar arasında paylaşılmalıydı. Ancak Ömer bunu yapmıyor. Toprağı sahiplerine bırakıyor ve buna karşılık her yıl onlardan haraç alıyor.[312]

Kur'an'da ganimet hakkında kesin bilgi olduğu halde Ömer Irak topraklarıyla ilgili keyfi bir karar veriyor. Onun yaptığı Müslümanların yararına da olsa bunun yeri Kur'an'da yoktur. Enfal suresinde ganimetin dağıtımıyla ilgili bilgi verilirken 1/5 Allah adına Muhammed'e teslim edilir, kalanı da savaşa katılanlar arasında paylaşılır, deniliyor. Aynı surede,

---

312 İbni Hacer Askalani, Fethu'l Bari, Farzu'l Humus bölümü, bab 9/3125, c.6/224-25.

'Artık elde ettiğiniz ganimetten helal ve hoş olarak yiyin ve Allah'a karşı gelmekten sakının!' diye ayet de var.[313]

Burada Ömer'in kararı faydalı mı zararlı mı buna bakılmaz. Önemli olan ayette kesin bir hüküm var ve Ömer de buna ters bir uygulamada bulunuyor. Yine Kur'an'a göre zekât kimlere verilir, bu bellidir. Bunlar Sekiz kısma ayrılırlar. Aralarında kalbi İslam'a ısınsın diye **Müellefetü-l külüb** denilen bir sınıf var. Bunlar yeni Müslüman olmuş veya Müslüman olsunlar diye, bir nevi teşvik olarak onlara ayrımcılık tanınmış. Ömer'in bu sınıfı zamanla ortadan kaldırdığı da bir gerçek. Bununla ilgili somut bir örnek verelim:

Ak'ra' b. Habis ve **Uyeyne b. Hısn** adındaki şahıslar Ebubekir'in halifeliği zamanında ona başvuruyorlar: Bizim arazimiz kıraçtır, verimli değildir. Bize hazineye ait/ganimetten biraz verirsen iyi olur diye teklif sunuyorlar. Her iki kişi de önemli oldukları için Ebubekir tekliflerini kabul ediyor, verdiği toprağı bir kâğıda yazıp onlara teslim ediyor. Bu şahıslar Ömer'in yanına gidince mektubu çıkarıp ona da gösteriyorlar. Ömer bu teklife karşı çıkıyor ve mektubu onlardan alıp yırtıyor/imha ediyor. Hz. Muhammed, İslam'a ısınsınlar diye bazı insanlara ayrıcalık tanımıştı. Çünkü o zaman İslamiyet zayıftı, toparlanma aşamasıydı, bu tür insanlara vermek gerekiyordu. Şimdi ise İslamiyet güçlüdür. O yüzden biz bu zilleti/rezaleti kabul etmiyoruz/vermiyoruz, diyor. Ömer'in bu yaptıklarına karşı bu iki şahıs, 'Ya sen mi halifesin, yoksa Ebubekir mi?' diye tepki göstererek oradan kalkıp doğruca Ebubekir'in yanma gidiyorlar. Ona olup bitenleri anlattıktan sonra, 'Sen mi halifesin yoksa Ömer mi?' diye ona da tepki gösteriyorlar. Ebubekir, Ömer'in de yet-

---

313 Enfal suresi, ayetler 41 ve 69.

kisi vardır, ne derse onun dediği olur... karşılığını veriyor. Daha sonra Ömer gelip Ebubekir'e kızıyor, bu mal senin midir ki bu adamlara veriyorsun; yoksa herkese ait hazine malı mıdır diyor. Ebubekir, devlet malıdır diyor. Ömer Ebubekir'e baskı kurunca kendisi Ömer'e, sen bu konularda benden daha ehilsin diyor ve Ömer'in dediği oluyor.[314]

Peki Kur'an demiyor ki: 'Müellefetü'l kulub' sınıfına geçici bir süre için zekat, yardımlar yapılsın! Bu durumda Ömer'in yaptığı Kur'an'ın hükümlerine karşı gelmektir! Bu hadise en başta **Buhari**'de ve birçok önemli kaynakta geçiyor. **Askalani** bunu hem "İsabe", hem de "Metalibi Aliye"de işlemiştir.[315]

Ömer'in Hz. Muhammed'in kurallarına ve hatta Kur'an'ın hükümlerine uymadığı zamanlar olduğu kendi ifadesidir. Bu, **Buhari**'de dört yerde tekrar edilerek geçmektedir. Kendisi Irak topraklarını ve Şam'ı alınca, aslında gelecekteki Müslümanlardan olmasaydı ben Muhammed'in Hayber topraklarını dağıttığı gibi bu toprakları da katılımcılar arasında dağıtırdım; ancak böyle yapmam. Ben isterim ki bundan sonra da doğacak olan Müslümanlara bir gelir olsun, onlar da yararlansınlar diyor ve toprağı sahiplerine bırakıp onları yıllık haraca bağlıyor.

---

[314] İbni'l Müberred, Mahd-ü Sevap fi Fedaili Emiri'l Mü'minin, 1/262.

[315] Tevbe suresi, ayet 60.

a-İbni Hacer Askalani, Metalibi Aliye, Halifelik bölümü, c.9/497, no:2055 ve bab 12/2123, c.9/644. Burada birçok kaynak gösteriyor. Askalani ayrıca İsabe'de Uyeyne b. Husn kısmında da bunu işlemiştir.

b-Beyhakı, Süneni Kübra, Sadakalar kısmı, c.7/32, bab 21/13189.

c-Hatibi Bağdadi, el-Cami' li Ahlaki Ravi, c.2/305, no:1683.

d-Ebu Hatem tefsiri, Tevbe suresi, ayet 60, no:10377.

e-Buhari, Tarihi Sağir, c.1/81.

f-Taberi tefsiri, Tevbe 60, c.11/522.

g-Dr. Ali Muhammed Selabi, Faslu'l Hitap fi Sireti İbni'l Hattap, s.87.

En başta **Buhari**'de geçen hadiste Ömer itiraf ediyor; ben Irak topraklarını dağıtmıyorum, böyle yapmakla da Muhammed'in yaptıklarına ters düşüyorum diyor. Bunu az önce de belirttim. Burada kimileri Ömer'i haklı çıkarmak için savunma yapabilirler. Mesela **Yusuf Kardavi** şöyle bir yorumla işin içinden çıkmak istemiş: Efendim, Hz. Muhammed de Mekke'yi alınca oranın arazisini ganimet olarak dağıtmamış. Ömer, Muhammed'in bu icraatını bildiği için böyle hareket etmiştir diyor. Muhammed Mekke'yi alınca o çevreden kırk bin koyun ve binlerce deve ele geçirip adamlarına dağıtmıştır. Çevreden kız ve kadınları esir almış ve hatta başta Ömer, Ali, Osman olmak üzere yakınlarına dağıtmış ve bunlar o esir kadınlarla orada cinsel ilişkide bulunmuşlardır. Daha sonra bazı özel nedenlerden dolayı onları serbest bırakalım demiştir.

Kardavi böyle diyor ama Mekke'nin statüsü farklıydı. Mekke'de karşı tarafın mukavemeti olmadığı için adı ganimet değil; Fey' olur. Fey olunca Müslümanlar arasında ganimet gibi dağıtılmaz. Ama Irak toprakları savaşla alınmıştır. Savaşla alınan ne varsa ganimet sayılır ve katılımcılar arasında paylaştırılır.[316]

Ömer'in, canı istediğinde Kur'an'ın çok açık, yorum kabul etmeyen ayetlerine ters düştüğü yerlerden biri de hırsızlık cezasıdır. Bu konuda Kur'an'da, 'Hırsızlık yapan erkek olsun kadın olsun, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin!' diye bir ayet var. Üstelik bu ayet öyle bir surede geçiyor ki, nerdeyse Kur'an'ın indiği son sure. Yani İslamiyet'in ilk yıllarında olsaydı farklı yorumlanabilirdi; ancak öyle değil. Diğer bir nokta; Hz. Muhammed'in bu konuda uy-

---

316 Buhari: Hars ve Müzaraa bölümü, bab 14/2334; Farzu'l humus bölümü, bab 9/3125; Megazi bölümü, Hayber başlığı altında, bab 38/4235- 4236.

gulamaları var: Çalan kişilerin ellerini kesmiştir. Hatta bir kadının elini keserken; kızım Fatma da olsaydı yine keserdim diye onun meşhur bir açıklaması ve uygulaması var. Yine çalan bir adamın ilkin sağ elini kesmiş; adam suçu yineleyince onun bir ayağını, yine çalmaya devam edince diğer kolunu, bir daha çalınca kalan ayağını da kestiği ve en son onu bir çukura atıp gömdüğü uygulamaları vardır.

Bunları değişik vesilelerle daha önce yayınlanan kaynaklarımda işledim. Örneğin; "Sümerlerden İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler" adlı kitabıma bakılabilir. Orada Hz. Muhammed'in hırsızlıktan dolayı kestiği el-bacak örnekleri var. İşte bu ceza konusunda ayet gayet net iken ve Hz. Muhammed'in uygulaması da ortada iken; Ömer halife olunca bu cezada değişiklik yapıyor: Kıthk vakti meydana gelen çalma vakalarında ben el kesmem diyor. Burada Ömer'in verdiği karar daha iyi mi veya kötü mü konusuna girmiyorum. Burada Ömer'in kendi başına buyruk biri olduğu, canı ne istemişse ona göre hareket ettiği ve zaman zaman gerektiğinde Kur'an'ı rafa kaldırdığı durumlar söz konusudur.[317]

Ömer'in kimi durumlarda hırsızın elini kesmediği konusunda **İbni Hazm** (h.456.ö) örnekler vermiş. Yine bu konuda ilk hadis ve tefsir âlimlerinden **İbni Hemmam** kaynaklarında örnekler aktarmıştır. Yine bununla ilgili **Beyhaki** (h.458.ö) kaynaklarında bilgiler var.[318]

Ömer'de açık bir keyfilik söz konusudur. Bir yandan kıtlıkta çalınırsa çalanın elini kesmem diyor, kendini merha-

---

317 Maide suresi, ayet 38; Sümerlerden İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler, s.169-170.

318 a-İbni Hazm, Muhalla, c.11/343, mesele 2277.
b-İbni Hemmam, Musannaf, c.10/239-40, no:18977-78.
c-Beyhakı, Süneni Kübra, c.8/483, no:17287.

metli gösteriyor, diğer yandan kestiğini de görüyoruz. Mesela daha önce çaldığı için eli ve ayağı kesilen birini Ömer'e getiriyorlar. Ömer kalan organlarından kesmek istiyor; ancak Hz. Ali müdahalede bulunup engel oluyor. Bu gibi örnekler **Beyhakı** ve **İbni Hazm** kaynaklarında var.[319]

Yine Ebubekir halifedir. Daha önce çalıp da bir eli ve bir kolu kesilen adamı ona getiriyorlar. Sözde yine çalmış. Ebubekir diğer ayağını da kesiyor; ancak bir kolu kalsın diyor. Ömer burada itiraz edip kolu da kesilmelidir diyor ve kesiliyor. Kısacası, keyifleri nasıl istemişse öyle yapmışlar. Bugün Müslümanların Ömer hakkında inandıkları ve tahmin ettikleri durumun gerçekle hiç ilgisi yoktur.[320]

Yine Kur'an'da açık bir şekilde Müslüman bir erkeğin kitap ehli (Yahudi ve Hıristiyan) kadınlarla evlenebileceği belirtiliyor. Maide suresinde bu konuda, "Sizden önceki Ehl-i kitaptan (Yahudi ve Hıristiyanlardan) hür ve iffetli kadınlar da, mehirlerini verip nikâhladığınızda size helâldir" deniliyor.[321] Ayet gayet açık bir şekilde Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla evlenmenin meşru olduğunu belirttiği halde; Ömer halifeliği döneminde buna uymuyor. Bakara suresinde, "İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin" diye bir ayet var.[322]

Yanlış anlaşılmasın diye buna açıklık getireyim. Burada kastedilen Yahudi ve Hıristiyanlar dışında müşrik olanlardır. Kur'an'a göre onların statüsü ile ehli kitabın statüsü farklıdır. Durum bu iken Ömer'in buna uymadığına dair pek çok örnek var.

---

319 a-İbni Hazm, Muhalla, c.11/355.
b-Beyhakı, Süneni Kübra, c.8/475, no:17268.

320 Beyhakı, Süneni Kübra, c.8/475, no:17265.

321 Maide suresi, ayet 5.

322 Bakara suresi, ayet 221.

Hüzeyfe b. Yeman adındaki sahabi Yahudi bir kadınla evlenir. O sırada Ömer halifedir. Kendisi Hüzeyfe'ye, o kadını boşa diye talimat verir. **Hüzeyfe** sorar: Peki Yahudi bir kadınla evlenmek haram mıdır ki böyle diyorsun? Ömer, 'Hayır haram değildir' karşılığını verir. Hüzeyfe onu dinlemez/devam eder; ancak daha sonra zaman içinde normal bir şekilde onu boşar.[323]

Hüzeyfe hakkında farklı bir örnek daha var, onu da verelim: Kendisi Irak'ın Kûfe kentinde Yahudi bir kadınla evlenir. Ömer ona haber gönderir: O kadından ayrıl, çünkü sen Mecusilerin toprağındasın; ola ki İslam karşıtları propaganda amaçlı 'Müslüman bir erkek Mecusi bir kadınla evlenmiş' diyebilirler... diyor. Bunun üzerine Hüzeyfe kadından ayrılıyor. **Beyhakı** bu konuda farklı bir gerekçe daha belirtmiştir: Ömer, korkarım ki zaman içinde Müslüman erkekler Müslüman kadınları bırakıp yabancılara yönelirler diye bunu önemsiyorum diyor. **Kasımi** de kendi tefsirinde **Beyhakı** ve **İbni Hemmam**'dan aynı bilgileri aktarmıştır.[324]

Yine cennet müjdesini alanlardan **Talha b. Ubeydullah** Yahudi bir kadınla evlenir. Ömer ona da yapma, boşa der; ancak Talha onu dinlemez.[325] Tarihçi ve Kur'an yorumcusu **İbni Kesir**, sahabilerden birçok kişi Hıristiyan kadınlarla evlenmiş ve bunda bir sakınca da görmemişlerdir. Çünkü kanıt, Maide suresindeki ayeti (ehli kitap kadınlarıyla evlenmenizde sakınca yoktur diye) göstermişlerdir.[326] Kur'an yo-

---

323 İbni Hemmam, Musannaf, c.7/177, no:12678-70.

324 a-İbni Hemmam, Musannaf, c.7/178, no:12676.
b-Beyhakı, Süneni Kübra, c.7/280, no:13984.
c-Kasımi, Mehasin-ü Te'vil tefsiri, Maide 5, 6/1871.

325 İbni Hemmam, Musannaf, c.7/178, no:12672-73337.

326 İbni Kesir tefsiri, Maide 5, c.3/42.

rumcusu **Taberi** bu konuda şu bilgiyi veriyor: Talha b. Ubeydullah Yahudi bir kadınla, Hüzeyfe b. Yeman da Hıristiyan bir kadınla evlenmişlerdi. Ömer tepki gösterince her ikisi de onları boşamıştır diyor.[327]

Ömer'in Muhammed'den sonra keyfi davrandığına, Kur'an'ın bazı hükümlerine kulak asmadığına ilişkin farklı bir örnek daha verelim. Kur'an'da Tevbe suresinde şöyle bir ayet var: 'Kendilerine kitap verilenlerden (Hıristiyan ve Yahudilerden) Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve resulünün yasakladığını haram saymayan ve hak dini din edinmeyenlerle, boyun eğerek kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın!' deniliyor.[328]

Ayette şu ifade dikkat çekicidir: **Bunlar boyun eğerek kendi elleriyle cizye getirip versinler**! Bundan maksat, gururlarına dokunsun, haysiyetleri kırılsın. Gelgelelim Ömer kimi ehli kitap için bunu uygulamamıştır. Ömer zamanında Beni Tağlibe Hıristiyanları cizyeye bağlanınca itiraz etmişler, biz cizye adıyla değil de; sadaka adıyla vereceğiz demişler. Yani halk nezdinde denilsin ki Beni Tağlibe İslami yönetime maddi katkıda bulunmuş diye. Çünkü cizye, haraç ismi ağır gelirdi toplum içinde. Ömer de madem cizye ismi size zor gelir, o zaman adı sadaka olsun der ve tekliflerini kabul eder. Hâlbuki az önceki ayette, bunlar cizyeyi getirip kendi elleriyle versin ki haysiyetleri kırılsın diye açık beyan var. Ömer burada da ayete ters bir uygulama yapıyor. Hatta Ömer bunlara cizye ismini değiştirip sadaka ismini takarken (ki bu durumda kabul ediyorlar/veriyorlar) şu ifadeyi de kullanıyor: '**Ahmaklara bakın! Biz isim değiştirince ver-**

---

327 Taberi tefsiri, Bakara suresi, ayet 221, c.3/714.

328 Tevbe suresi, ayet 29.

meye rıza gösteriyorlar' diyor. Ömer'den benzer örnekler pek çoktur.[329]

Olup bitenlere bakılınca; o zaman ve elbette ki şimdi de Ömer gibilerin nezdinde din bir nevi beşeri kanun gibiydi. Fransız hukukçu ve siyasetçi **Maximilien Robespierre**'nin (1758-1794) anlamlı bir sözü var: "Gökyüzünden söz etmek, yeryüzünü sömürmek içindir" diyor. Evet; tüm kutsal dinlerde sonuç budur.

Bugün tüm İslam aleminde bir ay boyunca itina ile kılınan Teravih namazı Ömer'in icadıdır; Hz. Muhammed böyle bir şey yapmamıştır. Bu konuda **İbni'l Cevzi**'nin (h.597.ö) yazdıklarını özetlemek isterim. **İbni'l Cevzi** kitabında, 'Hz. Ömer'in teravih namazında insanları bir imam etrafında topladığı' adıyla özel bir başlık açmış, şöyle devam ediyor: Hz. Muhammed teravih namazını bugünkü gibi cemaatle kıldırmamıştır. Hz. Ömer halife olunca Müslümanların bunu cemaatle kılmalarını sağlamıştır diyor.

Zaten **Buhari**'de geçen bir hadiste konuya ilişkin Hz. Ömer'in itirafı söz konusudur. Herkes kendi başına istediği gibi teravih namazı kılıyordu. Ömer, böyle gitmez, birleştirmemiz lazımdır diyerek **Übey b. Kab**'ı cemaate imam tayin ediyor ve namaz o günden bugüne şimdiki gibi toplu halde kılınıyor. Ömer bunu yaparken de, yaptığım dinde bid'attır/yani bir yeniliktir; ancak böylesi daha hayırlıdır diyor.

Bu kitabımda daha çok Ömer'in izlerini taşıyan ayetler üzerinde ciddi anlamda durdum. Bu bölümde verdiklerim hadis oldukları için -bilgi olsun diye- kısaca değindim.[330]

---

329 a-İbni Kayyim el-Cevziyye, Ahkam-ü Ehli Zimme, s.206, fasıl 26.
b-İbni Küdame, Müğni, Cizye bölümü, c.13/225, Mesele no:1696.
c-İbni-l Müflih Hanbeli, el-Müb'di' Şerhu'l Muk'ni', c.3/366, Cihad bölümü.
d-Kasım b. Selam, Kitabu'l Emval, c.1/74.

330 İbni'l Cevzi, Menakibü Emiri-l Mümini, s.64. Buhari, Teravih namazı bölümü, bab 1/2010.

SONSÖZ

Kitabın başından beri sunduğum bilgilerden iki önemli sonuç çıkıyor: Biri, ilgili ayetlerin içerik olarak derde deva olmaması; diğeri de ayetlerin iniş nedenleri/ortaya atılış senaryoları. Anlamları hiçbir derde deva değildir diyorum. Niye? Örnek vereyim: Ayetlerin birinde makamı İbrahim'de namaz kılın deniliyor. Namaz madem Allah için kılınır; bunun İbrahim'le ne alakası var? Yine anlatılanlar arasında kadınların tarlaya benzetilmesi var. Bu, ne yorum yapılırsa yapılsın hem yakışıksız bir benzetme, hem de kadına karşı ağır hakaret içeren bir ifade. Oruç ayında gece uykuya dalıp da tekrar kalkıldığında artık yemek-içmek ve cinsel ilişki yasakmış ayetinden bahsettik. Tanrının, baktım ki nefsinize hakim olamıyorsunuz bu yüzden bu yasağı kaldırdım demesinin bir izahı bulunamaz. Tanrı daha önce bunu yasaklarken bilmiyor muydu ki insanlar nefislerine hakim olamazlar? Yine gerekirse erkekler hanımlarını dövebilirler ayetinden bahsettik. Bu, kadınlar için affedilmeyecek kadar ağır bir cezadır. Bedir harbi esirleri hakkında Hz. Muhammed'in Ömer'in görüşüne ters karar vermesi ve daha sonra Ömer'in gönlünü alan ayet gelince de, meğer Ömer haklıymış; hele eğer Allah bizi bağışlamasaydı halimiz ne olurdu, Ömer dışında hepimiz helak olurduk deme-

sinin bir mantığı olamaz. Hz. Muhammed'in hanımlarıyla ilgili Ahzab ve Tahrim surelerindeki tehdit ayetleri ise daha da vahim: Bir taraftan kâinatın yaratıcısı, merhametli bir tanrı diye vasıflandırılırken, diğer taraftan ona bu gibi tatsız-yakışıksız sözler mal edilmektedirir. Bu, aynı zamanda inandıkları tanrıyı yok sayıyorlar demektir. Babasını döven Ebubekir, yine babasım öldüren Ebu Ubeyde ve dayısını katleden Ömer için, zaten Allah ve Muhammed'den yana olanlar babalarını, oğullarını yakın akrabalarını sevmezler diye bu cinayetleri ayetle kutsamanın neresinde mucize var! İşte işin anlam boyutu bu.

Diğer yandan, bazı ayetlerin iniş senaryosu da çok ilginç! Ömer hanımıyla arkadan sevişiyor. Eşi bunu çevresindeki kadınlara söyleyince olay etrafa yayılıyor. Ömer zor durumda kalınca Hz. Muhammed'e başvuruyor: 'Ne yapayım?' diye çözüm istiyor. Bunun üzerine Muhammed, Cebrail geldi, kadın kısmı erkeğin tarlasıdır, erkek istediği yerden tarlasına girer, diyor. İçki hakkında yine Ömer birkaç kez Muhammed'e başvuruyor. Her seferinde bir ayet iniyor. Ömer beğenmeyince bir ayet daha geliyor. Derken bu gelgitler devam ediyor; ta ki Hz. Muhammed Maide suresinden 90-91. ayetleri açıklayana kadar. Burada Ömer artık sesini çıkarmıyor ve konu hakkında bir daha ayet inmiyor. Tüm bunlar yukarıda anlatıldı. Burada şu cümleyi kullanma zamandır: Müslümanların çoğu, Kur'an'ın anlamını bildikleri için inanmıyorlar. Onların ezici çoğunluğu, ölümden sonra hesap-kitap var diye korkudan inanıyorlar. Ayrıca hem yerel, hem de uluslararası güçler de dinden rant sağladıkları için maalesef dinlerin ömrü uzuyor, insanlar da bundan zarar görüyorlar.

Şöyle bir soru akla gelebilir: Muhammed peygamber olarak ortaya çıktığında Ömer daha Müslüman olmamıştı ve

hatta ona karşıydı. Bir gün gidip onu öldürmek bile istemiş ve sonuçta Müslüman olmuştu. Durum bu iken nasıl denilebilir ki Ömer Kur'an'ın oluşmasında katkı sunmuş? Evet; yerinde bir soru. Bir kere burada iktidar, hâkimiyet söz konusudur. Ömer hemen başta Müslüman olmuyor. Ondan önce yaklaşık 40 kişi Müslüman olmuştu; Ömer bunlardan sonra Müslüman oluyor. Bu da fazla bir süre değil. Yani Ömer çok beklemeden bakıyor ki iktidar için başka güçlü bir alternatif yok düşüncesiyle Müslüman oluyor. Kaldı ki, Ömer Müslüman olmadan oluşan ayetlerde zaten gündelik hayatla ilgili pek bir şey yoktu. Ebu Leheb, Ebabil kuşları, İsrailoğulları hikâyeleri, koşan develeri (Adiyat suresini kastediyorum) anlatan sureler inmişti. Hak-hukukla ilgili sure ve ayetler Ömer'in Müslüman olmasından sonra -özellikle- Medine döneminde oluşmuştur. İşte bunlarda Ömer'in payı büyüktür.

Bir de Ömer'in nasıl Müslüman olduğuyla ilgili halk arasında yaygın olan o meşhur hikâye sağlam İslami kaynaklarda geçmiyor. **İbni İshak** gibi bir tarihçi bunu yazmış, İslamiyet'in reklamı için Müslümanlar arasında dilden dile dolaşa dolaşa meşhur olmuştur. Hani derler ya; Hz. Ömer gün ortasında kılıcını kuşanmış, 'Ben gider Muhammed'i öldürürüm' demiş. Yolda demişler ki: 'Sen ilkin aileni hallet sonra Muhammed'e git.' Ömer de, ailemle ilgili ne var ki diye sormuş. 'Senin kız kardeşin Fatma ve enişten Müslüman olmuş' demişler. Ömer orada hemen yolunu değiştirip eniştesinin evine gitmiş. Orada okunan Kur'an ayetlerini dinleyince de etkilenip Müslüman olmuş. İşte halk arasında meşhur olan bu anlatım büyük olasılıkla yanlıştır. Hem kaynaklar zayıf, hem de mantıksal olarak inandırıcı değildir. Çünkü Hz. Muhammed ayetlerini herkese açık okuduğu gibi

Ömer'e de açık okuyordu, Ömer her gün onu dinliyordu. Her gün okununca Ömer'e etki yapmamış da bir iki ayet evde okununca Ömer etkilenmiş demek saflık olur.

İşte halk arasında Ömer'in Müslüman olmasıyla ilgili var olan bu bilgi, sağlam kabul edilen kaynaklarda yoktur. Diyelim ki bu bilgi doğrudur; Ömer daha önce düşmanmış ve sonra her ne sebeple olursa olsun Müslüman olmuş. Bu, Ömer'in Müslüman olduktan sonra Hz. Muhammed'i etkilemediği, onu yönlendirmediği anlamına gelmez.

Güncel bir olayla devam edelim: Malum hem Süleyman Soylu, hem Numan Kurtulmuş ve hem de Tuğrul Türkeş farklı partilerde üst düzey yöneticilerdi ve o zamanlar AKP yöneticilerini sert bir dille eleştiriyorlardı. Sonra hiçbir şey olmamış gibi partilerini bırakıp AKP'ye geçtiler ve her üçü de şu an bakan. Ömer'i ele alırsak, o bundan 14 asır önce yaşamış. Kalkıp daha önce eleştirdiği Hz. Muhammed'in projesine katkı sunmuşsa- ki sunmuştur- çok mu garipsenir? Kitabın başından beri sağlam İslami kaynaklardan aktardığım bunca bilgi ortada varken zaten her itiraz yolu kapanır. Kaldı ki Ömer çok basit bir şekilde ve kendi rızasıyla bir gece Muhammed'e varıp Müslüman olmuştur.

Onun İslamiyet'i benimsemesi hakkında farklı bilgiler de var ve bunlar hem daha mantıklı gelir, hem de kaynaklar daha sağlam. Ömer kendisi anlatıyor: Ben Müslüman olmadan önce Mekke'de bir toplantı yerimiz vardı. Biz arkadaşlar orada toplanıp içki içerdik. Bir gün oraya gidince baktım ki arkadaşlardan kimse yok. O zaman içki satan falanca adama gidip alayım da biraz içeyim dedim. Gittim; ancak onu da bulamadım. Sonunda, en iyisi Kâbe'ye gidip tavaf edeyim dedim. Kâbe'ye geldiğimde, baktım ki Muhammed de orada namaz kılıyor. Ben onu dinlerken kalbim İslam'a

ısındı, ağladım ve Müslüman olmak içime doğdu. Kendim yerimden kalkmadım. Muhammed namazını kılıp çıkınca ben de arkasından gittim. Beni görünce sordu, hayırdır nereye dedi. Ben Müslüman olmaya geldim dedim. Kendisi kalbime dokundu, Allah seni ıslah etmiştir dedi ve bana dua etti. Daha sonra o evine gitti ben de döndüm.

Evet; bunu bu şekilde anlatan Ömer'in kendisi. Peki bu bilgi nerde geçiyor; bir de buna bakalım. Bunu mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel** ve Kur'an yorumcusu, tarihçi **İbni Kesir** anlatıyorlar.[331] Bunun başka bir versiyonunda yine Ömer'in kendisi anlatıyor: Ben Muhammed'e muhaliftim/ona inanmazdım. Bir gün mescide giderken baktım ki Kur'an'dan Hakka suresini okuyor. Düşündüm ki bu ayetler insan sözü değildir. O yüzden etkilendim, Müslüman olmak içimden geçti diyor. Bunu da mezhep lideri **Ahmet b. Hanbel** ve **İbni Kesir** anlatıyorlar.[332]

Baştan beri sunduğum ayetleri ve ilişkilerini anlattığımda benim aklıma Eski Mısır ve Mezopotamya tanrı ve tanrıçaları gelir. Eski Mısır'da fareler ortalığı karıştırınca bir tanrıya ihtiyaç duyarlar. Malum farelerin düşmanı kedi olduğu için ona tanrı olarak inanırlar. Hatta bu kutsiyetinden dolayı kediyi öldürenler idam edilir. Yine Mezopotamya'da 1500'den fazla tanrı ve tanrıça vardı. Onlar arasında kazma ve küreğin de tanrısı vardı. Bunları şunun için anlatıyorum: İnsan Kur'an'daki ayetlere bakınca, onların sebep-sonuç ilişkilerini göz önüne getirince, değil ki kâinatın yaratıcısı;

---

331 a-Ahmet b. Hanbeli Fedaili Sahabe, Ömer bahsi, s.346, no:374. b-İbni Kesir, Bidaye Nihaye, c.4/200.

332 Ahmet b. Hanbel, Müsned, no:107. İbni Kesir tefsiri, Hakka suresi ayetler 38-43 açıklamasında.

karşımıza bir aile tanrısı çıkıyor. Geçmiş inançlardan kurtulmanın yolu, insanların aydınlanmasından geçiyor. Görünen köy kılavuz istemez misali; İslam âlemi köle durumunda olduğu halde, fanatik dinciler yine din-iman ve cihad adı altında her gün asıp kesmeye devam ediyorlar.

Sözlerimi, daha önce bir yerde okuduğum ve konumuza uygun düşen önemli bir sözle bitirmek isterim:

"Özgürlüğün en büyük düşmanı, halinden memnun olan kölelerdir!"

KAYNAKÇA

Abdurrazzak San'anî (h.211.ö): a) "el-Musannaf", **12** cilt. Tahkik: Habiburrahman, Meclisü-l ilmiye matbaası, Pakistan, 1983; b) "Tefsir'ü Abdirrazzak", **3** cilt. Tahkik: Dr. Mahmut Muhammed Abduh, Darru'l kutub-il ilmiyye, Beyrut, 1999.

Abdulfettah b. Hüseyin Mekki (h.1424.ö): "Kevkebu'l Egerr Ala Katf-i Semer". Risale şeklinde yazmıştır. Yusufiye matbaası, Darul kütüp, Mısır.

Ahmet b. Hanbel (h.241.ö): "Müsned", Beyt-ü Efkar-i Devliye matbaası, Riyad, 1989.

Ali el-Kari (h.1014.ö): "Mirkatü-l Mefatih Şerh-ü Mişkati-l Mesabih", **12** cilt. Tahkik: Cemal Aytani, Darü-l Kütübi-l İlmiye Beyrut, 2001.

Dr. Ali Muhammed Selabi: "Faslü'l Hitap fi Sireti İbni'l Hattap", Mektebet'ü Sahabe, Emarat, Şarika, 2002.

Ali-Naci Tantavi: "Ahbar'ü Ömer ve Ahbar'ü Abdullah b. Ömer", **Tek** cilt. Mektebetü'l İslami, Beyrut, 1983.

Alusi Şehabettin Mahmut (h.1270.ö): "Ruhul Beyan", **30** cilt. Tahkik: Mahmut Şükri, İhya-ü Türasi'l Arabi, Beyrut, tarihsiz.

Ayni Bedrettin Ebu Muhammed Mahmut b. Ahmet (h.855.ö): "Umdetu'l Kari Şerh'ü Sahihi'l Buhari", **25** cilt.

Tahkik: Abdullah Mahmut Muhammed Ömer, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 2001.

Bedrettin Muhammed b. Muhammed Şafii (h.984.ö): "Nazm'ü Dürer fi Müvafekati Ömer". Tahkik: Abdulcevad Hamam, Şam, 2009.

Belazuri Ahmet b. Yahya (h.279.ö): "Ensabu'l Eşraf", 13 cilt. Tahkik: Dr. Muhammed Hamidullah, Daru'l Mearif, Mısır, 1997.

Begavi Ebu Muhammed Hüseyin (h.516.ö): "Mealim'ü Tenzil", 8 cilt. Tahkik: Komisyon, Dar'ü Tayyibe, Riyad, 1989.

Beydavî Abdullah b. Ömer Şirazî el-Kadı (h.691.ö): "Envar'ü Tenzil ve Esrar'ü Te'vil", 5 cilt. Tahkik Muhammed Abdurrahman, Dar'ü İhyai Turas-ül Arabi, Beyrut, tarihsiz

Beyhakî Ebubekir Ahmet b. Hüseyin (h.458.ö): a) Marifet-ü Sünne (Sünen-i Vusta da denilir). 15 cilt. Tahkik: A. Muti Emin Kal'acı, Darü-l Va'y, Kahire, 1991; b) Sünen-i Kübra. 11 cilt. Tahkik: Muhammed A. Kadir Ata. Darü-l Kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 2003; c) "Delail-i Nübüvve", 7 cilt. Tahkik: Dr. A. Mut'i, Darü'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 1988.

Bezzar Ebubekir Ahmet b. Ömer (h.292.ö): "Bahr'ü Zehhar, Müsned-i Bezzar", 18 cilt. Tahkik: Mahfurrahman Zeynullah, Müesseset-ü Ulumi-l Kur'an, Beyrut, 1988.

Buhari Muhammed b. İsmail (h.256.ö): a) "Sahih-i Buhari", 4 cilt. Dar'ü İbni Kesir, Beyrut, 2002; b) Tarihi Sağir. Tahkik: Mahmut İbrahim Zayir, Daru'l Ma'rife matbaası, Beyrut, 1986.

Burhanettin b. Müflih el-Hanbeli (h.884.ö): "el-Mübdi' Şerhu'l Mük'ni", 8 cilt. Tahkik: Muhammed Hasan İsmail, Daru'l kütübi-l İlmiyye, Beyrut, 1997.

Cahız Ebu Osman Amr b. Bahr (h.255.ö): "el-Beyan ve't-Tebyin", 4 cilt. Tahkik: Abdusselam Muhammed Harun, mektebetü-l Hancı matbaası, 1998, Mısır.

Cessas Ebu Bekir Ahmet b. Ali (h.370.ö): "Ahkamü-l Kur'an", 5 cilt. Tahkik: Muhammed Sadık Kehavi, Dar-ü İhyai Türasi-l Arabi, Beyrut, 1992.

Ed-Dani Ebu Amr Osman b. Sait (h.444.ö): "el-Muhkem fi Nukati'il Mesahif", Tahkik: Dr. İzzet Hasan, Daru'l fikri'l muasır, Beyrut, 1997.

Daremi Ebu Abdillah Muhammed (h.255.ö): "Sünen-i Daremi", Darü-l Beşairi-l İslami, Mekke, 1419. H.

Diyau'l Makdisi (h.643.ö): "el-Ehadisu'l Muhtare", 13 cilt. Tahkik: Dr. Abdulmelik b. Dehiş, Dar'ü Hıdır matbaası, Beyrut, 2001.

Diyarbekirî Hüseyin b. Muhammed b Ali (h.990.ö): "Tarihü-l Hamis fi Ahvali Enfesi Nefis", 2 cilt. Müesseset'ü Şaban, Beyrut, tarihsiz.

Ebu Avane Yakup b. İshak: "Müsned", 5 cilt. Tahkik: Eymen b. Arif Dımaşki, Daru'l Marife, Beyrut, 1998.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as Cicistanî (h.275.ö): "Sünen-i Ebu Davud", Beyt'ü Efkâr-i Devliye, Riyad, tarihsiz.

Ebu Hayyan Endülusi Muhammed b. Yusuf b. Ali (h.745.ö): "Tefsiru'l Bahri'l Muhit", 8 cilt. Tahkik: Komisyon, Daru'l kutubi'l ilmiyye, Beyrut, 1993.

Ebu Şeyh Esbehani Muhammed b. Cafer ibni Hayyan (h.369.ö): "Kitabu'l Azama", 5 cilt. Tahkik: Rıdaullah Mübarekfuri, Daru'l Asime matbaası, Riyad, tarihsiz.

Ebu Ya'li Mevsılî Ahmet b. Ali (h.307.ö): "Müsned-ü Ebi Ya'li", 16 cilt. Tahkik: Hsan Selim Esed, Darü'l me'mun li-l türas, 1989, Beyrut.

Elbanî Nasiruddin (m.1999.ö): "İrvau'l Galil", 9 cilt. Mektebetü-l İslami, 1979, Beyrut.

Er-Razî Fahrettin (h.604.ö): "Mefatihu'l Gayb", 32 cilt. Daru'l Fikir matbaası, Beyrut, 1981.

Esbehanî Ebu Naim (h.430.ö): a) "Delail-i Nübüvve", 2 cilt. Tahkik: Muhammed Revas ve Abdulberr, Darü Nefais matbaası, Beyrut, 1986; b) "Marifet-ü Sahabe", 7 cilt. Tahkik: Adil b. Yusuf Azazi, Dar'ü Vatan matbaası, Riyad, 1998; c) "Zikr-ü Ahbari Esbehan", Daru'l Kitabi'l İslami, Kahire, tarihsiz.

Fahrettin Er-Razi (h.604.ö): "Mefatihu'l Gayb", 32 cilt. Daru'l fikir matbaası, Beyrut, 1981.

Halit b. Süleyman Müzeyni (Camiatü-l Kasimi tefsir hocası): "El-Muharrar fi Esbab-i Nüzuli-l Kur'an", 2 cilt. İbni'l Cevzi matbaası, Suudi, h.1427.

Hamit b. Ali b. İbrahim İmadi (h.1171.ö): "Dürrü'l Müstetab fi Müvafekati Ömer b. Hattab..." Tahkik: Dr. Mustafa Osman Sumeyde, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1996.

Hakim Ebu Abdillah Nisaburî (h.403.ö): "El-Müstedrek-ü Ala's- Sahihayn", 5 cilt. Tahkik: Mustafa b. Ebi Nasr, Darü-l kütübi-l ilmiye, Beyrut, tarihsiz.

Haraiti Ebekir Muhammed b. Cafer (h.327.ö): "Mesavi-ü'l Ahlak ve Mezmumuha", **tek** cilt. Tahkik: Mustafa b. Ebi Nasr, Mektebet'ü Sevadi, Cidde, 1992.

Hatib-i Bağdadi (h.463.ö): a) "El-Cami' li Ahkami-r-Ravi ve Adabihi", 2 cilt. Tahkik: Dr. Muhammed Acac, Risale matbaası, Beyrut, 1996; b) El-esmau'l Mübheme fi'l Enbai'l Muhkeme", **tek** cilt. Tahkik: İzzettin Ali Hanci matbaası, 1992, Mısır.

Hazın Alaettin Ali b. Muhammed Bağdadi (h.725.ö): Lübab'ü Te'vil fi Meani Tenzil, 4 cilt. Tahkik: A. Selam Muhammed Ali Şahin, Daru'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 2004.

Hekim-i Tibrizi Ebu Abdillah Muhammed b. Ali (h.320.ö): "Nevadir'ül Usul fi Marifet-i Ehadisi Resul", 2 cilt. Tahkik: İsmail İbrahim, Mektebetü-l İmam Buhari, Kahire, 2008.

Heysemi Nurettin Ali b. Ebibekir (h.807.ö): a) "Keşfu'l Estar an Zevaidi-l Bezzar", 4 cilt. Tahkik: Habibürrahman A'zami, Müesseset-ü Risale, Beyrut, 1984; b) "Beğiyyet-ü Raid fi Tahkik-i Mec'mei Zevaid", 9 cilt. Tahkik: Abdullah Muhammed Derviş, Darü-l fikir matbaası, Beyrut, 1994.

Hindî Alauddin el-Müttekî (h.975.ö): "Kenzü-l Ummal fi Süneni-l Akval-i ve'l Ef'al", 18 cilt. Tahkik edenler: Bekri Hayan ve Safve Saka, Risale matbaası, Beyrut, 1985.

Humeydi Ebubekir Abdullah b. Zübeyir (h.219.ö): "Müsnedü'l Hümeydi", 2 cilt. Tahkik: Hüseyin Selim Esed, Dar'ü Saka, Dımaşk, 1996.

İbni Adil Ebu Hafs Ömer b. Ali (h.880.ö): "el-Lübab fi Ulumi'l Kitap", 20 cilt. Tahkik: Komisyon, Dar'ü kütübi'l ilmiye, Beyrut.

İbni Asakir Ali b. Hasan (h.571.ö): "Tarih'ü Medinet-i Dımaşk", 80 cilt. Tahkik: Muhibbüddin Ebu Sait, Daru'l fikir, 1995, Beyrut.

İbni Aşur Muhammed Tahir (m.1973.ö): "et-Tahrir ve Tenvir (Tefsir kitabı)", 30 cilt. Dar'ü Tunüsiye matbaası, Tunus, 1984.

İbni Atiyye el-Endülüsi (h.458.ö): "el-Muharraru'l Veciz", 6 cilt. Tahkik: A. Selam Abdüşşafi Muhammed, Daru'l kütübi'l ilmiye, Beyrut, 2001.

Ebu Avvane Yakup b. İshak (h.316.ö): "Müsned'ü Ebi Avane", 5 cilt. Tahkik: Eymen b. Arif, Daru'l Marife, Beyrut, 1998.

İbni'l Cevzi Ebu'l Ferec A. Rahman b. Ali (h.597.ö): a) "el-Muntazam'ü fi Tarihi-l Müluk", 19 cilt. Tahkik edenler: Muhammed Abdulkadir Ata ve Musatafa Abdulkadir Ata, Darü-l kütübi-l ilmiye, Beyrut, 1992; b) "Menakib'ü Emiri'l Mü'minin Ömer b. Hattap". Tahkik: Hilmi Muhammed İsmail, Dar-ü İbni Haldun, 1996; c) "Zadu'l Mesir fi İlmi Tefsir", Mektebetü-l İslami matbaası, Beyrut, 2002.

İbni Ebi Asım (h.287.ö): "Ahad ve'l Mesani", **6** cilt. Tahkik Basım Faysal, Dar'ü Raye matbaası, 1991, Riyad.

İbni Ebi Hatem (h.327.ö): "Tefsirü-l Kur'an'in Azim", **10** cilt. Tahkik: Esat Muhammed, Mektebet'ü Nezzar, Riyad, 1997.

İbni Esir Ebu Seadat Mubarek b. Muhammed Cezeri (h.606.ö): "en-Nihaye fi Garibi'l hadis", **5** cilt. Tahkik: Mahmut Muhammed Tenahi ve Tahir Ahmet, Mektebetü-l İslami, 1963, Beyrut.

İbni Esir Ebu-l Hasan Ali İzzettin Cezeri (h.630.ö): a) "Üdü-l Gabe", **8** cilt. Tahkik: Komisyon. Darü-l kütübi-l ilmiyye, Beyrut, tarihsiz; b) "el-Kamil fi-t-Tarih", **11** cilt. Tahkik Dr. Muhammed Yusuf, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut, 1987.

İbni Habib Ebu Cafer (h.245.ö): "Muhabber". Tahkik: Dr. Stiter, Daru-l Afaki-l Cedide, Beyrut, Tarihsiz.

İbni Hacer Askalani (h.852.ö): a) "el-Uccab fi Beyani-l Esbab", **2** cilt. Tahkik: A. Hakim Muhammed Enis, İbnil Cevzi matbaası, 1997, Halep; b) "Tağlik'ü Talik", **5** cilt. Tahkik: Sait Kazefi, Mektebetü-l İslami, Darü Ammar, 1985, Beyrut; c) "Fethu'l Bari Şerh-ü Sahihi'l Buhari", **17** cilt. Tahkik: Abdurrahman b. Nasır, Darü-l Tayyibe matbaası, Riyad, 2005; d) "el-İsabe fi Temyiz-i Sahabe", **14+2** cilt fihrist. Tahkik: Komisyon, Hacer matbaası, Kahire, 2008; f) "Metalibü-l Aliye", **19** cilt. Tahkik: Muhammed b. Zafir, Darü-l Asime matbaası, Suudi, 2000; g) "Telhisü-l Habir", **4** cilt. Tahkik: Ebu Asım Hasan b. Abbas, Kutube matbaası, 1995, Kahire; h) "Tehzib-ü Tehzib", **12** cilt. Dairetü-l mearif, Hindistan, h.1325; i) "Lisanü-l Mizan", **10** cilt. Tahkik: A. Selam Ebu Gudde, Darü-l Beşairi-l İslamiye, Beyrut, 2002.

İbni Hacer Heytemi (h.974.ö): Sevaiku'l Muhrika, **tek** cilt. Hakikat matbaası, İstanbul, 2003.

İbni Hazm Muhammed b. Ali b. Sait (h.456.ö): "El-Muhalla bi'l Asar", **11** cilt. Tahkik: Abdurrahman Ceziri, Nehde matbaası, Mısır, 1347 hicri.

İbni Hibban (h.354.ö): "Sahih-i İbni Hibban bi Tertib-i İbni Belban (739.ö). **18** cilt. Tahkik: Şuayıp Arnavıt, Risale matbaası, Beyrut, 1991.

İbni Hişam (h.213 veya 218.ö): "es-Siret'ü Nebeviyye", **4** cilt. Tahkik Ömer Abdusselam Tedmüri, Daru'l kitabi'l Rabi, Beyrut, 1990.

İbni Huzeyme Ebubekir Muhammed b. İshak Nisaburi (h.311.ö): "Sahih'ü İbni Huzeyme", **2** cilt. Tahkik: Dr. Muhammed Mustafa, Mektebu'l İslami, 2003, Beyrut.

İbni Kayyim Cevziyye (h.751.ö): a) "Medaric'ü Salikin", **3** cilt. Tahkik: Muhammed Mu'tasım Billah Bağdadi, Darü'l kütübi'l ilmiye, Beyrut, 2003; b) "A'lamu'l Müvekkiin", **7** cilt. Tahkik: Ebu Ömer Ahmet, İbni'l Cevzi matbaası, Riyad, h.1423; c) "Ahkam-ü Ehli Zimme", **3** cilt. Tahkik edenler: Yusuf b. Ahmet Bekri ve Şakir b. Tevfik Aruri, Remadi lil Neşr, Demam, 1997.

İbni Kesir İmaduddin İsmail (h.774.ö): a) "el-Bidaye ve'l Nihaye", **20** cilt. Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdülmuhsin, Hecer matbaası, Kahire, 1997; b) "Tefsirü-l Kur'an-il Azim", **8** cilt. Tahkik: Sami b. Muhammed, Dar-ü Tayyibe matbaası, Suudi, 1999.

İbni Küdame Muvaffaküddin Ebu Muhammed Abdullah Hanbelî (h.620.ö): "el-Müğni", **15** cilt. Tahkik edenler: Abdullah b. Abdilmuhsin ve Abdulfettah Muhammed, Dar'u Alemi'l Kütüb, Riyad, 1997.

İbni Mendeh (h.395.ö): "Kitabu'l İman", 2 cilt. Risale matbaası, Beyrut, 1985.

İbnil Müberred Yusuf b. Hasan b. Abdilhadi (h.909.ö): "Mahd-ü Sevap", **3** cilt. Tahkik: Dr. A. Aziz b. Muhammed, Edva'ü Selef matbaası, Riyad, 2000.

İbni Recep el-Hanbeli (h.795.ö): "Tefsir'ü İbni Recep", **2** cilt. Tahkik: Tarık İmadüddin, Daru'l Asime matbaası, Riyad, 2001.

İbni Sad (h.230.ö): "Tabakat-i Kübra", **8** cilt. Dar-ü İhya matbaası, 1996, Beyrut.

İbni Şebbe Nümeyrî (173-262): "Tarih'u Medinet'il Münevvere", **4** cilt. Tahkik: Fehim Muhammed Şeltut, Darü'l Ulyan, 1979, Mekke.

İbni Şihne, Muhammed b. Muhammed Halebi el-Hanefi (h.815.ö): "el-Müvafekatü'l Ömeriyye fi'l Kur'an'il Şerif", Zahiriye kütüphanesi, No: 8275, Şam.

İbni Teymiyye (h.778.ö): a) "Minhac'ü Sünne", **9** cilt. Tahkik: Muhammed Reşat Salim, Muhammed b. Suud üniversitesi yayını, 1986, Suudi Arabistan; b) "Mükaddime fi Usul-i Tefsir. Tahkik: Dr. Adnan Zerzur, 1972, Dımaşk; c) "Muhtasar'ü Sarimi-l Meslul". Tahkik: Ali b. Muhammed İmran, Dar'ü Alemi-l Fevaid, Mekke, h.1422; d) "Tekrib-ü Sarimi'l Meslul". Derleyen: Dr. Salah Savi, Daru'l İ'lami devliyy, 1995; f) "Mecmu'ul Fetava", **37** cilt. Tahkik edenler: Amir Cezzam ve Enver Baz, Daru'l vefa, Mensure, 2005.

İmam Müzi Cemalettin Ebu'l Haccac Yusuf (h.742.ö): "Tehzibü-l Kemal", **35** cilt. Tahkik: Dr. Beşşar Avvad Maruf, Risale matbaası, Beyrut, 1992.

İmam Şafii Muhammed b. İdris (h.204.ö): "Kitabu'l Ümm", **11** cilt. Tahkik: Rıfat Fevzi, Daru'l Vefa matbaası, Mensure, 2001.

Kasım b. Selam (h.224.ö): a) "Garibu'l Hadis", **6** cilt. Tahkik: Hüseyin Muhammed, Matbaatu'l Emiriyye, Mısır, 1984; b) "Kitabu'l Emval", **2** cilt. Tahkik: Ebu Enes Seyyid b. Receb, Daru'l Huda Nebevi, Mısır, 2007.

Kasımi Muhammed Cemalettin (m. 1914.ö): "Tefsiru'l Kasımi, Mehasin-ü Te'vil", **17** cilt. Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbaki, İsa el-babi'l halebi, Mısır, 1957.

Kastalani Ebu Abbas Ahmet b. Muhammed (h.923.ö): "Letaifu'l İşarat li Fünuni'l Kıraat", 10 cilt. Tahkik: Merkez'ü dirasati'l Kur'aniyye, Vezaret'ü şuuni'l İslami, Mecmeu Melik Fehd matbaası, Medine, h.1434.

Kurtubi Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmet (h.671.ö): "el-Cami'ü li Ahkami-l Kur'an", 24 cilt. Tahkik: Abdullah b. Abdilmuhsin, Risale matbaası, Beyrut, 2006.

Maverdi Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed (h.450.ö): "en-Nüketü ve'l Uyun", 6 cilt. Tahkik: Seyyit b. Abdilmaksud, Daru'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, tarihsiz.

Meclisi Muhammed Bakır (h.1111.ö): "Biharu'l Envar", 110 cilt. Tahkik: Komisyon. Menşuratü müesseseti'l A'lam, Beyrut, 2008.

Muhammed Bedrettin Haseni (m.1935.ö): Fethu'l Vehhab fi Müvafekati Seyyidina Ömer b. Hattap. Tahkik: Dr. Taha Faris, 2014, Emarat.

Muhammed Tekiyyüddin Osmani (m.1943 doğumlu): "Tekmilet'ü Fethi'l Mülhim Şerh'ü Sahihi-l Müslim", 12 cilt. Dar'ü ihyai türasi'i Arabi, Beyrut, 2006.

Muhibbüddin Taberi (h.694.ö): a) "Zehairu'l Ukba Fi Menakıb-i Zevi'l Kurba", Mektebetü-l Kudsiyye, Kahire, h.1356; b) "Riyad-ü Nadre fi Menakıbi-l Aşere". Tahkik: Muhammed Bedrettin, M. Emin Hanci yayınevi, Mısır, h.1327.

Mübarekfuri Safiyyü-r-Rahman: "Rahikul Mahtum", tek cilt. Dar'ü İhya-i Türas, Beyrut, tarihsiz.

Müflih b. Raşid (h.9. asırda yaşamış): "İlzam'ü Nevasıb". Tahkik: Abdu Rıza Necefi, Mekteb'ü Sadduk matbaası, İran-Kum kenti, h.1420.

Müslim Ebu'l Hüseyin (h.261.ö): "Sahih-i Müslim". Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbaki, Daru'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 1991.

Mükatil b. Süleyman Ezdi (h.150.ö): Tefsir'ü Mükatil b. Süleyman, 5 cilt. Tahkik: Abdullah Mahmut Şehate, Dar'ü ihya-i Türas, Beyrut, 2002.

Müzî Cemalettin ebü-l Haccac Yusuf (h.742.ö): "Tehzibü-l Kemal", 35 cilt. Tahkik: Dr. Beşşar Avvad Maruf, Risale matbaası, 1992, Beyrut.

Nemazi Ali Şahrudi (h.1332-1402): "Müstedrekatü İlmi Ricali-l Hadis. 8 cilt. Hayderi matbaası, Tahran, İran, h.1415.

Nesai Ahmet b. Şuayıp (h.303.ö): "Sünen-ül Kübra", 12 cilt. Tahkik: Abdullah b. Abdilmuhsin, Şuayıp Arnavut ve Hasan Şelbi, Müesseset-ü Risale, Beyrut, 2001.

Nesefi Ebu'l Berekat Abdullah b. Ahmet (h.710.ö): "Medarikü Tenzil ve Hakaikü Tenzil", 3 cilt. Tahkik: Yusuf Ali, Daru'l kelimü tayyip matbaası, Beyrut, 1998.

Nevevî, Ebu Zekeriya Muhittin b. Şeref (ö. 676. h): "el-Mecmuu", 23 cilt. Tahkik: Muhammed Necip Mutii, İrşad matbaası, Cidde, 1980.

Sabuni Muhammed Ali (m.2015.ö): "Revaihu'l Beyan", 2 cilt. Gazali matbaası, Şam, 1980.

Sa'lebi Ebu İshak (h.327.ö): "el-Keşf ve'l Beyan", 10 cilt. Tahkik Ali b. Aşur, İhya'ü Türasi'l Arabi, 2002, Beyrut.

Salihi Muhammed b. Yusuf eş-Şamî (h.942.ö): "Sübülü'l Hüda ve'r-Reşad", 12 cilt. Tahkik: Dr. Mustafa AçVahit İhya'ü Türasi'l İslam Kahire, 1997.

Serahsî Ebubekir Muhammed b. Ebi Sehl (h.483.ö): "el-Mebsut", 30 cilt. Darul marife, Beyrut, 1989.

Seyyit Kutub (1906-1966): "Fi Zilali'l Kur'an", 8 cilt. Dar-ü Şuruk matbaası, Kahire, 2003.

Suyuti Celalettin Abdurrahman b. Ebibekir (h.911.ö): a) "et-Tahbir fi İlmi Tefsir", **tek** cilt. Tahkik: Dr. Fathi Abdulkadir, Daru'l ulum matbaası, 1982, Riyad; b) "İtmam'ü Diraye li Kurrai Nikâye", **Tek** cilt. Tahkik: İbrahim Acuz, Daru'l

kütübi-l ilmiyye, Beyrut, 1985; c) "el-Havi li'l Fetava", 2 cilt. Tahkik: Komisyon. Daru'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 1982; d) "el-itkan fi Ulumi-l Kur'an", 7 cüz. Tahkik: Merkez'ü Dirasati-l Kur'aniyye, Vezaret-ü Şuuni-l İslamiye, Suudi Arabistan, h.1426; e) "Dürrü-l Mensur", 17 cilt. Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdilmuhsin, Merkez'ü Hecer, Kahire, 2003; f) "Tarihu'l Hülefa", İbni Hazm matbaası, Beyrut, 2003; g) "Lübab'ü Nükul", Müessesetü'l kütübi'l sükafiyye, 2002, Beyrut.

Süddi İsmail b. Abdurrahman Ebu Muhammed (h.128.ö): "Tefsir'ü Süddi'l Kebir", **Tek** cilt. Tahkik: Muhammed Ata Yusuf, Daru'l vefa matbaası, 1993, Mısır.

Şebbir Ahmet Osmani: "Mevsuat'ü Fethi'l Mülhim bi Şerh-i Sahih-i İmami'l Müslim", **12** cilt. Dar'ü Diya matbaası, Kuveyt, 2006.

Şemsettin Muhammed b. İbrahim Dımaşki (h.937.ö): "Nezhet'ü Zevil Elbab Fima Vafeke Bihi Ömer b. Hattab", Tahkik: Abdulcevad Hamam, Dar'ü Nevadir, Şam, 2009.

Şenqiti Muhammed Emin b. Muhammed (h.1393.ö): "Edvau'l Beyan", 7 cilt. Dar'ü Alemil-l Fevaid matbaası, Mecmeul fıkhi-l İslam, Cidde, tarihsiz.

Şevkani Muhammed Ali (h.1250.ö): "Fethu'l Kadir". Tahkik: Yusuf'ul Gus, Daru'l Marife matbaası, Beyrut, 2007.

Taberani Ebu'l Kasım b. Ahmet Süleyman (h.360.ö): a) "el-Mucemul Kebir", **25** cilt. Tahkik: Hamdi Abdulmecit Selefi, İbni Teymiyye matbaası, Kahire; b) "Mücem-ül Evsat", **10** cilt. Tahkik edenler: Ebu Muaz ve Ebu Fadl, Darü-l Haremeyn matbaası, Kahire, 1995; c) "Mucem-i Sağir", **2** cilt. Daru'l kütübi'l İlmiye, Beyrut, 1983.

Taberi Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (h.310.ö): a) "Camiu'l Beyan an Te'vil-i Ayyi'l Kur'an", **25** cilt. Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdülmuhsin, Hecer matbaası, Kahire, 2001; b) "Tarih-i Taberi", **11** cilt. Tahkik: Muhammed Ebu-l Fadl, Daru-l Maarif, Mısır, 1968; c) "Tehzibu'l Asar", **6** cilt. Tah-

kik: Mahmut Muhammed Şakir, Matbaatu'l Medeni, Kahire, 1982.

Tahsin Emiroğlu (1899-1988): "Ayetlerin Nüzul Sebebi", 15 cilt. Yasin yayınevi, 2013.

Takiyyüddin Ebubekir b. Zeyd Dımaşki (h.883.ö): "Nefais'ü Dürer fi Müvafekat-i Seyyidina Ömer", tek cilt. Tahkik: Abdulcevad Hamam, Dar'ü Nevadir, Şam, 2009.

Tecrid-i Sarih Tercemesi, Diyanet yayını, 12 cilt, Başbakanlık basımevi, 1982, Ankara.

Tehavi Ebu Cafer Ahmet b. Muhammed (h.321.ö): a) "Şerh'ü Müşkili-l Asar", 18 cilt. Tahkik: Şuayıp Arnavut, Müesseset-ü Risale, Beyrut, 1994; b) Şerh'ü Meani'l Asar, 5 cilt. Tahkik: Komisyon, Alemü'l kütüp matbaası, 1994.

Teyalisi Süleyman b. Davud (h.204.ö): "Müsned-i Teyalisi", 4 cilt. Tahkik: Dr. Muhammed b. Abdilmuhsin, Hecer matbaası, Kahire, 1999.

Tirmizi Muhammed b. İsa (h.279.ö): "Sünen-i Tirmizi", Mektebetü-l Mearif, Riyad, h.1417.

Vakıdi Ahmet b. Ömer (h.207.ö): "Kitabu'l Megazi", 3 cilt. Alemü-l kütüp matbaası, Beyrut, 1984.

Vahidi Ebu'l Hasan Ali b. Ahmet Nisaburi (h.468.ö): "Esbab-ü Nüzul", Tahkik: Kemal Besyuni Zeğlul, Daru'l kütübi'l ilmiyye, Beyrut, 1991.

Zemahşeri Carullah Mahmut b. Ömer (h.538.ö): "El-Keşşaf", 6 cilt. Tahkik edenler: Adil Ahmet ve Ali, Mektebetü-l Abidin, Mısır, 1998.

Zehebi Şemsettin Muhammet b. Ahmet (h.748.ö): "Siyer-ü A'lam-i Nübela", 29 cilt. Tahkik: Komisyon, Risale matbaası, Beyrut, 1984.

Zerikli Hayrettin (1976.ö): "el-A'lam", 9 cilt. Daru'l İlim li'l Melayin, Kahire, 2002.

Züheli Vehbe (1932-2015): "Tefsiru'l Veciz", Daru'l fikir matbaası, Beyrut, 1996.

ARİF TEKİN

Hz. ÖMER'in KUR'AN'daki İZLERİ

Hz. Ömer nasıl bir kişidir? Hz. Muhammed'le olan ilişkileri nasıldır? Kur'an karşısında nasıl bir tutum izlemiştir? Halifelik dönemindeki tutum ve davranışlarının ne kadarı İslam âlemince bilinmektedir?

Arif Tekin, *"Hz. Ömer'in Kur'an'daki İzleri"* kitabında bu soruları yanıtlıyor.

Yazar, bu kitabında, Hz. Ömer'in, birçok ayetin inmesindeki rolünü irdeliyor; Hz. Muhammed'le olan sıkı ilişkilerini ve halifeliği dönemindekini davranışlarıyla Kur'an hükümlerine uyup uymadığını araştırıyor. Konuyu özellikle Buhari ve Müslim'den verdiği sağlam kaynaklar eşliğinde mercek altına alıyor.

Arif Tekin, Bakara, Nisa, Maide, Enfal sureleriyle Hz. Ömer arasındaki bağlantıları, ayetlerin sebep-sonuç ilişkilerine girerek açık ve net bir şekilde okuyucuya sunuyor.

Hz. Ömer'in iktidar ve hâkimiyeti eline almak için dini, *iktidar yolunda araç olarak kullandığını* sağlam kaynaklarla açıklıyor.

Yazar, sonuç olarak, küresel ve egemen güçlerin dini, *siyasi ve ekonomik rant sağlamak için* kullandıklarını önemle belirtiyor. Ülkemizde yaşanan olaylarla birlikte, İslam âleminin bugün içinde bulunduğu sosyal-siyasi-ekonomik durumuna baktığımızda, Arif Tekin'in ne kadar haklı olduğunu *"Hz. Ömer'in Kur'an'daki İzleri"* kitabını okuyarak daha iyi göreceksiniz.

Arif Tekin'in de belirttiği gibi, *"Özgürlüğün en büyük düşmanı, halinden memnun olan kölelerdir."*

ISBN 978-605-4399-50-5
9 786054 399505